

JÓSIKA MIKLÓS
A SZEGEDI BOSZORKÁNYOK
REGÉNY

PEST.
KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.
1854.

TARTALOM

ELSŐ KÖTET

BEVEZETÉS.
HÁROM MÁGLYA.
A VÖLEGÉNYEK.
FUTAKIRÓL VALAMI.
ÁGOTA ÉS REGINA.
ISZONYU ÉJ.
EGY REJTÉLYES TÖRTÉNET.

MÁSODIK KÖTET.

BARCELLONA.
KÉT ELLENSÉGES CSALÁD.
A CSONKA HÁZ.
VÉLY ÉS BABONA.
A NYILVÁNULÁS.
DANIEL RÓZSA, MAGUS, PRINCEPS ET MAGISTER SAGARUM,
SUPREMUS CAPITANEUS SATANAE.
A SZÁBÁTH.

HARMADIK KÖTET.

RAFAELA.
A LÉGYOTT.
BOSZORKÁNY VADÁSZAT.
A BOSZORKÁNYPÖR.
A VÉGZETES ÓRA.
BEFEJEZÉS.

Uj és szokatlanabb szavak némelly igazításokkal.

ELSŐ KÖTET

A bevezetésnek semmi összeköttetése nem lévén a regénynyel magával, azt *azok, kiket a boszorkányságróli fejtegetés nem érdekel*, - olvasatlan hagyhatják.

A szerző.

BEVEZETÉS.

Egy régi levélgyűjtemény, melynek érdekes foglalatja szoros összeköttetésben van a múlt század első felében lefolyt szegedi boszorkány-perekkel, azon gondolatra birt - megkísérteni, ha képesek lennénk-e a nem oly régi multnak eme sajnos visszaemlékezéseit érdekes alakban előadhatni. Azt hittük, mikép egyszer s *részünkről utoljára*, illy feladatot tűzni ki magunknak, némileg hézagot pótol irodalmunkban, s másrészt nem véltük elvesztegettnnek az időt, melyet arra fordítottunk: először, mert a magyar olvasó közönséget a legjózanabb s érettebbek egyikének tartjuk; másodsor, mivel a legujabb időkben némelly csudáknak tetsző, eddig nem tapasztalt vagy a figyelmet kikerült - s következőleg még meg nem fejtett jelenetek gyenge fejű embereket a babonára kezdenek visszaterengetni s ujabb tévedésekre nyitnak utat.

A természetben természetfeletti nincsen, nem is lehet, mert ez *ellenmondás*; hanem léteznek elég csudával határos jelenetek, melyeknek nagy részét már a higadt előítéletek nélküli vizsgálat s a tudomány jótevő fürkészete egyszerű elemeikbe visszavezet, s a mi még csudásnak tetszik, - elébb utóbb meg leend fejtve.

A régiek minden illy uj, előttök természetfelettinek tetsző jeleneteket századokon át a *sátánnak vagy magasb rendű - jó és gonosz szellemek befolyásának* tulajdonítottak; míg a mostani józanabb korban az emberek, ha valami előttök megfoghatlan jelenetet - mint tényt el is fogadnak, távol attól ezt természetfelettinek vagy hatalmas szellemek befolyásának tulajdonítani, mindig azon utógondolatnál állapodnak meg: *Imé valami rendkívüli, mit nem tagadhatok, mert érzékeim tanuskodnak róla, de a mit meg nem foghatok; felfüggesztem tehát ítéletemet, míg a tudománynak és tapasztalásnak sikerül, mint a természet annyi titkainak, ugy ennek is nyitjára akadni.*

Elláthatlan idők óta az emberi gyarlóságok egyik szélsősége azon ösztön volt: többnek látszani mint a mi, és többet tehetni akarni, mint a mennyit határozott természete szerint tehet.

Ezen ösztön, a lehetlenségek határin tul nőni, ezer tévedéseknek lön szülőanyja. A legrégebb kortól a mostaninak majdnem küszöbéig valami homályos előhit volt az emberekben, hogy bizonyos módok által, melyeket részint a tudománytól, részint magától a vallástól kölcsönzött, képessé válhatik nálánál hatalmasb, láthatlan szellemeket, jókat mint roszakat, hatalma alá keríteni s a természet örökös törvényeit előnyére módosítani.

Az elemek s ezeknek szellemei, maga a sátán s egész ördögserege az embereknek babonás vélye szerint szolgálatukra készen álltak, ha azon bájigékkal s bűvös eszközökkel birt az, melyeknek amazok feltétlenül engedelmeskedni kényszerülnek.

Gyarlósága s ezek egyik legnagyobbika: a büszkeség és hatalomvágy, okozták, hogy végre egész tant, egész rendszert alakított, a természet tettleges törvényein túlit, ellenére a vallásnak, a józan észnek s a törvénynek.

Ez a tudomány vagy rendszer: a *bájtan*, közönségesen ismert nevén a *magia*.

Ennek elágazásai a *cabala*, a *jóslás* a *necromantia*, *geomantia*, *chiromantia*, a *titkos bölcsészet*, *csillagjóslat*. - Az *alchimia* is, bár inkább tudományos vizsgálatok tévedezése, hamis számításokon alapulván - ide s főleg a *cabalához* számítható.

Két fő ága a bájtannak a *theurgia* és *geatica* voltak: az első a jót és hasznost, de természetfeletti úton és eszközökkel, - a másik a roszt és károst gonosz szellemek segélye által ügyekezett végrehajtani.

Ha az egyik az emberi nem boldogságának eszközlésére titkos fölfedezésekről álmodott és azokat szenvedélylyel kereste, a másik arra törekedett, hogy határtalan hatalommal birjon, végtelen kincshez jusson s érzékeinek, mint szenvedélyeinek és szeszélyének, kimeríthetlen élvezeteket szerezzen.

Lélekidézet, a bölcsesség kövének keresése, aranykészítés, bájitalok stb. a legrégebb korból jöttek át a középkorba.

Homerban olvassuk Thiresias jósról, hogy vérrel töltött árokból halottakat idézett fel. Circéról, hogy Ulysses követőit állatokká változtatja, Horatiusban Canidiát találjuk, ki sirkertekben boszorkányságokat űz. Lucanusban olvassuk, hogy a halottak lelkeit azoknak csontjaik által lehet előidézni stb. A XII. században a híres Merlin élt, kinek hátrahagyott jóslatai Angliában számos válságos és nagyszerű alkalmakkor felnyitattak s azoktól tanács kéréstett.

Agobard a lyoni püspök, ki a X. század elején irt, említést tesz könyvében olly emberekről, kik zivatarokat és fergetegeket voltak képesek előidézni, és másokról, kik az ugynevezett *aura levatitia* - emelő-lég - segedelmével egy helyről a másikra utaztak a légen át.

Főleg a középkorban e ragálya a babonás tévedéseknek általános lön.

Az ugynevezett titkos tudományokrólí iratok fenyegetőleg szaporodtak s a bűvölöktől és csillagjósoktól nem egyszer kéretett a legfontosabb körülmények közt tanács és segély. Ez időben akadt már egy két felvilágosodott ember, ki e tévedéseket a józan ész fegyverével támadta meg, de a nélkül, hogy képes leende azoknak káros terjedését a tömegben kiirtani.

A *cabala*, nagy szenvedélye ama kornak, - bizonyos betűk által az Isten és az angyalok neveiből vagy más szellemekéből - igyekezett az emberientuli hatalmat megszerezni magának, míg a számok tanja ezeknek rejtélyes összeállításában kereste s gondolta feltalálni - a mindenhatást és mindentudást.

A csillagjóslat sokkal régiebb, mert már V. *Rhamnes* felfedezett sirjában csillagjóslati számítások találtattak az év minden óráira. *Tiber* s a legtöbb római császár a csillagjósok tanácsával élt, sőt a középkor legfeltünőbbben eszes emberei: például *Machiavel* a csillagjóslat csallhatlanságában hittek. Medicis Katalin udvarában határtalan hitellel birtak az asztrologok. - XIV. Lajos születésekor a híres csillagjós, *Morin*, a királyné saját szobájában jegyezte fel a születettnek csillagjóslatát, hogy több keresztény uralkodót ne emlitsünk. Kevés titkos, ugynevezett tudomány szedett annyi embert rá mint ez; csak a teljesedett jóslatok jöven számításba, a nem teljesedettek pedig hiányos működés rovására esvén.

E tévedések, mellyek mindenütt elterjedve voltak, áradtak el aztán a nép közt. Járatlan lévén szerencséjére az illy káros irányu könyvekben s irott tévedésekben, maga szerkezett agyában s tudatlansága arányában nevetséges, de következéseiben szintolly káros, mint veszélyes tanokat össze, mellyek végelemzésben, lopásban, csalásban és mérgezésben tüntek fel.

Ezen emberek tudománya meséken alapult, orvosi szerekből, kábitó, altató, a legroszabb esetben mérgező készítményekből állt. Minden egyéb, mi a hihetlenség határiba vág, vagy a mit nekiek a kor tudatlansága és előítélete tulajdonított, nem egyéb mint a felcsigázott s elkábitott képzelőtehetség mive. Minő erővel bir ez, főleg ha félelem és babona által felfokoztatik - nem szükség mondanunk.

Azok, kik a boszorkányságban hittek, annak elláthatlan hatalmat tulajdonítottak. Az illy boszorkány képes volt bizonyos báj és bűvölés által nem csak jégverést, árvizet, földrengést előidézni - latinul: *missores tempestatum, tempestatorii*, hanem a föld zsirjával s a folyók halaival kereskedést űzni messze földre. Egy boszorkány-perben, Szegeden 1728. hozott ítéletben, a többi közt ezeket olvassuk: *succumque et pinguedinem hujus circumjacentis*

plagae terrae, videlicet pluvias et rorem per septennium, id est annuatim pro media secunda urna pecuniae, piscesque fluminum pro vento - sagis in Turcia divendere non abhorruisset stb. Magyarul: a város körül terjedő határnak nedvét és zsirját, az az: esőt, harmatot hét évre, évenként másfél mérő pénzért eladni, a folyók halait pedig a törökországi boszorkányokkal - szélért kicserélni nem irtózott stb.

Az említetteken kívül hatalmukban volt az embereket messze távolban a magia erejénél fogva megölni. A XIV. században gyakran említettnek azon viaszbábok, mellyek boszorkányoknál találtattak. Elég volt a *babonás hit szerint* egy kis viaszbáb valakinek hasonlatosságára készítve és tövel átfurva arra, hogy annak eredetije terhes betegségbe essék vagy meghaljon.

Egy nevezetes körülmény, melly nem egy illy perben feltűnt, az, *hogy egy része az illyen boszorkányoknak maga sem kétkedett, hogy valóban boszorkány* sőt egyes esetekben dicsekedett avval. Adj az emberek gonosz hajlamainak alkalmat terjeszkedésre, beteges vagy felizgatott képzelődő tehetségének tápot, mind a kettő fenyegetőleg fog terjedni és növekedni. A boszu s kárvágy pedig nem egyszer gonoszabb szerepet játszott a boszorkányok üldözésében, mint maga a tudatlanság.

Ki bámulna, ha a legmiveletlenebb néposztályhoz tartozó, babona közt nevedkedett, többnyire buta boszorkányok közt elég akadt, ki *maga magára vallott*, főleg a kinzópad gyötrései közt.

Igen hathatós eszköznek hitte a babonás nép az ugynevezett *boszorkány kenőcsöt, port* vagy *nedvet* arra, hogy kincset, szépséget s élvét szerezhessen magának.

E szereknek kábitó, részegítő és zsibbasztó hatása okozta, hogy miként a mákonnyal vagy az arab hadzsidszal élők, a szemök s más érzékeik elé varázsolt képeket valóságnak hitték. - Így valóságnak tartották az ugynevezett *sabathot* azaz *boszorkány-gyűlést*, hol az ördög maga elnökölt s hol mind azon hódolatok, vallás- és Istentagadás, tánczok s orgiák mentek véghez, mellyekért annyian a máglyákon lakoltak. Nem volt e sabath soha egyéb, mint ama kábitó szerek által előidézett *igen eleven álom*, összeszöve mind abból, mit az emberek különböző miveltségi fokozatok szerint szépet vagy undokat, izlésük és hajlamuk szerint tudtak, hallottak és képzeltek a boszorkányságról s az ördögről, vagy mire vágyaik s hajlamaik vonták őket. A rögeszmék, a monomania, különböző nemei a láznak - hasonló tünetényeket mutatnak minden boszorkányság nélkül mai napig. A mit a franczia *cauchemarnak*, a magyar *lidércz*-nyomásnak nevez, a buta nép által egyenesen az ördögnek tulajdonított.

Azon kísérletek, mellyek később az illy kenőcsökkel és porokkal higgadt emberek által tétettek, semmi kétséget sem hagytak fen azon, hogy a kik avval éltek, tetszholtan, ájulasos álomban hevervén, midőn felébredtek tökéletesen hitték, hogy az *Eterlén*, *Blocksbergen*, a *Gellérten* vagy *Vezuvon* voltak s mindent mint valót beszéltek elő, a mit ki nem mozdulva ágyaikból álmukban láttak.

Hazánk sem volt ment az emberi ész e tévedéseitől, bár alig van valahol, összeségét véve, kevesebbé babonás nép.

Mi távol vagyunk azon borzasztó erkölcsi tantól, melly a hibát és roszt az által gondolja menteni vagy annak bünsúlyát könnyíteni, ha állítja: *mikép máshol még több és gonoszabb történt*. Ha tehát itt kimondjuk, hogy más országokban sokkal több boszorkány-perek folytak és hasonlítlanul többen lőnek a máglyák áldozatai, ezt mint történelmileg igaz tényt említjük csak; - nem mint mentséget. Az összehasonlítási erkölcsiség majdnem gonoszabb tévedés lenne magánál a babonánál; - mert nemcsak összezavarja azt, a mi *vonatkozólag igaz*, avval, a mi *tettlegetesen való*, hanem míg a babona főleg az érzékeket hódítja meg, addig ezen összehasonlítások szerint ítélő s méltányló erkölcsstan, - magának az erkölcsiségnek alapelveit ingatná meg.

Ha van, a mi e sajnálatos tévedéseket kimentheti némileg, e mentség *átalános*, s *más országokra nézve szintugy szól mint Magyarországra*.

E mentség pedig főleg a miveltség általános hiányában s a kornak elterjedt előítéleteiben és tudatlanságában alapszik.

De van még valami más, a mi azon üldözésnek, mellynek a boszorkány hirben lévő kitéve voltak, némi mentségére szolgálhat, s e körülmény - melly ritkán hozatik fel - az, hogy a boszorkánysággal vádoltak *igaz hogy nem voltak boszorkányok*, igaz hogy nem bírtak azon hatalommal, mellyet nekik a kor tudatlansága tulajdonított, s következőleg mint boszorkányok ártatlanul szenvedték a halált, de többnyire *gonosz s a legaljasb vétkekbe süllyedt emberek voltak* a legtöbbször. Ámitók, csalók, tolvajok, gyilkosok és mérgezők, kik még e mellett a babonát és előítéleteket terjesztették, s így ha a kinzópadozt és máglyát *semmi esetre nem*, de megérdemlették a törvény szigorú fenyítését - mint rossz és kártékony emberek.

Egyébiránt - *ez ne legyen mentségül mondván* - az, a mit ez időben titkos tudományoknak neveztek, mint az *alchimia astrologia, a bölcsesség kövének keresése* s több ehez hasonló, számos hasznos felfedezésekre vezettek néha s a vegytan, csillagászat és orvosi tudomány sok hasznos találmányokat köszönhet azon titkos műtéteknek, mellyek a bájtanak elágazásait képezék.

A XV. és XVI. században a fennevezett titkos tudományok a *boszorkányságban - sorcellerie, Hexerey* - özpontosultak. Ekkor már a babona által elfogult embereknél a sátán megszűnt az Isten által legyőzött szellem lenni, hanem majdnem annyi hatalmat és befolyást gyakorlott, mint az Isten. Adhatott hosszú életet, kincset, dicsőséget, az élve minden nemeit: - szóval a mit Isten megvont, a sátán pótolta ki. Néha az emberek közelében lakott egy régi házban vagy romban, velek társalgott s hogy csak egy példát emlitsünk: Kemény János erdélyi fejedelem kéziratában egy Váradon lakó ördögről komolyan tesz említést, minden indokolás nélkül, mint a leghihetőbb dologról.

A legnevetésesebb e tévedésben az volt, hogy a gyarló emberek bizonyos ígék és idézetek által ezen Istennel párvonalos hatalmúnak hitt szellemet - rabszolgájukká teheték. Míg az egyesség ideje tartott, az ember volt az ur, az ördög a szolga, ki néha őt eb, macska vagy más állat képében kísérte, miként azt a Faustrolí legendában is látjuk.

Feltűnő emberek s kik a természetnek - másoktól nem sejtett - titkait felfedezvén, meglepő dolgokat vihettek véghez vagy eszük által tűntek fel, a közép korban ördöggel szövetkezőknek tartattak. Maga Virgil sem kerülte ki e gyanút mint olyan, kinek az ördög sugallta szép verseit.

Boszorkány-perekben nem egy vérrel irt s az ördögtől aláírt *kötlevél* fedeztetett fel, jeléül hogy némelly ámitó a megcsalattak rovására - az ördög szerepét öltötte magára.

Számtalan könyvek árasztották el a középkort. Ismeretesebbek a *Clavicula*, mellyet magának Salamon királynak tulajdonítottak, *Arcanum arcanorum, gemma rara et unica secretorum, Ars grimoriae* stb. Mind ezen és számtalan más hasonló munkák kinyomattak s mai napig nevezetesebb könyvtárakban meg vannak s magokban foglalják mind azt, a mit az emberi észnek tévedése nevetéséget, butát és hihetlent fel tud mutatni, számtalan eszközök és műszerek kíséretében, *talismánok, philacherek, körök, gyűrűk, magiai négyszegek*, mint szintén *kenőcsök, porok, festvények, szeszek, bájitalok, magiai tükrök, vesszők, megbájolt fegyverek* - ezen ékes lelettárhoz tartoznak sok egyebekkel, miket hosszas lenne előszámítani.

Ha az ember némi figyelemmel áttekinti a boszorkány-pereket e három osztályra akad: 1-ször olyan elvetemült gonosztevőkre, kik büntetteiket színelgesen valami titkos tudománynyal földőzték. 2-ször ártatlanokra, kik a kor babonás ítéleteinek s mások bosszujának áldozatul

estek. 3-szor végre gyenge agyúakra, kik saját álmaik s felcsigázott képzelődő tehetségüknek martalékai, - hitték hogy valóban boszorkányok.

Mind ezek, ha egyszer gyanu érte őket, ritkán vagy éppen ki nem kerültek a halálos büntetést. Franciaországban a híres inquisitor *Broussart Péter*, *De Lancre Péter*, *Rémi Miklós*, százakat végeztettek ki, egyedül IX. Lajos uralkodása alatt 30,000 egyén volt boszorkány-gyanu és kereset alatt. 1515-ben Genfben 500 boszorkány végeztetett ki.

Az ember elborzad ha a boszorkányperekben olvassa, minő potom, nevetséges okokért lőnnek százak, ezrek a máglya áldozatai, s megszégyenül, ha tapasztalja, hogy a boszorkány-üldözők nagy része meggyőződésből helyes és istenes dolgot gondoltak és hittek ez által elkövetni.

Lépünk már most a színpadra s gördítsük fel a függönyt egy illy setét dráma előtt.

HÁROM MÁGLYA.

I.

Miért borul tiszta homlokodra, te szűz ég a gyásznak fekete fátyola, miért vonul a pir fel arczodon? - A harag lángja-e az, vagy a szemérem rozsás léhe, a szégyen pirja, vagy szenvedés gyuladása? - Te hallgatsz mint a végzet, nem szólsz mint a jövő! - sejtély, várakozás, béketűrés a mi osztályrészünk. - Nem értjük éjféle órákban csillagbetűidet; nem tudjuk mit susog bokrokon át a reggeli szellő; minő harag zeng a vihar énekében, mikor a hullámok fodrain süvölt át; te ezer nyelven szóló s még is néma könyve a nagy természetnek - mi nem értünk tégedet.

El jösz-e talányok feloldója ősz idő - olajágaddal s véres sorlóddal? - kinek annyi virág nőtt útain, annyi halott pihen nyomain, hogy nekünk megfejtsed, miért egyik idő a másik ellen-sége, miért borulunk le ma a bálvány előtt, mellyet holnap szétrombolnak kezeink? Sötét vagy ég, a sokat szenvedett alföldi város, az agg Szeged fölött, s talán a nagy számadás napján, mikor a hatalmas gazda a rovásokat előszedi, egy mély metszés jegyzendi ez órákat.

Vannak az életben napok, mellyek, miként a romaiak egykor mondták, fekete kővel jegyzettek. Megmaradnak olthatlanul emlékezetünkben, mint az anyajegy, mint a sebhely; - tüzes ostorral üzheted és riaszthatod azokat vissza, felmerülnek mindig s meduza arcaikkal találkozol.

Országok, városok életében is vannak illy bú - vagy szégyennapok, mellyekre nem szeretünk visszaemlékezni, mellyeket óhajtanánk a multnak érczlapjaiból kitörölni.

Ámde, ha az irthatlan szenyfolt körül más nemesebb emlékek emelkednek, a hősiesség és polgári erények ércznél romlatlanabb szobrai, körözve cser és babér lomboktól, mellyeknek életdús zöldje födi ama szégyenbélyegeket, akkor valami férfias nyíltság létezik abban, elemelni a takaró lombokat s mondani: Tekints ide! - nézz a kitartás és vitézség szobrai, s a szenvedés sírkövei közt, e fekete szikla-koczkára itt s ne feledd, hogy mi is tévedtünk, hogy mi is emberek vagyunk; nem rettegvén életünk válságos perczeiben a legiszonyubb való-ságtól, s mégis reszketvén ábrándok előtt, mint a gyermek önalkotott rémektől.

Ama város, mellynek multjáról lerántjuk e történetben a leplet - Szeged, és siessünk hozzá tenni, mikép a híres alföldi város annyi nemes emléket mutathat fel multjából, hogy meg-szégyenülés nélkül verhet mellére, elmondván: én bűnöm - én legnagyobb bűnöm!

Egy olly fekete napot emelünk ki a derék alföldi város multjából, minőkről fenebb említést tevének: - setétet - nem tagadjuk ezt, setétet mint a kárhozat.

A Tisza partján elláthatlan rónán terülő alföldi város a XVIII. század első felében alig pihent még ki a török uralom alatt szenvedett sérvekből; alig szállotta meg tágos terének közepette fészkelő, történelmi váracska kiigazitott falait a királyi seregek egy csekély osztálya, midőn másnemű szenvedések jelentek meg.

A nép alsó rétegei közt hosszú évek során át gyökeret vert a babona, nem hallott az ember semmiről annyit beszélni, mint olly férfiakról és nőkről, kik az ördöggel szövetségben vannak s kik a csaták és zavargások véres sebei után mindennemű csapásokat bocsájtanak, a szegény sokat szenvedett s még többet türt városra.

A város birái s a tanács fellázadtak végre azon sok istentelenségen, mellyet a közvélemény szerint a Szegeden elszaporodott boszorkányok követtek el, s feltették magukban a gonoszt

gyökerestől kiirtani s a mindinkább izmosodó hidrának fejeit egy csapással elütni. - Szeged városának hatósága ezt annál nagyobb erélylyel tehette, mivel egyről egyig megerősített agg kiváltságai egyike, az élet s halál feletti jog - az ugynevezett jus gladii is volt.

Minő eredményre vezetett a szegedi tanács gyors és szilárd fellépése, meglátjuk nem sokára, mert ama gyásznapiok legsötétebbjeinek egyike az, melyben lépteink a várba vezetnek.

Ez időben - az az 1728. július 22-én, a szegedi váracsának parancsnoka, egy alig 24 éves ifju hadnagy volt, Argauer, Kinszky ezredéből, kit szobájában találunk, pipázással üzni unalmait.

A kora reggeli óra daczára a csinos, vidám s egyszersmind erélyes tekintetű ifju fel volt öltözve. Fehér kabátja, mellynek setét kéken bélelt szárnyait egy-egy kapocs tartotta össze, tiszta volt mint a hó, magas csizmái fénylettek s egész öltözetéből mint a gondból, mellyet haja rendezésére fordított, látszott, hogy az ifju sokat tart magáról.

Asztalán hevert alacsony háromszegű kalapja, a tiszta szarvas keztyű-pár, s közel egy székhöz kardja volt támasztva. Minden sejteté, hogy valahová készül.

Igen jókor volt, mikép mondtuk, alig pár perczzel elébb vert ötöt az óra.

Mintegy negyedóra telhetett el így, midőn léptek hallatszottak, s nemsokára azután kopogtak a tiszt ajtaján.

Csak be! szólt ez németül.

Az ajtó megnyilt s azon tisztességes tekintetű, mintegy 80 éves férfiú lépett be.

Isten hozta, Szlatinay uram! szólt a tiszt a jött elé sietvén: már azt hittem, hogy el is feledte ígéretét. Miként látja, barátom, készen vagyok.

Nem mulasztottunk el semmit, hadnagy úr, felelt a polgár komolyan: bár nem tudom mi okon, a végrehajtást elébbre tették - hét helyett hat órára, de még ez is jó tova van, elég ha pontban hatkor a helyszínén leendünk.

Annál jobb: mond Argauer, az óra-változtatást nekem is hirül hozta katonám, azért lát kegyed illy készen. - E szavak után Argauer az ajtó felé közeledett és kiáltott: Johann!

Egy katona lépett be, házi öltönyben, minden fegyver nélkül.

Hozz egy serleg szilvapálinkát, poharakat és kalácsot.

A katona azonnal elsietett.

Üljünk le egy negyedórácskára, Szlatinay uram, szólt a tiszt igen szives hangon.

A jött letette kalapját s hosszú nádpálczáját, s miután a hadnagy kalapját és keztyűit egy székre helyezte, egy másikat közelebb vonván az asztalhoz, leült, Szlatinay is követte példáját.

Megvallom, szólt a tiszt, letéven kialudt pipáját: nem tudom, a városi hatóság buzgalmának nem lesznek-e kedvetlen eredményei.

Hogyan érti ezt, hadnagy ur? kérde Szlatinay.

E pillanatban jött a szobába Johann ur, jókora serleget, egy kést, poharakat s egy fél kalácsot hozván s helyhezvén az asztalra.

Mikor a katona eltávozott, s a fiatal tiszt megtöltötte a poharacskákat, mintegy kitörő hangon felkiáltott: - Ördögben! miként értem azt, kérde barátom? - Ugy értem, hogy nem csekély dolog ám, a mi itt történt már s minek ma is tanui leendünk! - Aztán a XVIII. század első negyedén túl vagyunk - illy dolgokat kell érnünk! - Szégyen - gyalázat! Ha nem akarnám

hatalmam korlátjait miként illő - tisztelni, s nem félnék egy roszból kettőt csinálni, magamhoz venném az őrizetet és rendet csinálnék ezen eszeveszett emberek közt.

Ki tehet róla, drága hadnagy ur! mond a polgár, kiíván poharát s egy szelet kalácsot vevén kezébe: kegyed jól tudja egyéni nézetemet, de az egyes szózat elhangzik, mint szent Jánosé a pusztában.

Vakság, butaság! szólt a tiszt haraggal: a helyett, hogy a semmirekellő gaz, babonás népet kalodába tennék vagy töltést hányatnának vele a Tisza partján, belevegyítik kegyetek a sátánt s annak sánta anyját a dologba, növelik a babonás hitet s elevenen égetik meg az embereket - gyalázat!

Igaz - gyalázat! én is azt mondom, hadnagy ur; de mit akar kegyed! ha a nemes tanács el nem ítéli őket, a nép rohan rájuk s agyonveri egytől egyig. Ha itt akármellyik pimasz utcagyerkőcze rámondja valakire, hogy boszorkány - csak annyi mintha már égne.

Ez nem tarthat így! kiáltott fel a hadnagy: azt hiszi-e a bíróság s ama bölcs tanács, hogy felsőbb helyen minduntalan elnézik az istentelen kegyetlenségeket, melyektől az ember borzad? - A császár s a császárné ő felségök nem hisznek a boszorkányokban, sőt, mikép bizonyos kézből tudom, hatályos fellépés készül az illy borzadalmak megszüntetésére.

Adja Isten! sohajtott Szlatinay: de félek, hogy a mig valami parancs ide érkezik, a nemes tanács az egész várost megtizedeli.

E pillanatban Argauer órájára tekintett és szólt: Az idő halad, Szlatinay uram, menjünk! nem ok nélkül akarok szemtanuja lenni ezen emberietlen kivégeztetéseknek; három napja, hogy Szegeden vagyok s már is zúg a fejem bele. Nó de ígérem, hogy nem ok nélkül voltam s vagyok itt.

Menjünk, viszonzá a polgár, felkelvén s kalapját és nádpálczáját vevén kezébe: jókor fogunk megérkezni, s olly helyre, honnan hadnagy ur átnézheti az egész tragoediát.

Örülök, mond a tiszt: hogy kegyedben - házunk régi jó ismerőjére és barátjára akadtam itt; legalább lesz, ki mindent megfejtend nekem. Evvel Argauer kardot kötött s kalapját feltévén, kesztyűit vonta kezére.

Szlatinay tevékeny és tehetős kereskedő volt Szegeden, Argauernek atyja pedig Bécsben, hol a két férfiú megismerkedett egymással s kereskedési összeköttetésben volt. Ha Szlatinay üzletének érdekében Bécsbe ment, mindig az Argauer családnál volt szállva s a fiatal tiszt felváltván csapátjával az elébbi őrizetet, legelőbb is őt kereste fel.

A szegedi várat azon időben széles, vízzel telt árok kerítette, melyet felvonó-híd, az akkori elnevezés szerint dobogó védett. Mikor a két férfiú e hidat túlhaladta, a vár terét szegte át s egyenesen a Tisza felé intézte lépteit.

Leirhatlan élénkség tünt fel e napon az alföldi városban, az egész vártér s a Tisza felőli utcák telve voltak néppel, s a sokaság tolongása és beszéde által okozott moraj megszakadatlan zugást okozott.

Szerencse, hadnagy ur, mond Szlatinay, hogy kegyednek fehér kabátja van és kard oldalán; ez utat nyit nekünk; mert ha el sem is késtünk a fődologra nézve, úgy látom, nagyon sokan megelőztek az egész vidékből s elég nehéz leend e gomolygó tömegben átvergődnünk.

Elhiszem azt! viszonzá Argauer, gyorsan haladván előre: illy spectaculum nem mindennapi dolog, s gyanítom, lézengenek itt elegenden, kik hasonló tánczra kerülnek, ha felülről késnek az orvoslással.

Erre, hadnagy ur, - kissé balra a ferencziek egyháza felé kell tartanunk, hogy mielőbb a Tisza partján legyünk. Kevesebb ember is tolong azon oldalon.

Valóban, bár az irány, melyet Szlatinay tartott, a legjobb s legrövidebb volt a Tiszához jutni, nem arra ömlött el a sokaság árja. Ezen emberek kíváncsiságukban s buzgóságukban a házakon is keresztül mentek volna s talán éppen mivel oly igen égett sarkuk, vétették el az egyenes irányt.

Mihelyt Argauer és Szlatinay áthaladván a porfellegekben uszó vár terét, az első utczába értek, mely egyenesen a ferencziek egyháza felé vezetett, látták hogy nem sokat nyertek, mert roppant néppel találkoztak. A tiszt valóban csak egyenruhájának köszönhette a helyet, melyet neki szabadítottak, bár nem minden zugolódás nélkül.

Kevesebb szerencsével jártak mások, nem egyet vertek le lábáról, vagy sodrottak el messzi társaitól, mi aztán ittott hangos vitákra s változás okáért néhol hatalmas ütlegekre szolgált ürügyül.

Egy volt ez a legsetétebb nyári reggelek közül, mintha maga a természet gyász diszitményeket vont volna fel a nap tisztességére.

Mikor Argauer és Szlatinay nem csekély bajjal végre a Tiszához érkeztek s annak szélén emelt igen magas töltésre felmentek, tág tekintet nyílt előttük a mérhetlen rónára, mely a Tiszántul a látkör fellegeivel látszott ölelkezni, s magára a szép folyóra, melynek büszke hajlását messzi kísérhette a szem. Közel a ponthoz, hosszú vonala a kompos malmoknak nyult el, tömve bámuló néppel.

A napnak csak pár sugára tört még utat a fellegek között s a látkör távoli széleit veresen lehelte át, mintha pirulna azon embereken, kiknek utjait kell világítania.

Kékes kísérteti boru terült el az egész vidéken, hasonló ahoz, minőt napsetés alkalmával látunk - míg a város maga párázatokban uszott.

Most, ha úgy tetszik, kedves hadnagy ur, mond Szlatinay: forduljunk jobbra.

A két férfi a töltés élén elvonuló ösvényen haladott előre, míg a nép a töltés s az itt alacsony házak közti utcát eltöltötte.

Minő furcsa építmény ez! kiáltott fel egyszerre Argauer: olyan kéménye van, legalább magasságra, mint egy török mecset tornya; egyik oldalán töredezett fal nyulik fel, mint ha a Tisza felőli szélről akarná védeni e lakot?

Ez, felelt a polgár, özvegy Jancsonénak, a híres *Banda Katinak* háza, ki ma osztolni fog a többiek sorsában. Majd elbeszélem máskor e fél romnak titkait.

Ah! mond Argauer, Banda Kati, nem de az, a ki 3000 gyermeket keresztelt meg a pokol számára? ha minden illy ördögfiúért csak pár batkát adanda neki sátán ur, szebb házat építhetett volna magának.

Valóban Banda Kati, ki bába volt Szegeden, az ellene kimondott ítélet szerint, a felyebb említett bűnnel is vádoltatott sok mások kíséretében.

Igy beszélgetve s folytonosan segítvén magokon könyökeikkel, kiértek egy szabadabb helyre, hol egyét látták azon szemléknek, melyeket semmi sem képes kiirtani az emlékezetből.

Argauer és Szlatinay megálltak a töltésen. Egyik oldalon a külvárosnak néhány elszort épülete hosszan hajló félkört képezett, míg éppen szemközt a Tiszával, melynek a két férfi most hátat fordított, és balra, a tekintet feltartóztatlan sovárgott a tágas róna felett.

Az egész tér előttük el volt boritva özönlő néppel; csak közepében karajlott, a nép babonás félelmétől kerekítve, jókora nyílt hézag, hol kevés távolságra egymástól három roppant máglyát lehetett megpillantani. Mindegyiknek közepéből néhány magas sudar nyult fel, mint annyi árbocz.

A tanács semmi korlátról nem gondoskodott, mindamellet, mikép láttuk, a nép ösztönszerűleg irtózott e sajátos vérpadokat megközelíteni s tömör gyűrűt képezett tiszteletes távolban azoktól. - E gyűrűnek hézagában állt a hohér, szennyes zöld köpenyben, veres gallérral s közelében a hohér-inasok, tetőtől talpig vászonban s hajadon fővel - hasonlók valami gonosz szellemekhez.

A máglyák úgy készültek, mikép egyetlen szövétnek közelítése pillanat alatt lángba borithatta azokat.

Ha ehez a fekete felleget veszzük, mellyek e pillanatban sűrűbbek voltak mint valaha, nem tagadhatjuk a hatást, mellyet e szemlének elő kellett idézni.

Még Argauer jóformán át sem tekintette azt, a mi előtte állt, midőn jobbra tőle és Szlatinaytól rémitő zaj keletkezett; látszott hogy a házak közelében a tömeg hullámszik s szét kezd válni.

A rabokat hozzák, mond fojtott hangon Szlatinay: Tizenhárman vannak, hat boszorkánymester és hét boszorkány. - Imé ott jönnek, épen alattunk fognak elhaladni.

Valóban a város felől s a szétváló néptömeg által képezett széles utczában lehetett néhány vasvillás embert látni, kik a menetet nyitották meg.

Az első, ki Argauernek feltűnt, midőn a rab-menet kíséretével azon helynek közelébe ért, hol Szlatinayval állt, egy agg férfiú volt hósakállal. Hosszu ing, egyedüli öltönye, földet bokáig s durva kötéllel szorított derekához; mezitláb, hajadon fővel, haladott bátor léptekkel. Magas termete kissé előre hajlott, de nem látszott sem gyengeség sem csüggedés tartásában. -

Azon mértékben, mellyben közelebb és közelebb ért, a nép félreismerhetlen félelemmel vonult hátrább, mintha a legcsekélyebb érintkezéstől vele borzadna.

Ezen ember, mond Szlatinay komoly elfogult hangon: *Rózsa Dániel*, tavál város birája volt, 82 év. nehezkedik vállain. Nem mondom, hogy jó ember; nem, sőt mindig egynek tartottam a legboszuállóbb emberek közül, kinek szíve helyét pénzes erszény foglalta el, de mégis szint olly kevéssé boszorkánymester, vagy miként *Szlovenics* szokta mondani, *princeps sagarum*, mint én vagy kegyed.

Iszonyu! kiáltott fel a tiszt, nem gondolván a közel állókkal, kik rá meresztették szemeiket.

A kit kegyed hasonló öltönyben mellette lát, neje, *Szél Zsuzsánna*, 32 évvel fiatalabb nálánál.

S mi büne e szerencsétlen néembernek, ki halotthoz hasonlít inkább mint élőhöz? kérdé Argauer.

Mi büne? szólt Szlatinay: nehéz lenne elősorolni. Büneik - neki és férjének, bőven lehettek, mert e nő nem volt kevesebb babonás mint férje, s talán épen a boszorkányok határtalan hatalmától rettegés okozta, hogy azokat ajándékozta s ha beteg volt, azok által gyógyíttatta magát titkon; sőt maga is gyógyíttatott s nem mindig jó sikerrel, de jól fizetettvén magát kuruzslásaiért. Ez volt büne, nem több. De mit akar kegyed! - a férje ellen felfingerelt tanács, egykét ember hamis tanúsága, kik a kínzó padon ellene és férje ellen vádaskodtak, elég mai időben valakit a máglyára vezetni.

S elismerték-e büneiket - vallottak-e? kérdé a hadnagy, egy tekintet vetvén Rózsa Dánielre és nejére, kik épen e pillanatban haladtak el a töltés előtt alig három négy lépésnyi távolban.

Mindent tagadtak, sőt Rózsa Dániel maga mint vádló lépett fel a boszorkányok ellen. Hasztalan, a 82 éves ember s a gyenge nő, ki nem tudták a kínzás fájdalmait állani, s a karón, melyre őket a vallató bíróság három óra hoszán át ültette, mindent vallottak, a mit ezek hallani akartak s ajkaikra idéztek.

Félbeszakítjuk itt pillanatra a derék polgárt, hogy megmondhassuk, mikép hajszálnyira sem tért el az igazságtól, midőn ama kínzásról szólt. VI. Károly királyhoz egy emlékirata vagy inkább kérelme nyújtatott be ez időben Mihálovics Györgynének, melyben szóról szóra ezt lehet olvasni: *Sedis cujuspiam clavis ligni duri expositae - - - - in qua nonnulli suspecti pluribus etiam horis sedere sunt necessitati* stb. Azaz: *valami kemény-fa szeggel ellátott székre helyeztetek - - - - mellyen néhány gyanus egyén órákig volt kénytelen ülni.*

Ó vakság! mond a hadnagy.

Vakság? - kegyed igen szelid kifejezésekkel él hadnagy ur, mond Szlatinay. - Eszeveszettség! ez a valódi kitétel, s csak az a szerencsétlenség, hogy néhány bűnös mellett, ki a babona terjesztéseért és egyéb gonosz tetteiért szigorú büntetést érdemel, ha nem is tűzhalált, annyi ártatlan esik áldozatul e boszorkány-perekben. Tudja-e, hadnagy ur, mikép e Rózsa Dánielnek veje, Futaky Ferencz, pusztá gyanura el van fogva, két gyönyörű leányával, a legszebbekkel s legszeretetre méltóbbakkal, melyeket valaha Szeged látott?

A Futaky leányok! kiáltott fel Argauer élénken: - elfogva? ez lehetlen! - sokat hallottam róluk - Mártonváryéknál, hol csapatom szünnapot tartott.

Nincs különben, mindjárt megmutatom kegyednek - a vén boszorkányt, kinek vallomásai megfoghatlan elfogadásokat idézték fel.

Hiszen Futaky, úgy tudom, nemes ember? mond Argauer.

Mondják, ő is erősíti, de a török uralom alatt elveszvéen minden irományai, nem tudja bebizonyítani; - aztán a Futaky leányok *tulajdonkép nem is leányai*, hanem állítólag sógorasszonyai; - de ez egy egész hosszú történet, mellynek én csak egyes töredékeit ismerem.

Ó! szóljon kegyed, engemet a dolog nagyon érdekel.

A mit tudok Rózsa Dánielről, Futakyról s a két hölgyről, első alkalommal elmondom kegyednek.

Nézze, hadnagy ur, újra egy pár: - Ezen öreg ember itt *Dáncso János*, 70 éves, s a ki mellette halad vagy inkább hurczoltatik, neje, 65 éves, miként az ítélet szól. Irtózatos dolgokkal vádoltattak, - mint a kik háromszor egymásután elverették jéggel a szegedi határt, pestist, marhadögöt hoztak a városra, a Tiszát kiárasztották stb.

De hát megtévelyodtak kegyetek? mond a hadnagy elszörnyülködve.

Közel állunk hozzá! felelt Szlatinay gúnyos hangon.

S azok, kik illy képteleneket hisznek, a tanácsban ülnek s ítéletet hoznak élet és halál fölött?

Ugy van, hadnagy ur! nekünk szép, felséges kiváltságaink vannak; mi ítéletet hozunk felebarátunk élete és halála fölött - ritka bölcseséggel, mikép kegyed látja.

Argauert szédülés környezte, nem hitt füleinek - de szemei nem csaltak; látta az eredményt, a foglyok vezettetését halálra, látta a magas máglyákat s a vesztés embereit. - Elhaladtak előtte: *Katona Ferencz, Gilicsoné, Dániné, Szabó Mihály, Kovács Pál, Borbola Ferencz, Legradiné* s végre a híressé vált özvegy *Jancsoné, Banda Kati.*

II.

Mikor ezen utóbbi közelebb ért, Szlatinay elfojtott haraggal szólt: ime, hadnagy ur, a néember, ki a jámbor Futaky leányokat boszorkánysággal vádolta, még mielőtt őt kinzó padra vonták volna. E hárpia tizszeres halált érdemel - annyi igaz! - de nem azért, mivel 3000 gyermeket keresztelt sátán nevére, s hogy a Tisza halait s a szegedi határ földzsirját eladta a török boszorkányoknak s több ehez hasonló képtelenségekért, mellyeket maga büszkén bevallott, hanem mert a babonának nálánál veszedelmesebb terjesztője nem volt; ez a gonosz néember számtalan embert és marhát megbetegített holmi kábitó s méreg tartalmu szürdékekkel; mint csalhatlan gyógyszereket árulta ő ezeket, még pedig drága pénzért; nem egyszer halált és gyógyíthatlan betegségeket okozott. - Nézze kegyed minő bátran halad, minő szemtelen, majdnem kihívó tekinteteket vet az egybegyűlt népre.

Ez valóban úgy volt: Banda Kati bátran nézett maga körül, míg a nép minden kigondolható gúnyszavakkal illette őt. Pár néember a többi közt, kik mellett elhaladott, szennyes kitételekkel éltek ellene; de Banda Kati feléjük fordult s harsány hangon kiáltott: Ismerlek benneteket! ti is csak olly boszorkányok vagytok mint én! - Híjába bujsz el *Doka Ágnes, Károlyi Péla*. - rátok kerül a sor nem sokára jó ágyat vetettem nektek.

A két néember hirtelen eltűnt a tömegben.

Hogyan - Szlatinay? mond a hadnagy: e nő kinzás nélkül kivallott mindent s magát önkényt boszorkánynak nyilvánította? - hiszen ez lehetlen!

Vély és babona előtt semmi sem lehetlen, mond a polgár: E néember nemcsak hiszi, hogy boszorkány, hogy az ördögök gyűléseire eljárt, az Istent s minden szenteit megtagadta, hanem azt is hiszi, hogy a sátán őt azon pillanatban, mikor a hohérok lángot adnak a máglyáknak, ki fogja cserélni. - Innen azon közönösség és szemtelenség, innen azon dacz, melly e nőnek valaha igen szép, most pokoli vonásain visszasugárzik.

Mindez megfoghatlan előtttem, mond a hadnagy, ki meg nem állhatta, hogy a boszorkányt élénk kíváncsisággal ne kísérje szemeivel.

Majd szólunk erről máskor, folytatá Szlatinay szomoru hangon: látni fogja kegyed, mikép sok dolog igen is megfogható, ha előítélet nélkül tekintünk szeme közé: - csak egy megfoghatatlan, az emberek vastag tudatlansága és elfogultsága, melly a valótól irtózik - s a valótlant s képtelent buzgó hévvel bálványozza.

Ki ama néember ott, ki Banda Kati balján megy, s kinek halvány, de érdekes arcza még inkább feltűnik ama szemtelen elvetemült nőé mellett?

Ah - hadnagy ur! szívem vérzik, ha e szegény némbert látom, ki egy tisztos, jóhírű polgárnak özvegye, *Hizen Borbála, Dugonicsné*. - E nő ártatlan, uram! nem csak a boszorkányságban, melly, miként azt Könyves Kálmán, koránál okosabb királyunk, a törvénybe iktatá - *nem létezik*, hanem ártatlan mindenkép! senki sem tud és hallott róla valaha rosztat.

S mégis tűzhalálra ítélték? kérdé Argauer.

Ugy van, hadnagy ur; mi kell erre egyéb mint az első jöttek vádja, vagy csak gyanuja. Mióta *Szlovenics Mihál* e boszorkánypereket felélesztette s babonás rettegése minden oldalon ördögöket lát, senki sem biztos tőle. Dugonicsné mindent tagadott, de mások által a kinzópadon boszorkánynak nyilvánított. A szegény néember az egész városra hivatkozott, mit sem használt! - Szlovenics uramnak kinzó széke s a hüvelykcsavarok olly vallomásokat sajtoltak ki Dugonicsnétól, mellyek a józan okossággal ellenkeznek s csak a kinzás által örültségig fokozott fájdalomnak lehetnek eredményei. A fájdalom enyhülvén, visszavonta minden szavát, - minő sikerrel? láthatja kegyed, mert amott megy a máglyák felé.

Borzasztó! szólt a hadnagy mély felindulással: ez nem maradhat így, ennek gátot kell vetni, s ha senki sem mer semmit tenni, én magam, mihelyt innen szabadulok, Bécsbe fogok menni s elbeszélem, a mi itt a törvény paizsa alatt történik.

Tegye ezt, hadnagy ur! mond Szlatinay hevesen: ha nem használ vele egyebet, legalább talán kevesíti e borzalmak számát.

Mennék ma, ezen órában, kiáltott fel az ifju tűzzel; de fájdalom, csak akkor tehetem, ha itt más csapat felvált, s szokott állomásomra térhetek vissza.

Itt a párbeszéd hirtelen megszűnt, mert az elítéltek a máglyák közelébe érvén, rémitő ujjongás keletkezett a nép közt, mi lehetlenné tette a társalgást.

Szlovenicscel, kit a derék polgár említett, e történet folyamában bővebben meg fogunk ismerkedni; lássuk most, mi történék a máglyáknál.

Mihelyt a rabok oda érkeztek, az ujjongások s egyes kiáltások megszűntek, s valami morgást és zsebajt lehetett hallani, hasonlót a közeledő viharéhoz.

Argauer fel volt hevülve, egy szózat szívében nógatta őt eltávozni az iszony e helyéről; de valami ellenállhatlan beteges kíváncsiság zibbasztotta el; nem mozdulhatott, le volt igézve.

Rózsa Dánielt és Dáncso Jánost, mint szintén nejeiket és Dugonicsnét a középső máglyára hurczolták, hová a lábtón felérvén, a hóhér maga, néhány szurtos inasától segítettve, kötözte őket a máglyából felnyuló fasudarakhoz.

A többi rabok addig a más két máglya közelében álltak, vasvillás emberektől körülvéetve.

A ferenczi szerzetesek egyike, tisztos, szelid tekintetű öreg férfi, *Márkus atya*, kivel hasonlóul találkozni fogunk még, kísérte fel Rózsát és társait a máglyára, hallatván velök a vigasz és irgalom szavait.

Rózsa Dánielnek vonásai keveset változtak, látszott fonnyadásukon a börtöni lég, de kifejezésük félelmetlen maradott, tanuságául annak, hogy az agg férfiú utósó pillantásig egész eszméletével birt.

A többiek kisebb nagyobb mértékben örületos eszméletlenségben voltak, s halottakhoz hasonlítottak inkább mint élőkhöz.

A más két máglyára a hátra levő rabokból négy négy jutott, a tiszafelölí máglyán lehetett ezek közöl a két legnevezetesebbet, *Dárinét* és *Jancsonét*, látni, kik nem csak félelmet nem mutattak, hanem daczczal vegyült gúnnyal tekintettek magok körül - s mikor már meg voltak vaslánczokkal a felnyuló faoszlopokhoz erősítve, még többek nevét kiáltották, állítván, hogy azok sem jobbák mint ők.

E máglyákon is egy egy szerzetest lehetett látni, a ferencziek rendéből.

Miután a rabok mindnyájan elfoglalták a nekik szánt helyet, a hóhér s inasai leszálltak az utólsó máglyáról, hol a nép működésüket élénk kíváncsisággal kísérte, s a három máglyának mindegyik szögletéhez egy egy hóhérinas közeledett égő szövétnekkal, várva a parancsra.

A tanácsbeliek s néhány elébbkelő polgár elsiettek a máglyák mellől, hol eddig a történtek tanui voltak, jó távolban megállván, a jelentést látszattak várni, hogy minden készen van.

E pillanatban zaj keletkezett a nép közt, néhány egyes kiáltást lehetett hallani. Senki sem vehette ki tisztán, mi történik, de rendkívülinek kellett lenni, mert az összeszorult nép-tömegben hullámzást lehetett észrevenni.

Tüzet! - kiáltott fel a hóhér, ki épen most vette a parancsot a tanácsosok egyikétől, lángot adatni a máglyáknak.

A hóhér e pillanatban a három szerzetes közelében állt, kik csak most siettek le a máglyákról, az elítéltek felé emelvén a feszületeket, melyeket kezeikben tartottak.

A hóhér felkiáltására a három máglya egyszerre fellobogott, mint három óriási tűzkéve. Vértjesztő egyetlen, hosszú sikoltás hallatszott, mintha a tizenhárom elítélt egyetlen hanggal birna, azután lassu nyögés, melylyet nem sokára elfojtott a lángoktól ölelt száraz hasábok recsegése és pattogása.

Anyám - anyám - anyám! - hangzott most a távolban, de mindig közeledve, mindig élesebben.

Egy gyerkőcze, alig 13-14 éves, rohant elő: mezitláb, ing és lábravalóban, szétborzadó hajjal jött, miként a fergeteg jő. Ugy tetszett, mintha emberientuli erő szállt volna bele, mintha a sűrű tömeg megfoghatlan ígézetnek engedve, meghasadna előtte.

Anyám! anyám! ordított a korához mérve magas, gyenge s beteges tekintetű ifju. Nincs képzelet, melly e hangot, e tekintetet, e rohamot és felfokozottságot vissza tudná adni.

A fiu ajkain tajték ült, arczáról a verejték csurgott; szemei mint a felbőszült tigrisé lángot látszottak szórni; öklei össze voltak szorítva, mintha mindent szét akarna rombolni maga előtt. Ugy nézett ki, mintha ágyából ugrott volna fel s futna az örület szárnyain.

Mikor a máglyák közelébe ért, pár hóhérinas sietett eléje; a gyermek leverte őket lábaikról, azután hirtelen megállt, körül tekintett, valami borzadás futotta el tagjait s felkiáltott:

Gyilkosok, hová tettétek anyámat?

Valami önkénytelen borzalom ragadta meg a népet, senki sem ismerte a fiut, senki sem tudta, ki az, a kit anyjának nevez: a fiu, ha szabad e kitételrel élni, irtózatosszép volt e pillanatban.

Az öreg szerzetes, Márkus atya, volt első, ki szánalmat érzett az iszonyu fájdalommal, melly a szegény gyermeket örültté tette. Eleibe sietett tehát, de nem ért rá őt megszólítani; mert a fiu mint boszuló cherub előtte termett s fenyegető hangon kiáltott:

Igaz-e, Márkus atya, hogy anyámat elevenen akarják e tigrisek megégetni? -

A hóhér e pillanatban a szerzetes mellett termett.

Félre, hohér! kiáltott fel a fiu dühösen: hol van anyám? - hol van Dugonicsné - szólj, ha nem akarod, hogy e két kezemmel megfojtsalak.

A hóhér gúnyos tekintetet vetett a fiura, ki most reszketve a felindulástól, lángoló arczczal s felemelt öklökkel állt előtte. - Ott! - szólt a vesztés embere, a középső máglyára mutatva: megtalálod a vén boszorkányt.

Egy sikoltás tört ki most a gyerkőcze torkából, hasonló az anyáéhoz - kinek karjai közt gyilkolják meg gyermekét. - Térdei megtörtek, mintha egy szikla darab esett volna reá; azután felemelkedett mintegy rugó által pattanva fel helyéről s hirtelen, mielőtt valaki hátrálni tudná, a máglya felé rohant.

Az iszony egy kiáltása hangzott a néptömegben, a jövő perczben a fiut a gomolygó füst elfödte a nézők elől.

Ezer hang kiáltott: meg kell menteni! - mig másokat az iszony leigézett - s egy hangot nem birtak kiejteni.

Argauer, ki az egész jelenetet szemmel tartotta s a máglyák közelébe sietett, mihelyt az első élesb kiáltásokat hallotta, most, azon perczben, mikor Márkus atya az első meglepetésből magához térve a fiu után rohant, - Argauer mondjuk - már a máglya közelében termett.

A füst őt is elborította pillanatra, de a szép ifju kibontakozott abból, erős karjai közt tartván a gyerkőczét elperzselt hajjal s égő inggel.

Többen körülvették őt; a szerzetesek tüstént a gyerkőcze mellett termettek, eloltván a lángoló inget s ügyelve az ájultat eszméletre téríteni.

Főleg Márkus atya mindent elkövetett, hogy a szegény gyermek, kinek testén számos nyomai az égésnek látszottak, magához térjen. Hasztalan, nem eszmélt az többet, ott hevert a földön felébredve ugyan az ájulás görcseiből, de örülni, az ijedelem és irtózat kifejezésével bámulván a körülállókra.

Hamar, segítség! kiáltott a hadnagy, erélyesen elparancsolván szeme elől pár hóhérinast, kik oda siettek.

Néhányan a jelenlévők közül a fiut emelték föl a földről.

Utánam a gyermekkel! kiáltott Argauer: én veszem őt védelmem alá.

Az ifju nem volt más, mint özvegy Dugonicsnének fia. Már az első napokban, mikor anyját veszély fenyegette, a fiu, ki szerfelett ragaszkodott anyjához, forróházba esett s az egész kereket ideje alatt ágyban feküdt. Márkus atya kereste fel őt néhányszor, de titkolta előtte anyja szerencsétlenségének egész súlyát.

Az ítélet végrehajtásának reggelén - valami kimélytelen cseléd árulta el előtte a dolgot s okozta, hogy a fiu felugrott ágyából s úgy a hogy volt, a néptömeg árját kísérvén, ért a vesztes helyre.

Mikor a derék fiatal tiszt, ki önfeláldozással szabadította ki őt a bizonyos tűzhalálból, most védelme alá vette, a fiu meredt szemeit fordította reá, - azután, mintha valami rémület kapná meg, eszméletre tért s Márkus atya lábaihoz vetette magát.

Márkus atyám! rebegte a szegény gyermek félig eszmélet nélkül: Nincsen anyám! ó miért nem hagyatok meghalni, nem éreztem semmi fájdalmat, a láng, melly körülöm süvöltött, olyan volt mint a hús szellő - most nála volnék! - Senki sincsen széles e világon. - Ó! Márkus atyám, vegyen magához, ne hagyjon el engemet, én nem vagyok többé e földé - csak egy út áll előttem - oda hozzá s Istenhez! Márkus atya meghatva tette kezét a gyermek fejére, mintha áldást rebegne rá, azután a tiszthez fordult s szeliden szólt.

Tiszt ur, - kegyed nemes férfiu, s mai tette fel van a szentek honának arany könyvébe írva. - E gyermeket a gondviselés csudásan megőrizte, bizza őt kegyed atyai gondoskodásomra; ki fogom érlelni benne a jobbat, a mi bennünk van, az istenszikrát, a halhatlan lelket, s valami jó előérzet mondja nekem, hogy e gyerkőczéből egykor derék és hasznos tagja válik a társaságnak.

Argauer az öreg férfiura emelte szemeit, kit ma és most látott először; nem mondhatjuk, hogy e tekintetben hiányzott a gyanu, a mit az ifju hallott és látott, képes volt benne a hitet jobb emberekben is megingatni, ám de Márkus atya egygyel birt azon szép szentesült arcok közül, mellyek a bizadalmat meghódítják, s Argauer érezte, hogy e szelid, e jámbor vonások, minden gyanuját lefegyverezték.

Jól van! szólt, némi szünet után. A gyermek kegyednél keresett védelmet, legyen neki az ő hite szerint; de ne feledje, jó atya, hogy én szemmel fogom e fiut tartani, s nekem felelős róla.

A fájdalom, melly Márkus atya arcájában ki volt fejezve, a köny, melly szemeiben csillogott, az egész tisztas alak olly nyugtató feleletül szolgáltak, mikép Argauer nem tudott többé kételkedni, hogy az árva a legjobb kezek közt van.

Szlovenics, ki pár tanácsbelivel közel jött a már roskadni kezdő máglyákhoz, gúnyos, gyűlölet és undorteljes tekintetet vetett a fiura, kinek lassanként egész eszmélete visszatért s ki most kezeivel elfödve halvány arcát csendesen sirt. - Kár volt oda nem hagyni égni! - szólt a tanácsbeliek egyikéhez: megfoghatlan előttem - az emberek nyavalyás szájalma ezen ördögi fajzata iránt a sátánnak! - No de az emberek vakságát csak a jó Isten képes meggyógyítani.

A máglyák fölött nehéz, sűrű füst emelkedett, melyet most a szél egyszerre a Tisza partja felé hajtott, elborítván vele a töltésekre gyűlt népet s körül hálózván néhány magas fűzet, melyek közel a folyóhoz pár festői csoportozatot képeztek.

De fen az égen sajátos, nagyszerű jelenet fejledezett. Az oszlani kezdő nép megállt, s a fellegekre bámult. Mondtuk - mikép e borzalmak reggele egy volt a legsetétebbek közül; most a vihar a fekete felhőket a Tisza irányába hajtotta, hol ezekkel szemközt csudás alakú, örök jéghegyeket és sziklákat képező hófehér fellegek emelkedtek, gyorsan s fenyegető súlylyal ereszkedvén lejjebb és lejjebb.

Valamint két ellenséges tábor - rohantak a setét és fényes fellegek egymás ellen, s azon perczen, midőn szárnyaik összevegyültek, mintha az ég villámütegei egyszerre lángot kapnának, egy iszonyu ropogás jelentette a kitörő vést, melyhez hasonlót ember emlékezete óta a szegediek nem láttak.

A föld látszott rengeni, a fellegek szakadozni, mintha az ítélet napja lenne jelen.

Pár percczel azután az ég csatornái megnyiltak s rémitő zápor - sűrű jéggel vegyülve ömlött az egész határra.

A máglyák rövid pillanat alatt el voltak oltva, a lángokat vizzuhatok váltották fel, s a nép mint egy varázstól űzve szétszaladt, védelmet s menedéket keresni.

Ugy-e - ugy-e, uraim, szólt Szlovenics a mellette sietve haladó tanácsbeliekhez: igazam volt, mikor a boszorkányokkal elhittem - hogy 7 órakor fog az ítélet végrehajtatni, s aztán 6 órakor a máglyákra köttettem őket s tüzet adattam alájok? - Ime, most üti el a toronyóra a hetet, s a vihar s fergeteg nyakunkon van! - De elkésett a sátán a viharral, s miénk a győzelem!

A VŐLEGÉNYEK.

I.

Láttuk Szlovenics urnak utóbbi szavaiból, hogy a vihart, mely Szeged határa fölé borult, egyenesen a boszorkányoknak tulajdonította. Ha e lángészszel többször találkozandunk, nem fogunk ezen legkevesebbé is bámulni; egyébiránt a véletlen, e szülő anyja a balhiedelmeknek, itt is, mint annyi más alkalommal, kezére dolgozott a babonás hitnek s igazolni látszott a nép ferde fogalmait az elemek kormányáról.

Harmad nappal a boszorkánymesterek és boszorkánynők eleven elégettetése után Szlatinay reggel felkereste ifju barátját, a derék ideiglenes várparancsnokot.

Épen azon pillanatban, mikor kezét az ajtó kilincsére tette, ez felnyílt s azon két szerfelett csinos, de halvány ifju, alig 23 - 24 éves lépett ki, még pedig - miként félreismerhetlenül észre lehetett venni, - a legnagyobb felindulásban.

Viszonzlításra! szólt ezeknek Argauer, kit Szlatinay az inkább kirohanó, mint kilépő ifjak mögött megpillantott.

A polgár, kinek már kalapja kezében volt, félrelépett, hogy helyet adjon s köszönt; de az ifjak semmi tudomást nem vettek róla, mintha nem is látnák.

Kik voltak ezek? kérde Szlatinay, miután a hadnagy szobájába lépett, s ez őt égő arczczal és szikrázó szemekkel, de hirtelen erőt vévén felindulásán - szíves kézzsoritással fogadta.

A két ifju Mártonváry, felelt Argauer, kegyed nem ismeri őket?

Atyjokat igen jól ismerem, viszonzá a polgár, de az ifjakat, kikről sokat hallottam, ma láttam először.

Derék fiuk! mond Argauer: sajnálom őket.

Borzasztó helyzet! jegyzé meg Szlatinay, miután a hadnagy kinálására helyet foglalt.

Mit értett felkiáltása által a derék szegedi kereskedő, nem tudjuk; de mindenből látszik, hogy ez valami olly körülményre vonatkozott, melyről már a két férju közt szó volt, s azért nem ereszkedtek bővebben e tárgyba.

No barátom, mond a hadnagy rövid szünet után: tegnap csak pár pillanatig szólhattunk együtt, épen szolgálati ügyekkel lévén elfoglalva, mikor kegyed ajtót nyitott reám, szóljon, látta-e védenczemet?

Épen most jövök Márkus atyától, mond Szlatinay: a fiu magához tért s valamivel nyugodtabb.

Örülök, felelt Argauer, s mihelyt pár szabad órát nyerhetek, magam is meglátogatom; igen nyugtató, hogy olly jó kézben van, mert én első látás után sokat tartok az öreg szerzetesről.

Méltán, mond Szlatinay.

Most van időnk s kegyed, remélem, nem olly futtában jött mint tegnap, mulathat nálam pár órát, ugy-e? - s elbeszéli nekem, mi annyira érdekel, mind azt, a mit a Futaky leányokról, szegény öreg Rózsa Dánielről és Futakyról tud; nem mondhatom mennyire érdekel mind ez.

Mártonváryék e részben többet mondhattak volna kegyednek mint talán én is.

Nem lehet most azokkal beszélni, barátom, viszonzá a hadnagy: azok előtt most csak egy tárgynak van érdeke.

Szlatinay sohajtott. - Nem bánom, szólt azután, elmondom kegyednek mind azt, a mit tudok vagy hallottam.

* * *

Történetünk folyamára nézve könnyebbségül szolgáland, ha a derék Szlatinaytól átveszszük elbeszélői szerepét s kissé rendezettebben s félbeszakasztás nélkül előadjuk, mind azt, a mit Argauer azon pár óra alatt megtudott, míg Szlatinay nála mulatott.

De mielőtt ezt tennők, mondjunk pár szót az ifju Dugonicsról, kivel életének olly nehéz, olly megható órájában találkoztunk először - és *utóljára*, mert történetünkben nem jő többé elő.

Márkus atya, miként láttuk, a gyerkőczt magával vitte. Szegénynek semmije sem maradt, mert anyja birtokát, miként minden boszorkányét és boszorkány-mesterét, a városi hatóság lefoglalta. - Márkus atya a kolostorban növelte őt, hol rokonai által is segítettett egygyel mással a feltűnő képességű ifju, ki, ha történetünkből eltűnik s abban nem szerepel, hazánk ismeretesebb férfiai közé tartozik, mint a ki szerencsétlen anyjának rémitő halála után - lemondván a világról s annak minden hiuságról - igen fiatalon még a kegyes oskolák szerzetébe lépett, s később nem csak nemes jelleme s társalgásának kelleme, hanem a honi irodalomban számos és az időben igen olvasott munkái által - szerzett magának méltánylatot, hirt és olly nevet, melly a szegediek előtt ma napig is becsben tartatik, mint szintén a szerzetben, mellynek egyik legjelesebb tagja volt.

* * *

Szlatinay előadási rendét is némileg változtatnunk kell, hogy gyakori visszatérések szükségét kikerüljük.

Alsó Magyarországon, nem távol Szeged-városától egy szép nagy helységben, mellynek nevét elhallgatjuk, egy - az egész vidéken igen ismeretes és tisztelt család élt, a Mártonváryak - miként őket itt *álnéven* említjük, történetünk természete megkívánván az ildomok megóvását s következőleg néhány névnek és körülménynek változtatását, a nélkül hogy ez által eseményeink elbeszélése hiányt szenvedjen.

Ha e név - a valódit értjük - nem tartozott a történetileg híresek közé, igen tévednének azok, kik ezt a társaság alsóbb rétegeiben keresnék. A Mártonváry tehetős régi nemes család volt s némileg a nevezetességek közé tartozott. - Két dologról voltak a Mártonváryak híresei: először, hogy tagjai rendkívüli öregséget értek el, másodsor, hogy egyről egyig jó gazdáknak tartattak s a falusi élet olly kedvelőinek, mikép ha kénytelenek lőnnek egy vagy más bajokban városba menni, alig várták a szerencsés pillanatot, míg újra otthon, falusi lakjaikban, szomszédok s többnyire kellemes családjuk körében lehettek.

Tudós vagy csak igen mivelt ember egy sem volt köztök; de annál több józan eszű és tevékeny. Őket a vidékben becsületes és gyakorlati élet embereinek tartotta mindenki.

Kevesebb birtokkal, mint a leggazdagabb osztály az országban, a vendégszeretetet nagyban gyakorolták, s házuk soha, vagy ritkán volt vendégek híján; még ama zaklatott korban is, mellyet az akkori ivadék átélt, az életet napokra, nem évekre számíthatván előre s használván, mit pillanat és szerencse ígér vagy nyújt.

Igy ha Bécsben senki sem tudott rólok semmit, Magyarország azon vidékein, hol éltek, igen ismeretes és rokonszenves volt e név. - E családban találkozunk legelőbb egy fiatal lovas tiszttel, ismeretes német családból, kit *Felsenthal* grófnak fogunk nevezni.

Az ifju gróf szülői halála után, kik két év alatt átköltöztek oda, hol minden esetre jobb dolguk van mint itt a földön, egyetlen örökös lévén, egyszerre roppant jövedelemnek élvezetébe jött; de mivel szigorúságáról ismeretes atyjának életében kevés szabadsággal birt, az első fájdalom után, melyet neki főleg anyja halála okozott, nem tudott betelni a világgal s szerette volna azt egyik végétől a másikig átkalandozni. Ez okozta, hogy a katonai szolgálatról is le akart mondani, mi később meg is történt.

Több magyar urak és nők megfordulván szülői házánál, az ifju grófnak alkalma volt számos ismeretségeket tenni s így első gondolatja lőn, az előtte még ismeretlen Magyarországnak azon részét feljárni, hol azok laktak. Választás vagy véletlen Batthyány Ferenczczel vezette őt össze. Ez élénk életvidor ifju volt, körülbelől Felsenthal korában s mint egyedüli fiu, özvegy anyjának kegyencze lévén, kedvére élt s azt hozta a házhoz, ki neki tetszett. Anyja mindenkit szívesen látott, ki iránt szeretett, sőt bálványozott fia rokonszenvet mutatott.

Felsenthal azon emberek közé tartozott, kiknek nem kell más ajánlólevél mint mellyel a természet megajándékozta őtet, érdekes külső, kedveltető mód, vidorkedv. Barátjának az ifju Batthyáynak ajánlása nélkül is tehát - a kedélyes öreg asszonynak megnyerhetendő jó indulatát.

Mihelyt a kastélyba megérkezett s ott a legelőzőbb fogadtatás után magát egészen otthonosnak találta, a két ifjunak nem járt egyébre esze mint arra, mikép kellessék az együttlét kellemes óráit és napjait legjobban felhasználni.

Igy történt, hogy nem csak Batthyányék házánál is a megszokottnál még több s ezek közt számos hölgyvendégek társaságában kedves órákat töltöttek, hanem az ifjak, ha otthon pompásan kimulatták magukat, hoszán szélén vették a megyét s nem egy szíves magyar házhoz nyitottak be.

Mártonváry István, mintegy 36 éves férfiu, ki a Batthyányék egyik birtokától nem igen távol lakott, volt egy azok közül, kiknél az ifjak gyakran megjelentek ennek nagy örömére; mert maga is még ifju lévén, a szeretetre méltó vendégek, kik mindenüvé jó kedvet hoztak magokkal, megtetszettek neki, főleg Felsenthal.

Ha őszinték akarunk lenni, meg kell vallanunk, hogy a két ifjut nem annyira a derék, kedélyes Mártonvárynak szeretetre méltósága vonta a házhoz, hanem egy más könnyen megfogható ok. Mártonváry csinos, jól rendezett háza valódi virágos kertje volt a legszebb hölgyeknek. Ötöt lehetett ott számítani, a nélkül hogy bár ki el tudná hirtelen határozni, mellyiket választaná, ha illy választás megengedtetnék.

Mártonváry István egyike a legszebb férfiaknak megyéjében, 18 éves korában vett egy fiatal, 19 éves s így magánál egy évecskével idősb özvegyet nejül, kinek két kis leánykája volt, egy három s egy két éves, Mártonváryt pedig neje mindjárt egyesülésük után egy évvel egy, s két évvel más leánynyal ajándékozta meg. - Ezek tehát, ha a családátya korát 36 évre számítjuk, most már mind eladó leányok voltak, régi magyar szólás szerint, sőt a legidősb már a 20 évet meghaladta.

Fiu csak egy volt a háznál s akkor, midőn Felsenthal ott megjelent, csak 5 éves, bálványa egyébiránt atyjának, anyjának, nővéreinek, kik összesen mindent elkövettek a kis házi zsarnokból a legkiállyhatlanabb rémgereket nevelni, ki 5 éves korában azon teljes meggyőződéssel birt, melly közös az elkényeztetett ölebecskékével, hogy tudniillik az egész világ csak

érette létezik, és senkinek sincs egyéb gondja, mint szolgálatára lenni. Szerencsénkre e fiucska észrevétlen tűnik el elég változatos történetünkben.

A felebb említett 4 - s mondjuk ki, szebbnél szebb hajadonokhoz, a kedves házinő teljes joggal számítható, mint a ki még egynek tartatott a legszebb nők közül messze vidéken.

Ürügyül természetesen a két ifju nem használta a hódító s delejes erejű valóságot, hanem egyik mint jó ismerő, másik mint ennek barátja jött, részt venni a megye által intézett vadászatban, az akkor rémitően elszaporodott és seregestől járó állatok ellen, melly vadászatnak kormányzója és rendezője nem volt más mint Mártonváry István, ez időben a leghiresebb vadász Alsó-Magyarországon; vagy más ehez hasonló okon s alkalommal.

A leánykák nyájasak és vidámak voltak, a gazda szives, az idő tehát Mártonváryék kellemes, tágas mezei lakában - felségesen eltölt.

Felsenthal csak azon csudálkozott, hogy illy embernek s illy családnak eddig hírét sem hallotta. Batthyány pedig pár látogatás után észrevette, hogy barátja a szép Évába, a hajadonok egyikébe szerelmes. Nem első dolga ugyan, de ez uttal komolyabb minden eddigi mulékony szerelmi viszonyainál.

Ha a két fiatal uracsnak a szives gazda s gazdasszony s a szép hajadonok megtetszettek, nem lehet tagadni, hogy Felsenthal az egész család szívét megnyerte egyen kívül, s ezen egy, szerencsétlenségére éppen Mártonváry Éva volt, Mártonváry idősb édes leánya.

Miként történt, hogy az első látogatás után nem több mint nyolcz hét mulva Felsenthal és Mártonváry Éva közt a jegyváltás véghez ment, megtudjuk nem sokára.

A vidéken senkinek sem volt a házasság ellen kifogása, bár mindenki óhajtandá, hogy a szép leányok a hazába maradjanak. Az anyák rendkívüli szerencsét láttak abban, s nincs okunk a Mártonváry szülők gyengeségét titkolnunk, hogy a kérőnek első szavára igent mondtak. Évát a cselédek sirni látták, de nem ellenkezett, miként a legtöbb hajadon, ha gazdag szép és ifju ember kéri meg őket s arany hegyeket ígér.

Felsenthal fiatal nejét Bécsbe vitte s ott annak nem lehetett férje ellen panasza. Szives, előző maradott iránta mindig, s ha szép fiatal nejét azon felsőbb körökbe nem vezette, mellyek egykor házánál igen is gyakran mulattak, ez a fiatal nőnek inkább kedve szerint mint ellen történt. Eddig, mikép látjuk, a dolog mindennapian folyt, tehát a legjobban, mentten hevélyek és közesélyektől.

Éva, mint minden magyar hölgy, rendkívül hamar bele tanult a nagy uraságba s rokonai elég igazságtalanok voltak őt büszkének s hiuskodónak találni csak azért, mert háza fényesebben volt elrendezve az övéknél, mert nem pipázhattak a férfi látogatók minden szobában vagy vetkőzhettek ingre nyárban ebéd közben.

Otthon a helységben Évát csak a grófnő czimen emlegették, s ha Mártonváry nem sok fontosságot tulajdonított e czimnek, annál nagyobb becse volt előtte a vagyonnak, melylyel veje birt s a szép fegyvereknek s hires ebeknek, mellyeket ettől név- és születés napokon kapott ajándékba.

Felsenthal meglátogatta neje szülőit nem sokára összekelése után, kilépven a katonai szolgálatból, az udvarnak állítólag nagy visszatetszésére. Mártonváryéknál - bár alig tudták helyét találni, annyira szerették őt, valami különös elfogultságot vett észre, mellynek szükségkép megfajtását kell adnunk.

II.

Mielőtt Felsenthal a Mártonváry családdal megismerkedett, egy szerény ifju jelent meg igen gyakran a háznál.

Ez tehetős szegedi polgárnak Futaky Ferencznek fia volt - *Sebestyén*. Mindenki állítása szerint jól készült ifju, szerény, józanabb, mint az időben legtöbben, de a kit a nagy függés, melly alatt neveltetett, félénkké és tartózkodóvá tett.

Az ifju s a szép Éva közt szerelmi viszony keletkezett, melly ellen a szülőknek egyelőre nem volt komoly kifogásuk. A Futaky család hír szerint s miként azt Futaky Ferencz nem egy alkalommal erősítette, nemes eredetű volt, ehez járult az ifju Sebestyén atyjának nagy, bár rejtett vagyona, mi igen elfogadható vőnek láttatá őt. Mártonváryak mind a mellett nem nagyon örültek leányuknak e tervezett szövetségén. Mondjuk meg miért?

Futaky az egész vidéken olly embernek tartatott, kivel nem jó közeli viszonyban élni. Nem csak fősvénysége, hanem hirtelen fellobbanó - s a mi illy esetben ritka - még is tartós haragu s bosszuállásában kielégithetlen természete okozták, hogy Szegeden egyetlen barátja sem volt és igen számos ellenségei. Ha Futaky Ferencz - mikép mondtuk - fősvény volt s annyira megvont mindent magától, hogy házának majdnem szegényes tekintete lőn - két tárgyra nézve nem kimélte a pénzt, sőt avval néha pazarul bánt. E két tárgyak egyike fia volt, az egyedüli élő lény, kit e hideg, elfásult természet szeretett a maga módja szerint, de a bálványzásig. - Szigoruan bánt ugyan vele s a ki külsőségekről ítélte csak, azt hiendé, hogy szint olly hideg fia - mint mások iránt; de ez ítélet csalt, mert Futaky fiát, mihelyt az a szükséges éveket elérte, a némethoni tanodákba küldötte. Ott állítólag az ifju jobban el volt látva mindennel mint a legelőkelőbb házakból született ifjak, s tanítói a csendes, nyílt és szorgalmas ifjut megkedvelték.

Atyja maga kísérte el fiát Göttingába, hol ez időben, miként azt krónikáink is tanusítják, több magyar és szász ifju végezte tanulmányait. Futaky Ferencz, ki otthon fiát egy medve bőrön hálatta minden egyéb készület nélkül és foltot rakatott foltra öltözetére, Göttingába olly készülettel vitte s élelmezésére olly összeget adott, hogy fiát dúsgazdag házból származott ifjunak tartották. Mind a mellett feljárván a tanítókat, fia irányában a legnagyobb szigort ajánlotta, mire egyébiránt legkisebb szükség sem lőn.

Egy más ellenmondás - tetszhető tudniillik - mert mélyebb lélektan arra a meggyőződésre vezet, *hogy valódi ellenmondás semmi jellemben nincsen* - az volt, hogy Futaky Ferencz, ha valamit kiakart vinni, mi büszkeségét, mert büszke volt nagy mértékben, vagy más hajlamát s szenvedélyét legyezte, nem kimélte a költséget.

Ez oka, hogy Szegeden ollyan embernek tartatott, kinek semmi sem lehetetlen, ha valamit igazán akar.

Igy rövid vázlatát adván az atya és fiu jellemének, nem szükség mondanunk, hogy Futaky Ferencz a gazdag s jó hírű Mártonváry házzal szövetségnek örült, de büszkesége nem engedte, hogy egy lépést is tegyen fia előnyére. Sebestyén, kit a külhonban töltött évek, ha módjában simábbnak is tették, el nem idegenítették semmitől, mi honi, atyjában nem találta ugyan azon nyers, mondanánk durva szigort, mellyet az üdvösnek hitt fia nevelésére, mig ez gyermek volt, de mind a mellett nem is tapasztalt semmit, a mi szivélyhez vagy bensőséghez hasonlított.

Futaky Ferencz, mint minden kétértelmű jelemmel bíró ember, titkolódzó és gyanus volt; minden szeretete mellett fiában, élesen szemmel tartotta őt s a nyílt közlő ifjut lassanként szintolly zárkózottá ügyekezett nevelni, minő maga volt. A fiu sehol sem érezte magát rosszabul, mint épen atyjánál s ha meg nem változott, oka az, hogy minden alkalmat felhasznált olly

kevés időt tölteni Szegeden s atyja látogatlan házában, mint csak lehet. Mártonváryékkal a családnak pár fiatalabb tagja által jött ismeretségbe, s a kedélyes vidámság, melly a házban napi renden volt, s a derült, barátságos emberek, kik a házban megfordultak, okozták, hogy az ifju egészen más volt Mártonváryéknál mint atyja házában. Mi az anyai gond, nem ismerte, 5 éves korában vesztvén el anyját; hölgyekkel viszony szint olly idegen volt előtte, nővérei nem lévén. Mártonváry Éva lön, úgy szólván, az első leány, ki iránta szivességet mutatott; nem csuda, ha a kissé szótlán s társaságban némi feszélylyel mozgó ifju - halálosan bele szeretett a hölgybe, ki maga részéről nem érzett ugyan semmit a szenvedélyhez hasonlót, de az ifjut jó embernek tartotta s ki iránt szembetünő rokonszeny keletkezett szívében.

Mindezt Futaky hallgatva engedte történni; ha a Mártonváryokról szó volt, sok méltányossággal nyilatkozott rólok, mi az ifjut annál inkább meglepte, mivel atyja ritkán hagyott hajszálnyi becsületet másan, s nála a hévmérő, melly szerint másokat ítelt, mindig a kisebb vagy nagyobb haszon volt, melly reá magára háramlott.

Ollykor holdakig, évekig valami nemét a jó indulatnak tanusította mások iránt, azután egyszerre sarkon fordult s ajtót sem nyitott rájuk, másokat vonván az előtérre - kik pillanatra inkább feleltek meg érzésének s érdekének.

Futaky Sebestyén tehát nem érzett sem kedvet, sem bátorságot, illy jellemű atyja iránt nyílnak lenni, s csak akkor, mikor már Mártonváry Éva és közte vallomásokra került a sor, s a leányka hajlandónak látszott vele szövetkezni, merte félénken s távolról atyjának értésére adni, miben jár s minő reményei vannak.

Atyja minden várakozásán felül csendesen szólt: Anyádról elég birtok maradt rád, van egy jó házad Szegeden, pár tanyád a határon, mindig adhatsz ebédet nődek, attól pedig ki fog az estebéd telni. - Én helyben hagyom választásodat; valamivel magam is megsegítem gazdaságokat, holtom után pedig marad annyi, mivel pár gyermeket - ha nem lesz sok - tisztességesen felnevelhetek.

Csak miután Sebestyén atyjának e nyilatkozatát vette, merte Évát megkérni szülőitől.

Mártonváryék nem ellenkeztek; de nem mutattak semmi különös elragadtatást a gazdag s mivelt vőre. Mert hogy atyja rendkívüli vagyont szerzett magának össze, mindenki tudta; s a bérlet és bérelet utja, mellyen ez történt, becsületesek közé tartozott s nem engedett kifogást; de voltak sokan, kik azt hitték, hogy Futakynak két más utja is van pénzt szerezni, minőkkel az emberek, kik azokat követik, nem szoktak dicsekedni. Ezek egyikét uzsorának hitték, - hitték, mondjuk, mert bizonyost e részben senki sem tudott; a másikat, bocsánatot kérünk, ha megnevezzük, tartván attól, hogy hitelt nem nyerünk, mivel ez egyenesen a sátán segélye volt, ki ez időben sok gonosznak bűnbakja lön s elég idegen csínyt emelt átalvetőjében.

Az életben több végzetes van, mint az ember gondolja; talán illy végzetes körülménynek mondhatjuk azt, hogy Sebestyén épen azon időben, mikor Felsenthal többször fordult meg Mártonváryéknál, lázban szenvedett s kénytelen volt ágyában lesni a jobbulás pillanatát.

Épen először kelt fel ágyából, midőn arájának egy levelét vette, mellybe a jeggyűrű volt zárva. A szép Éva udvarias és kimélő szavakban tudatta vele szándéka megváltozását s gyűrűjét visszakérte.

Mikor az urfi a levelet vette, atyja a városházánál volt; Mártonváryéknak egy cseléde hozta a szerencsétlen levelet lóháton és a választ sürgette. Sebestyén elmerült, midőn azt végig olvasta; nem akart szemeinek hinni, nem birta gondolatit rendezni s érzett valamit magában, mi örülséghez hasonlított.

Első gondolatja lön, mit hevében félreértésnek hitt, személyes jelenléte által tisztába hozni; de ezen eszme sem volt elméjében rendezett alakban; gomolygott fejében minden, mint a reggeli

köd. Pillanatra düh kapta meg, kérdőre akarta a hűtlent vonni s fegyveres kézzel elégtétet kérni minden Mártonvárytól egyenként a sértésért, melyet hogy meg nem érdemlett, érezte magában.

Mig a cseléd a külső szobában várt a feleletre, hallotta hogy az ifju gyors léptekkel jár fel s alá, végre az ajtó megnyílt, és Sebestyén egy papiros csomagot, nem levelet adott az inas kezébe, hogy azt mint választ vigye vissza.

Egy fél óra múlva Futaky Ferencz visszatért, az első, a kit talált, egy meghitt cselédje volt, ki a legnagyobb ijedtség kifejezésével arcában sietett eléje s felkiáltott: Siessen a nemzetes ur, az urfi megbolondult!

Megebolondult! mond Futaky Ferencz mogorván, mert nem a legjobb kedvvel tért haza: ha megebolondult, majd rendbe hozom fejét! épen jó kedvemben talál.

E feleletből látszott, hogy Futaky az inas jelentésének horderejét nem is gyanította s szavainak más értelmet adott.

Mikor a szobába benyitott, fiát a pamlagon találta halványan mint a halált, de szikrázó szemekkel s olly kifejezésével a dühnek, melly tajtékot gyűjtött ajkai körül s ökleit szoritotta össze.

Futaky meghökkent, sohasem látta így fiát; sohasem álmodta, hogy az valaha illy haragba jöhessen, szelid természetét ismervén. De mivel maga is e napon fel volt indulva - mi igen gyakori eset volt nála, haragosan s nyersen kiáltott fiára: mi bajod?

Te se vagy jobb a többinél! kiáltott reá Sebestyén, öklét fenyegetve emelvén fel: de majd közitekbe esem, mint a villám az égből.

E szavak után arcának kifejezése megváltozott; az átmenet dühből szelidségre, sőt valami öntudatlan kábult kifejezésre olly rögtöni volt, hogy Futaky Ferencznek lábai a földbe gyökereztek, s a harag hangja, mellyel fiára akart riasztani, torkán rekedt.

Nem volt több kétség, az ifju megőrült! - hiányzott minden összefüggés beszédében; egy tárgyról a másikra ugrott át, s atyja talán sokáig meg nem tudta volna, mi történt, ha Évának levelét, melly még az asztalon hevert, meg nem pillantja.

Kitől jó e levél? kérdé az öreg szelidített hangon s a levél után nyulva.

Mihelyt az ifju atyja szándékát látta, a levélre tette öklét, s kihívó hangon szólt: e levél az enyim - senki se nyuljon hozzá, kinek élete kedves!

Futaky Ferencz nem ijedt meg hamar, azért kevés tudomást vévén e fenyegetésről, szilárd hangon szólt: add ide a levelet, parancsolom!

Parancsolod? kérdé az ifju majd nem félénk hangon: azután leemelvén kezét a levélről, visszahanyatlott a pamlagra.

Mig Futaky a levelet végig olvasta, az ifju maga elé nézett, mintha őt semmi sem érdekelné.

Futaky Ferencz azonnal látta, mi történt s gondolván hogy fiának illy felingerült állapotjában több hatással leend a vigasz és remény pár szava, mint minden egyéb, amit tehetne, az elolvasott levéllel kezében fiához közeledett s szeliden szólt:

Sebestyén - e levélből látom zavarodásod okát; légy férfiú! térj magadhoz, az egész félreértés, úgy hiszem, s ha több, megvetést idézhet fel, nem elcsüggedést. - De megnyugtatósodra magam elmegyek Mártonváryékhoz - s kérdőre vonom őket.

Ah! kiáltott fel az ifju vidámon, felugorva a pamlagról: uram atyám velem jó? helyes, ott leszünk a lakadalmon, én elveszem a két ifjabb leánykát, uram atyám a két idősbet! E

szavakra Sebestyén ugrálni kezdett a szobában mint eszeveszett, azután hirtelen mint a villám, a düh ragadta meg s felrántván az ablakok egyikét kiugrott azon.

Szerencsére a ház nem volt emeletes s az ablak alig egy ölnyire a földtől: mind a mellett atyja egy fájdalmas kiáltást hallott s midőn az ablakhoz rohant, látta hogy fia nehezen vergődven fel a földről, egyszerre megfutamodik, ordítván mint torkán kitelt: menjünk - hajts kocsis, sem ló, sem ostor nem a tied!

Mig Futaky, az inas s pár cseléd kisiettek az udvarra s onnan szabadba, addig Sebestyén vihargyorsasággal rohant a téren át, hosszú uszályát a porfellegek költvén fel lábai alatt.

Épen hetivásár volt, melly a várt köröző roppant térnek egyik oldalát foglalta el.

Az ifju egyenesen az ember tömeg fele tartott. A kik a téren járkáltak, nem tudták mi történt, hallván az ifjunak kiáltásait s látván hogy Futaky Ferencz és cselédei azon irányban futnak, merre az ifjut látták rohanni, azt hitték, hogy valami tetten ért tolvaj, a kit űznek.

Ott, hol a nép az adók vevők körül gyűlve lézengett, az ifjunak dühös futása hasonlóul figyelmet gerjesztett. De minden olly hirtelen történt, mikép senki sem volt tisztában magával, mit hiszen, mit gondoljon.

Sebestyén annyira előre haladott már, hogy őt utólélni lehetlen lőn; azokat pedig, kik utját állták, mint kévéket döntötte halomra.

Néhány percz mulva azokra nézve, kik üldözték, eltűnt az embertömegben s a porfellegek közt; de a vásárban rémitő zaj keletkezett.

Az ifju futtában semmit sem tekintett - mindent, mibe ütközött, felforgatott s egész zenebonát keltet fel maga mögött.

Tolvaj! gyilkos! zsvány! fogjátok meg! utját kell vágni! - s ehhez hasonló kiáltásokat lehetett hallani.

Futaky cselédeivel a vásáros néphez érkezvén, egy-kettő, a ki ráismert, hozzásietett. Mindenki beszélt, kiáltott, szaladt, úgy tetszett, mintha az egész vásárt a forgószelel kapná fel és sodorná magával azon irányban, merre a Tisza folyt.

Ezen nem fog senki csudálkozni, ha megmondjuk, mi történt.

Sebestyén a vásár közepéig jutván, egy lónak kantárát ragadta meg, mellyet valami suhancz vezetett, ki alkalmasint közelebbi helységből jött a vásárba. Sebestyén azonnal a lónak hátára vetette magát s annak oldalában mélyeztetvén sarkantyuit, mindent legázolt maga előtt, s egész sereg gyümölcs- és egyéb árusok és árusnék kiáltozva s káromkodva rohantak utána, a nélkül, hogy képesek lennének megállítani vagy utólélni.

Sebestyén nem sokára kiért az embertömegből s egy utcza hosszában nyargalván, a Tiszához ért.

Egy percczel azután az elég magas partról épen egy malom irányában lovastól a vízbe ugrott.

Mikor a legjobb szaladó tudniillik a suhancz, kinek lovára az ifju felkapott - s utána a tömérdek összecsedült nép a Tiszához ért, a ló a part felé uszott, de a lovasnak hire sem volt.

Egy halász, ki közel a parthoz kis gunyhóban lakott, mondá, hogy az ifju ugrás közben a vízbe bukott s egyszer körülfordult vele a malom kereke, mellybe talán a halálos veszély perczében magához térvén - kapaszkodott, azután eltűnt a vízben, mielőtt a molnárok a halász kiáltására a malomkereket megállíthatták volna.

Mit mondjunk többet, minden keresés, fürkészés sikertelen volt. Futaky ezeket ígért annak, ki fiának életét megmenti, de hasztalan.

Mindenből látszott, hogy a makacs szigorú férfit a kétségbeeséssel küzdött s maga közel volt örültséghez.

Két nap múlva messze Szeged alatt vetette fel a Tisza a halottat.

Mikor az egyedüli élő lénynek, kit szeretett, holttestét iszappal földve s irtózatosan felpuffadva Futakynak udvarába hozták, ez ágyban fekvő beteg volt, martaléka a legveszélyesebb forró-láznak s egészen eszméletlen kívül.

A szomszédok s cselédjei mosták meg s terítették ki a halottat, kire csak ruháiról lehetett megismerni egyelőre, míg a mosdás után semmi kétség sem maradt azonságán.

A temetést is a város népsze s néhány tanácsos intézték el, úgy hogy mikor Futaky végre lábadozni kezdett betegségéből, fia már rég a temetőben pihent s egyszerű sirja felett egy fa kereszt emelkedett.

III.

E pillanattól óta az eddig is mogorva alig 42 - 43 éves férfit, még inkább elfásult, senki sem látta többé derülni, soha mosoly nem lebegett ajkain.

Háztartása a régi maradt, de az egész emberen látszott a bú s közönyösség hanyagsága. Lemondott mindenről s minden ismerőit, Rózsa Dánielt kivéve, kerülte; Mártonváryék neve nem jött többé ajkaira. Ugy tetszett, mintha maga s a világ közé egy széles folyót árkozt volna.

Mióta fia meghalt, lassanként az évek folytával a rokonszenv és szánalom, melyet minden nagy szenvedés előidézt, elvesztette erejét még a legjobb indulatú emberekben is Futaky iránt.

Ezen embernek bánata azon haragos ellenszenves nemű volt, mely lassanként leöli a részvétet s szánalom helyett tartózkodást idéz elő. És miként ő kerülte az embereket, úgy Szegeden a polgárság s a hivatalbeliek nem szerettek vele véletlenül is összejönni.

Mártonváryékra a fiatal Futaky halála rendítő benyomást tőn. Ez Felsenthal egybekelésé napján is valami feszültség által tűnt fel, melyet talán az egyetlen vőlegény szerelmi hevélyei közt nem vett észre, de a mi az egész násznépnek feltűnt, s ha nem beszéltek róla, ha semmi kiméltelenség el nem árulta ennek okát Felsenthal előtt, ez azért van, mivel mindenki természetesnek találta azután a mi történt - a bús komoly elfogult hangulatot a háznál.

Mártonváry Éva különösen ezen elfogultság hatalma alatt volt. Ő Felsenthalhoz szerelemből ment, míg viszonya az ifjú Futakyval nem volt sokkal több, mint egy fiatal leányka számítása, ki szerényebb minthogy hosszas válogatás által merje szerencsáját kockáztatni. - Mind a mellett már a jegygyűrű visszaküldésre is alig lehetett őt bírni; mert Éva Felsenthalnak nyilatkozata után is kész leendő magát feláldozni, hogy szavát tartsa, ha azok, kik szerelmét a feltűnő új kérő iránt kitalálták, nem követtek volna el mindent, őt arra bírni, hogy ama levelet megírja.

Mikor a Szegedre küldött inas, gyűrűje helyett a papiros csomagban két gyűrűt hozott vissza, Éva megrezzen. Ugy tetszett neki, mintha Sebestyén ezen egyszerű tettében valami előtte megfelfejthető szándék volna, mely méhében egész életszerencsáját vagy szerencsétlenségét hordja. Mintha a gyűrűk egyike mint örökös szemrehányás állna előtte, eszébe juttatván hűtlenségét; mert hiszen bár mi oka lett is legyen visszavonulásának, nem lehetett azt egyébnek, mint hűtlenségnek nevezni.

Mind ez később valamennyire háttérbe vonult. Éva elköltöztén a szülői háztól s ismerői köréből, férje oldalán enyhülni látta azt, a mit, nem tudjuk, fájdalomnak, megbánásnak vagy rejtett félelemnek s égető szemrehányásnak nevezzünk-e.

Felsenthal nőszülése után mintegy öt hónappal tudta meg az eseményt voltaképen. Halotta ugyan s nem egyszer Futaky nevét, mint Éva körül szerencsétlen udvarlóját nevezni, s később azt is, hogy az ifju megőrült s örütségében a Tiszába vészett; de mint idegen hamar feledte e nevet, s az egész nem látszott előtte fontossággal birni, nem sejtván a szerencsétlen ifju örütségének valódi okát; Éva a gyűrűváltást kiméletből elhallgatta előtte.

Mártonváryéknál az esemény élesebb színekben edzette be magát. Magokat - és nem ok nélkül - vádolták inkább mint Évát. A szerelem nem ismer törvényt, minden mentség a leányka mellett állt, szülői segítettek a megkötött szövetséget felbontani s így a vád, hogy egy fiát bálványozó atya egyetlen gyermekének halálát közvetve okozták, fájdalmasan gyötörtte mind Mártonváryt magát, mind nejét. A család fiatalabb része könnyebb vállra vette a dolgot. Mondtuk, hogy Felsenthalba az egész ház szerelmes lévén, Évának elég tanácsadói voltak. Szóval hol sok a bűnös, kevesebb bünsúly jut egyre egyre. - De volt, mi a család fiatal részének emlékezetében sem hagyta egészen kialudni szegény Sebestyén esetét.

Azon pillanat óta mikor e rémitő hír Mártonváryékhoz jött, a ház megváltozott. Minden társaság, lakoma, minden vigalom olyan lőn, mintha a szoba valamelyik szögletében fekete halotti lepelben ülne az ifju, kinek nagyon és mélyen kellett szeretni, mivel a kiábrándulás eszébe s életébe került. De egyéb is volt tul e visszaemlékezésen, mi a régi derült kedvet Mártonváryéknál megzavarta - ha nem mindjárt is, de később.

Mintha valami isteni büntetés nehézkednék házukon, pár évvel azután, hogy Sebestyén olly gyászosan végezte életét, egy szerencsétlenség a másik után érte Mártonváryékat.

Szép ménesük megfoghatlan okon kezdett pusztulni, legszebb csikaik eldöglöttek, alig maradtak meg hámoslovaik.

Igy pusztult el gulyája lassankint, szóval mindene, mit beruházásként tekinthetett. Alig telt el nap valami kedvetlen hír nélkül. Pár évnek gazdag termése a lángok áldozatja lőn, a nélkül hogy valaha a bűnösnek, ha illy létezett, nyomára akadnának.

Mártonváryék annyi csapás után sem hagytak fel azon közmondásos tevékenységgel, melly ez ideig gazdaságukat híressé tette a megyében, de a sok kár következtében lassanként eladósdok s vagyonuk szembetűnőleg és hirtelen kezdett alászállni.

Eddig ért Szlatinay közléseivel, midőn az ebéd ideje közeledvén, félbeszakasztotta beszédét s felkölt.

Hogyan, barátom, szólt a hadnagy: kegyed már készül? - hiszen még semmit sem tudok Rózsa Dánielről, igen keveset Futakyról, ki ha nem tévedek - Rózsa Dánielnek veje, legalább nekem úgy tetszik, hogy illyes valamit hallottam, de legkevesebbet szólt kegyed azokról, kik engemet leginkább érdekelnek - a szép Futaky leányokról.

Mind ez összefüggésben van! szólt a polgár, s máskor folytathatjuk: de most távoznom kell, nem fogja családom tudni, hová lettem.

Egy tapodtat sem megyen innen, barátom, szólt a hadnagy tréfás haraggal: itt nálam fog kissé szűken és katonásan ugyan, de még sem rosszul ebédelni, családjának pedig tüstint megizenem, hogy nálam van és marad.

Szlatinay elnevette magát: hasztalan! szólt azután, kegyed a várparancsnok, nincs egyéb hátra mint engedelmeskedni.

Valóban Argauer azonnal megizente Szlatinay családjának, hogy a jó polgárt ebédre marasztotta.

Az egyszerű katonás ebéd nem sokára az asztalon volt, s miután azt Argauer kénytelen vendégével elköltötte, mindketten pipára gyújtottak s az egyik ablak közelében helyet foglalván, a hadnagy felkiáltott:

Szlatinay, uram ettünk, ittunk, beszéljessünk már most: mit tud kegyed Rózsa Dánielről s a Futaky családról?

Szlatinay rövid szünet után elkezdette előadását, s mi újra átvévén szerepét elmondjuk körülbelől, mit a kíváncsi fiatal tiszt tőle megtudott.

FUTAKIRÓL VALAMI.

Futaky Ferencz, ki - miként említet hallottuk - jelenben a szegedi városház börtönében fogva ült, mintegy három évvel azután, hogy Szeged végkép felszabadult a török iga alól, tehát 1678-ban született. Szüléi a török uralom ideje alatt Debreczenben éltek s mikor 1676 vége felé végkép visszaköltöztek Szegedre, házukat s földjeiket borzasztó elhagyottságban találták.

Néhány év múlva azonban minden rendbe jött; a ház kiújított, a tanyákon a vidék legszebb béres marhái munkálták a hálás földet, s a Futaky ház a rendezettebbek és vagyonosabbak közé tartozott.

Mondják, hogy Futaky Ferencznek atyja sokszor vivott a törökök ellen, miként a város gazdag levéltára többekről is tanuskodik, kik azon idő alatt, míg Szeged török uralom alatt volt, nem egy vitéz merénnyel tüntették ki magukat.

Annyit bizonyosnak állítottak a szegediek, hogy a Futakyak sok török zsákmányt keritettek kézhez.

A Szegedrei költözés nem sok szerencsét hozott a házhoz. Tudjuk a történetekből, mennyi szenvedéseken ment át a város, elnézve a háborgós idők pusztulásaitól, mert tudva van a dögvész, árvizek s rossz évek mennyire fogyasztották hosszas ideig népességét s vagyonát.

Mikor Futaky Ferencz, kinek ifjúságát kénytelenek vagyunk történetünk érdekében, ha bár futólag is említeni, a 18 évet elérte, az egész család dögvészen szenvedett; atyja s anyja áldozatja lőn az iszonyu mirigynek s az ifju életét nagy részt ugyanazon szegedi polgár Rózsa Dánielnek köszönhetette, kit kevéssel ezelőtt elevenen elégettetni láttunk s ki Futaky Ferencz atyjával szoros barátságban élt.

Egészsége helyreállván, Futaky igen fiatalon az akkori szorongó körülmények közt a törvényes óvások nem lévén napi renden, gyám és segély nélkül személyesen átvette szülői birtokát.

Hálából inkább mint különös hajlamból 19 éves korában Rózsa Dánielnek magával egykoru s egyetlen leányát vette el s ipájának tanácsával élván, birtokának kezelésében nem maradt hátra szülőitől, kik a vidéken a legjobb gazdáknak tartattak.

Már első évben egy fia született Sebestyén, kinek gyászos végét hallottuk, de neje gyermekágyban halt meg, s a fiatal kissé könnyelmű özvegy nem akart többé nőszülni.

Rózsa Dániel maga is tehetős ember volt, szép földekkel birt Szeged határában. Sokan azt állították, hogy neki már akkor, mikor Futaky Ferencz megmentésében olly hiven s önfeláldozással eljár, nem volt egyéb célja mint leányának tehetős férjet szerezni. Általában Rózsa Dániel kevés népszerűséggel dicsekedhetett. - Tudva volt róla, hogy fiatal korában orvosi tudománnyal foglalkozott, később pedig - nem sok szerencséje lévén e minőségben - gyógyszerért állított fel s orvoslásait azontul csak titokban űzte, saját készítményeit adván betegeknek, mellyek közt állítólag sok olyan is lehetett, minőket orvosi könyvekben híjában keresnénk. - Szóval ha Rózsa Dániel nem volt minden képesség s tapasztalás nélküli orvos és gyógyszerész, de tudta az akkori emberek babonás hiedelmeit s csudás szerekbeni bizodalját is kiaknázni.

Később az évek reánehazodván eladta gyógyszerértárát egy fiatal szegedi orvosnak s egészen gazdaságának élt. Susogták Szegeden róla is meghittebb körökben, hogy megfoghatlan dolgokat tud, mellyeket nem lehet természetesen megfejtetni. E beszédeknek oka egy-két képzelt

beteg véletlenül szerencsés gyógyítása mellett az is lehetett, hogy Rózsa Dániel szeszélyből vagy hajlamból sokat foglalkozott avval, mit akkor magiának, bájtannak neveztek.

De térjünk Futaky Ferenczhez vissza.

Fiának halála után mintegy másfél évvel Futaky, Rózsa Dániel felügyelésére bizván birtokát, eltűnt Szegedről.

Sokan úgy vélekedtek, hogy fiának szerencsétlen halála távolította el őt s alkalmasint Debreczenbe költözött, szülőinek egykori hosszas tartózkodási helyére, hol azok egyébiránt szint-annyi zaklattatásoknak voltak kitéve mint Szegeden - Később tudva lőn, mikép Futaky nincsen Debreczenben s Rózsa Dániel azoknak, kik vejéről tudakozódtak, azt mondta, hogy ez külföldre ment s ott megházasodott, egy német kereskedőnek Tübingában vevén el leányát.

Mennyi volt ebből igaz, s minő különös szeszély vezette Futakyt épen Tübingába, a szegedieket nem érdekelte olly nagyon, hogy a dolgot fürkészszék, - Rózsa Dániel pedig nem volt sem közlő, sem nyílt ember, ha nem kérdeztetett - elő sem hozta vejét.

Egyszerre Futaky Ferencz mint másodszori özvegy két leánykájával haza jött Szegedre, magával hozván Banda Örsit, ugyanazon Banda Katinak, Jancsónénak, hugát - vagy öcsét, miként akkor mondták - kit olly bátran láttunk a máglyára fellépni.

Miként került a csinos fiatal leány Futaky szolgálatába, később tudjuk meg.

Mikor Futaky Szegedre visszakerült, leánykái két évesek lehettek legfeljebb.

Ez idő óta csendesen élt, kettőzött hévvel folytatván gazdaságát. - Idejét Szeged és tanyái közt osztotta meg, ipájával s nevével jó egyességben élt, s őket gyakran látogatta meg.

Két-három évben egyszer eltávozott Szegedről állítólag második nevének rokonságát meglátogatni Némethonban, de erről senki sem tudott bizonyost, s az egész dolog kevés embert érdekelt.

Banda Örsi Futaky házában lakott, mint a leánykák felügyelője, vagy közszólás szerint, száraz dajkája. - Ha sokan közte s Futaky Ferencz közt szorosabb viszonyt gyanítottak, ezen nincs ok csudálkozni, s illy gyanu nem egy agglegényt vagy özvegyet ér, kinek házában csinos némberek lakik.

A mi a leánykákat illeti, ezekre kevés gond fordított, szenyesen és rongyosan jártak s inkább hasonlítottak hamupepejkékhez - valami setét népmondában, mint olly tehetős ember gyermekeihez, minő Futaky. A szegedieket ez meg nem lepte, mert Futakyt fősvénynek tartották.

A gyermekek az elhanyagoltatás daczára nevedektek s szépségük korán fejlett ki.

Márkus atya, megfordulván néha Rózsáéknál, rábirta őket és Futakyt, hogy a leánykákat tanitassák, mi hosszas unszolás után végre meg is történt, mindamellett hogy Futaky a gyermekeket képteleneknek nyilvánította arra, hogy valaha némi fokát a miveltségnek elérjék.

Minő megfoghatatlan volt e közönösség és hanyagság, annyira lehetett azt mégis némileg Futaky fősvénységéből indokolni; kevesebbé foghatták meg a szomszédok Futaky kegyetlenségét gyermekei iránt; azokat verte és éhezette, úgy hogy soványságuk mindenkinek feltűnt s rajtuk nem egyszer lehetett a legdurvább bánás nyomait látni.

A gyermekeket Szegeden mindenki ismerte; mert Futaky egészen Banda Örsi felügyeletére bizván őket, ez, főleg ha Futaky tanyáján volt vagy épen utban, minden ismerőjéhez eljárt velök néha s félnapokig hagyta a gyermekeket sógorának, Jancsónak, ki még akkor élt, házában.

A gyermekek szelidsége s rendkívüli szépsége okozta, hogy őket nem egy házhoz szólitották be, jól tartották s megajándékozták. - A magyar nép házias, kedélyes s ritka helyt szeretik annyira a családi életet, de ritka helyt kényesztetik is el a gyermekeket úgy, mint szép hazánkban.

Mikor a leánykák a 15-dik évet betöltötték, Futaky egyszerre - és senki sem tudta és foghatta meg, mi okon, - megváltozott irántuk. Csinos öltönyeket vett nekik, szelidebben kezdett velük bánni, kiképzetésükre is élénkebb gonddal járult, mintha helyre akarná ütni, a mit elmulasztott s megengesztelni a szegény leánykákat a sok szenvedésért s nélkülözésért, melyet házáznál türték eddig.

Futaky Ferencz, mikor így megváltozott gyermekei iránt, az 59-dik évet töltötte be; de egyszerű életmódja, az örökös mozgás és tevékenység okozták, hogy kora daczára, bár ez igen is észrevehető borozdákat szántott orczájára, egynek látszott a legépebb emberek közül. Ugy megülte lovát mint bármely ifju, gazdaságában kifáradhatlan volt s képes az idő minden mostohaságait túrni. Leányai szépségeikért hamar elhiresedtek nem csak Szegeden, hanem az egész vidéken; de a mi sok gyanításra nyújtott alkalmat, az volt, hogy Futaky egyszerre azt kezdte beszélni, hogy a gyermekek nem övéi, hanem második nejének árván maradtott testvérei, kiket ő könyörületből vett magához s neveltette őket saját költségére, miután szüleik elébb szerencsétlen béreletek által tönkre jutván elhaltak, s a két gyermek minden támasz nélkül maradtott.

Mennyiben egyezett ez Futakynak ismert fösvénységével s miként történt, hogy miután 15 évig gyermekeinek mondotta őket, egyszerre *Waldheim* leányoknak kezdte nevezni, ezt senki sem foghatta meg. A szegediek azonban a szép Ágotát és Reginát most is csak Futaky leányoknak neveztek.

Rózsa Dániel és neje nem osztottak Futakyval rögtönözött színváltozásában s csak olly hidegek és közönösek maradtak a leányok iránt, mint voltak.

Különös az, hogy bár ezek Futaky állítása szerint iker-testvérek voltak, a kettő közt semmi legkisebb hasonlatosság nem létezett.

Ágota éles finom vonásokkal birt, s holló fekete fürtökkel; setét szemében erély s önbizalom voltak kifejezve. Regina ellenben szőke volt égszin szemekkel s vonásai ha nem is finomak, mégis kiállták a versenyt Ágotáéival.

A két bájos teremtés rendkívüli vonzalmat érzett egymás iránt. Köztök soha nem létezett egyenetlenség s mintha mindkettejüket valami ismeretlen veszély fenyegetné, melyben segílyt csak egymástól várhatnak, elválhatlanok voltak. Mindig együtt, mindig hasonlóul öltözve látták őket a szegediek. Olyanok voltak, mint két fa, melyek koronái egygyé válnak; - vágd ki az egyiket s megbontottad örökre az árnyas sátozt, mely alatt egykor édesen pihenhethnél.

Futakynak háza a vár terén földszint volt építve, minden emelet nélkül, s a hosszú, tágas építmény mögött kertecske is létezett, hol a Futaky leányok - mert mi is így fogjuk őket nevezni - virágokat neveltek s az egyetlen nagy hársfa alatt, mely a kis négyszeg egyik szögletében emelkedett, óránként ültek munkával elfoglalva - egyszerű lóczán. -

Mondtuk, hogy Rózsa Dániel Futakynak szomszédja volt; de ez az utóbbi években változott, mert az agg férfiu eladván roskadni kezdő házázt, a tiszafelöli város részben vett egy mást magának, nem igen távol azon sajátos tekintetű háztól, mely Argauernek a haldús folyó közelében feltűnt s Szlatinay által mint a híres boszorkány Banda Katié jeleltetett ki.

Mindamellett alig telt el pár nap, hogy Futaky az öreg urat meg ne látogatná, hová a Futaky leányok is gyakran eljártak.

Ha ezeknek főleg az utóbbi két évben, végre sikerült az öreg Rózsánénak jó indulatját is megnyerni s ha a jégkéreg, melly az öregek sziveit borította - olvadásnak indult, azon nem bámulhatunk; mert a két leányka nem csak a legnagyobb tiszteletet tanusította Rózsáék iránt, hanem mindig tudott valami szeretetéről s rokonszenvéről tanuskodó meglepetést kigondolni, mi el nem hibázhatta a legelfásultabb kedélyre is hatását.

Minő gúnyos észrevételeket tőnek Rózsa és neje Futakynak csudáson feléledt rokonszenvéről a két gyermek iránt, s főleg Ágota iránti elkényeztetéssel határos előszeretetről, annyira meg kellett később ismerniök, hogy Ágotára és Reginára lehetlen haragot tartani s voltak pillanatok, mikor Rózsa Dániel felkiáltott: Patvar vigye! boszorkányság van a dologban, ha ez sokáig így tart, utoljára elhiszem, hogy Ágota és Regina - vőmnek leányai s valóságos unokáim.

Ha Futakyban és Rózsa Dánielben nem is létezett ama húr, melly a gyöngédség s kedélyesség által rezgésbe hozatik, ne feledjük, hogy miként a reggeli harmat s a nap melege, a legmakacsabb virágot felnyílásra bírja, úgy a szeretet, részvét - és figyelem bájöve csudákat képesek előidézni, s nem egy kedélynek zárt lakatját megnyitották már.

Volt azonban valaki, még pedig Futakynak házánál, kinek a leányok iránti előszeretete a már öreg urnak egyáltalában nem tetszett s ez Banda Örzi. Ő maga messze túlhaladta a fiatal éveket s még csak kevés nyomain látszottak rajta egykori szépségének.

Volt-e nő és Futaky közt valóban bensőbb viszony, vagy létezett valami előttünk rejtett ok, mi a férfiut kiméltre ösztönözte, ezen - mondjuk ki itt - nem legjobb hírű személy iránt? nem akarjuk elhatározni. - De annyi igaz, hogy Futaky, főleg azon idő óta, mikor benne a két leányka iránt a rokonszenv keletkezett, mindent elkövetett Banda Örzsit megnyerni. - Az aggleány majdnem parancsolt a háznál, s a fiatal hölgyek mindent megtettek, hogy - darab idő óta növekedő - rossz kedvét s folytonos indulatosságát kiengeszteljék. Ez nem mindig sikerült, sőt valami titkos szózat sugalta nekik, hogy a némellykori engeszteltség csak színleges, és nem tudni, mi okon, nem csak Banda Örzi, hanem Jancsóné is, ennek nénye, ki gyakran járt a házhoz - hizelgés és színeskedés álczája alatt, titkos de kiengesztelhetlen ellenségük.

Talán a két hölgy, kiket az utóbbi években a tehetős szegedi polgárok minden vigalomra meghíttak s kik a városiak általános szeretetével birtak, leány-ismerőiknek elárultak egyet is mászt is, meglehet akaratlanul s minden rossz szándék nélkül e házviszonyokból, mert Banda Örzi illetlen alkalmazása irántuk ismeretes lőn a városban.

Mikor Szlatinay más szavakkal s a hadnagy többszöri kérdései által félbeszakítatva, e töredékes és hiányos közléseknek utóbbi nyilvánításaihoz ért, Argauer félbeszakította őt újra.

Mindaz, szolt: mit eddig hallottam kegyedtől s a mit az utóbbi napok eseményeiről, a boszorkány-üldözésekről s magának Futakynak s leányainak befogatásáról részint kegyed, részint a két Mártonváry, kikkel érkeztek találkoztak - nekem elbeszéltek, egy dolgot kétségtelenné tesz, azt tudniillik, hogy Rózsa Dánielnek és Futakynak életük valami titkot rejt.

Meglehet, viszonzá Szlatinay, magam is hallottam illyes valamit. Mondják például azok, kik Szlovenics ügyvéddel többszöri érintkezésbe jönnek s az egyébiránt nyilatkozataiban igen ovatos embernek pár célzatos szavát felfogták, hogy Futakyról többet is tud; s nem csak az ördöggei szövetség az, mi ezen embert terheli. - Banda Kati árult-e el Futaky életéből valamit, vagy más ébresztette-e fel Szlovenics gyanuját -? nem tudom; de meg kell vallanom, hogy komolyan féltem őt és leányait vagy sógornőit, mikké az utóbbi időkben átváltoztak.

Mondja csak, barátom, mi történt Banda Örzsivel, ki, miként kegyed sejtene engedte, nevezetes szerepet játszik a háznál?

Játszott, hadnagy ur, felelt e kérdésre a polgár.

Hogyan, hát azt is megégették, vagy börtönbe ül?

Nem, uram, viszonzá Szlatinay:

Banda Örzsi mintegy három hónappal Futaky Ferencznek befogatása előtt hirtelen meghalt, mi sajátos gyanításokra adott okot, de minden további eredmény nélkül. - Végre is - mi történik többször mint hirtelen halálozás! - A néember nem volt fiatal s állítólag az itálnak sem ellensége, egyébiránt több hirtelen halálozás esete is történvén ez időben - fel nem tűnt és feledve lőn.

Miként látjuk, Szlatinay az utóbbi eseményeket csak töredékesen érintette s mi sem terjeszkedhetünk tovább. E hiányos előadás gyaníttatja, hogy Argauer több részleteket tudott már s így Szlatinay ezekre nem tartotta szükségesnek kiterjeszkedni.

Az idő e közben haladott s a hadnagy addig beszélgetett Szlatinayval, míg az est rájuk setétedt s Johann - a hadnagynak miként látszott egyetlen cseléde - gyertyát hozott s azt az asztalra helyezte.

Szlatinay felugrott székéről s felkiáltott: de már most bocsánatot kérek kegyedtől - mennem kell! - majd az egész napot elterécseltem itt.

Isten kegyeddel, barátom, mond a hadnagy szives hangon, míg a polgár kalapját s pálcáját vette kezébe. - Még beszélgetünk e tárgyról. Hígye nekem, minden vérem forrásba van s nekem úgy tetszik, mintha illy körülmények közt tétlennek maradni valami kiállhatlan gyötrelem lenne.

Miután a derék polgárnak közléseiből annyit tudunk már, mennyi a következő eseményeknek nyitányául szolgálhat, addig is, míg a lepel minden kétséges felől le leend rántva, kövessük rokonszenvünket, melly bizonyosan olly helyre vezetend bennünket, hol e történet legérdekeseb szerepvivői kettejével találkozandunk.

ÁGOTA ÉS REGINA.

A városházának, - hova most lépteink vezetnek - az úgy nevezett praetoriumnak pincze osztályában léteztek a börtönök, melyek gonosz lyukak voltak inkább mint szobák. Már azon körülmény, hogy Szegeden egyszerre annyi boszorkány és annyi, miként akkor nevezték, ördögös férfiú befogatott és egy része már nyilvánosan kivégeztetett, tanusítja, hogy a városház alatti börtönök egyről egyig megteltek, sőt némelyikbe 5-6 boszorkány és ördögös férfiú is volt összecsapva.

E börtönökben nem csak a világ hiányzott, hanem a lég is, annyira pedig, hogy azok, kik már fuladáshoz közel voltak, a nehéz vaspántos ajtó rostélyos nyílásánál kerestek enyhét s pillanatnyi üdülést.

Szlovenics azon volt, hogy a Futaky leányokkal se történjék különbség, s ezek is több boszorkányokkal egy helyre zárattassanak; de egy Muhray nevű tanácsos - kivel még találkozni fogunk, ellenszegült.

Neki köszönhatték tehát a szegény gyermekek, hogy őket egy elég tiszta és világos szobácskában találjuk, mellynek egyébiránt butorzata mindössze egy halmaz szalmából, pár fenyő székéből s egy korhadt asztalkából állt.

Mindkettő halvány mint a halál. A csekély s rossz tápszerek, minőkkel illy vádlottak életét szokták tengetni, félreismerhetlen nyomot hagytak magok után. - A két felséges arc megkeskenyedett, a nélkül hogy érdekében vesztene, sőt a fájdalom talán növelte a gyönyörű vonások báját.

Bánat ült a fehér homlokon mint a felleg, fájdalom a szemekben, de volt valami erősb ennél, a mi nem engedte őket egészen elcsüggedni: vallási érzelem s ártatlanságuk öntudata.

Ha valaki bámul, miként történhetett, hogy e két hölgy, kinek egész körözte nem a legjobb hirben volt Szegeden, kiknek közelében olly némben élt éveken át, ki mindenre egyébre alkalmasb leende, mint nevelőnek, a leányok még is az egész városban a legjobban nevelteknek tartattak? Erre nem tudunk feleletet adni. Miként van, hogy a nemtelen perje közepette az illatos ibolya, a zamatos eper nő? Miként történik, hogy a rengetegben medvék és farkasok közelében a szelid gerle rakja fészket? - A tisztaságban, az ihletben valami olly benszületett nemesség van, mellyet durva érintés meg nem homályosíthat s vannak némelly természetekben olly sarjak, mellyek, úgy szólván, önkényt kifejlenek.

Isten nem hágy el minket! ez volt az első szó, mellyet Ágota kiejtett, midőn az utóbbi vallások egyike után a börtönajtó utánok bezáratott. Isten nem hágy el! ismételte Regina s a két testvér egymás nyakába borult.

Azután térdre ereszkedtek s felélesztvén magokban a szent hitet, csendesen imádkoztak.

Igy térdén, egymás mellett találta őket az öreg Márkus atya, a szent életéről híres férfiú, ki megnyerte a bíróságtól, hogy a két leánykát meglátogathassa. Ő egy volt azon kevesek közül Szegeden, kik a boszorkányok létezését nem hitték; a jámbor ember századán túl nőtt a kolostor magános falai közt.

Tudjuk, hogy ez időben s általában minden boszorkány-perben a tanuk kihallgattatása nem volt egyéb pusztá formáságnál, melly néha a tanukra magokra nézve is igen veszedelmes következtetésű lőn; mert azonnal magok gyanu alá jöttek, mihelyt legkisebb kételyt, legkisebb szájalmat árultak el a vádlottak iránt.

A kizsárolás volt, úgy szólván, az egyedüli sikeres kikérdeztetési mód. Ez oka, hogy a vádlottak minden boszorkány-perben a legtöbbször saját vallomásaik után ítéltettek el.

Márkus atya, a majdnem 70 éves agg szerzetes, tanúja volt az ily eljárásoknak, igyekezett az embereket felvilágosítani; de e korban az ily kísérletet tevőket az egyházi öltöny s a fejkaraj sem mentették meg mindig a gyanútól, sőt néha a máglyától. Ovatosnak kellett tehát lennie s miután látta, hogy vakoknak beszél színekről, siketeknek zenéről és öszhangról, azokra irányozta figyelmét, kikről a hír erősítette, hogy előítéletektől mentek s az ily eljárások megszüntetésére titkon, de kitartólag mindent elkövetnek.

Mindazok, kik az ily perekben a királyhoz magához folyamodtak igazságért és irgalomért, a derék öreg szerzetesnek tanácsával éltek. Ő vigasztalta, erősítette azokat is, kiken többé segíteni nem lehetett, kik ellen tudniillik a sietve tulbuzgó tanács néha magány érdek és személyes bosszuvágy sugallásából - élet és halál fölötti jogának következtében, kimondta az ítéletet, mielőtt idejük leende kérelmükkel odajárulni, hol segítséget és védelmet remélettek. Ő volt végre, kinek köszönni lehetett, hogy később, midőn már a szelid agg a sirban pihent, azok, kiket egykor felvilágosított, hathatós eszközei lőnek az ily eljárások végképeni megszüntetésének.

Midőn a tisztos öreg férfiú a börtönbe nyitott s a két fiatal leánykát térdre találta, megállt, mintha varázs kapná meg. Éghez emelte szemeit s kezeit összefogván, a legmelegebb részvét kifejezésével arczában - némán tekintett rájuk.

A két hölgy felkölt, erejük annyira kiapadott, hogy egymásba fogódzva állhattak csak.

Mindkettőn látszott, hogy a vigasz, melyet szíveikbe e szép öreg megjelenése csepegtetett, nem volt hatás nélküli.

Üljetek le, gyermekeim, mond a szerzetes - a szalma fekhelyre mutatván: ne csüggedjete, az Isten hatalma mérhetlen.

Ágota és Regina leültek a szalma halmazra, hátáikat a falhoz támasztván. Egyik sem szólhatott, olyan súlylyal hevert a kín rajtuk.

Márkus atya mind a két hölgynek vallási oktatója lévén, szíveikben olvasott. Tudta, hogy a vád, mely ellenük emeltetett, képtelen s alaptalan. Meg volt győződve, mikép bármely elfogulatlan s a kor durva előítéleteitől ment bíróság e kedves ártatlan gyermekeket első kihallgatásra felmentendé.

Márkus atyám! szólt Ágota: mindenk előtt mondja meg nekünk, ha látta-e atyánkat ma? - Mint elviselhetlen teher, s mely e kínos óráknak súlyát még nehezíti, áll a gondolat előttünk, hogy azon napon, azon órában, melyben őt elfogták s börtönbe hurcolták, évek óta először érezte velünk haragja egész súlyát; s ó - hogy ezt kell kimondanom - átok lebegett ajkain! - Szóljon Márkus atya, megbocsájtott-e nekünk atyánk?

Kedves gyermekeim, viszonzá az öreg bús hangon: atyátok vagy inkább sógorotok talány előttem. Szép és dicséretes töletek, hogy azt, ki irgalomból magához vett, táplált és fölnevelt - atyátoknak nevezitek; de félek, hogy benne minden atyai vonzalom kialudt. - Bár minő sajnós legyen ezt nektek ily nyersen kimondanom, lelkiismeretem nem engedi, hogy e válságos órákban csalódásokba ringassalak titeket.

Pedig higgye, Márkus atya: - Ágota nem tehetett egyebet, mint amit cselekedett, s az én vallomásom sem volt olyan, millyenért haragját - majdnem átkát megérdemlendem.

Ó! az átok igen is hamar teljesedett! - tevé hozzá Ágota.

Mi ingerelte fel atyátokat? - mert én is így szoktam még őt nevezni - meg nem mondottátok nekem. - - -

Nem tehetjük azt! szakítá őt Ágota félbe.

Értelek, gyermekeim, mert a harag okát sejteni gondolom.

A gyöngédség, melly mindkettőtöket hallgatásra bir, becsületetekre válik, - bár úgy hiszem, - atyátok két okon ingerült fel annyira ellenetek.

Eltalálta, Márkus atya, mond Regina: de hallgassunk erről, - adhat-e nekünk reményt, hogy atyánkkal kiengesztelődhetünk, mi valódi égi harmata lenne a vigasznak.

Futaky uram mind e mai napig nem említett titeket s valahányszor én akartam őt sorsotokra figyelmeztetni, más tárgyra vezette a beszélgetést. - Pedig sok bizodalma van bennem s ennek börtönében is adta félreismerhetlen tanuságát. - Nincs ok eltitkolnom előttem, hogy tőlem író eszközöket kért s egy hosszú levéllel, mellynek foglatját nem tudom - bizott meg engemet.

Egy levéllel? mond a két hölgy egyszerre: s kinek szól ez? tevé Ágota hozzá.

Ezt sincsen okom titkolni: egy bécsi kereskedőhez.

Egy kereskedőhez? mond Regina, alkalmasint pénzügyeiben.

Meglehet, gyermekeim, viszonzá az öreg, - ez bizalom jele, s azért talán sikerül nekem őt irántatok is megengesztelni.

Kérjük erre, jó Márkus atya, szóltak a hölgyek, kiket az öreg szerzetes utóbbi szavai vigasztalni látszottak.

Márkus atya, ki a fenyőszékek egyikén foglalván helyet, kikérdezte a leányokat, kik nekik az eddigi vallatások minden részleteit elbeszélték.

Eddig még semmi kinzó eszköz nem használtatott ellenetek? kérdé a szerzetes.

Fenyegettek azokkal is, főleg Szlovenics, mikor látták, hogy mindent tagadunk; mond Ágota.

Harmincz tanu volt ellenünk, kiknek nagyobb részét sohasem láttuk, tevé hozzá Regina.

Leányaim, szólt Márkus atya egy sohaj után; ne csüggedjete! mikor minden emberi számítás megszűnik, mikor a segély lehetlennék látszik fogalmaink szerint, akkor inkább mint valaha, Istenben kell biznunk, ki magán a máglyán megmenthet titeket.

Ó ez lehetlen, mond Regina összerázkodva: meghalni - illy ifjan! - s a máglyák, az ujjongó nép, a hohérok! - mind ez irtózatos!

Istennek semmi sem lehetlen, szólt a szerzetes. - Én inkább a kinzástól mint a haláltól féltelek titeket, gyermekeim. Mondtam nektek nem egyszer, hogy az *Isten az öröknek s végtelennek fogalma, kitől minden jó, kihez minden visszatér.* - Miért félnénk hozzá visszatérni? - Mi a halál? - *hallgatag vége a viharteljes életnek s első láncszeme az örökkévalóságnak.*

Egy kérdést, atyám, mond Ágota, rövid szünet után. Megbocsájtja-e Isten nekünk, ha a kinzást ki nem állhatván, olly dolgokat vallunk, mellyek soha sem történtek?

A kinzások által kicsikart hazugságok, viszonzá a szerzetes, azokéi, kik képesek kinzó eszközök által felebarátjukat igaztalan vallomásokra kényszeríteni.

Ha ez így van, mond Ágota, felkelvén fekhelyéről s Márkus atya elé állván, akkor én kinyilatkoztatom kegyed előtt, ki ártatlanságunkat tudja, hogy én e testet, e tagokat, mellyeket Isten örökéletü lelkemnek hüvelyül adott, nem fogom kinzatni s megtörni engedni, Regina példamat követendi! Hogyan Ágota? kiált fel Regina, hasonlóul felkelvén, - hiszen ez nem áll hatalmadban.

Tudod-e, szeretett testvérem, mond Ágota átölelvén a reszkető hölgyet, hogy egyetlen órai ülés Szlovenics uram székén, egyetlen szorítása amaz irtózatos hüvelykcsavaroknak, mellyek a

vért serkesztik ki a legerősebb emberek ujjából - irtózatossá kén a halálnál! - nem vezették-e bennünket e tigrisek ama setét boltba, hol a kínzó eszközök le vannak téve, hogy lássuk, - miként Szlovenics mondotta - mi vár reánk, ha makacs tagadásunk mellett megmaradunk.

Én semmit sem láttam, Ágotám, rebegte Regina, tudod hogy félholtan vezettek ki azon irtózatossá helyről.

Én mindent! folytatá Ágota, kibontakozván Regina karjai közül, míg Márkus atya meglepetve s mély szájalommal tekintett a szegény gyermekekre, kinek most csak szárnyak hibáztak, hogy angyalokhoz hasonlítson. - Én mindent láttam! ismétlé Ágota, míg arcza erőlyes kifejezést nyert és szemei felszíkkráztak, - mindent, mit az emberek kigondoltak, hogy az Isten mivét széttörjék s elrombolják! - Ó Márkus atya, ha volna, ki e telhetlen gyötrök minden kínzás-fokait ki tudná állni - nem élné két évig tul azokat, s ha felmentetnék is, örök szenny és gyalázat bélyege maradna nevéen. Mert ezen emberek, e - bírák! nem ártatlanságának, hanem az ördög segélyének tulajdonitanák bátorságát s kitartását! - Én és Regina ezen irtózatossá eszközök alatt meghalnánk! - Magát a tűzhalált nem képelem olly rémitőnek mint e kínos vallatást! - A máglya füstje elébb megfojtja az embert, mintsem a tűz égetését hosszasan érezze; de e tigrisek órákig gyötrik a szegény vádlottat s a szenvedést örültségig felfokozzák!

Voltak, kik a kínzópad minden gyötréseit kiállták, s még is másoknak, hasonló kínzás által kicsikart vallomásaikra, elevenen égettettek meg. - - Ó! nem - én Istenem! te nem akarhatod, hogy mi, kik téged meg nem bántottunk, kik ördögi ármány áldozatai vagyunk, izről izre lássuk kificzamittatni egymás tagjait! - - Ó! és mind ezt olly szemérmetlenül, olly becstelenül! - Nem, én nem fogom magamat s e szelid és kedves angyalt kínzatni engedni!

Adja Isten, mond Márkus atya, hogy megtudd magadat e kínzásoktól óvni; én kérni fogom őt - miként minden nap fohászaim emelkednek hozzá, érettetek.

De megment-e ez, drága Ágotám, a haláltól bennünket? mond Regina, kinek lázas figyelemmel függöttek szemei a gyönyörű testvér ajkain.

Felséges csoportozat volt ez! - a napnak egy sugára, mint széles lángszalag öntötte rá derűjét, átszűrödvé a keskeny ablak zöldes üvegein. Ott ült az öreg Márkus atya, mellére csüggesztett ősz fejével s előtte mint két lenge árny a képzet szebb határiból a két kedves teremtés; ihlet sugárzott az erőlyes Ágota vonásaiból, míg Regina halvány arczában félelem s mély bú voltak kifejezve.

Reginám, mond Ágota, megragadván testvére hókezeit, bizzunk Istenben! - miként e szent férfi mondotta. - Ha meg kell halnunk, ha vissza kell térnünk hozzá - ám legyen! én erős leendek, minők a vértanúk voltak, minő Dániel az oroszlanok vermében. - Én úgy hiszem, ah - Reginám több ez hitnél - úgy érzem, hogy Isten velünk lesz s el nem hágy a kiküzdés nehéz órájában. - Együtt fogunk a máglyára lépni - - hiszen ha mindent megtagadnak ezen emberek tőlünk, legalább el nem választanak bennünket. - Nem tanultuk-e, hogy a vallás az *Isten létének érzete, melly jó cselekedetekben nyilvánul* - s mi roszt akarva nem tettünk! - Miért ne éreznők Istennek létét halálunk óráján s miért ne adna ezen érzet erőt és kitartást nekünk.

Nem tagadhatjuk, hogy az elszánt nemes teremtésnek szavai, nagy hatást gyakoroltak Reginára, de azt sem, hogy őt nem bírták megnyugtatni.

Ágota, szólt Márkus atya, ki nem akarta a visszahatást gyengíteni, melly némi vigaszul szolgált Ágotának s tiszta lelkének kiadásáa volt: - Ágota - szavaid, szándékod nem világosok előttem s mond meg nekem őszintén, nem sovárogya-e elmédet öngyilkossági szándék körül; nem rejtenek-e szavaid illyes valamit? - mert ez, gyermekeim, nagy bűn. Istenen áll kiszabni az élethatárt, melly a léleknek szükséges, hogy e földön az öröklétre képessé váljék s ki az

életet e határ előtt megszegi, olyat cselekszik, mint a ki a bimbozó virágot metszi el, mielőtt levelei kifejlének.

Nem - nem! viszonzá Ágota, ily gondolat nem kísértett meg e nehéz napokban. - A mit én akarok egyszerű: bevárom a kínzás első fájdalomperczét s ha látom, hogy azt ki nem kerülhetem, vallok mindent, mit ezen emberek ajkaimra függesztenek!

Tehát - igaztalant, tehát szövetséget az ördöggel, tehát mind azt, a mit a tanuk kábasága s babonás vakhite ellenünk mondott? - Tehát a Futaky leányok mint alávaló boszorkányok fogják a nép hitében érdemlett büntetésüket venni? Megbocsájtja-e az Isten az ily hazug vallomást?

Mindezt Regina mondta, miután a fenyőszékbe ereszkedett - reszketve s a legnagyobb felindulásban.

Az emberek hite csal, kedves gyermekeim! mond Márkus atya: ha titeket e gyáva, e tudatlan nép boszorkányoknak hisz most, eljő egykor az idő, hol ugyan e népnek unokái, a szájalom s kiengesztelés könyvét ejtik sirjaitokra, mint a babonás hit áldozataiéra. - Kik oly hittel lépnek a máglyára mint ti - azok angyalok, nem boszorkányok.

De az igaztalan vallomások, a szégyen, mellyet saját fejünkre boritunk! - rebegte Regina.

Lehetlenség és hazugság közt, drága Reginám, mond Ágota nyugodtan s ihlettel - éles határ vonul. Mondd, hogy az egyház tornyát láttad körüljárni Szeged határán, - akkor lehetlenséget mondasz és nem hazugságot. - Mikor ezen emberek, kik éltünk s halálunk fölött hoznak ítéletet, azt kívánják tőlünk, hogy bevalljuk - mikép fergeteget, vihart, áradást tudunk bocsátani a földre, mikor mondani kényszerítenek, hogy a sátánt láttuk színről színre, s ez árva földünkön *Istennel osztozik hatalomban*, akkor nem hazugságra, hanem lehetlenségek állítására kényszerítetünk. - Illyet mondani annyi, mint értelemnélküli szavakat, mint képtelenségeket - kényszerítve - elrebegni.

Értelek, Ágotám! mond Regina búsan. Ah ha a te erőddel birnék - mert hitem nem kisebb a tiédnél, de én gyenge vagyok s le nem irhatom neked a félelmet, melly szivemben fekszik mint a hegy, súlyával elzuzván eszméletemet öntudatomat!

Ne csüggedj, Reginám! mond Ágota - az Isten senkire sem mér többet, mint a mennyit elbirhat.

S ha több jut a szegény embernek földi vándorpályáján, szólt Márkus atya: akkor Isten magához veszi s fájdalom mint kétség - mögötte maradnak a sir ravatala alatt.

De nekünk sirunk sem lesz, Márkus atyám! mond Regina: a koldus koporsója fölött kereszt emelkedik, a mi hamvainkat a szél hordja.

Kedvesem, szólt a szerzetes komolyan - nem de egy nagy sír e föld, nem de ezrek és ezrek estek el csatákban - ezrek és ezrek pihennek a tenger hullámai alatt, - az anyaföldnek keble tárva van az elhunytak számára; hamvaitok a szél szárnyain emeltetve visszatérnek a földre, egy homokszemet, egy csep vizet, egy hamu pelyhet nem viszünk magunkkal más világba, minden itt marad, csak egy nem - a lélek.

Igaz, mond Ágota, minden itt marad a mi földi, azért ne félj Reginám! - Nem tudom miként, de nekem hitem feléled e nehéz - nehéz órában. - Az Isten mindenható. Miért nem tehetné érettünk azt, mit mi árvák e földön csudának nevezünk, mert fogalmunk nincs azon mérhetlen hatalomról, mellynek csuda nem kell, hogy tehessen mindent, a mit akar. Reginám, szólt azután a kedves gyermek, kelj föl, ereszkedjünk térdeinkre, s kérjük a jámbor Isten emberének áldását reánk és atyánkra - kire hasonló vár, ki ugy szenved mint mi: - atyánkra, mondom, Reginám, mert mindig annak neveztük, mindig annak hittük őt.

Regina felkölt s a két ártatlan gyermek Márkus elé térdelt, ki egyszerű, de megható szavakban adta rájuk áldását.

Most atyátokhoz megyek, drága gyermekeim, szólta azután. Talán - talán mondom, sikerül nekem a vallató bíróság könyörületét megnyerni s kieszközölnöm, hogy atyátokkal találkozhattok, mit eddig a vallató bíróság Szlovenics tanácsára megtagadott, mert e lángész attól tart, hogy a sátán befolyása valami zavart okozhatna a per folyamában. Ó emberek! - tevé hozzá az ősz férfiú - meddig űznek tüzes ostorral vélyeitek, hogy ábrándok örvényiben sodortatva, az igazságot félreismerjétek.

A szerzetes áldásszavai, a mennyire egyszerűek voltak, annyira meghatották a szegény árvákat. - Csudásan, magok sem tudták, miként, bátorságuk feléledt, még Reginának ereje is visszatért. Ugy tetszett, mintha mázsányi teher emeltetett volna le kedélyeikről.

De volt - a halál és szegény félelmén túl egyéb is, mi őket nyomta. - Mi lett légyen ez, még annak is nehéz leende kitalálni, ki e kínos órákban közelükben lehetett. A mi előttök állt, a megjelenés azon irtózatosságot teremtett, hol a szegénypadot kelle kiállniok, a nép ujjongása, míg börtönükből a tanácsteremig vezettettek, a kínos kikérdeztetés félelme s rettenetes halál, melyet kikerülhetni minden reményük megszűnt: mind ez olly nyomasztólag hatott szíveikre, hogy egyébről keveset szóltak még magok közt is.

Ugy tetszett nekik, mintha a halál, melyet az emberek vaksága rájuk ártatlanokra kimondand, mintha a vértanúság, melly előtt álltak, sokkal komolyabb s méltóság teljesebb lenne, mint hogy most egyébre gondolhatnának, mint a halálra, mint a holnapi napra.

Mikor az öreg Márkus eltávozott, a két leány egymás nyakába borult és keservesen sirt. Sokáig tartották egymást ölelve, azután mintha egy sugára a vigasznak fénylene a könnyek közt szemeikben, mintha egy enyhet adó gondolat kezdené oszlatni a fellegetek homlokaikon, mindketten egymás szemeibe néztek.

Legalább halálban sem válunk el egymástól, Reginám! szólt Ágota mély bensőséggel s az Isten, ki mind ezt nézi, adni fog nekünk erőt, kiállni a tűzhalál kínait.

Nem válunk el! kiáltott fel Regina, soha-soha! életben, mint halálban, ugyanazon hárfa hurjai, ugyanazon virág levelei voltunk! - Egy napon egy órában fognak lelkeink felszállni.

A két hölgy helyet foglalt a székeken, egy szögletbe vonván azokat. Sokáig hallgattak, azután Ágota szólalt meg újra.

Egész életünk, Reginám - olly talány, mellynek kétségei, látom, a halál küszöbén sem oldatnak fel.

Most e nehéz órákban nem egyszer jutnak eszembe, mond Regina, azon sajátságos nyilvánulásai atyánk szeretetének főleg irántad, s azon talányos szavak és célzások, mellyek néha azon irtózatosságot teremtettek, hogy eszébe kezd fogyni.

Atyánk esze helyén volt, Regina, viszonzá Ágota - s ha egy év óta irántami alkalmazása olly megfoghatatlan előttünk; ha szeretete majdnem idegenéhez, ki kezemre vágyik s nem atyáéhoz hasonlított: ez alatt én valami borzasztó titkot sejtek, mellynek természetéről tiszta fogalmam nincsen.

Emlékezel-e még, Ágotám, mikor elhatároztuk az atyai házat - mert hiszen miként nevezzük azt másként - elhagyni, mihelyt atyánk irányodban nem változik s a dolog oda ér, hol menekülésnél egyéb nem marad hátra?

Most, jó Reginám, ennek szüksége megszűnt, a halál mindent kiegyenlít, mindent eltakar s talán az Isten azért engedi, hogy ártatlanul szenvedjünk mind azt, a mit csak a legelvetemül-

tebbeknek s azoknak sem olly kegyetlenül kellene szenvedniök, - mivel reánk nézve az élet olly titkokat rejt, minőknek feloldása irtózatoss a halálnál.

Látjuk mind abból, a mit itt a két hölgy mondott, hogy elfogatásukat soknak kellett megelőzni, mi előttünk egészen a titok homályában van borítva.

Igy telt a nap minden egyéb félbenszakítás nélkül mind azon pillanatig, midőn a börtönőr a kenyeret s iszapos tiszta-vízet helyezte az asztalra s újra némán távozott.

A szomj volt az egyedüli érzet, melyet ollykor enyhíteni ügyekeztek, a kenyér érintetlen maradt.

Órák teltek szó nélkül, a hölgyek magok elé bámultak, mintha a végtelenben, hová gondolataik sovárogtak - kerestek volna egy mentő eszmét, egy szerencsés gondolatot, egy zöld ágat a reménynek, míg az est árnyai rájuk borultak s foghelyükön inkább ellenállhatlan zsibbatság, mint álom ragadta meg mindkettőjüket.

Hallod, miként morognak a fellegek? kérdé Ágota.

Félek, viszonzá Regina, közelebb vonulva testvéréhez.

Valóban egyes dörgések közelgő vihart sejtettek. Körülök minden setét volt, ablakukat az eső csapdosta s kin a szél bús éneke még segített e kábultságot s aléltságot mélyebbé ringatni.

ISZONYU ÉJ.

I.

Mig a hölgyek pihentek s talán az ártatlanok álmát enyhülésükre el nem vonta tőlök a gondviselés, addig az éj bekövetkezett s éjfél lehetett legalább, ha nem több, midőn a két hölgy valami szokatlan zajra felriadt.

Hallasz-e valamit, Ágota? kiáltott fel Regina.

Igen, felelt a kérdett, valami zajt, hangokat, lépteket, csörömpölést. Mi történhetik?

Alkalmasint ujjab fogdosás, mond Regina: tudod, hogy multkor is éji órákban hajtottak végre a befogatások.

Mennyi áldozat, ah s ki tudja, mond Ágota, ha nincsenek-e ezen szerencsétlenek közt elegendő, kik szint oly ártatlanok mint mi s még is el fognak veszni.

E pillanatban siető léptek közeledtek a börtön felé; Regina s Ágota hirtelen felugrottak fekhelyükről s egymást szorosan ölelve, mintha így több bátorságot éreznének, - várták, mi fog történni.

A lakat csörömpölve esett a folyosó kövezetére s az ajtó hirtelen felpattant.

Ágota és Regina semmit sem láttak, mert a jöttek sem szövétneket, sem lámpát nem hoztak magokkal; az éj pedig koromsetét volt, csak pillanatra futotta át a villám az eget, vakitva inkább mint világítva. A vihar zugott, az eső és jég hullott, mintha öntötték volna.

Ne féljenek kegyetek! szólt egy ismeretlen hang: mentve vannak - bizzanak bennünk!

E szó *bennünk*, bizonyítá, hogy többen voltak, mit egyébiránt a zaj s az elébb hallott léptek is tanusítottak.

A gondolat, megmenekedni a legirtózatoss haláltól, egyszerre elnémitotta az ijedelmet, melyet az ujan érkeztek váratlan megjelenése előidézett. Ágota és Reginának önkénytelenül eszükbe jutott az öreg Márkus atya mondása, hogy az Istenben a bizodalmat az utolsó pillanatig még a máglyán magán sem szabad elveszteni.

Kik voltak a jöttek? miként férhettek a város házához? Mind ezen gondolatok és kérdések háttérbe vonultak. - Kérdi-e a vízbe haló, ki az, ki neki a mentő rudat nyújtja vagy a kötelet oda veti, hogy ahhoz fogódzva életét megmentse?

Az életkedv, az életremény és bátorság egyszerre feléledtek bennök.

Nem félünk! szólt Ágota.

Készen vagyunk! mond Regina.

A két hölgy megkapatva a váratlan menekülhetési reménytől, e szavakat hirtelen, meggondolás nélkül ejtette ki. Mindketten érezték, hogy őket hatalmas karok ragadják meg és sietve viszik ki a szabadba.

Hogyan, merre? - mind ezt nem tudták, csak midőn a zápor hidegen ömlött könnyű öltönyeikre, érezték, hogy szabadban vannak.

Az éj oly setét volt, mikép csak sejtették, nem látták a tárgyakat; olykor egy egy csattanás rázkódtatta meg a léget s egy egy futó villám hasadt át az égen; azután csak a vész távoli morgása, a zápor locsanásai s a jég zugása hallatszottak.

Annyit észrevettek még is, hogy többen vannak, kik mentségükre siettek, de kik voltak, melyik osztályhoz tartoztak és hányan - azt vizsgálni nem volt idejük.

A két férfi, ki őket felragadta, gyorsan haladott velük előre.

Ágota és Regina az első villámlásra látták, hogy a férfiak arcát álcák borították s öltözetük a köznépé volt. Mikor mintegy 300 lépésnyi távolra lehettek a város házatól, ostopattanást s egy szekér gördülését hallották.

Alig telt el pár perc s a férfiak, kik egy hangot sem ejtettek ki, őket a járműre emelték, melynek alkalmasint valami födele, vagy ernyője lehetett, mert az eső nem érte őket tovább; de már annyira átáztak, mikép csak ingerültségük teszi megfoghatóvá, hogy abból semmit sem éreztek.

Minden olly hirtelen történt! midőn eszméletre tértek, már érezték a rohamos sietséget, mellyel haladnak s jobbra balra a jármű mellett a gyorsan ügető lovak lábai által okozott locsonások a hig sárt a szekérbe vetették.

Darabig még a villámok segedelme által itt ott a házakat látták, azután ezek is eltűntek, s a szekér, mellybe öt kemény ló volt fogva, a mély setéség daczára pillanatig sem lassítván menetét - oda hagyta a várost.

Egy negyed órát haladtak azután, hogy a város már egészen mögöttök volt - midőn az eső kissé szűnni kezdett.

Ugy tetszett a két hölgynek, kik most már köpenybe valának takarva, mellyet a szekérben kaptak, mintha távolról a szél néha harangszót szállitna feléjük, s néha valami közelgő moraj hallatszott, mintha távolról üldözők serege jőne utánok.

A kísérők nem szóltak velők, de a szorongó körülményekhez mérve még is elég nyugodtsága a hölgyeknek annyit bizonyított, hogy ha nem tudták, kik legyenek szabadítóik, legalább annak sejtelmével bírtak. Csak midőn ama távoli morajnak s a harangoknak hangjai elmosódva, de ollykor a szél szárnyain hozzájuk röpítve, hallhatóbbak lőnek, szólt Ágota.

Hallod-e, Regina, a harangokat? - illy későn nem szoktak az egyházban harangozni, talán tűz van Szegeden s félreverték a harangokat.

Vagy kiszabadittatásunkat felfedezték s ellenünk csőditették a népet, melly alkalmasint e zivatart is nekünk tulajdonítja - szólt Regina.

Kérdést szeretnék tenni vezetőinkhez, mond Ágota: nyugtalan vagyok. Vetted-e észre, hogy ama harangok megkondulása óta gyorsabban haladunk.

Hogyan akarsz feleleteket kapni kérdéseidre, holott itt is alig hallom szavaidat.

S ama moraj! kiáltott fel Ágota: nem csalódás; távoli kiáltások hangzanak - üldöztetünk.

E pillanatban a lovasok egyike felkiáltott: gyorsan Matyi! jobbra kell fordulni ki az útból.

Az ostor suhogása hallatszott s a jármű hirtelen megfordult, de alig haladtak két perczig, midőn a hölgyek nagy zökenést éreztek, mintha a szekér valami árkon ment volna át, nem sokára azután a jármű bal oldala felemelkedett, egy roppanás hangzott, mintha valami összetört volna alattok s a jövő pillanatban a szekér felfordult.

Szerencsére a lovak azonnal megálltak. Nehány káromkodás hangzott s a két hölgy csekély ütés fájdalmát érezvén, felkölt azon helyen, hová őket a szekér zökkenése s felfordulása vetette.

Lehetlen a zavart leírni, melly itt a setétben minden czélszerű segínyt lehetlenné tett.

A lovasok azonnal leugrostak lovaikról.

Nincs-e baj, hol vannak kegyetek? kérde két férfi hang - majd nem egyszerre.

Itt vagyunk, mond Ágota, ki Regina mellett állt bokáig a sárban.

Bátorság, hölgyeim, semmi sincs elveszve! kitértünk az utból; mert - - - Itt a lovas félbeszakította szavait s hirtelen hozzá tette, ez okozta a feldülést. Nem történt-e valami baj, nem ütötték-e meg kegyetek magokat?

Üldöztetünk! szólt Ágota: hallják kegyetek a közelgő morajt. - Szeged felől mintha valami csillámot látnék, talán lámpások?

Hamar, szólt a lovasok egyike: felelet nélkül hagyván Ágota szavait, fel kell a szekeret emelni.

Uram, mond egy hang, alkalmasint a kocsis: az első kerekek egyike összetört; a szekérnek nem vehetjük hasznát, míg ki nem igazittatik, itt pedig sehol egy fa nincsen, hogy vendég-rudat hevenyészszünk.

Bár Ágota és Regina egy szót sem hallottak arról kísérőiktől, hogy üldöztetnek, nem lehetett azon többé kételkedni. - Aligha az üldözők közt nem voltak lovas emberek; mert a zaj sietve közeledett - s ama csillámok is, melyeket távolról Ágota észrevett, ha bár ezen utóbbiak lassabban.

Mind a két leány a kocsis nyilatkozatára látta, hogy a veszély sarkukban van, hogy itt csak hirtelen, bátor elhatározás segíthet. Ágota, ki talán magában sem ismerte azon erélyt s elszántságot, melyet a szerencsétlenség s üldöztetés napjaiban tanusított, hirtelen felkiáltott.

Üldöztetünk! kegyetek sem kétkednek abban, a szekér haszonvehetetlen, igyekezzünk gyalog távozni az ut közeléből s e helyről hová üldözőink nem sokára meg fognak érkezni.

Támogassátok a szekeret, a hogy lehet, kiáltott egy harmadik, ki eddig nem szólt: - el kell azt minden áron az utközeléből távolítani, hol észrevehetnék. Aztán kifogjuk a lovakat s elhagyván a szekeret, lóháton menekülünk.

Ültek kegyetek valaha lovon? kérde egy másik a hölgyektől.

Soha - feleltek mindketten egyszerre; mert azon időben tehetősb magyar családok mind szekeren, kocsin, hintón utaztak, s főleg a városi lakosok közt sokkal ritkábban lehetett hölgyeket lovagolni látni, mint egykor s most.

A szükség törvényt ront, mond az elébb szóló: nekünk erős lovaink vannak, nyergeink elé veendjük kegyeteket.

E közben a szekeret jól roszul felemelték s a mennyiben lehetett, az egyébiránt jó erős lovak azt a sárban, azon irányban kezdték tovább hurczolni, melyben a szekér akkor haladott, mikor alkalmasint valami határdombra fel kapván a kerék összetört.

A lovasok közül ketten a hölgyeket lovaikra felsegíték, azután darabig kantáron vezették a horkoló állatokat, melyek a mindig közeledő zajra megfélemlettek s füleiket hátra szegezvén - nem csekély hajlamot mutattak a szaladásra. - Egy harmadik lovas - mert mindenből világos, hogy a hölgyek kiszabadítását hárman intézték s a többiek csak azt tették, mit ezek akartak, - a harmadik lovas mondjuk - már nyeregben ült.

Igy haladtak, a szekértől nem akarván távozni, míg azt nem gondolták elég távol az uttól, hogy az üldözők által észre ne vétessék. Mintegy három négyszáz lépést mehettek az ugar földön vagy mezőn, midőn ezen utóbbi hirtelen szólt: Meg kell állnunk, ha el nem akarjuk magunkat árulni. Üldözőink az uton keresnek bennünket s ha közelednek s valami neszt

hallanak, könnyen nyomunkba akadnak. Itt hagyhatjuk a szekeret; mi pedig csendesen maradunk addig, míg üldözőink elhaladtak s akkor más irányt veszünk, hogy végkép eltévésszék nyomainkat. Evvel leugrott lováról.

Ezen jó tanácsban mindnyájan megnyugodtak. A szekér, melyet az öt erős ló alig tudott eddig hurrázolni, megállt, s a menekülők csendesen várták, miként fordul sorsuk s ha azok, kik az uton sietve jönnek, valóban üldözőik-e vagy haramiák, minők ez időben nem hiányoztak s a hatóságoknak majdnem annyi gondot és bajt okoztak, mint a boszorkányok.

A mint a lovasok egyike előre látott, csakugyan megtörtént; mert nem sokára lehetett hallani, hogy többen folytonos kiáltások és káromkodások közt tovább haladtak az uton - mint a menekülők állomásának iránya.

Az üldözők gyalog tömege, szólt egy másik lovas: aligha egy fél óránál elébb ide érkezik, most ideje tovább nem késni. Ki kell a lovakat fogni! a szekeret itt hagyjuk.

A kocsis s talán még egy kettő, mert a két hölgy úgy hitte, hogy megmentőik összesen hatan heten lehetnek, kifogták a lovakat.

Matyi, szólt a lovasok egyike: vedd Marczit magadhoz s ügyekeztek a lovakkal nagy kerületet tenni, hogy az üldözők észre ne vegyenek s a tudva lévő helyen várjatok be. Mi addig majd segítünk magunkon, a hogy lehet.

Jól van, uram, felelt Matyi: se baj!

Rajta, szolgálom, mond a másik lovas: indulj, ne szaporíts szót, minél kevesebben vagyunk, annál nehezebben akadnak reánk, - mi sem fogunk késni.

Minden megtörtént, miként az parancsolva volt; a kocsis s még egy a lovasok közül megindult a lovakkal - hová? - ők tudják; az éj még mindig olly setét volt, hogy a tárgyakat nem látni, csak sejteni lehetett.

A három lovas, kiknek eddig szavait hallottuk, most másként intézkedett. Mindnyájan felültek lovaikra s ketten a hölgyeket magok elé vették a nyeregbe, mi meglévén előre kezdtek haladni. Öten voltak a férfiak. Nem tudjuk, kik és hányan lehettek köztök urak, mert mennyiben a már most egészen megszűnt, de nem olly rég még világító villámok látni engedték, öltözetükben legkisebb különbség nem létezett. Fejeiket széles karamu kalapok, arczaikat álczásk fődtek. Igaz, ezen utóbbiak a legkezdetlegesebb neműek, de mellyek céljuknak tökéletesen megfelelek.

Hogy a hölgyek s lovagjaik közt társalgás nem folyt, hogy csak annyit beszéltek, mennyire okvetlen szükség volt, azt a helyzet maga fejt meg. A veszély, mellytől menekülni igyekeztek, a szegény fiatal hölgyekre nézve nem volt kevesebb, mint a legirtózatosb neme a halálnak: de megmentőik sem várhattak egyebet, ha a felbőszült s a boszorkányoktól rettegő nép őket körül fogja - mint agyonverettetést.

Minden azonban azt a reményt kezdette bennök ébresztetni, hogy mentve leendnek.

Mennyire a setétben, ama már feljebb említett csillámoknak közeledéséből itélteni lehetett, a harangok félrevertése által összecsődült gyalog nép olly távol volt, hogy ettől nem lehetett tartani, bár a lovak kettős terhük alatt a süppedező földön - távolról sem elégitették ki azoknak vágyait és reményeit, kik hátaikon ültek.

A szerencsétlenség nem jó egyedül! - régi magyar közmondás, mellynek igaz voltát senki sem tudja inkább mint a szerencsétlenek. Láttunk már egy balesetet, melly a menekülőket közel egy fél órával elkésleltette, most egy másnemű közesély fenyegette menekülésük sikerét.

Az eső, melly nem rég megszűnt záporban omlani, egyszerre s olly hirtelen elállt, mintha valami varázserő tartóztatta volna fel hullásának közepette.

Ez a menekülőknek inkább előnyére mint hátrányára leende, de az eső megszűnését a fellegeknek - hazánkban nem szokatlan - hirtelen szétoszlása kísérte.

A minő hihetlennel látszik azok előtt, kik hazánkat s főleg az alföldet nem ismerik, annyira igaz, hogy egy félóra el nem telt s az égen minden csillagok ragyogtak. Utasaink jól érezték, minő veszély fenyegeti őket, mert üldözőik közül azok, kiket lovon előre robogni hallottak, jó távol voltak már, de a gyalog közeledők a hold fényes világában könnyen ráakadhattak nyomaikra s azon helyre, hol az utból kitérve a szekér összetört s azután három kereken hurczoltatva széles nyomot hagyott maga után; oda sem számítván a lovak nyomait s azokét, kik darabig gyalog sietve haladtak előre.

II.

Lássuk már most, csalódtunk-e, midőn a harangszót vészjelnek, a Szeged felől jövőket üldözőknek hittük, vagy bal előérzete a menekülőknek tévedett?

Mindenből, mi eddig mondatott, világos, hogy valakinek, sőt többeknek a hölgyek sorsa szívéükön feküdt s csak alkalomra vártak őket megmenthetni.

Kik voltak ezek s minő neme a viszonyoknak vagy érdeknek lehetett az, melly őket egyikére az e korban legveszélyesb eredményű merényletek közül - birta, úgy szintén sokat - mi magoknak a hölgyeknek körülményeiben talányos, e történet folyamának leendő feladata megfejteni.

Nem állithatjuk, hogy a szegedi tanács hanyag volt foglyai felügyeletében; mivel a börtönöket kemény zárok védték, a boszorkányok ellen pedig Szegeden az egész lakosság - alig egy-két kivétellel - fel volt böszülve s végre mivel nem csak Szegeden hanem általában mindenhol *a sátán olly gaz ficzkónak tartatott, ki azonnal leveszi kezét szolgáliról s hódolóiról, mihelyt a végrehajtó hataloméi azokra nehezkednek*; meg kell vallanunk - hogy boszorkányok őrizetére elégnék tartatott a börtönőr s az említett zárok és lakatok.

Nem volt példa reá, hogy boszorkány megszökött volna; mert ha a bíróságban s általánosan a feljebb említett előítélet uralkodott a sátán hűtlensége felől, magok a boszorkányok, kik vak vélyükben hitték, hogy valóban azok, egy más előítéletben szenvedtek s ez, miként már említettük, az volt: *hogy a sátán mihelyt a vesztő helyre érkeznek, lelkeiket kicseréli s így őket a halál fájdalomaitól megóvjá*; azért minden boszorkány-perben hazánkban és külföldön azon számosak közt, kik végig tagadták ördögeli szövetségüket s ha a kinzópádon a fájdalom mindent is vallatott velök, a kinzás után visszavonták vallomásaikat, voltak sokan mások, kik nem csak kivallották, hogy boszorkányok, hanem körülményesen elbeszélték mind azt, a mi a boszorkány-gyűlésben történt: az ördögi misét a valódinak gúnyára; az alakokat, mellyeket a sátán felvett, hogy csábító, vagy rettentő megjelenésével hasson hódolóira; a hatalmat, mellyel felruháztattak az ördögtől; a kötlevelet, mellyet saját vérükkel aláírtak; szóval mind azt, a mit e setét korban az emberek vélye s babonás előítélete a boszorkányság eszméjével összekötött.

Ebben megfoghatatlan nincsen, mert a világ semmiben sem olly gazdag mint a képzelődő tehetség tévedéseiben s a valódi örültségtől kezdve az egyedőrig, a rögeszmétől a babona vélyeig, olly tág mező nyílt mindig az emberi értelemben és kedélyben, a leghihetlenebb szélsőségekig, hogy volt kor, midőn a legértelmesebb emberek sorában lehetett nem csak egyeseket, hanem egész társulatokat látni, kik és mellyek *a bölcsesség kövének felfedezésére, az arany készítésére, az elemi szellemek meghódítására vesztegették életüket* s eltérvén az egy

igaz Istentől, gyarlóságukban s féktelen sovargásaik közepette azt hitték, hogy a határozott emberi elmének semmi sem lehetlen, ha felső hatalmakkal jó szövetségbe s magát a sátánt bizonyos munkálatok, idézetek s cabalisticus mondatok és szertartások által rabszolgájukká tehetik.

Nem egynek sikerült már, e babonások hite szerint, magát a poklok főnökét vagy valamelyikét előkelőbb ördögei közül, fekete ebnek vagy macskának vagy tüzetfuvó lónak alakjában maga mellé idézni, s míg a szövetség ideje tartott, neki mint rabszolgának parancsolni. Sátán, Lucifer, Mephistopheles és többen mások az ördögök seregéből szerepeltek így részint a boszorkány-perekben, részint azon régi mondákban, melyek emberientuli és természetfölötti hatalommal bíró emberek életéről tetteikről fenmaradtak.

Még nem olly régi a kor, hol egy *Albertus Magnus*, egy *gróf Gabalis Swedenborg*, *Merlin*, *Cagliostro* és mások sokáig a fényes nyilvánosság közepette olly embereknek tartattak, kik jó vagy rossz nemtőknek, sylpheknek, gnomoknak, mint szintén az ördögnek parancsolni tudtak s ezek segedelmével végrehajthatták, a mi természetfölötti és a csudák széles, tágas határához tartozik.

Ezt előrebocsátván, mondjuk ki röviden: hogy ha Szegeden valaki rá merte volna fejét adni, nem tartozott a legnehezebb kivitelű dolgokhoz, a foglyokat kimenteni a városház börtönéből. De a kik illy tetten érettek, azok egyszersmind bizonyosak lehettek a felől, hogy mint ördög-gel és boszorkányokkal szövetkezők, ugyanazon kereset alá jönek, szintugy a kinzó padra vonatnak s végre épen ugy a máglyára ítéltetnek, mint azok, kiket megmenteni akartak. Ez oldalát véve a merénység, az minden esetre a legvakmerőbbek közé tartozott s erős ösztön kellett arra, illy tettet végrehajtani.

De térjünk vissza a szegedi városházhoz.

Éjfél után s mikor már Szegeden mindenki pihent, ha nem is aludt, talán a szegény rabokat kivéve, azon irtózatosságnak közepette, melyet említettünk, - a városháznak nem igen erős kapuja valami hatalmas külső erőszaknak engedvén, felnyílt, s mintegy 5-6 embert lehetett látni, kik a városházába nem belopództak, hanem berohantak s hirtelen, - mielőtt valaki az ég folytonos zengése közben a zajt, melyet valószínűen okoztak, észrevehetné - egyenesen a börtönőr lakásába törtek.

Ezt és nejét ágyaikban találták; a szobácskában elővigyázatul egy kis mécses égett s midőn - álmukból felriadtak, látták, hogy a szoba tele van álczás emberekkel, kiáltozni kezdettek. - De az első hangra kendők csavartattak szájaikba s a támadók egyike, egy hosszú kést vonván előre, halállal fenyegette a börtönőrt, ha csak egy hangot mer kiejteni.

Voltak-e még e mellett más örök a városházánál, hihető, de ezek, miként ez történni szokott, a zápor elől konyhában, folyosóban kerestek menedéket s alkalmasint semmiről sem álmodtak kevesebbé, mint mi a börtönőr szobájában történik.

Mikor a nő gombolyagba fonva s a börtönőr kezei hátra kötve voltak, mindig az ékesen szóló és fenyegető hegyének kíséretében, a börtönőrnek engedelmeskedni kellett s támadóit oda vezetni, hol velök találkoztunk s honnan Ágotát és Reginát kimentetni láttuk.

Mig ez történt, addig az álczás kalandorok egyike a börtönőrt is gombolyagba kötötte s követte társait.

Igy magokban hagyatva, a nő ágyában, férje a nedves folyosóban, idő kellett, míg a legsajátosabb fordulatok és hengeredések segedelmével megtudtak a szájaikat betömő kendőktől menekedni. - Mihelyt ez megtörtént, mindketten olly rémitő kiáltozáshoz és jajveszékléshez fogtak, minőket lehetlen lőn meg nem hallani azoknak, kik az épület felső emeletében laktak és a többi öröknek, kik álmosan és ijedten tévelyegtek elő menhelyeikből. - Hallván s később

látván, mi történt, megmentették kötelékeiktől azokat, kik a nap hajnalán alig hitték, hogy az éjet illy marasztatások közt végzendik be.

Szlovenics, ki - hogy a vádlottak közelében legyen, darab idő óta magának a birónak s a nemes tanácsnak rendeletéből a városházban lakott, első volt ki a kiáltásokat meghallotta s valamit vonván magára, lesietett oda, honnan ezek jöttek.

A zavar, melly keletkezett, általános lön; maga a börtönőr nem tudta tulajdonkép, mi történt s csak annyit beszélhetett el, a mit látott s mit babonás félelme következtében egyenesen az ördögnek tulajdonított, melly hitében őt a támadók álczái is megerősítették.

Mihelyt Szlovenics a hölgyablók által földhez vert mécses helyett gyertyát gyújtatott s legelőbb is a Futaky hölgyeknek, mint előtte legtöbb érdekléssel bíró raboknak, szobájába rohanván, az ajtót nyitva, a szobát üresen találta, felbőszülten s nem gondolván semmi egyéb, mint ezek újabb kézhezkerítésének lehetőségére, kiküldözte az öröket vagy pandurokat, hogy azonnal minden harangot félre verjenek s a népet a városháza elé gyűjtsék.

Maga elsietett a városbiróhoz, elbeszélte a hallatlan eseményt s a birót hirtelen cselekvésre szólította fel, állítván, mikép a jégvihar, melly épen most veri a határt, nem mástól jő, mint ezen boszorkányoktól s hogy azok, kik őket megmentették, nem lehetnek mások, mint azon számtalan ördögös emberek, - kiknek istentelenségeire ő - Szlovenics - nem egyszer figyelmeztette a tanácsot, melly, fájdalom! elhanyagolta őket befogatni, ürügyül vévén, hogy az illy mértékfeletti befogatások ingerültséget fognak okozni s ennyi rabnak biztos letartóztatására hely sincsen.

Néhány percz alatt a vészharangok megkondulására egész Szeged talpon volt; senki sem hitt egyebet, minthogy a villám valahová beütött, s a város ég.

Szlovenics leirhatlan tevékenységet fejtett ki. Nem csak lovat tudott magának tüstént szerezni, hanem azok által, kiket a zaj utcákra s térre gyűjtött, azonnal izent nehánynak ismerői s a tanácsbeliek közül, hogy lóháton a városházhoz gyűljenek, ha nem akarják, hogy a jégverést még más irtózatossabb csapások kövessék.

A híres *boszorkány-vadász*, miként őt a szegediek nevezték, kétszerezte, négyszerezte személyét; hol itt, hol ott jelent meg s egyedül neki, ki pillanatig sem vesztette fejét s a legingerültebb kedélyállapotban volt, lehet tulajdonítani azon hirtelenséget, melly által sikerült előbb, mintsem azt álmodták volna a megszököttek, sarkukba három négy oldalról, részint lovas, részint gyalog üldözőket uszítani.

A csapatok ketteje, egyik lóháton mintegy 8-9 emberből álló, a másik 80-90 vasvillákkal, rudakkal, nyársakkal felfegyverzetekből, kik közt jó sereg némbér, voltak azok, kiket szerencse és véletlen a valódi nyomra vezetett; míg mások és talán számosabban - különböző irányban siettek utólélni, ha lehet, a megszökötteket.

Többen a Tisza szélét foglalták el, gyanítván, mikép azok - hogy az üldözőket tévegezzék - valami csolnakon vagy ladikon a Tisza tulsó partjára menekültek. Szóval minden megtörtént, minek egyes részleteit hosszas és czéltévesztő lenne leírni, mi illy alkalmakkor történni szokott, sőt több, mint illy rövid idő alatt gyanitná valaki.

Szlovenics, lelke és szelleme az üldözési vállalatnak, néhányat azok közül, kikben legtöbbet bizott - magához vett, esküt tévén, hogy addig Szeged őt nem látja, ha hónapokig is kell keresnie a menekülteket, míg azokat vissza nem hozza.

A rettenetes záporban az utak felfakadtak, a város egészen habaréokban uszott s lehetlen lön a menekülőknak nyomait felfedezni. Mindent beöntött a sár, melly utcázáról utcára folyt s a teret iszaptengerré változtatta. Mindenki saját sugallatát s gyanításait követte az üldözésben.

Egyben hasonlítottak csak, a buzgóságban és félelemben. - Talán az utóbbi még többet határozott, mint a buzgóság; mert ezen emberek azt hitték, hogy ha olly boszorkányok megmenekülnek, kik iránt a sátán illy *kivételes* dolgot tett, tudniillik kimentésüket az ítélőszék hatalma alól, rájuk elláthatlan csapások fognak bekövetkezni.

Szlovenics kíséretében volt hires szelindeke, az óriási Hector, nyakán szegekkel fegyverzett örvvel, mellynek hosszú szíjját az ügyvéd tartotta. Mi előtt ez megindult, a gyülvöngő csoportokban mindenkit kérdett, ha nem láttak vagy halottak valamit, a mi őt a megszököttek nyomára vezethetné?

Azon sokak közül, kik e kérdésekre semmit sem tudtak felelni, akadt végre egy-kettő, ki erősíté, hogy közel házához egy szekeret látott állani s mások, kik a szekér s a lovasok által okozott zajt hallották s hozzávetőleg az irányt is, merre a rablóknak távozni kellett - meg tudták mondani.

Ezen egyes, szaggatott utasítások-e vagy Szlovenics urnak jószérzete okozta - nem tudjuk, de annyi igaz, hogy ő tervével készen volt s rövid tanácskozás után azokkal, kik vele szövöttek - elsielt.

Olly ingerültség és ijedelem volt Szegeden, hogy a polgárság nagyobb része, mihelyt megtudta, hogy kiszabadult boszorkányokról van szó, mind utánok sietett volna. Azt hitték, hogy már üstökük a megtestesült sátánnak körmei közt van. Más részt azok, kiknek rokonaik hasonló gyanuból befogva voltak, látván az általános zavart, a városház közelébe lopózkodtak s még kettőnek a leggyanusabb foglyok közül sikerült kimenekülni.

E böszültsége s pánrettegése a szegedieknek fejt meg, hogy Szlovenics még ki sem ért a városból, mikor egy egész kis lovas-csapat gyült volt már össze kíséretében. Ha az üldözők különböző utakon és irányban rohantak inkább mint mentek, még pedig folytonos kurjongatások és szidalmak közt, Szlovenics mint kitanult boszorkányüző czélszerűbbnek találta - egy jó szerencsére - egészen kitérni a főbb utakból, ollyszerű vonalt s irányt követni, hogy tág kört futván át, rendre mind azok, kik az üldöző csapatokat képezték, mint küllők a kerékfalat, a kört érintsék, mellyen ő halad, s így megtudja, mi történt s minő sikerrel?

E tervből világos, hogy Szlovenics a rettentő idő daczára, komoly szándékkal volt nem csak üldözni a megszökötteket, hanem azokat minden áron - bár mennyi idő teljék is bele - kézhez keríteni.

III.

Térjünk most Ágotához és Reginához vissza. Láttuk, hogy ezek lovagjaik nyergén foglaltak helyet, még Matyi és Marczi más irányban, - valami előre elhatározott légyott felé siettek a szekérből kifogott lovakkal.

Az ég már egészen kitisztult, s a hold majdnem nappali fénynyel árasztotta sugárit az iszonyu pusztításra, mellyet a jég a határban tett. Gyakorlott s főleg az esthez már hozzá szokott szem jó tágas karajt beláthatott.

Ha a menekülés első félórájában az időt Isten maga az illy szabadulás kivitelére látszott előidézni, a következő óra egy volt a legroszabb és árulatosabbak közül - illy merény végrehajtására.

Darabig haladtak még, midőn egyszerre úgy tetszett nekik, mintha azon oldalon, hol már az első lovas csapat elhaladtott közelükből, most valami setét sereg fejledezne ki, melly mint felleg látszott előre nyomulni.

Azt hitték a férfiak, kik gyakran hátra tekintettek, hogy a gyalog csoport az, mellynek lámpacsillámaikat távolról megpillantották. De ezen eszme hamar eltűnt, mert a gyalog üldözőknek nem látták ugyan lámpáikat, mellyeket a kitisztult ég nélkülözhetőkké tőn, hanem hallották kiáltásaikat jó messzire még; ellenben a csapat, mellyet utóbb észrevettek, minden zaj nélkül s óvatosan közeledett.

Egyszerre a férfiak egyike, ki Ágotát emelte nyergén, megállította lovát és hirtelen szólt:

Ezek lovasok! - vagy visszatértek s nyomunkra akadtak, vagy mások, de a kik világosan felénk tartanak.

Ágota és Regina összerázkodtak.

Fáradtság, a mostoha idő s mind azon hevélyek, mellyeket e rettenetes éjen kiállottak, kimerítették őket. Alig hallhatólag rebegte Ágota: - veszve vagyunk, ha utolérnek!

A férfiak mind együtt voltak, mintha rövid tanácskozást tartanának.

A lovagok közül a harmadik, kit az intézők egyikének gyanítottunk eddig, hirtelen felkiáltott: lovaink fáradtak az erőtetett nyargalástól, ha azt akarjuk, hogy megmenekedjünk, csellel kell élnünk, másként minden veszve van. Gyorsan le kell a lovakról szállni.

Kik e sajátos parancsot hallották, azon ismeretes ösztönnek engedtek, melly okozza, hogy válságos körülményekben - ki valami új eszmével áll elő, többnyire engedelmességre talál, nem lévén idő a tervek megvitatására.

Egy percz alatt mindnyájan leszálltak lovaikról.

Olly távol voltak még az üldözőktől, hogy ezek ha észrevették is őket, nem láthatták világosan a történetek részleteit.

Most, szólt az, ki legelőbb a csel említette: rá kell csapni a lovakra, mi aztán jobbra, még pedig a város irányában fogunk gyalog és óvatosan tovább haladni.

Ágota és Regina meg nem foghatták a csel élet; nem értették mivel biztosabb a gyalog menekülés annál, mellyet lovaikon reméltek, s főleg azon eszme a város fele vonulni, - egészen megzavarta őket. Ellenben a férfiak, ugy látszott azonnal felfogták a csel szerencsés eszméjét, s mielőtt a két hölgy szóhoz jöhetne, rácsaptak a lovakra, mellyeket már is a zaj s kiáltások bősültekké tettek. Mihelyt a lovak észrevették, hogy szabadok s az ostort érezték, szaladni kezdtek.

Most utánam! szólt a csel intézője: - találunk valahol valami árkot vagy mélyedést, hol megvonhatjuk magunkat, míg üldözőink lovainkat más irányban űzik.

Hogy e számítás nem volt egészen tévesztett, meglátjuk mindjárt. Az öt férfiú és a két hölgy sietve haladtak előre, semmi sem volt képes gyorsaságukat akadályozni, még az aléltás sem, mellyet Ágota és Regina éreztek. Nagy veszélyek természetében van, hogy ha egyes esetekben elzsibbasztják az erőt, máskor azt felfokozzák s az ember nem szokott kevesebb csudákat tenni ijedtében, mint hősiek magasztaltságában.

Nem olly igen messze értek, midőn valóban a jégtől leborult buzaföldek szélén egy árokra bukkantak; de az itt, ott még fenálló buza, jobb menedéket nyújtott nekik - mint a vízzel telt árkok.

Gyorsan! - szólt ki azon szerencsés eszmére jött, a más irányban szaladó lovak által az üldözőket eltévegezni: - ügyekezzeék mindenki a földre lapulva, magát láthatlanná tenni.

S ha felfedeztetünk? kérdé Ágota, ki egész lélekjelenlétét visszanyerte.

Van pár pisztoly mindegyikünkönél, szólt az, ki eddig Ágota közelében volt: - van egy hosszú késünk - védendjük kegyeteket, meghalunk, ha kell!

Endre! mond Ágota, míg Regina reszketve állt mellette: - a titkolódás ideje lejárt, ismerem kegyedet és *Jenőt*; ki légyen a harmadik, ki érettünk kockára tette életét - nem tudom - de Isten áldja őt nincs idő szavakra, azért hallják kegyetek röviden a mit mondok. - Ha bármi módon az üldöző nép kezeibe kerülünk - minden védelem hasztalan! - Minket meg nem ölnek, reánk a tűz halál vár, s kegyetek magoknak, s ha minket védeni akarnak, nekünk is tartoznak avval, hogy életüket megmentsék.

Soha! kiáltott fel az, kit Ágota Endrének nevezett.

Én így akarom! viszonzá Ágota - s kegyed engedelmeskedni fog, ha akarja, hogy szerelmében higgyek!

Igen - igen! rebegte Regina, összetett kezekkel. Ha kegyetek élnek, még egy ágacskája marad a reménynek, ha legyőzetnek s meghalnak vagy elfogatnak, akkor vége mindennek.

E rövid párbeszéd alig foglalt fél annyi időt el, mennyi kellett, hogy azt itt leírjuk.

Mit mondasz erre, *Vilmos*? - kérde most Endre.

Azt, hogy arádnak - mert e pillanat óta annak tekintem őt, - igaza van. - Meghalni lesz elég idő mindig, de míg aráitok élnek - - nem szabad utósó reményüket elvennetek - éljetez tehát, hogy megmenthessük őket.

Minden esetre pedig - atyánkat! - mond Ágota.

Siessünk! szakítá őket a férfiu félbe, kit Vilmosnak nevezett Endre.

Alig 10-15 másod percz múlva mindnyájan eltűntek a buza közt.

A hölgyek előre siettek s a férfiaknak, kik őket nyomban követték, még maradt pár másod-percznyi idejük, rövid tanácskozásra vagy inkább Vilmosnak arra, hogy nekik még valamit mondjon.

Mig a jelenet, melyet leírni ügyekezünk, tartott, úgy tetszett, mintha az őket üldöző csapat megállt volna, meglátjuk mindjárt, miért.

Ágota és Regina, egy csekély földmélyedéshez értek s azonnal megállapodtak s összevonultak, a buzáknak szalmáját, mennyire lehetett, magokra vonván, fülelve minden neszre.

Alig voltak a szegény menekültek elfödve csalékony menhelyükön, midőn a kiáltások közeledtek s nem maradt fen semmi kétség, hogy üldözőik nyomaikra akadtak; de a csel még is némileg sikerült: mert azon csapat, mely közeledett s nem volt más mint Szlovenics személyes vezénylete alá gyűlt sereg, oda érvén, hol a szekér az utból kihajolván összetört, Szlovenics felkiáltott:

Ha minden nem csal, ez a menekültek nyoma! Ime a kerek vágás. Itt vannak a lovak nyomai, előre, utánam!

A holdvilágos éjben a szekérig értek, ezt összetörve s üresen találván, tovább kísérték a nyomokat, melyek itt kétfelé ágaztak, mert a mint tudjuk Marcsi, a fogattal más irányt tartott.

Szlovenics egy perczig sem gondolkozott. Ugy látszik, szólt azokhoz, kik most közelébe gyűltek: hogy miután a szekér összetört, lóháton mentek tovább, de sokan lehetnek, minként a sűrű nyomokból látszik. Szerencse tehát az is, hogy kétfelé váltak, könnyebben elbánunk velök. Én ezen irányt fogom itt jobbra tartani, kegyed pedig Szadányi - erre balra fog behajlani.

E szavak egy tömött polgárhoz voltak intézve, ki igen jó lovon ült s kinek nyerge előtt rövid karabély hevert.

Vegye embereink felét magához, folytatá az ügyész: siessünk! a nyomok eltéveszthetlenné, rájuk akadunk, akár merre intézték szaladásukat.

Minden úgy történt, miként azt Szlovenics intézte. Az egyik csapat Szadányi uramnak vezénylete alatt azon irány felé sietett, merre Matyi és Marczi mentek lovaikkal. Szlovenics ellenben, miután elébb leszállt lováról s a lónyomokat megvizsgálta, azon utat választotta, mellyen a menekülőket kísértük.

Mikor Szadányi husz, harmincz lépésnyire haladott, Szlovenics lecsatolta a szíjját Hector nyakörvéről s lovára ült.

Most előre! szólt élénken, kezünkben van üstökük, sátán sem menti meg őket!

Az eb szabadon érezvén magát, hol előre hol hátra szaladott, a nélkül hogy egy ugatást vagy morgást hallatna; de mindig visszatért urának közelébe, ki egyszerre s miután már jó előre voltak, felkiáltott: amott nyargalnak - - utánok!

A mit Szlovenics látott, az uratlan lovak voltak, mellyek a mennyire lehetett a bokáig s azon felül érő sárban, sajátos ugrásokkal s néha egy egy nyéritést hallatván, siettek előre.

Mindnyájan azt hitték, hogy a lovak nyergei nem üresek. Részint a félhomály okozta e tévedést, részint az, mivel nem is jöhettek azon eszmére, hogy illy késő éjjel lovak szabadon nyargalhatnak a gabona s buza földeken, a nélkül hogy erre lovasaik által kényszeríttessenek.

* * *

Eddig - miként láttuk - Vilmos csele tökéletesen sikerült; sőt a mi több, épen üldözőik legveszedelmesebbike volt az, ki e csel hálózataiba bonyolódott legelébb.

Valóban a lovasok a menekülők lovainak nyomain indultak meg: Szlovenics legelől, míg a Szeged felől jövő gyalog embertömeg épen azon pontra ért, hol Szlovenics a földekre betérő szekérnek nyomát felfedezte.

Ezen emberek alkalmasint megpillantván távolról a lovasokat, egyenesen azon irányt vették, mellyben Szlovenics jött s már a felfedezés reményében ujló erővel s kiáltozva, miként még eddig nem - törtek elébbre és elébbre.

Szlovenics látta őket közeledni, de ez semmit sem változtatott tervén. Élesztette s bátorította embereit, nógatta maga lovát, midőn egyszerre észre vette, hogy hű ebe nincsen közelében.

Hector valóban igen akaratosnak mutatkozott s egészen más irányt tartott.

Szlovenics arra fele tekintett, hol az okos állat, látván hogy az emberek nyomokat vizsgálnak - ösztönénél fogva - maga is nyomozott.

Erre gyalog nyomokat látok, - kiáltott fel Szlovenics: Hector nem ok nélkül szaglál, ne mulasszunk el semmit. Evvel az ügyvéd néhányat kísérői közül magához vett, míg a többiek a lovakat üldözték.

E közben a gyalog embertömeg, látván, hogy azon tájon minden mozgásban van, előrohant, úgy hogy Szlovenics egyszerre körül lőn emberektől vétetve.

E pillanatban Hector, ki jóelőre szaladt volt, azon sajátos visitást hallatá, mellyet vadászebek emelnek, ha a vadat - mellyet élénken nyomoztak - végre megpillantják.

Erre - erre! kiáltott Szlovenics, kirántván a pisztolyok egyikét tokjából.

Hector mindig szaglálva s visítva, végre azon helyre jött, hol Ágota és Regina rejtődtek. Az eb megállt s rémitően kezdett ugatni.

Szlovenics volt első, ki a fiatal hölgyek mellett termett.

Ah, kiáltott fel: két szelid gerle egy fészekben! Rajta emberek; meg kell őket kötni s előre velők! - De mivel mások segedelmével menekültek, azokat is kézhez kell keríteni, kik illy istentelen módon ki akarták a törvényes hatalom kezeiből ezen ördögös személyeket menteni!

E felkiáltásra többen közeledtek a hölgyekhez, elhárítván a buzát jobbra balra.

Nem kell őket bántani! kiáltott egy hang. Ezeknek egy példás büntetés kell, máglya és a tűz! Épen azért szöktek meg alkalmasint, hogy agyonverettetni reméltek s így hitték hogy a kinzó-padot s tűzhalált kikerülik. Hol egy kötél vagy szij? kiáltott újra.

Miként történt, hogy azok, kik Ágotát és Reginát megmentették, eltűntek? - csak sejtenünk, nem tudnunk lehet.

A hölgyek, miként láttuk, a buzaföldön voltak elrejtve, mikor a Szeged felől utóbb érkezett gyalog embertömeg a buzaföldet ellepte; részint a tolongásban, részint magának a földnek egyenetlen s sikamlós volta miatt elegen bukdestak el s keltek fel újra; azok, kik Reginát és Ágotát megmentették, gyalog lévén s úgy öltözve mint a többiek s lerántván s elvetvén álczáikat, nem csuda ha - midőn itt-ott felemelkedtek a buza közül s a tolongókhoz csatlakoztak, azokhoz tartozandóknak vélte őket a zajongó s káromkodó tömeg.

Szlovenics első gúnyos felszólítása után s ama férfinak intésére élénken folytatá: helyes! nem kell őket bántani: mig mindent ki nem vallanak. - Azután némi szünetet tévén, a hölgyekhez intézte szavait, kik közül Ágotának már hátra voltak kötve karjai.

Hol vannak azok kik benneteket kiszabadítottak a börtönből?

Ágota és Regina azon pillanattól fogva, hogy felfedeztettek, egy hangot sem ejtettek ki. Nem panaszkodtak, nem esedeztek irgalomért, sőt nem is sirtak. Ugy tetszett, mintha a könyek kiapadtak volna szemeikből, mintha félig már a tulvilághoz tartoznának.

Kell is azt kérdeni, Szlovenics uram! kiáltott fel egyike a férfiaknak közelében: ki szabadította volna meg őket más mint az ördög, ki mihelyt a népet közeledni látta, cserbe hagyta a semmire-kellőket - miként mindig szokott cselekedni!

Igy la! kiáltott egy másik, miután Regina karját hátra kötötte: most már mehetünk, ez nem szalad el többé, ha még olly boszorkány is.

Szlovenics látván, hogy a hölgyektől semmi feleletet nem kap, siettetta a távozást e helyről, hol a lovak állás közben majdnem térdig soppedtek a sárba.

Majd megtudjuk, kik voltak ama szép madarak! mond Szlovenics, ki most szorosan a leánykák mellett haladott. Kisebb gondom is nagyobb annál, van mód elég kicsikarni az igazságot azokból, kik azt makacsul titkolják.

Ne veszítsünk időt! haladjunk.

Mintegy másfél órával a leirt jelenetek után Ágota és Regina börtönben ültek. Nem többé azon tiszta s elég világos szobában, hol velők már találkoztunk, hanem más lyukban, melly inkább valami szennyes pinczéhez, mint emberektől lakott hézaghoz hasonlított.

A harangok elhallgattak, a nép eloszlott s az üldözők is lassankint - Szeged felé szállongtak - vissza.

Más nap az egész város tele volt avval, a mi történt. Általános vélemény az volt, hogy a boszorkányokat senki más meg nem szabadította, hanem az ördög maga, több pokolbeli szellemek kíséretében. E véleményben a kolompos - maga a börtönőr volt, ki az utóbbi perek lefolyta alatt annyi csudás dolgot hallott, annyira be lőn a pokolba s annak minden rejtekeibe vezetette, mikép a fákon károgó varjakat is a vesztés szellemének hitte s minden éji lepkében és prücsökben egy egy boszorkányt gyanított.

* * *

Mielőtt elmondanók, mi tovább történt, elérkezettnek hiszszük az időt, mind azon homályos helyeket történetünkben felvilágosítani, mellyek eddig a talányosság leplével fődtek annak fő személyeit.

De hogy ezt tehessük, messzi hátra kell mennünk, hogy azután visszavezettessük e történetet, melly sok váratlan jelenetet foglaland magába, azon pontra, hol azt kénytelenek valánk félbeszakasztani.

EGY REJTÉLYES TÖRTÉNET.

I.

1711. - october 25-én, tehát mintegy 17 évvel azon jelenetek előtt, melyeknek Szegeden tanui valánk, Bécsbe vezetnek lépteink.

Nem akarjuk itt az akkori fővárosnak annyiszor adott leírását ismételni. Ki a mostani Bécset ismeri s némi képzelő tehetséggel bír, elgondolhatja az akkori s mostani közt a különbséget.

Ha az embert a kor megvéni, ha egyes építményekre borítja az évek - talán századok homályát, városok egészben véve - az idővel ifjudnak inkább mint öregednek.

Bécset tehát, ha e merész hasonlatossággal élünk szabad, - a mostani fényes, minden oldalon épülő s felifjadó Vindobona helyett, azon időben mikor történetünk oda vezet, - mint agg matronát képzelhetjük - tisztes fátylával a homálynak fődve.

Egész serge azon építményeknek, melyek Bécset most Europa egyik legfényesebb fővárosává teszik, nem létezett, s azoknak helyét setét, korhadásnak indult házak foglalták el.

Még feltünőbb volt a külvárosokban a különbség, hol a mostani Wiedenre és Jägerzeilra alig ismerne valaki.

7 óra tájban lehetett estve, midőn a wiedeni, akkor igen hiányosan világított külvárosban egygyel azon divatból eltűnt járművek közül találkozunk, minők akkor Bécscsel s annak környékével a közlekedést képezték.

Csendesen és búsan hangzott néhány toronyban az esti harang, s a hold szemérmesen pillangatott ki szakgatott felhők redői alól, elkezdvén világítási pályáját, mely ez időben még nagyobb városokban sem hagyatott ki a számításból.

Az utca, mellyen a jármű elég csendesen és óvatosan haladott, még elég népes volt; de a boltok már mind bezárattak, s az egésznek tekintete legkevesebbé sem a kedvveritőkhez sorozandó.

A népies kocsiban két utas ült: - egy kövér, felfujt arczu ur, kinek czopfja - ezen elkerülhetlen hajéke az akkori ivadéknak, - hátulról ölébe véve, egész kigyó-tekerces képezett, s egy mogorva tekintetű barna férfiú, az előbbinél, - mennyiben ülő helyzete kivenni engedte, jóval magasabb. Mindkettőnek arcza simán megvolt borotválva, s a széles karamu kalapok alól kitűnő hajaik nagy hajpor pazarlásra gyanittattak.

Neveiket nem tudván, egyiket a simaképűnek, a másikat barna arczszinéért a barnának fogjuk nevezni.

Igy intézkedvén világosb értés előnyére, mondjuk ki, hogy az első - a hosszú czopfos vagy simaképű, alkalmasint valami vidéki, s öltözetéről ítélve tehetős polgár lehetett, míg a másik, kinek tagjait az eléggé érezhető est hüve ellen, valami özönelőtti setét köpeny fődte, isméretlen nagyság marad előttünk.

A simaképű szerfelett társalgó szeszélyben volt, s utitársát mindennemű kérdésekkel ostromolta, melyek a kérdezősködő urnak nagy tudnivalójára vagy ennek hiján - élénk kíváncsiságára gyanittattak.

Mig a jármű, miként mondtuk, óvatosan és fontolva halad előre, van időnk a két utas közti párbeszédnek egy kis mutatványát adni.

Kegyed tehát távolról jó? kérde a simaképű, kinek 50-52 évet adhatunk, míg társa kevéssel haladta meg a 40 évet, mennyiben erről pár lámpa futó világánál ítéletet hozhatunk.

Kegyed bécsi lakos? kérde a másik.

Nem uram, én sz.-pölteni polgár vagyok s Bécsbe jelenben csak mulatni jöttem. - És ön honnan jó s mi céljai vannak Bécsben? Ha valamivel szolgálhatok, parancsoljon velem, nekem a fővárosban számos ismerőim vannak.

Az idegen meghajtotta magát mintegy köszönetül a polgár szives ajánlatára, de nem felelt semmit, hanem mintha szemei valami érdekes tárgyban akadtak volna meg, a légbé nézett, egészen feledni látszván a beszédes urat.

Ez ellenben nem akart még minden reményről lemondani, hogy szomszédjáról valamit megtudjon; azért látván, mikép ez ölben tett kezekkel ül s vonásai komor sőt mogorva kifejezést nyernek, újra felszólalt s igen kíváncsian kérde.

Hová fog kegyed szállni?

Kegyednek szokott szállása van, ugy-e? kérde viszont a másik, ki, miként látszott, minden kérdésre kérdéssel felelt.

Igen, mond a másik: én mindig a fehér farkashoz szoktam szállni; ajánlhatom, - tisztességes hely s olcsóbb sokkal a többinél.

Mit gondol kegyed, kérde a barna ur: hová fog bennünket ezen ember vinni?

Én azt hittem, viszonzá a simaképű: hogy kegyed megnevezte neki a fogadót, hová szállni akar.

Én - nem uram, sőt azt hittem, hogy kegyed tette azt, s azután városi bérkocsin elmehtek szállásomra.

Ha ez így van, mond a simaképű, akkor alkalmasint valami szugoly-vendéglőbe visz bennünket, hol ingyen tartják, ha vendégeket hoz.

Hé - sógor! kiáltott e szavak után a simaképű: hova a pokolba viszesz bennünket? - Megállj! - nem hallod? - hiszen már kicserélted rossz kocsidon oldalbordáimat: - - hová megyünk?

A sógor czim csak olly divatban volt Bécsben bérkocsisok számára, mint az atyafi czim Magyarországon, ha czigánynyal szólt valaki.

Hová parancsolják kegyetek? felelt a kocsis durván: biz eleget kalandoztattak utczán fel, utczán le, remélem nem ingyen, mert erről semmi sem volt az alkuban. -

Hogyan? rikkantott fel a sz.-pölteni polgár mérgesen, nagyot csapván saját domboru hasára: te még azt sem tudod, hová szándékozol, s velünk így járatod a bolondját?

A polgár akkorát kiáltott, hogy a barna ur felriadt mélájából, egy kérdéssel szokása szerint: - Mi baj - mi történt?

Mi baj? kiáltott dühösen a sz.-pölteni polgár, látván hogy a kocsis utóbbi nyilatkozata után újra a lovak közé csap s halad előre: - Mi történt? az hogy ez a semmirekellő naplopó félóra óta hurczol bennünket utczán le utczán fel, a nélkül hogy kérdené, hová vigyen. -

Hó megállj, sógor!

Mi baj megint? kérde a kocsis - hátratekintve, a nélkül hogy lovait megállítaná.

A fehér farkashoz! szólt most kissé felemelkedve üléséből a barna ur olly mogorva képpel s olly szigoru hangon, hogy a kocsis minden további szó nélkül balra behajtott egy utczába.

Okosan! szólt a polgár: kegyed jobb fogadót nem találhat a fehér farkasnál, ha olcson akar élni.

A polgár igen örült, hogy az idegennel leend szállva, remélvén, hogy ekkép majd bővebb ismeretséget köthet vele s kárpótlást nyer az utközbeni hallgatagságért.

Mikor a fehér farkashoz értek, mellynek elég tisztességes, bár kissé füstös kinézése volt, a pinczerek intettek a kocsisnak hogy hajtson be a kapuba.

Megállj itt! kiáltott a barna a kocsisra: ezen jó ur ide szokott szállni, le fogjuk hát itt telepíteni s tovább megyünk.

A kocsis azonnal megállította járművét, s a sz.-pölteni polgár, látván hogy utolsó levele a reménynek - valamit megtudni utitársától - lehullt, nem tehetett jobbat, mint kissé savanyú arczzal leszállni a kocsiból.

Szedd le málháimat, kiáltott a kocsisra, ki maga is leszállt a bakról s a polgárra meresztvén szemeit, megállt előtte.

Jól van, felelt a kocsis: de elébb fizessen kegyed.

Itt pénzed, mond a polgár.

Köszönöm, viszonzá amaz, megtekintvén a kis öszeveget, melyet a polgár kezébe nyomott. Ez a kocsibér, de hát a sok kalandozásért nem kapok semmit?

Ki parancsolta, hogy kalandozzál semmirekellő! szólt a polgár haraggal.

Arra nekem nincsen gondom, felelt a kocsis gorombán. Még nekem tiz poltra jár a kegyed részéről s ugyanannyi a másik uréról.

Ez mindössze husz poltra volna, szólt a barna ur: - legyen szives kegyed kifizetni utitárs; mert én mint idegen nem vagyok ismeretes az itteni szokásokkal; elég baj, hogy kegyed, ki annyi rémitő sokat összebeszélt s engemet annyi szükségtelen kérdésekkel ostromolt, hallgatása által okozta, hogy ez a becsületes ember lovait ok nélkül fárasztotta s én is az időt vesztegettem.

Egy fillért sem adok! kiáltott a sz.-pölteni polgár, nagyot ugorván mérgében.

Tudod-e mit, sógor! mond a barna ur: - fordulj meg, aztán megmondom, hová vigyél engemet; addig zálogban megtarthatod e derék polgár málháit s visszatérhetsz ide; majd megfizeti a kerengés árát is, ugy sem sok - ugy-e utitárs?

Evvel a barna ur kalapját leemelte s a kocsis felkapván a bakra, lovai közé csapott.

A sz.-pölteni polgár violaszint váltott, topogott, hadonázott kezeivel s folytonosan kiáltozott: zshivány, tolvaj, naplopó! tartóztassátok, málháimat viszi!

A pinczerek nevettek, mi még inkább felbőszítette a vastag urat.

Ne féljen nagyságod semmit, nyugtatá a pinczerek egyike, mélyen meghajtván magát a sz.-pölteni nagyságos ur előtt: ismerjük a ficzkót, a legjobb szekeresek egyike, majd visszajő, az egész tréfa s néhány poltrába kerül - mi az?

* * *

Mig a polgár beszállásolta magát s reméljük később málháihoz is jutott s talán némi szabadkozás után fizetett is; addig őt, mint történetünkre nézve szükségtelen butordarabot a fehér farkas torkában hagyván, sietünk a történetünkre nézve fontosabb idegenhez, kiről még eddig egy hanggal sem tudunk többet, mint a gömbölyű sz.-pölteni polgár.

Mihelyt a vendéglőtől mintegy 50 lépésnyire lehetett a jármű, az idegen a szekeresnek egy házat és annak számát nevezte meg, olly utczában, mellynek ez soha hírét sem hallotta.

Erre a szekeres még egy darabig haladott, azután megállítván lovait, kijelentette, hogy az utca nevét soha, sem hallotta s egy tapodtat sem megy tovább.

Az idegent e feltartóztatás haragra lobbantotta, de szerencsére egy bérkocsi baktatott az utczán át még pedig üresen.

Megállj - megállj! kiáltott az idegen.

A bérkocsis kapott az alkalmon s azonnal megállította lovait.

Az idegen pár éles szó után, további vitatkozás nélkül kifizette a szekérbért, megtoldván borra valóval, s miután pár nehéz láda s egy párnazsák a két kocsis által a bérkocsi bakjára szállósoltatott, az idegen is átköltözött a négykerekű szelenczébe.

A bérkocsis, ki Bécsnek minden zugát ismerte, egyenesen az idegen által megnevezett utca vagy inkább utczácska felé hajtott.

A kocsi valami kis emelet nélküli háznak kapuja előtt állt meg, s az utas leugorván abból, kopogott a kapun.

Nem sokára gyér világítás derítette az ablakokat s pár percz múlva a kapu megnyitott.

II.

A ház kissé avult tekintetű volt s aligha több lakója lehetett, mint a középkorú nő, ki gyertyával kezében a boltozott kapu alatt állt s annak egyik jobbkézre nyíló ajtaja felé világított, igen szívesen és ismerően fogadván a jöttet.

A kocsis leemelte a pogyászt a kocsiról s a nő s az ujon érkezett ur segítették azt egy előszobába vinni.

Miután a kocsis kikapta a bérét, felült bakjára s megelégedett arczzal jó éjt kívánván, azon irányban távozott, melly felől jött.

Nem sokára a férfit, a nő által kísértetve, tiszta szobába lépett.

A nő egy asztalra tette a gyertyát s nagy szolgálati készséggel kérdezte vendégét, ha éhes-e?

Köszönöm, Bayerné, felelt ez, kalapját levévén: nem olly régen ozsonnáztam, de ha egy serleg bort hoz, megköszönöm.

A nő, kihez e szavak intézve voltak, mintegy 40-42 éves lehetett! Egyszerű, de tiszta öltözte mutatá, hogy nem tartozik a szükséget szenvedők sorába. - A mi arczát illeti, ez a legközönségesebbek egyike volt, de behizelgő módjának daczára - éles kifejezésével birt a csalfaságnak.

A férfit porozott hajáról és simára borotvált arczájáról ítélve, bécsi lakosnak látszott, bár német kiejtése nem tartozott a hibátlanok közé.

Utóbbi szavaira a nő hirtelen eltávozott s nem sokára egy serleg borral s egy pohárral visszatért, mellyeket az asztalra helyezett.

Az idegen e közben már az asztal mellett ült s mihelyt a nő a borral visszajött, kivonta óráját s arra tekintett.

Jókor van még, uram, mond a nő - a nyolczat sem ütötte még el az óra.

Üljön le, Bayerné, szólta a férfit tele töltvén poharát, s megköstolván a bort.

Minden megtörtént-e úgy, miként abban megegyeztünk?

Minden, a legpontosabban: felelt Bayerné.

A bérkocsi meg van-e rendelve?

Pontban 2 órakor éjfél után a ház előtt leend. Legyen tökéletesen nyugodt - nekem a legjobb reményem van, hogy minden sikerülni fog.

Annál jobb, Bayerné, mindkettőnkre nézve. - Kegyed tehát velem jó Prágáig?

A mint ígértem, nagyságos uram: viszonzá a nő.

De mondja csak, nem fog-e ez zavart okozni házánál? nem akarnám, hogy kára legyen, Bayerné.

Legkisebbet sem, viszonzá a nő nyugtató hangon. Nem először történik. Taval míg a rodauni fürdőben mulattam, májbajaim miatt négy egész hétig, testvérem, a szabóné, költözött házamba, míg férje otthon maradt.

Látogatóim épen úgy ismerik őt, mint engemet.

Minő látogatói lehettek Bayerné asszonynak, - sajnálva kell kijelentenünk, hogy nem tudjuk; de úgy hisszük, mikép ha illy látogatói voltak, ezek kevesebbet társalogtak Bayernével mint magok közt.

Az idegen darabig gondolkozott, - azután nyájasan szólt: Bayerné asszonyom! én igen jól tudom, hogy a mit tervezünk s a mit, úgy hiszem, végre is hajtandunk, nem csekély dolog. Érzem tehát egész fontosságát a szolgálatnak, melyet kegyed nekem tesz. - Azért előre biztosíthatom, mikép velem tökéletesen meg leend elégedve.

Életemmel és szabadságommal játszom, uram! mond a nő, félig bús, félig követelő hangon.

Többes számban szóljon kegyed, felelt az idegen: hárman játszunk avval, én főleg. Illő tehát, hogy mindnyájan jutalmát vegyük a veszélynek, melyet kockáztatunk.

Kegyed azon kívül, a mit már adtam, 200 aranyat kap, mihelyt a kocsiban ülünk; tehát kétszer annyit, a mennyit ígértem, s azon felül 100 arany évidíjt, míg él.

Ah! kiáltott fel a nő önkénytelenül; mert úgy látszik, korán sem várt annyit. - Ah! - ismétlé: ha kegyed illy nagylelkű irántam - semmitől sem tartok! - úgy bizhatik bennem, mintha saját testvére volnék.

Köszönöm, Bayerné, viszonzá a férfiu.

Igy beszélgetve mintegy két, három óra telt el; mert nem tartottuk szükségesnek e pár beszédet egészen adni, s csak kivonatát közlöttük.

Mindjárt 11! - szólt egyszerre a nő: - legalább nem lehet távol, ideje, hogy ablakomhoz menjek.

Utóbbi szavai után Bayerné eltávozott.

Az idegen, kit a nő, alkalmasint szokásból, miként Bécsben minden jó öltözött embert - nagyságolt, - egyedül maradt a szobában. - Darabig a széken ült, mélyen elmerülve gondolatiba; azután fel- s alá kezdett járni szembetűnő s növekedő felindulásban.

Ajkai össze voltak szorulva, egyetlen hang sem lebbent el azokról, időről időre óráját tekintette meg, s hasonlított olly emberhez, ki valami nagy veszedelmet vár vagy előérez, s kit minden legkisebb nesz összerázkodtat.

Egy végtelen, kínos óra telt el így. Bayerné kétszer jött ez idő alatt a szobába - jelentvén, mikép semmit sem hall s félni kezd valami akadálytól.

Másodszori megjelenésekor az idegen szigorú hangon szólt: Láthatja, Bayerné, mikép magam is nyugtalan vagyok, de nem azért, hogy a dolog késik, mert épen mivel késik, remélem a sikert. - Reményem nő, nem csökken s ez tart lázas feszültségben.

Hah! - kiáltott fel egyszerre a nő, - szó nélkül s a lehető gyorsasággal távozván.

E pillanatban ismételt kopogás hallatszott, de nem a kapun, hanem a háznak utczafeleli ablakán, mit igen jól lehetett azon szobában is hallani, melyben az idegen férfiú volt, mivel Bayerné nyitva hagyta az ajtókat.

Az idegen egy hangot sem birt kiejteni, szemei meredten bámultak a nyitott ajtóra, mellyen át Bayernét láttuk távozni. - Egy perczzel később csinos, magas fiatal némbér, de halvány, mint a halál, lépett be, valami balyuformát hozván, hasonlót azokhoz, minőket a búcsúra járók visznek hátaikon.

Sikerült-e? kérdé az idegen a némbér elébe sietvén.

Hamar! szólt ez, nem felelvén a kérdésre: segítsenek leemelni terhemet! - gyorsan hozasson kegyed hideg vizet.

Evvel Bayerné a mellék szoba ajtaját nyitotta fel és hirtelen szólt: ide ide, minden kész - azonnal sietek viz után.

A leány kissé ingadozó léptekkel, de az idegen ur által támogatattva haladott a nyitott ajtó felé. Félreismerhetlen volt rajta a legnagyobb kimerültség; térdei majd megtörtek alatta, s a verejték csurgott arczáról.

III.

A fiatal leány egyenesen az ágy felé tartott; Bayerné pedig, ki elősietett a hideg vízzel, ezt egy asztalra letévén, segítségére jött s az idegennel együtt leemelték a zöld takaróba pogyászolt terhet hátáról.

Mikor a zöld takaró szétbontatott az ágyon, hova azt Bayerné s az idegen vigyázva leeresztették, két holt gyermek feküdt a nézők előtt.

Gyorsan, szólt alig hallhatólag a leány, poharat ide! Evvel a pohárba egy kis pélkéből, mellyet szoknyája zsebéből kivett, - néhány cseppet ejtett és folytató.

Láthatják kegyetek, hogy jótehetlen vagyok magammal, meg kell a gyermekek vakszemét e vegyitékkel mosni.

Bayerné azonnal megáztatott egy kendőt s a két gyermeknek halántékait kezdte vele nedvesíteni.

Gyönyörű két kisdéd teremtese volt ez az Istennek, hasonlók alabást angyalokhoz, minden nyoma nélkül az életnek. Nem adtál-e többet a gyermeknek, mint kelle, - Liszka? szólt az idegen, kitől most halljuk először a fiatal némbér nevét.

Nem - nem! kiáltott fel a leány örületes gyorsasággal: még kevesebbet - alig felét! - ha meg haltak, kegyednek lelke feleljen rólok - - én elkárhoztam úgy is!

Ne félj! bátorítá a férfiú: ha az adagot el nem tévesztetted, nincs mitől tartani. -

Ha pedig csak felét adtad be, a szesz, melly pélkédben van, el nem hibázhatja hatását.

Szorongó negyed óra telt el, mi közben Liszka s Bayerné folytonosan áztatták a kisderek halántékait, míg végre az utóbbi felkiáltott: élnek! - A gyermekek valóban egyik a másik után a legszebb kék szemeket nyitották fel.

Hála Istennek! sikoltott fel a leány: most megyek - - pillanatig sem mulathatok, - mert ha nálunk valaki felébredett - végem van!

Megállj! kiáltott reá a férfi: ime - vedd ezt! s ne feledd, a mit neked mondtam: szabadulj mi elébb szolgálatodból - és siess oda, hol engemet találni fogsz!

A leány eszmélet nélkül ragadta meg a kis csomagot, melyet neki a férfi nyújtott; alkalmasint egy hengerke arany volt az - s eresztette zsebébe, azután az ajtó felé rohant.

A férfi, ki az egyik ablakon át a leány után tekintett, nem látta őt többé. - Igaz, hogy az ég pár óra óta befellegzett s így az utcza egészen homályos volt.

A gyermekek arczába, mennyire a gyér világítás kivenni engedte, az élettől nem tért vissza a szín is, s ébredésük is kábult volt inkább, mint eszmélettel bíró.

Csak hogy ennyire vagyunk! mond Bayerné. Illy apró gyermekekben az élet sok erővel bír, nem lehet őket többé féltetni. -

Azután folytatá: most megyek s másként öltöztetem őket; mert a bérkocsi nem sokáig késend, s jó, ha készen talál. - Csak azt tudnók, minő szerencsével jár Liszka - igen nyugtalan vagyok!

Egy óra kell, míg valaki innen a házig mehet és vissza térhet, mond az idegen: ha a bérkocsi pontban két órakor lesz itt, úgy megtehetném az utat; mert e bizonytalansággal távozni - eltűrhetlen lenne. - E szavak után a férfi órájára tekintett és szólt: - megyek, Bayerné, gyorsan fogok járni s maga idejében itt leendek.

Nem tartóztatom kegyedet, felelt a nő, míg a férfi kalapját ragadta és sietve kirohant az ajtón.

* * *

Még nem volt két óra, mikor Bayerné kocsi-zörgést hallott s kevéssel azután kopogást ablakán.

Azonnal a kapuhoz sietett.

A ki az ablakon kopogott, nem volt más, mint az idegen. - Igen sietve kellett járnia, mert alig tudott lélegzetet venni s mihelyt a szobába ért, egy székre vetette magát.

Épen jókor jó kegyed, mond a nő - kocsizörgést hallottam. Nó s - jó hirt hoz-e?

A házban minden csendes, felelt a kérdett: úgy kell lenni, hogy Liszka szerencsével járt s a figyelmet kikerülte.

Annál jobb! kiáltott fel a nő, kit még inkább megnyugtatott az idegen arcának kevesebbé komor kifejezése, mint maga a felelet.

A gyermekek mit csinálnak? kérdé az idegen.

A mellék szobában vannak, s újra elaludtak, de arczaikba a pir visszatért - nincsen semmi bajok. -

E közben a kocsizörgés az éji csendben mindig hallhatóbb lőn, s Bayerné az ajtó felé sietett.

* * *

Félórával azután egy nehéz kinézésű s kissé avult, de ép bérkocsi, mellybe négy erős ló volt fogva, csörögve távozott az utczából, magával vivén az idegent, Bayernét s a két gyermeket.

Miként intézkedett a nő, hogy a gyermekek az utat könnyebben kiállják, s neki magának is igen sok baja velök ne legyen, ennek történetünkre nézve kevés érdeke van. - Legjobb tehát, ha röviden csak annyit mondunk, hogy Prágában mindnyájan épen megérkeztek.

Ha Bayernének célja volt - jövője biztosítására, a lehető legtöbbet megtudni az idegenről, úgy homokra építette reményeit; mert azon pillanattól óta, hogy utitársa Prágába érkezett s ott egy külvárosi fogadócskába megszálltak, annak minden járását kelését titok fődte s Bayerné csak annyit tudott meg, a mennyit saját szemeivel látott.

Mi volt ez - és mennyi - később mondjuk meg.

Az idegen, kinek Bayerné aligha valódi nevét tudta, bár gondolta azt tudni, hat egész hetet töltött Prágában, sokat volt a házon kívül, s úgy látszott, igen jól ismerte a várost.

Mikor december elején ugyanazon évben Bayerné - egyedül tért vissza Bécsbe, sógora, a szabó, s testvére, ennek neje, úgy találták, mikép a pozsonyi mulatás - mert onnan jöttek hitték őt, egészségének nagy előnyére volt. Mert nem csak igen épen s megifjadván tért onnan vissza, hanem a legjobb kedvvel is.

* * *

Igy biztosságban tudván Bayernét s azon reményben lévén, mikép elébb utóbb az idegen urról és Liszkáról valamit megtudandunk, Európa más részébe kell átszállnunk, még pedig messzi történetünk eddigi színhelyétől - *Spanyolországba*; de mindig eseményeink érdekében - s azokkal szoros összefüggésben.

MÁSODIK KÖTET.

BARCELONA.

I.

1711. September 26-kán a barcellonai révpártot sűrű nehéz köd lepte el, csak itt-ott lehetett a kereskedő hajók vitorláit mint tűnő szalagokat a köd hullámai közt megpillantani. A tenger egészen el volt földve, csak a habok koronként visszatérő locsanását lehetett hallani - midőn a partba ütköztek.

De azért a kikötőben sürgés és elevenség nem hiányoztak. Jókor már tele volt az mindennemű néppel, melly málhákat hordott, vagy a hajókra sietett vagy azokról jött a városba, a nélkül hogy mind ebben valami rendkívüli lenne.

Kereskedő városokban s hol háboru s viszongások daczára a nép annyi mindennemű emberekkel jó érintkezésbe s már természeténél fogva olly élénk s ingerlékeny mint a spanyol, ott az élet más színben tűnik fel s zajosabb, élénkebb mint másutt.

A nép vidámon beszélgetett, többnyire a napi eseményekről, mellyek elég nevezetesekek voltak, miként azt nem sokára látni fogjuk. De mindennapos mozgását és teendőit ez legkevesebbé sem zavarta meg; hogy illy nép megütközzék, vagy valami elevenen hasson kedélyére s érzékeire - arra rendkívülinek kellett történni.

A köd a kelő napnak meleg sugáraitól feloszolva, lassanként mind lejebb és lejebb szállt, egészen tisztában hagyván a kék eget, mellynek szélein most kezdettek terjedni a nap széles vörös sugárai, mint annyi lobogók, mellyek egy pontból kiindulva előmlenek a láthatáron. Nem sokára a nép melly eddig szenvtelenül tekintett a tengerre, csoportozni kezdett a part körül. Felkiáltások a bámulat hangján - hallatszottak. Itt-ott a vonásokon nyugtalanság is mutatkozott, a nélkül, hogy valaki biztosan számot adhatna magának azon érzésről, melly őt meglepte.

Egyszerre, mint valami tündérzet, egy egész hajósereg, félkörbe felállítva, a kikötő felé fordított álgyu nyilatokkal s ünnepien felékesítve, lobogókkal bontakozott ki a nézők előtt. Az angol színek, mellyek a könnyű szellőben lobogtak, azonnal tanusították, hogy a szándék nem ellenséges, de mi okon jelent meg e hajóosztály illy váratlanul - senki sem tudta, senki sem értette.

Lássuk, mi történt e közben Spanyolországban és különösen Barcellonában, Catalonia fővárosában. Ezt tudván, a hajósereg váratlan megjelenése is megleendő fejtve.

* * *

I-ső József magyar királynak halála után öcscse, Károly, Spanyolországban volt mint trónkövetelő - XIV. Lajos francia király által pártolt anjoui Fülöp ellenében. Még I-ső Leopold császár küldötte volt oda, de érdekeire nézve későn. Igaz, hogy az ifju Károly fővezére Stahrenberg Gundacker, fényes győzedelmet vivott ki anjoui Fülöpnek hadvezére, Baye marquis, ellen, mellynek következtében Károly diadalbemenetét tartotta az ország fővárosába, Madridba, de hol alig maradhatott két hónapig.

XIV. Lajos látván pártoltjának, az ájtatos anjoui Fülöpnek, balszerencsáját, - hires hadvezérét, a Vendômi herceget küldötte a Pyreneeken keresztül, ki tulnyomó hadi ereje által egy előnyt nyert a másik után az osztrák érdekekben vivó seregek ellen, mellyek betegség és nélkülözések miatt számban s erőben megcsökkentek a spanyol öröködési harcznak e szakában.

Stahrenberg, miután Károly 1710. október 9-én oda hagyta Madridot, kénytelen volt Toledóig visszavonulni.

A király 2000 elszánt lovas kíséretében, éjnek idején, rejtett utakon s mindig az elfogattatás veszélyei közt, végre október 29-én megérkezett Barcelonába. Neje, Erzsébet, oldala mellett volt, öszvéren tette a veszélyes utat s elszántan osztozott férjének minden bajaiban s nélkülözéseiben.

Stahrenberget a Vendômi herceg és Fülöp nyomban követték, kénytelen volt Toledót is oda hagyni.

Még egyszer és utóljára éreztette fegyvere s hadi képessége súlyát Fülöppel Villa viciosánál, hol, miután háromszor győztesen visszaverte az ellenséget, végre a nagy számtól szoríttatva, 8000 lovassal vonult ellenségei által bámult renddel vissza Barcelonába.

E közben Eleonora, az anyacsászárné, I-ső Leopold neje, mindent elkövetett Ménus melletti Frankfurtban, hogy a német választó fejedelmek szavazatát egyesítse Károly számára XIV. Lajos ellen, ki öregségében még a római császárságról álmodott s minden cselszövényt erővé tett, hogy Eleonora császárné törekedéseit kijátszhassa.

Részint e körülmény, részint I-ső József halála elkerülhetlenné tették Károly hirtelen megjelenését Német- és Magyarországon.

Ezt akadályozni volt most Fülöpnek és a szellemileg hanyatlásnak indult XIV. Lajosnak terve. Károly nejével együtt a szent Jeromos hegyén fekvő kolostorban volt szállva.

XIV. Lajos minden lépését szemmel kísértette kémei s ügyvivői által, azért Károlynak érdekében volt, hogy eltávozása Barcelonából, ha ez sikerülne, a lehetőségig titokban menjen véghez és titokban tartassék, míg csak lehet.

Más részt a hiven maradt Catalonia lakosai, - buzgón ragaszkodván hozzá, az ország ily válságos pillanataiban s miután a többi spanyol tartományok már mind hódoltak Fülöpnek, magok féltékeny gonddal őrizték a királyi párt, - s tulbuzgóságukat tekintve, igen veszélyes leende a király távozási szándékát velek elébb tudatni, mint az végrehajtatott.

Ez okon küldötte Anna, angol királyné, Norris admirálját Barcellona kikötőjébe, hogy Károly királynak minden pillanatban rendelkezésére legyen.

Igy huzódott az idő 1711-ig szeptember 26-án, midőn Norris hajóhadát megjeleneni láttuk.

Arról volt szó, miként juthat a király az angol hajókra, melyek első intésre vártak.

Ovatosság lőn inkább, mint valaha szükséges.

Erzsébet volt egyike azoknak, kik a királyt halasztás nélküli távozásra intették. - Ő, a királyi fiatal neje, daczára a veszélynek, melly őt és férjét minden oldalról fenyegette, kinyilatkoztatta, hogy férjét nem fogja kísérni, hanem Barcelonában maradand zálogul ha kell, hogy a férjéhez hű népet megnyugtassa s vele a veszélyben osztozzék, ha ilyen jőne.

Titkon tehát s a capucinus atyák segedelmével jött a király ama kolostorból a révpartig, hol, mihelyt Norris admiral őt hajójára kaphatta, azonnal szélnek eresztette vitorláit.

* * *

Más nap a királyné - egy hosszú, átvirasztott éj után a komoly tekintetű kolostornak egyik szobájában ült, senki sem volt mellette, csak udvarhölgyei egyike, ki mindenkép ügyekezett a királynét felderíteni.

Épen a reggelit hozták be, midőn sajátos zugás hatotta meg a királyné füleit.

Mi történhetik kün? szólt a fiatal Erzsébet: nekem úgy tetszik, mintha kiáltásokat hallanék. Óhajtanám, ha kegyed a kamarás urakat felszólítaná, megtudni e szokatlan zaj okát.

E szavak a fiatal udvarhölgyhöz voltak intézve, ki pillanatig sem késett a királyné parancsát teljesíteni; de alig ért az ajtóhoz, midőn azt a kamarások egyike felnyitotta a kolostor quardiánja rohant be.

Felséges asszonyom! kiáltott a szerzetes ijedt hangon: a nép lázadásban van! mindenki tudja már, hogy ő felsége a király az angol hajókon eltávozott s e kolostor jámbor atyáit árulással vádolják. - Nehány percz mulva életünk veszélyeztetve leend, ha felségednek nem sikerül a népet lecsendesíteni.

Van-e egy hely itt, szólt a királyné halványan, de minden zavarodás nélkül: hol a néphez pár szót lehessen intézni.

A kolostor nyugoti oldalán, felséges asszonyom, egy tágas nyitott erkély van, felelt a quardián: s épen ezen oldal az, hová a nép összetódult s fenyegetve kívánja, hogy ő felségét a királyt megmutassuk neki, miután voltak, kik a népet avval akarták megnyugtatni, hogy ő felsége még köztünk van s el nem távozott.

Eszélytelenség volt, quardián atya! szólt a királyné: a népet a valóság képesebb leend megnyugtatni, mint az illy be nem bizonyítható állítások. Vezessen kegyed tüstént azon erkélyre, meglátom, ha engemet látván - nem győzhetem-e meg a népet a király jó indulatáról s egyszersmind azon kényszerűségről, mely kötelességévé tette innen távozni.

A királyné pillanatig sem habozott, hanem rögtön azután, a mit mondott, úgy a mint volt, fedetlen fővel sietett, néhány Cataloniai urtól és saját kamarásaitól s némbereitől kísértetve, az erkélybe.

A király - a király! kiáltott a nép: a királyt akarjuk látni!

A királyné - a királyné! kiáltottak mások: látjátok a királynét! Itt a királyné!

Sok idő kellett, míg Erzsébet kinyujtván a nép felé kezeit, azt hallgatásra bírhatta.

Ha ő felsége a király kénytelen volt eltávozni, saját és Spanyolország érdekében, szólt Erzsébet: én itt vagyok köztetek, s itt fogom bevárni, mint ő felsége által ünnepien kinevezett helytartó, míg segítség érkezik s a szerencse mindnyájunkra nézve jobbra fordul.

A királyné látván, hogy mihelyt beszélni kezd, a nép közt a csend némileg helyreállt, azt hitte, hogy az egész lázadásnak vége lesz, midőn egyszerre a kolostor ellenkező oldalán, a főkapu irányában, rémitő zaj és kiáltások hallatszottak.

A quardián nem kísérte volt a királynét az erkélyre, ő és többen, főleg a szerzetesek úgy vélekedtek, hogy mivel a nép őket vette gyanuba, hogy a királyt megszőktették, nem lesz jó megjelenésük által a népet jobban felerlelni.

Mig azonban a népnek egy része a kolostor nyugoti homlokzata előtt összecsoportozva, a tengerhez hasonlított, hallgatva néha s felhullámozva megint: addig a nagyobb s ingerültebb rész a kolostor másik oldalához tolakodott, hasonló kiáltásokat hallatván, mint a másik oldalon.

Alant a városban minden utca tele volt csoportozatokkal: a terek, a kikötő, az épületek ablakai megteltek néppel, míg mások, hasonlóul hatalmas lávafolyamhoz, mindig nagyították a kolostor körüli népnek tömegét.

Néhányan a kapucinusok közül az ablakokban jelentek meg, kérvén a népet, hogy a kolostor tulsó oldalára siessen, hol a királyné az erkélyen van s a néppel akar beszélni.

A hátulsók közül néhányan egészen félreértették, a mi mondatott.

Hazugság, hazugság! áruság! kiáltották mindinkább növekedő dühvel: nem igaz, hogy a király az erkélyen van! - Tegnap éjjel vittétek ti magatok a királyt álrühában a kikötőbe, hol többen látták s honnan még tegnap éjjel eltávozott.

A királyné ő felsége van itt! ismételték a barátok; de már ekkor az elsők - kik hallották, ami mondatott, s talán későbbek leendének a változhatlanban megnyugodni, - a hátulsóktól tolatva, - akaratlan benyomták a kolostor főajtáját.

Egy pillanatra eltűntek a barátok az ablakokból. Csak a kolostor quardiánja és lectora igyekeztek még a népet lecsendesíteni, a magasan boltozott refectorium ablakaiból tekintvén le a sokaságra, honnan már néhány kő repült az ablakokba. - - A kolostor minden hágcsoja, folyosója megtölt néppel, s mikor a quardián megfordult a zajra, melyet hallott, már dühösen tolakodtak be a refectoriumba is.

Kérés, intés, fenyegetőzés semmit sem használtak. Megragadták az öreg, tisztos quardiánt s szakálánál fogva hurczolták őt s a lectort, hasonlóul öreg, s a nép által az előtt igen kedvelt embert, - ki a teremről.

Néhány percz múlva, a két barát a kolostor főajtaja előtt két lámpaoszlopra volt akasztva.

Csak a gyalázatos tettnek végrehajtása után ébredt fel a nép kábultságából, s kielégítve látván bosszuját, nem keresett több áldozatot.

Mikor a királynénak hirül vitték, a mi történt, haragra lobbant, büszkén fordított hátat a népnek, s megindult oda hagyni az erkélyt. De alig tett két lépést az első szobába, melyet ért, midőn ereje oda hagyta, s kísérete ájulva vitte őt szállására.

Az egész kolostor megtelt néppel; de midőn a királynét e felbőszült csoportozatok közt ájulva s halványan mint a halált vitte kísérete, helyet engedett, s itt-ott pár hang hallatszott: *éljen a királyné!*

A nép lassanként elvonult végre, függve hagyván a kolostor előtt a quardiánt és lectort, míg a szerzetesek lemetszették őket, s tisztességesen kiterítették.

* * *

Egy órával e borzasztó jelenetek után az ifju királyné, ki szállására vitetvén, nemsokára magához tért, a város főbb hivatalnokait hivatta maga elé.

Halványan s reszketve felindulástól, de szigorú arczkifejezéssel és olly tartással fogadta ezen urakat, melly tiszteletet és tartózkodást idézett fel.

Uraim! szólt Erzsébet: a nép pár órával ezelőtt gyalázatos tettet követett el; nem ismétlem azt, kegyetek szintugy tudják, mint én. E gyáva gyilkosságnak tetteseit - a főbujtatókat értem - kegyetek kézhez fogják keríteni és szigorúan megbüntetni.

A jelenlévő urak hallgattak. Látszott, hogy valamit akartak mondani; talán a tettnek mentségére, talán a királynétől vett parancsnak elhalasztására, de nem tudták, miként kezdjék e kényes tárgyat érinteni.

A királyné azonban semmi tudomást nem vett e hallgatásról, hanem azon szilárd hangon, mellyen az elébb hallott parancsot kiadta - folytatá:

A két derék szerzetes, kiknek férjem nagyobb részt köszönheti, hogy minden oldalról ólálkodó ellenségei örökösének daczára - siethetett oda, hol többet tehet Spanyolországra nézve is, mint itt, s hová magas hivatásának kötelességei szólítják, e szerzetesek - a kolostor quardiánja s lectora, tisztességesen el fognak temettetni. A városi hatóságnak s az itt jelen lévő katonaságnak gondja leend arra, hogy a két, kegyetek által hallott változhatlan parancs végrehajtása akadályt ne szenvedjen; Stahrenberg Gundacker fővezérünkre bizandjuk, a mi őt személyesen érdekli.

Mikor a királyné elhallgatott, a jelenlévő hivatalnokok egyike, a *Xefe politico*, miként nevezték, egy tisztos öreg férfiú, erőt vett tartózkodásán s tiszteletteljes, de komoly hangon szólt.

Felséges asszonyom! Távol legyen tőlem a nép dühének szerencsétlen kiáradtát menteni akarni, de engedje meg felséged egyik leghűbb alattvalójának megjegyezni, hogy azon örjögés alatt, mellynek illy szomorú és gyalázatos eredményeit láttuk, ő felsége, Károly királyunk iránti hűség és buzgóság lappang. A nép hallván, hogy a király hazánk illy válságos körülményei közt elhagyta Barcelonát s Spanyolországot, ebben azoknak árulását látta, kikről azt hitte, hogy ő felségét akarátja s hajlama ellen e lépésre rábeszéltek s titkon a révpartig vezették.

Ki tette a népet a király tettei fölé birónak? mond a királyné haraggal - s ha én a királyné itt vagyok, s férjem által a kormánynyal megbizatva, mit akar e nép most, hol minden olly kihágásokkal csak az ellenségnek ad szarvat s fájdalom, ugyis növekedő szerencsáját mozditja elő.

Nem is a büntetés ellen bátorkodtam szólni, felséges asszonyom, mond a *Xefe politico*, - csak annak halasztására kívántam felségedet figyelmeztetni most, midőn a felingerült népben néhány elfogatás és kivégeztetés még nagyobb s veszedelmesebb zavargásokra adhat okot.

Tessék kegyeteknek az illy iszonyúságokat zavargásoknak nevezni, mond a királyné méltósággal: én nem tudok más nevet ezekre, mint gyáva gyilkosság! s nem fogom soha a királyi méltóságot, mellyet most személyemben képviselek - arra kitenni, hogy a nép szállásomat megrohanja s szobáimat töltse be. Mutassanak kegyetek éretlen kedvezés által egy ujjat a népnek, s az egész kezet hatalmába fogja keríteni. Én rögtöni végrehajtását parancsolom annak, a mit mondtam; nem akarom, hogy Barcelonában egy lélek legyen, ki azt higgye, hogy félek, s ha jutalmazni jobban esik szívemnek, ne lássa - mikép büntetni is tudok, ha kell!

E nyilatkozat után nem volt mit tenni egyebet, mint engedelmeskedni. A nép, miután bosszuja hűtve volt, keveset gondolt avval, hogy néhányan közüle bűnhődtek. - A folytonosan kerengő hírek Madridból s a csatateréről, ujjabb ujjabb hevélyekbe rántották az ingerlékeny spanyol vért s elvonták attól, mi legközelébentörtént. Ez egyik oka, hogy a két szerzetes tisztességes eltemetését semmi zavargás nem akadályozta.

De térjünk a királynéhez vissza. Mikor a városi hatóság eltávozott, a királyné kamrásai egyikét hívatta elő.

Mivel ezek közül kettő mindig szolgálatban volt s közel a királyné által elfoglalt szobákhoz, néhány perc mulva ezek egyike szemközt állt a királynéval.

Magas halvány ifju volt ez 28-30 éves, csinos de egyszerű öltönyben. Feltűnően szép és szabályos vonásaiban s egész tartásában nemesség tünt fel, melly alkalmasint a szép királyné figyelmét is felidézte s okozta, hogy egész közvetlen kíséretében senkihez sem volt nagyobb bizodalma, mint ezen emberhez, ki nem régen jött udvarába, s egy más, a királyné előtt távolról sem olly rokonszenves embert váltott fel.

Felsenthal! szólt a királyné, mihelyt az ifju köszönt, - kegyednek egy fontos megbizást kell adnom: kész-e azt felvállalni?

Örömmel s készséggel, felséges asszonyom, szólt Felsenthal, ki nem más, mint Mártonváry Évának férje, kiről Szlatinay beszélt Argauernek, s ki anyai részről a híres Stahrenberg Gundackernek közeli rokona volt.

Kegyed pár levéllel, melyet még ma estve átadandok, messze utat teend, mindjárt megmondom hová. Addig siessen bátyjához, elbeszéli neki mind azt, a mi itt történt s mit talán már tud, s hívja tüstént hozzám; csudálom, hogy már nincsen itt. A királyné a fővezért Stahrenberget értette.

Bátyám tegnap óta beteg s ágyban fekszik, segédjei egyike e pillanatban jött ide: szólt Felsenthal.

Jól van, mond a királyné, szólni akarok vele, de előbb hallja kegyed, gróf ur, megbízásomat. - Meglehet, hogy a fővezérnek is leendnek levelei, melyekben a királynak jelentéseket teend; ezekkel s azon levéllel együtt, melyet én adandok át s melly a királynak szól, kegyed Bécsbe fog utazni, de mielőtt ezt tenné, el fog anjoui Fülöp táborába menni.

Felsenthal a királynéra nézett.

Ne gondolja, Felsenthal, hogy ezt titkon kell tennie! Nem, bátyja találand elég dicsélyes ürügyet, például a foglyok kicserélését, hogy ottani megjelenése gyanut ne okozzon. Akarom, hogy kegyed a királynak szemmel látott dolgokat jelenthessen most, midőn minden élire van helyezve.

Mig a királyné szólt, figyelemmel tekintett a férfinak arcára, mellyen legkisebb nyoma a félelemnek vagy aggodalomnak nem mutatkozott. Már pedig jegyezzük meg itt, hogy e megbízás a legveszedelmesebbek közé tartozott.

A történet maga hiven tanuskodik arról, minő veszedelmeknek volt Károly király kitéve, mig Barcelonába juthatott, s miután ez az ellenség számításai ellen s azok dacára mégis megtörtént, semmi sem volt anjoui Fülöpnek annyira érdekében, mint mindent megtudni, mi Károly s félt fővezére, a derék Stahrenberg, által terveztetik. Az utak el voltak titkos őrséggel s kémekkel állva, s a ki Barcelonából vagy az országból ki akart menni, százat lehetett egy ellen fogadni, hogy utközben megöletik vagy az ellenség kezére kerül s tervét végre nem hajtja. A csatangoló portyázók csak zsákmányra s minden közlekedés meggátlására gondolván.

A királyné, ugy látszik, tökéletesen ismerte emberét s hogy az ifju gróf nem is hunyorit a megbízásra, erre számított; de észrevette, hogy mihelyt a Bécsbe-menetelt említette, az ifju komoly vonásain egy sugára az örömmel villant át. Minő szenvtelenül hallgatott Felsenthal az első szavakra, olly érdek mutatkozott arcában, mihelyt az egész megbízást tudta.

Miután a királyné azt, a mit feljegyeztünk, megmondotta az ifjunak, így végezte be szavait.

Tehát kegyed kész és bizhatom benne, hogy a nehéz feladat végrehajtására megtaláltam emberemet?

Felsenthal meghajtotta magát, azután kérdezte: mikorra határozta felséged az indulás óráját? - Én ugy hiszem, hogy ezt a lehetőségig siettetni kellene.

Ebben tökéletesen egyetértek, Felsenthal, mond a királyné nyájasan, - s nem fogom feledni készségét a királynak megemlíteni. - Most, miután ő felségének sikerült Németországba menekülni, hihető, hogy az első felindulás nyomása alatt kegyed ki fog cselekedni és történi, mig ellenségeink magokhoz térnek s egy kis gondot fordítanak reám s mindnyájunkra itt. A körülmények határozandják el, minő uton kellessék visszatérnie, de óhajtanám, hogy ez mielőbb történjék, itt Barcelonában találandunk aztán módot, hogy elhatározása helyére menjen.

Vissza fogok-e ide térni Bécsből, felséges asszonyom? kérdé Felsenthal félreismerhetlen kíváncsisággal.

Ez, viszonzá Erzsébet - a királytól s remélem, nem sokára római császártól, függ. Most kegyed azon leend, mielőbb - még ma, tehát késő éjjel vagy holnap hajnalban innen indulni, egyébiránt olly csekély kísérettel mint csak lehet, hogy annál kevesebbé szurjon szemet s itt Barcellonában se tűnjék fel, hol kémekkel s az anjoui párt ügyvivőivel vagyunk körülvéve, a nélkül hogy a város hatósága valamit sejtne, vagy az illy nép belopódzását a városba gátolni tudná.

Felséged engemet olly késznek talál, hogy mihelyt a levelek kezeim közt leendnek, azonnal indulni fogok csak két cseléd kíséretében, kikről felelni merek.

A királyné nyájasan köszönt fejével s az ifju eltávozott.

II.

Mielőtt Felsenthal veszélyes megbizásának eredményét megtudnók s megmondanók, miért örült annyira Bécsbe mehetni, szükségkép hátra kell mennünk egy évvel s mondanunk valamit az ifju grófnak viszonyáról.

Felsenthal, mikép mondva volt, fiatal nejével - kit bálványozott, Bécsbe ment lakni s lemondott a katonaságról.

Első terve az volt, Prágát választani állandó lakásul, hol hasonlól, mint Bécsben, háza volt, s ezen kívül birtokai nagy része Csehországban feküdt.

Prága - hol az uralkodó család gyakran és hosszasan mulatott, majdnem elevenebb volt Bécsnél s Felsenthal különösen kedvelte a történelmi hírességü agg várost; de egy körülmény - melyet érinteni el nem mulaszthatunk - okozta, hogy nem akarta fiatal nejét oda vinni.

Lakott ez időben Prágában egy ismeretes gazdag család, melyet Hage álnéven fogunk jelezni.

E család s a Felsenthal nevet viselők közt emlékezetlen idő óta azon családi viszongások és ellenségeskedések egyike létezett, melyeknek első indokaira talán későbbi tagjai nem is emlékeztek vissza. A történelem annyi illy családi ellenszenveket és gyűlöletet feljegyzett már, hogy ezen utóbbinak indokolása - eseményeinkre nézve semmi fontossággal nem bír.

Annyit mondunk tehát csak - s ez az illy ellenségeskedések természetéből foly - mikép, ha az ősök igen jól tudták, miért törnek láncsát egymással, az utódok élénk képzelő tehetsége a legcsekélyebb kedvetlen körülményben vagy összeütközésben - folytonos ürügyet és tápot talált a régi elmohosult haragot felujítani s azt elmérgezni.

A többi közt általánosan tudva volt, hogy Felsenthal Alfréd, ugyan az, kivel Barcellonában találkoztunk - s a vele egykoru Hage Willibald gróf közt e családi ellenségeskedés olly arányban mutatkozott, hogy I-ső József császár személyesen rendre igazította a két derék, de túlheves ifjut, kiknek a legnevetségesebb összeszólalkozások következtében három vagy négy párviadaluk volt már együtt, melyek az ellenszenvet a két ifju s az egész család közt dühösségig felfokozták.

E párviadaloiban, melyek csak akkor jöttek a közönség tudomására, mikor az ifjak annak véres nyomaival jelentek meg, eddig szerencsére nem okozták egyiknek is halálát. Felsenthal, a fiatal tiszt, maradott kisebb vagy nagyobb mértékben a győztes, mi Hage Willibaldnak hiuságát sértvén, gyűlölségét kiengesztelhetlenné tette.

Felsenthal ugy gondolkozott, hogy ha Prágába telepedik, újabb összeütközések régi ellenségével elkerülhetlenek leendnek, s nem érzett magában sem hajlamot, sem hivatást, a mézes heteket folytonos csatározásokkal megmérgezni.

Később s évek mulva, mikép azt látni fogjuk - az ifju Hage gróf is Bécsbe költözött, s bár az évek vérét kissé meghűtötték, s a fiataalkori baj- és vitakeresés háttérbe vonult, Felsenthal és Hage közt az ellenszenv legkevesebbé enyhült s a két férfiú szembetűnőleg került egymást.

Felsenthal - hogy e rövid kitérés után, történetünk fonalát ragadjuk meg, nejével a legszebb egyetértésben élt, s legboldogabbnak érezte magát otthon s néhány meghittjei társaságában.

Érintve volt, hogy az udvarnál rögtöni kilépése a szolgálatból nem tetszett. Az ifju Felsenthal katonai képessége s szeretetre méltó tulajdonai okozták, hogy rokona, Stahrenberg Gundacker, az ifjut nagy előmenetelre s nagy szerencsére hivatottnak látta a katonai pályán.

Eleonora császárné, mikor szó volt róla Erzsébet királyné mellé kamarásokat kinevezni, az ifju Felsenthal grófot jelelte ki. - Illy figyelmét a császárnének - nem lehetett visszaodázni, s az ifju férj, alig pár hold óta hagyván el a katonaságot, kénytelen volt, egy más ezredbe lépni.

A császárné úgy vélekedett, mikép Spanyolországba jobb leend az ifjut katonai mint polgári minőségben küldeni. Mivel pedig ez századosi minőségben, tehát előléptetéssel történt, nem maradt Felsenthalnak egyéb hátra, mint hálával fogadni s megköszönni azon szerencsét, mellyet hogy magától eltávolítson, pár évet adta volna életének.

Igaz hogy fiatal nejét magával vihette ha akarta; de ez épen ifju férjének kineveztetésekor jó reményben volt, s így Felsenthal - bár minő nehezen esett neki nejétől megválni, nem merte annak egészségét a fáradságos utakon s tengeren kockáztatni, mivel ezen időben lehetlen volt más, mint tengeri uton, Spanyolországba férni.

Nehéz szívvvel vett nejétől bucsut s csak akkor nyugodott meg valamennyire, mikor nejétől azon örömhirt vette, hogy ez neki távozása után hat héttel két ép és szép ikerleánykát szült.

Ez megfejtí Felsenthal örömét, midőn az ifju Erzsébet királyné, épen őt választotta küldöttnek férjéhez.

Mindazon akadályok és nehézségek, mellyek bécsi útját megelőzték, eltűntek előtte, s a gondolat, nejét s két gyermekét nem sokára láthatni: egész mennyét az örömmel szállította keblébe.

Térjünk most az ifjuhoz vissza.

* * *

Mondottuk, hogy az ifju Felsenthal grófot megelőzzük; ez megtörténvén, lássuk mi történt a királyné küldöttjével.

Felsenthal ritka ügyességgel teljesítette a parancsot. Nem mondhatni, hogy Madridban, hol a nép még forrongásban volt s hol ez időben Anjoui Fülöp tartotta udvarát, az ellenséges táborból jött ifju ne gerjesztett volna gyanut.

Igen is szemmel kísérték minden lépését, annál is inkább, mivel közeli rokonságát Stahrenberg Gundackerhez tudták, kit Fülöp körzetében gyűöltek a szenvedélyességig; mert resz-kettek tőle s ismerték fegyvere súlyát. Mindazáltal semmi kedvetlen összeütközés nem történt. Felsenthalnak jéghideg, de hibátlan udvarisága nem hagyott rést sértésekre. - Az ürügy az volt, némi fegyverszünetet eszközölni, legalább e fegyverszünet kezdeményezése, ezen kívül a foglyok kicserélése. Ezen utóbbi ága a küldetésnek nem szenvedett akadályt, míg a másakra nézve eredmény nélküli tanácskozások folytak s Felsenthalnak bőven elég ideje maradt, a nélkül, hogy kémkedésre szoruljon, megismerkedni avval, a mi történik és terveztetik.

Megtudta hogy XIV. Lajos részéről minden akadály elő fog gördíttetni, hogy Károly a német választó-fejedelmek szavazati többségét a római császárságra megnyerje.

Minden időben voltak s vannak ügyetlen barátok, ezen kívül a félelem szintugy, mint az elbizottság nagy képességgel birnak elárulni gondolatainkat, mikor leginkább óhajtanók azokat titkolni.

Egy-egy fenyegetődzés, egy-egy felkiáltása a félelem okozta haragnak, vagy kora dicsekvés: szóval számtalan árnyalata az érzés, gyanítás és remény nyilatkozatainak, egész gomolyát a cselszövényeknek a s.claudi cabinet részéről felfedezték s feloldani segítettek. A hidegnek s részvétlennek csak tetsző ifju, sokkal nyiltabb fővel birt, minthogy épen azt ne vette volna észre - mit előtte titkolni akartak. Mindent látott - bár szívében valami nyugtalan sovárgást s valami megfjethetlen bús előérzetet emelt magával hegyen völgyön át.

Miután megbizását végrehajtotta, visszasietett Barcellonába, hol a királyné élénk kíváncsisággal várta.

A mit Felsenthal küldötti minőségében Madridban megtudott, meggyőzte Erzsébet királynét arról, hogy bár miként forduljon férje választására a koczka, Spanyolország reá nézve el van veszve.

Valóban az ifju királynak visszavonulása által a spanyol korona el volt veszve, s az utrechti béke végzéseinek kapu nyittatott.

Ekkor már sok átszivárogván abból, a mi Frankfurtban, a választó fejedelmek közt történik, s különösen az anya-császárnénak, Eleonorának, nagy befolyása a választókra, - Angolhon részéről némi hidegség kezdett mutatkozni s a többiek is, kik Károly pártján voltak, semleges szerepbe tértek vissza; mi meggyőzte a fiatal királynét, mikép ha a hű cataloniaiak iránti rokonszenvből s királyi férje legközelebbi érdekében Barcellonában maradt is, - az iberiai félsziget ezen fontos szögletbástyájában a közép tengerre, már e helyzetnek közelsége a francia tengerpartokhoz kiváló figyelmet s ovatosságot követel s mind a mellett nem fog sok időre biztosságot adni.

A királyné szintugy, mint a fővezér maga, az ifju Felsenthal eljárásával tökéletesen meg lőnek elégedve. Mindketten azon voltak, hogy mielőbb ügykezzék Károly királyhoz jutni, kit már ekkor mindenki római császárnak tekintett, bár maga a választás néhány héttel később, october 12-én 1711-ben történt.

Levelekkel ellátva, egy angol kereskedőhajón lopódzott ki inkább, mint indult el Barcellonából Felsenthal. - October 28-án érkezett meg Bécsbe, az akkori utazások nehézségei miatt, megrongált egészséggel s kimerülten.

Felsenthal, a nélkül hogy valaki Bécsben gyanítaná, megérkezvén egyenesen a wieden külvárosban egy szegház elé hajtatott. Kiséretében nem volt más, mint egy spanyol komornyikja, Diego, cataloniai fi s kit hűségéért igen szeretett.

Elég késő idő volt, bár még be sem setétedett egészen, mikor a jármű a ház előtt megállt, mellynek kapuja még félig nyitva volt. A kapuőr azonnal felnyitotta annak második szárnyát is. Mikor Felsenthal leszállt s Diego s még néhány cseléd, kik elősiettek, - a pogyászt emelték le, az ifju férj derült hangon kérdezte:

Hogyan van a grófné s leánykáim?

A kapuőr meredten s a fájdalom kifejezésével tekintett urára, mintha nem tudná, mit és miként feleljen.

Ha Felsenthal szive nem volna olly tele örömmel, ha leende más gondolatja - mint a boldogság, nejét s gyermekeit láthatni több mint egy évi távollét után: észreveendé, mihelyt leszállt a kocsiról, cselédeinek levertségét s elfogultságát.

Az orvos ur épen most érkezett meg, felelt a kapuőr szomoruan; nagyságod a grófnőnél fogja őt találni.

Talán beteg van a háznál? kérdé az ifju férj, a nélkül hogy a feleletet bevárja, és sietve haladott a hágcsókon felfelé.

Mikor az előszobába ért, tisztos kinézésű, nem koros férfiuval találkozott, ki e pillanatban lépett ki egy ajtóból.

Kegyed itt Wehrhof? - szólt Felsenthal, hol van nőm, mi történt?

Istenért, gróf ur, szólt a Wehrhofnak nevezett férfi, ki nem volt más mint az orvos, kiről a kapuőr tőn említést: - ne menjen tovább - míg elő nem készítem kegyedet arra, a mi történt.

Szóljon, Wehrhof! mond Felsenthal elhalványodva: de hamar - nőmet akarom látni mielőbb.

Látni fogja őt, gróf ur, viszonzá az orvos: de menjünk az ebédlőbe.

Felsenthal a legnagyobb feszültséggel s felindulással követte az orvost.

Mihelyt az ebédlőben voltak, s Felsenthal könnyű úti köpenyét s kalapját a székek egyikére vetette, Wehrhof megragadta kezét, és komoly hangon szólt:

Kegyed semmit sem tud abból, mi házánál épen ezelőtt három nappal történt. Erősítse meg szívét, mert - leverő, a mit hallani fog.

Mondjon ki mindent, Wehrhof, viszonzá a gróf: kész vagyok a legiszonyubbra, de egyszerre, - ne adja csöppenként a méregadagot - mindent tudni akarok.

Gróf ur, mond az orvos: Itt valami olly megfoghatlan történt, mit senki sem tud indokolni. - Kegyednek leánykái eltűntek a háztól.

Eltűntek! kiáltott fel a gróf elhaló hangon: meghaltak - - -

Nem - nem! szakítá őt az orvos félbe: hinni akarom, hogy élnek s rájuk találándunk; a hatóság részéről a legczélyszerűbb lépések megtétettek. - -

Én szegény nőm! riadt fel Felsenthal: - hozzá mindenek előtt!

Gróf ur! bocsánat, mond Wehrhof: ha orvosi kötelességemnél fogva kénytelen vagyok ellenszegülni, hogy ez illy rögtön történjék. - - Elő kell a beteget készítenem - - ki nincs olly állapotban, ehhez hasonló kedélyrázkodtatásokat veszély nélkül kiállhatni.

Kegyed a kinzópadra feszít engemet, szólt Felsenthal, kinek vonásai a legmélyebb fájdalom kifejezését vették fel. - Ha nem láthatom imádott nőmet - mondja - az égre kérem! - de röviden, miként tűnhettek el gyermekeim, illy népes házból, illy élénk utcából?

Hallgasson ki, gróf ur, mond az orvos: rövid leendek.

Ezelőtt három nappal a grófnő egy családi ünnepélyre volt meghíva Clary grófhöz. Mintegy 3 óra volt reggel, midőn onnan visszajött, a nélkül hogy legkisebb rendetlenséget vagy szokatlant találna a háznál. - Épen vetköztette egyik szobaleánya, midőn az ajtó felnyílt s a gyermekek dajkája örült arczkifejezéssel rohant a szobába: hol vannak a gyermekek? kiáltott a nő.

A gyermekek! riadt fel a grófnő: hol lennének másutt, mint szobádban.

A szobaleány elnevette magát: menjen csak vissza a csigahágcsón, Náni, szólt kissé erőttel vidámsággal; bizonyosan álmodott, a gyermekek még nem olly nagyok, hogy őket valami szerencsétlen kérő megszöktesse.

A dajka a szobaleányra meresztette szemeit és rebegte, ha kegyed valami tréfát üzött - mondja meg: én nem álmodom, ébren vagyok - a gyermekek ágyacskája üres - a szoba ablaka nyitva s betörve!

Ez lehetlen! sikoltott fel a grófnő és sietve rohant a csigahágcsóhoz, mely a mellékszobából a gyermekek osztályába vezetett alá.

Mit mondjak kegyednek többet, gróf ur!

A gyermekek eltűntek! senki sem vett semmit észre a háznál. A szoba ablakai az utcára szolgálnak, a táblák egyike ki volt feszítve, az ablak betörve; megfoghatlan hogy a dajka fel nem ébredett a zajra, melyet ennek okozni kellett.

A szegény grófnőt magánkívül, ájulva vitték vissza szobájába, alig félórával azután ágyánál voltam; mert a szobaleány a még alig istállóba vezetett lovakat újra befogatta s utánam küldött.

Felsenthal, ki lázas ingerültséggel hallgatta végig az orvost, felkiáltott: - Elöttem az egész megfoghatlan, ellenségeink, a Hage család, nincsen Bécsben s egyáltalában képtelen illy gonoszságokra. - Nem tudok e pillanatban gondolkozni, de előkeritem gyermekeimet, Wehrhof, ha más világ részébe vitték is őket!

Irni akartam kegyednek, mond az orvos: de mindig kecsegtetett a remény, hogy a gyermekeket valahol felfedezik. - -

Nincs-e a háznál valakire gyanu? kérdé a gróf: azután hirtelen félbeszakítván magát - szólt: de mindezt később, most siessen Wehrhof, szegény nőmet akarom látni.

Az orvos eltávozott s még oda volt, Felsenthal fel s alá járt a tágas szobában.

A mit hallott, olly valami megfoghatlan, minden sejtélyen, gyanításontúli volt, mikép ezen iszonyu órában egyetlen eszmével sem birt, miként kezdje meg a fürkészetet gyermekei után, kiket még szemei nem láttak soha.

Hosszu, végtelen negyed óra telt el, mig az orvos visszatért.

Jöjön, gróf ur, szólt bús hangon - s legyen férfiu!

Felsenthal néhány percz mulva neje hálósobájában volt.

A mit látott, a mit érzett, nem kísértjük leírni. - Olly nagy volt nejének arczában a változás, olly irtóztató tekintetében a kifejezés, hogy Felsenthal elmerült. - Térdre ereszkedett az ágy előtt, karjait fonta a halál-sápadt nő nyaka körül.

Éva szótlan fogadta az ölelést - szemei tele voltak könnyekkel s ajkain leirhatlan mosoly, az örület, a kábaság mosolya tévedezett.

Felsenthal a szép, ifju, eleven Éva helyett, - kit - ah minő egészen másként gondolt találni - egy nőt tartott karjai közt, ki árnya alig volt az előbbinek.

* * *

Más nap reggel, - e vértjegyestő jelenetek után - Felsenthal Eleonora özvegy császárnénak előszobájában volt, tiszta, izlésteljes hadiékben, sulyos karddal oldalán, s Erzsébet - már ekkor római császárnénak és Stahrenberg Gundackernek leveleivel kezében.

Emberientúli erő kellett erre, - de kötelességérzete győzött, s a halvány ifju a pokol minden kinjaival keblében várta, hogy az ajtó megnyíljk s megbízásában eljárjon.

KÉT ELLENSÉGES CSALÁD.

I.

Három év telt el azon idő óta, mikor Felsenthal ikerleánykái eltűntek Bécsből. - Nem csak Felsenthal részéről, hanem a hatóságok által is minden elkövetett a gonosztévők felfedezésére, kik e büntettet végrehajtották.

Nem Bécsben és vidékén egyedül hanem egész Pozsonyig és Csehországban fürkészetek, vizsgálatok tétették, - de minden eredmény nélkül.

A gyermekek nagy hasonlatossága miatt, s mivel mindjárt más napra elsikkasztásuk után mindenfelé elküldetett leírásuk, azt hitte a rendőrség, hogy a bűnösöket előbb utóbb felfedezendi. Felsenthal pedig az utrechti béke után egész évre szabadságot véván, maga a legnagyobb tevékenységet fejtett ki, úgy szólván, éjet napot eggyé tevén - hogy gyermekeinek nyomára akadjon.

Maga Eleonora császárné, ki még Felsenthal megérkezése előtt mindent megtudott, nagy részvétet tanusított a fiatal grófnő iránt.

Hasztalan! a gyermekek végkép eltűntek. - Mindenből világos lőn, hogy a dajka, - maga is a legkétségbeesettebb fájdalom martaléka - az egész dologban ártatlan volt s azon szerencsétlen éj alatt álma nem természetes.

A jelenetek után, melyeknek Bayerné házában tanui valánk, nincsen kétség benne, hogy az oda tetszholtn hozatott két gyermek nem volt más, mint Felsenthal ikerleányai, s meg lévén magunk is a dajka ártatlanságáról győződve, egyedül azon fiatal némbert, kit *Lizkának* hallottunk nevezni, - hiszszük az előttünk ismeretlen idegen férfit s Bayerné asszony czinkosának.

Annyi bizonyos, hogy Felsenthal házában mindenki szoros, szigorú vallatás alá jött; de elég különösen épen a szobaleány volt az, kihez legcsekélyebb gyanu sem fért. - A grófnő a vidám, szolgálatra kész Lizkát még szülői házából hozta magával s mivel a szerencsétlenség éjén, magunk láttuk, minő elfogulatlan volt, midőn asszonyát vetköztette, nem csuda, hogy őt az egész ház ártatlannak hitte. Egyébiránt, - midőn a szerencsétlenségről Lizka meggyőződött, olly ijedelmet s olly színtelen fájdalmat mutatott, mikép esztét kezdették féltetni.

Mondtuk, hogy Felsenthal Alfréd és Hage Willibald közt az ellenszenv s gyűlölet teljes erőben volt ez időben; mint szintén, hogy Hage gróf *később* maga is Bécsbe költözött; - - de midőn ama szerencsétlenség történt, akkor még Prágában lakott.

Vannak olly jellemek, kikhez bizonyos neme a gyanunak nem fér, ezek sorába tartozott az ifjú Hage Willibald. - - Felsenthal gyűlölte őt vagy magára beszélte talán nagyobb részt e mohos, ráöröklött gyűlöletet; de képtelennek hitte őt és szülőit - kik akkor még éltek - elveteműlt-ségre.

Inkább becsülte ellenségét, minthogy őt s általában a Hage családot komolyan gyanuba vehetné; s inkább becsülte magát, minthogy képes legyen olly embert gyűlölni, kihez illy gyanu fér, s kit lelkes ember megvetni igen, de gyűlölni nem tud.

Nincs okunk titkolni, hogy a gyanu tökéletesen tévesztett is leende; mert - mikép később megtudjuk - Hage Willibald sokkal inkább el volt ez időben őt közvetlen érdeklő viszonyokkal foglalta, minthogy bosszura és viszontorlásra kedve s ideje lenne; bár Felsenthal Alfrédet inkább gyűlölte mint valaha, s ebből legkisebb titkot sem csinált.

De lássuk, mi történt a szép Évával, a fiatal Felsenthal grófnővel, kinek szerencsétlensége egész Bécs részvételével és *szánalmával* találkozott.

Felsenthalnak első gondolatja lőn, nejét szülőihez vinni Magyarországra; de mivel minden idejét gyermekei utáni fürkészete foglalta el, s neje nem volt olly állapotban a hosszú utat megtehetni; Felsenthal megírta Mártonváryéknak, a mi történt, s Mártonváryné egyik leányával haladék nélkül Bécsbe indult.

* * *

A szerencse ollyan, mint a rejtett kincs, ritkán fedezi fel, a ki keresi. - Mint a hivatlan vendég jő, marad, ha nem marasztod, s bucsu nélkül távozik néha, minél szivesebben látod. Csalfa, mint a tenger, míg felületén a nap sugára felcsillog, mélyei örvényt rejtenek. - Ne higgyetek a szerencsének!

Mikor a szép Mártonváry Éva visszaküldötte jegygyűrűjét a szerencsétlen Futaky Sebestyénnek, és egygyel a hadsereg legfényesebb s legérdekesebb fiatal tisztjei közül szövetkezett, szülői s rokonai azt hitték, hogy a szerencse kapuja tárva van előtte. - Férje gazdag, szép, fiatal volt, s Éva érezte, hogy őt szenvedélylyel szereti, míg az, a mi őt Futakyhoz vont, inkább barátság és rokonszenv volt, mint szerelem.

Ah! a szerencse csalfa játékot játszott a fiatal nővel! kockái ólom nehezékekkel birtak; s azon nap óta, mikor egykori vőlegényének iszonyu halálát megtudta, valódi vegyitlen öröm nem élt keblében. Elkövetett ugyan mindent, férje előtt titkolni a dértelt szelletet melly házi egén átsüvöltött; de ha egyedül volt, s az est ráborult, tágas teremeinek kétes homályaiban a vád, melly keblében titkon hullámozott, Sebestyén árnyát rajzolta a légbe.

Miután gyermekei eltűntek, hosszas betegségben sinlett, anyja s testvérei egyike sokáig nem távoztak oldala mellől; Felsenthal maga, valahányszor szabad időt nyert, neje mellett maradt, mindent elkövetvén, hogy annak sebhedt kedélyét valamennyire megnyugtassa, míg ő maga a vesztes egész súlyát, egész kínjait érezte.

Darabig örültségtől féltette őt Währhof, ki alig 30 éves korának daczára Bécs egyik leg-híresebb orvosa volt ez időben, s később udvari orvosává lön Eleonora császárnőnek.

Felsenthalné kedélyi állapotja olly sajátságokkal birt, mellyek méltán felidézhatték az orvosi tudomány figyelmét.

Betegsége kezdetén gyakran egészen magán kívül volt; de később valami leirhatlan búskomolyság környezte őt. Néha annyira szórakozottnak látszott, mikép ha valaki megszólította, vagy idegen lépett a szobába, felrázkodott, mintha nehéz álomból ébredne.

Kimondhatlan érdekes volt e nő: társalgása szelid, nyájas, összefüggő, de ha egy bizonyos tárgyat valaki érintett, elmélete rögtön megszakadt, könnyei megeredtek, beszédében az összefüggés megszűnt, s néha órák teltek el, míg kedélye lecsillapodott. E tárgy - e *noli me tangere* - nem volt más, mint ha gyermekeket emlegettek.

Währhof volt első, ki e körülményt felfedezte, s azon pillanat óta mindenki óvatos lön s gyermekeket nem említett előtte.

Minden évben october 25-kén, tehát azon napon, mikor gyermekei eltűntek a háztól, Felsenthalné egy nő és férfiu kíséretében eltávozott Bécsből. Férjének akkor, mikor ez először történt, s már anyja és testvére visszatértek Magyarországra, csak annyit mondott, hogy egy fogadás következtében búcsura megy.

Utazó kocsiján kevés pogyász volt, s a kocsis csak akkor tudta meg, hova kell mennie, mikor a grófnő - mély gyászban a kocsiba ült új szobaleányával, - - mert Lizka négy holnapra a gyermekek elsikkasztása után felmondott a szolgálatról.

Illy búcsujárás, miként azt a grófnő nevezte, két - néha három hétig tartott.

Kérditek hol volt? melyik szentnek oltárán áldozott? minő búcsuhelyen hevert térdén - enyhet és nyugalmat kérvén Istentől?

Ah! a búcsu, melyet járt, szívrepesztő volt: *a szegény anya gyermekeit kereste!*

Tudtok-e anyát képzelni, ki elvesztett gyermekeit keresi? - ki nem tudja, szalmás gunyhóban sinlenek-e, vagy vétkes ipar áldozatául estek? ki nem tudja, ha nem a koldus gyermek-e saját szülötte, midőn dideregve hidegtől, avult rongyokban egy falat kenyérért esdeklik, vagy a kötelen tánczoló kezéhez jutott, ki tagjait ficzomitja ki s vándor pályáján hurczolja egy helyről a másikra?

Mondják, hogy Felsenthalné felutazta Bécs környékét s Magyarország közelebbi megyéit. Néha messze az uttól, magános falukba tért be; aztán leszállván kocsijából, csendesen, mint éji árny vándorlott az utcákon keresztül, megállva a gunyhók előtt, megszólítván az anyákat, kiknek karjain gyermeket pillantott meg, s kérdezőn örületes gyorsasággal, mintha tegnap vesztette volna el gyermekeit, ha nem láttak-e két ikerleánykát, hasonlót mint két rózsza bimbót, zaphir szemekkel és szőke fürtökkel?

Ha aztán egy szép szőke gyermeket megpillantott, sokáig nézte azt, mintha minden vonását kimérni, minden mosolyát az elveszettekével összehasonlítani akarná; mintha valami visszaemlékezést, mint mértéket illesztene reá, s kérdezné magában, ha a mérték rá illik-e?

Sokáig nézte az ismeretlen gyermeket, s ha néha avult rongyai daczára karjai közé szorította, ha vele sírt és mosolygott, visszaadta gazdagon megajándékozott anyjának, s fájdalmasan rázta fejét, mintha mondaná: - Nem - az - nem az! eredj tovább, szegény - szegény némbér - keresd gyermekeidet!

Ha a szelid anya illy utjából visszatért, nyugodtabb volt, valami rögeszme látszott neki susogni: ez évre megtetted kötelességedet.

Felsenthal e közben őrnagygyá léptetett elő, s szabadsága eltelte után ezredéhez sietett vissza Magyarországra Pozsony vidékére. - Neje kísérte őt, de nyugtalan volt, mintha mindig valamit keresne, s valami hiányozna. Felsenthal kénytelen lön őt visszavezetni Bécsbe; mert ott volt aránylag legnyugodtabb, s Währhof, kihez legtöbb bizalommal viseltetett, ott ügyelhetett e remek, de menetében megzavartatott gépre - hogy végképen meg ne akadjon.

II.

Mig Felsenthal ezredénél volt, s abban a reményben, hogy a legjobb orvos - az idő - végre helyreállítandja nejének kedélyében az egyensúlyt, minden szabad idejét használta a közeli Bécsbe menni.

A viszony közte és neje közt a legbensőbb maradott, s Felsenthal szerelme és gyöngédsége soha sem czáfolta meg magát e nő iránt, kinek élete álomhoz inkább, mint valóságához hasonlított, bár állapotját nem lehetett örületnek mondani.

Igy álltak a viszonyok, s ha hozzá tesszük, hogy Felsenthal - a mennyire azon időben lehetett, bár nem nagy barátja a levélírásnak, neje szülőivel folytonos levelezésben volt: elérkezettnek hiszszük azon időt, hogy a Hage családot is a szinpadra léptessük.

Hage Willibald grófnak szülei még éltek, s a fiatal ur állítólag feszült helyzetben volt velük. - Mi okon? - megmondjuk.

Lakott ez időben Prágában egy híres órás. - Nevének történetünkre nézve nem lévén különös érdeke, elhallgatjuk azt - miként már szükségesnek véltük pár álnévvel élni s a valódiakat elhallgatni. - A minő nevezetes volt az atya mint mivész, oly feltűnőnek mondhatjuk leányát, Walpurgot, - egyetlen gyermekét - szépségére nézve, mellyhez hasonló Prágában nem létezett.

Az órásnál sok ember megfordult, s ezek közt az ifju Hage Willibald is, ki nem sokáig állhatott az ígézetnek ellen, mellyet a szép Walpurg mindenkire gyakorolt.

A szülőknek, mert a mivész neje is élt, ez fel nem tűnt; annyira megszokták a figyelmet, mellyet kedves gyermekük gerjesztett; annyira mindennapi volt a tiszteletteljes hódolat a jellemére nézve is remek hajadon iránt, mikép ez csak akkor idézte fel figyelmüket, mikor az ifju grófnak órái minduntalan romlani és, úgy szólván, mindennapi igazítást kívánni kezdetek.

De feltűnt főleg a hölgy anyjának gyermeke szórakodottsága, s a befolyás, mellyet az ifju gróf annak kedélyére gyakorolt.

Meg kell őszintén vallanunk, hogy mihelyt a nő inkább elfoglalt s következőleg kevesebb figyelmű férjével közölte észrevételeit, ez tüstént rendet csinált - mikép magát kifejezte - házában. Megparancsolta leányának, hogy magát visszavonja a gróftól, s feltette magában első alkalommal, ezen utóbbival is komolyan beszélni.

Ez megtörtént, de a szerelmesekre nézve későn, mert Hage Willibald nem tartozott azon emberek közé, kiket általuk jónak hitt s nem kárhoztatható dolgokban - a tilalom féken képes tartani.

Hol találta a szerető ifju, hivebb, áldozatkészebb szövetségést, mint a szerelmes hölgyben, ki a tilalom alatt épen úgy szenved mint ő. Hage a szülők éber felügyelete daczára ezer alkalmat kilesett, a leánykával összejöni; sőt a tilalom okozta, hogy a mi eddig Willibald szüleinek figyelmét kikerülte vagy legalább aggályt nem érdemlő, múltó szeszélynek tartatott, az most annál inkább szemet szűrt; mivel az ifju a tilalom óta, úgy szólván, nem gondolt egyébre, mint az alkalmat kilesni, hogy a szép hölgygel pár szót válthasson.

Mihelyt a gyanu az öreg Hage grófban felébredett, ő is az egykori atyák szokása szerint jó tanács és szelid szavak helyett - szigort s fenyegetődzést tartott a legalkalmasb módnak, a czéltalan s botrányos viszonyoknak - miként azt nevezte - egyszerre véget vetni.

Történetünk érdekeit túláradozná, ha itt mindazon apró családi jeleneteket elő akarnók sorolni, mellyek részint az ifju gróf családjában, részint az óráséban - a mindennapi tapasztalás szerint - épen az ellenkező eredményt idézték föl a célzottnál.

Röviden megmondjuk tehát, hogy miután Willibald őszinte vallomást tőn büszke szülei előtt, hogy az egyszerű polgárleányt annyira szereti, mikép nála nélkül élete meg van mérgezve, az öreg gróf az örökségből kiadással fenyegette az ifjut. - Willibald atyjának hajthatlan jellemét s büszkeségét ismervén, jól tudta, hogy nála a fenyegetés nem üres hang. Egyébiránt egy nálánál 12 évvel fiatalabb öcscse lévén, ki főleg anyjának nagy előszeretetével birt, gondolhatta, mikép szülei könnyen ennek előnyére intézkedhetnek, ha velük nyílt ellenzékbe teszi magát.

Willibald - mihelyt az ügy e végletet érte - kész volt elhatározásával. - Elment az óráshoz s elmondván neki, mennyire szereti leányát, s szándéka minő komoly és becsületes, megkérte annak kezét.

Az órás nem kapott nagyon a gazdag s előkelő vőn, ezt nem akarjuk titkolni, sőt mindent elkövetett, az ifju gróft szándékáról lebeszélni, figyelmeztetvén őt, hogy e szövetségbe szülői soha bele nem egyeznek, s ő maga s leánya a gazdag s befolyásos család üldözéseinek leendő kitéve.

Azonban Willibaldnak hatalmas két ügyvéde volt, magamagát - a legékebben szólót - nem is említve, tudniillik az órásné, kinek e szövetség minden várakozását felülmulván, mihelyt illy nyíltan kifejezett komoly szándékot hallott, azonnal a szerelmesek pártjára állt, - és a fiatal hölgy - atyjának kegyencze - kinek könyei többet voltak képesek kivinni minden ékesen szólásnál.

De a józan s gyakorlati eszű derék polgárt még sem lehetett olly könnyen kiforgatni eszéből, mikint azt a szerelmeseknek mindig vérmes - reményei gondolták. - Sok idő telt el, míg végre látván, minő veszedelmes hatással van ellenkezése gyermekére, ki naponként inkább fogyott s bújába inkább elmélyedt - mondjuk, sok idő telt el, míg végre az órás beleegyezett a Willibald által tervezett *titkos* házasságba.

Minél inkább lehetett a fiatal gróf szülőinek haragjától és bosszujától tartani, annál nagyobb óvatosság lön szükséges; s meg kell vallani, mikép kevés illy titkos szövetség köttetett eszélyesebb elővigyázattal s maradt a világ előtt inkább elfödve s titokban, mint ez.

Annyira ment ezen óvatosság, hogy Willibaldnak szülői nem is álmodtak arról, hogy fiuk házas ember, s - miként nem egyszer történik - azt hitték, hogy fenyegetésük a kívánt eredményt szülte, s fiuk s a szép órásleány közt a viszony megszűnt.

A házasság a maga rendén ment véghez, s az órás családján kívül csak három ember tudta azt. - A lelkész, ki a fiatal párt összeadta s az órásnének testvére volt, s a tanuk, kik közül egyik Willibaldnak meghitt barátja volt, a másik egy idegen, ki néha megfordult Prágában s az órás ismerői s vevői közé tartozott, kinek tehát semmi érdeke nem volt a titkot elárulni.

Férj és nő csak titkon jöhettek össze. Ha mondjuk, hogy van az életben egy kor, hol az illy titok, az illy tartózkodás éleszti inkább, mint apasztja a szövetség báját s érdekeit; ha mondjuk, mikép a folytonos éber óvakodás, minőt egy kedves édes titok megőrzése kíván, a szerelemnek fűszere: nem mondunk sem ujat, sem hihetlent. Willibald tehát s a fiatal Hage grófnő a legboldogabb két ember volt Prágában a nélkül, hogy ezt a beavatottakon kívül valaki legtávolabbról is sejtene.

Minden - mikép látjuk - a fiatal szerelmesek kívánságára és boldogságára megtörtént. Nehány hónap mulva a szövetség után a grófnő jó reményben érezte magát, mi kettőzött óvatosságot követelt, az órás nagy bosszuságára és örömére egyszerre; mert a mennyire örült egy kis unokának, annyira huzódott még az idő, mikor Willibald gróf nagykorúságát elérvén, maga oldhatja meg - kockáztatás nélkül - a titok csomóját. Mert meg kell itt jegyeznünk, hogy különös egyezkedések és kötések következtében a Hage családban a gyermekek nagykorúsága megfosztotta a szülőket a kitagadhatási jogtól. Mindazáltal, hála a gondos anya elővigyázatának s a fiatal pár eszélyességének, e kényes titok is meg lön őrizve.

Az órásné Karlsbadba ment leányával, hová őket az ifju Hage gróf is néhány hét mulva követte. - Mikor onnan az órásné leányával visszaérkezett, minden megtörtént már.

Willibald a gyermeket, egy ideiglenesen felfogadott dajka kíséretében elvitte magával, mindig éjjel utazván, s nem igen távol Prágától egy helységben helyet szerzett számára.

Hol és kinél? ez csak később jött világosságra.

A fiatal nő, ki viszonyának titkát olly könnyű szívvvel birta, nem volt képes annyi elszántsággal legyőzni a fájdalmat - leánykájától, a kis Rafaelától, elválni. - Alig volt néhány nap Prágában, midőn terhes beteg lett és hónapokig kellett az ágyat őriznie.

Willibald a 23 évet betöltötte, egy év volt még hátra nagykorúságáig; soha sem lőn tehát óvatosság szükségesebb, mint épen ez időben. Egyetlen vigyázatlan lépés a kis Rafaela örökségét kockára teendé. - Természetes tehát, hogy a fiatal anya, bár mennyire vágyott gyermekét látni, nem merte az utat oda kockáztatni, hol a kis Rafaela rejtve volt, vagy inkább férje által rá hagyta magát biratni, hogy a válságos évet kiállja s ne mozduljon Prágából.

Mintegy hat hónap telt el így, midőn Willibald újabb tudósítást vett azon családtól, melynek gondjaira bizta gyermekét. - E levélben írták neki, hogy a gyermek ép, csudásan kifejlett, *de a dajkát hanyagsága miatt kénytelenek voltak megváltoztatni.*

Minden óvatosság mellett, melyet a viszonyok - mikép mondtunk - elkerülhetlenné tettek, nem lehetett a fiatal grófnőt tovább feltartóztatni. - Titkon, csak anyja kíséretében távozott el Prágából s érkezett ama helységbe, hol gyermeke rejtezett, s hol már férje reá várt.

A gyermek szépsége s egészséges kinézése mindkettejüket meglepte. - Hiszen alig látták azt - olly hamar kellett attól elválniok - s most, midőn az új dajka ölen a kedves kisedet megpillantották, úgy tetszett nekik, mintha az pár hónappal kifejlettebb lenne, mint legvérmesebb vágyaik gyanították.

Végre a válságos év eltelt, s Hage Willibald minden tartózkodás nélkül nyilvánossá tette szövetségét a szép órás-leánynyal, kinek - ne feledjük megjegyezni - ezen idő közben néhány kérője akadt, s egy kettő a kiváltságos osztályból.

Az öreg Hage grófnő egy évig, férje másfél évig tartott haragot fiára; aztán lassanként a béke helyreállt, miként az legtöbbször szokott történni.

A közfigyelem és hódolat, mellyben a fiatal Hage grófnő részesült, s szelid s vidám jelleme végre kivívták a méltánylatot, s az öreg Hage gróf a minő szigorunak mutatkozott fia ellen a titok felfedezésének első idejében, olly szeretetreméltó lőn később menyé iránt.

Minő összeköttetése van - még pedig *igen szoros és közeli* - mindezen eseményeknek történetünkkel, meg fogjuk nem sokára látni.

Most azonban, nem leend érdektelen egy tekintetet vetni Szegedre s megmondani, mi történt ott körül belől ez időben, tehát jóval azon események előtt, mellyeknek a híres alföldi városban tanúi valánk.

A CSONKA HÁZ.

I.

Ha visszatérünk történetünk első meghatározó jeleneteire s felüldítjük emlékezetünkben azt, ami a derék Szlatinay s a fiatal várparancsnok, Argauer Vilmos, által mondatott, eszünkbe jut azon sajátos alakú ház közel a Tiszához, melyet Szlatinay mint Banda Katinak, a híres boszorkánynak házáat jelelt ki, mint szintén hogy Banda Kati - Örsének - ki Futaky házában lakott, néneje volt.

Ama nőnek házáat közelítjük most meg s talán nem foglalunk el sok helyet, ha rövid rajzát adjuk.

A csonka ház jelenben, azaz körülbelül 3-4 évvel Felsenthal leányainak elsikkasztása után, inkább romhoz, mint lakott épülethez hasonlított.

Jóval elbeszélésünk kora előtt, ha a lak mestergerendájának hitelt adhatunk, melyre 1501 volt metszve s beégetve, - e helyen valami tekintélyes család kastélya létezett.

A romok tanúsították, hogy azt szöglettornyok ékesítették, s jókora emelettel bírt.

Ami ezen úri lakból a XVIII-dik századra maradt, nem volt több, mint az említett szöglettornyok egyikének földszinti, igen tömör kőfalból épült része.

E maradványra vonatott valami későbbi birtokos hegyes ékalakú zsindely födelet, mellyen most mohaszőnyeg terül s fülfű bokrok tenyésznek. - Szomszédjai nem léteztek s két oldalról a hely építetlen maradt, - mintha mindenki óvakodnék azt megközíteni.

E lak semmivel sem volt jobb hirben mint lakója, özvegy Jancsóné, a Banda Kati név alatt ismeretesebb némben. - Férje mintegy 10 évvel ezelőtt vette meg e romot potom áron, mint igen is eladó ingatlanságot.

Sokan erősítették, hogy e csekély gunyhó inkább mint ház alatt a régi kastély pinczéi rejtőznek, jó tova benyulván a föld alatt a város felé. Természetesen e sötét járatlan hézagok nem lehettek mentek a gonosz szellemektől s kísértetektől, minőknek, mint szintén a rejtett kincses ládákat és üstöket őrző több fejű sárkányoknak és szemtelen lidérczeknek, minden időben az illy penészes szugolyok voltak kedvencz palotái.

* * *

Felséges téli est volt, a nagy kék könyv teleirva csillag betűkkel, szóval, azon vilár éjek egyike, mikor az örök boltozat felettünk egészen tejesuttá változik; előmutatván a világok végtelen özönét mint a tenger fővényét, hogy alázatosak legyünk, kik e miriádok közt egy napporocskán lakunk - minden vágyainkkal - minden büszkeségünkkel.

A szegediek, főleg némberek és gyermekek, nem szerették e lakot megközelíteni, mihelyt az est borult terjesztette. Hogy a birtokosnő kivételt képezett, magában értetik, s testvére, Örszi is, többnyire az esti, talán olykor az éji órákat használta, hogy rossz hírű nénejenél pár lesetlen órát tölthessen.

Alkalmasint kettejek egyike volt tehát, ki most abba benyitott.

Az egész lakosztály nem állott többől, mint egy jókora szobából két kis ablakkal a Tisza felé s egy pitvarból. - Ezen utóbbi egyszersmind konyhául s talapjául szolgált azon óriási

kéménynek, mely már Argauernek is feltűnt, s valami falkárpittal függött össze, alkalmasint a leroskadt felső emelet maradványával.

A szoba, melybe a némbér, kit említettünk, a keskeny pitvart áthaladván benyitott, nem tűnt fel semmi által. - Butorzata a legegyszerűbb volt, s ha Banda Kati - mert ő volt maga - valóban boszorkányságot üzött, lakja erről távolról sem tanuskodott.

A mi némi ellentétben látszott a kis hézaggal lenni, egy roppant tág kandalló volt, faragott kőpárkányokkal; alkalmasint még abból az időből, midőn e szoba a kastélyhoz tartozott s talán fonószobául használtatott.

A nő haza érvén, rövid báránybőr bundáját a fal hosszában vonuló fenyő lóczára vetette, azután a kandalló tüzeit, mely egészen elhamvadott, kezdé éleszteni.

Csikorgó hideg volt, a keskeny ablakok ujnyi jégkéreggel voltak bevonva, de a nő nem sokat látszott a lég mostohaságával gondolni, hanem kiütvén s fát rakosgatván a kandalló tág öblébe, nem sokára olly tüzet penderített, mely nem csak hirtelen átmelegítette a csekély hézagot, hanem azt nappalian kivilágította.

Miután a meleg szétterjedt, egy székre ült jó távol a tüztől, elővette guzsalyát s fonni kezdett.

Egy óra telhetett el így, a nélkül, hogy a mogorva tekintetű nőnek vonásai békétlenséget árulnának el, midőn a mély csendben úgy tetszett neki, mintha kopogó lépteket hallana.

Ki lehet? szólt a nő, felkelvén: illy későn nem sok ember adja rá fejét, hogy a csonka ház mellett elballagjon.

Evvel az ablakok egyikéhez közeledett s mivel azt egészen fagy borította, óvatosan felnyitotta, hogy a jövőt kileshesse.

A kilátás a fényes holdvilág daczára, ez oldalon nem tartozott sem a regényesek, sem a változatosak közé.

A Tisza jeget söprött árjain, s túl rajta végtelen róna terült, hóval boritva, hasonló befagyott tengerhez. - Néha éjfélkor farkas sereg robogott rajta keresztül, egészen a Tiszáig lopódzva, hogy üvöltéseit a városban lehetett hallani.

Banda Kati csak pár perczig tartotta az ablakot nyitva, azután hirtelen betette s magában mormogott. Örszi - ráismertem vörös főkendőjéről.

E szavak után a pitvarba sietett s nem sokára egy csinos némbér kíséretében visszatért, kiben az időhézag daczára *Lizkára* ismerünk.

Majd megfagytam, Kati néni, szólt a jött, kis báránybőr bundáját összevonván vállain.

Ülj le, Örszi, mond Kati, jól ég a tűz, mindjárt megmelegszel.

Örszi helyet foglalt a kandalló előtt, míg a nő guzsalyát vette újra elő.

Rövid szünet után Örszi levetette bundáját és kedvetlenül szólt: Tudja-e, Kati néni, hogy én mielőbb odahagyom Futaky uramat.

Dehogy hagyod - dehogy hagyod oda! - felelt Kati gúnyosan. Sokszor hallottam már s még sem mozdulsz a háztól; pedig ha akarnád - késő éj van - de még ma férjhez tudnálak adni.

Mit érnék vele, Kati néni: ha pénzemért elvennének.

Egyébért is elvehetnek, mond Kati, csinos személy vagy s életrevaló menyecske válnék belőled; míg így elvesztegeted ifjúságodat s aztán majd az ördögnek sem kellesz. - Nem mondtam-e neked, hogy vegyél házat, földet pénzeddel, aztán nyujtsd ki kezedet s minden ujadra

akad egy kérő; ha nekem ifjúságomban annyi pénzem lett volna, eddig tekintetes asszony volnék.

Az ember mindig reméll, Kati néni, viszonzá Örzsi: aztán már sokat is beszélnek a városban. - Ha ma férjhez mennék, nem volna nyugodalmam, s olyan férjem akadhatna, kinél nem sokáig heverne pénzem. - Kendnek is volt pár poltrája s hová lett? segített rajta Jancsó uram, e rossz házat is abból fizette ki, s még szerencse, hogy később ezt is el nem adta.

No csak remélj, Örzsi, ha kedved tartja: mond Kati, de én csak annak mondója vagyok, hogy akkor vesz el Futaky uram, mikor engemet. - Mig fiatal vagy, szép szóval tart, majd ha fonnyadni kezd piros arcod, tul ad rajtad. - Gonosz egy sáfár ám a jó Futaky s fiatal korában egész sereg leányt tett szerencsétlenné. - Atyja sem volt külön, a mint mondják, a kik ismerték, már ez vérükben van a jó Futakyaknak.

Ha nem akar elvenni, mond Örzsi, mig vonásai felgyultak s szemeit nénjére szegezte: ráíjesztek!

Ráíjesztesz? szólt a másik: nó hiszen meg lehet, hogy több csinját tudod a jámbornak, mint én; de eszeden járj, nehogy Futaky uram járjon tul azon. - Ha bizol magadhoz s van reményed, akkor bolondság odahagyni a házat. - Ha pedig nem bizol egészen magadba, eredj férjhez, van elég jámbor, gondos férfit a világon, ki tenyerén hordozna - -

Pénzemért! - egészíté ki Örzsi.

Ha is! - a pénz, ha forogtad, szaporodik, a szépség pedig naponkint apad; ne csudáld, ha mai világban inkább keresik az emberek az első.

Van más baj is, Kati néni, kezdé újra Örzsi - némi szünet után: - Futaky uram sokat fizet nekem évenként, avval egyedül élélnék, ha szabadulhatnék tőle.

Hogyan, Örzsi: hát aztán is járna évi béred?

Azt én nem mondtam, Kati néni, szólt Örzsi hirtelen: hanem a mit a jó grófnő ő nagyságától kaptam, s a mit Futaky uram eddig fizetett, avval élélnék s kevesebb gondnal mint most, azért szeretnék menekülni a háztól, s elköltözni innen Szegedről.

Banda Kati félre tette guzsalyát s darabig némán tekintett Örzsi, azután felkiáltott: - Mindent összevissza beszélsz, Örzsi; szavaid csak úgy borulnak egymásra s lökik egymást jobbra balra, mint mikor a jég megindul a Tiszán. Soha sem tudja az ember tisztán, mit akarsz. Egy nap dicséred, másnap gyalázod gazdádát, s mit ma panaszolsz, holnap elsimitod, senki sem mehet ki beszédedből.

Örzsi e szavak után kezét tette arczára, mintha azt elfödni akarná s leeresztvén fejét, zokogni kezdett.

Derü után boru! mond Kati fejét csóválván: Neked is több van begyedben, jó öcsém, mint azt kimondani akarod. Ez kerget és tart vissza, miként a jó idő fergeteggel változik. - A sirással nem sokra mégy! - Mond el nekem sorodat, s majd adhatok neked egy kis jó tanácsot. Futaky uram pénzes ember, többje van mint a világ gyanitja, mert a fél város adósa, mondják. Ha te valamit tudsz róla, mivel rá lehet ijeszteni, annál jobb: mond meg nekem, s ketten merithetünk az arany kútból, s mi leszünk az urak s Futaky uram a szolgál! De te mindig titkolódzó voltál. - Hm! ha az ördög maga is okkal móddal rabszolgája lesz annak, ki vele bánni tud.

Kati néni, az ördögről ne beszéljen nekem! úgy is azt susogják a városban, hogy többet tud kend - mint szőni, fonni, sütni, főzni. Vigyázzon magára. Ha pedig azt hiszi, hogy titkolódom, örüljön neki, nem jó, ha az ember sokat tud.

Azt beszélük, hogy többet tudok mint - - -? meglehet Örszi; s nem ártana, ha te is valamivel többet tudnál, mint a mennyit Futaky uramtól tanultál. Majd akkor másként beszélnél vele. - - Csitt!

II.

E pillanatban halk kopogás hallatszott a pitvar ajtaján, melyet Banda Kati kemény retesszel szokott a hivatlan nyitogatók ellen megővni.

Mondva volt, hogy az ablakokat jéglezet fődte, tehát a tűz daczára, mely a szobát nappalian világította, az utcán elhaladó mitsem látott volna; egyébiránt is az ugynevezett csonka ház pitvar ajtajáig öt avult kőlépcső, - ritka fényüzési czikk e követlen vidékben - vezetett, s így az ablakon csak lóhátas ember tekinthetett be.

Nem lehetett tehát attól tartani, hogy az, vagy azok, kik most elég váratlanul a pitvar ajtaját zörgették, látták, kik vannak a szobában.

Ki van ott az ajtó előtt? kérdé Kati, kitipegve a pitvarba, mig Örszire jelentő tekintetet vetett s hirtelen szólt: semmitől se tarts!

Evvel valamit sugott a leány fülébe, mire ez hirtelen felkölt s bundáját vetette vállára.

Hallottuk a nő kérdését, jegyezzük fel most a feleletet is, mely így hangzott: Ki kell az ajtót tüstént nyitni, Jancsóné asszony, a nemes tanács parancsából.

A nemes tanács előtt ajtóm mindig nyitva áll, felelt nyugodtan a nő; de a tanácsbeli urak illyenkor csendesesen feküsznek ágyaikban. Valami rossz ember lehetsz, komám! azért kotródj innen, ha jó kell.

Ördögös vén boszorkány! szólt egy haragos hang, melyre Kati azonnal ráismert: ha tüstént fel nem nyitod az ajtót, rád gyujtom a födelet! - ismersz-e?

Nó, nó, csak béketürés Rózsa uram! hiszen ha kegyed az, tüstént ajtót nyitok. Az kellene még, a szegény házikó födelét árva fejemre gyujtani, hogy aztán a város is utána égjen!

Hamar, nyársolni való ördögborda, kiabált topogva a lépcsőkön az, a kit Rózsának hallottunk nevezni, s ki nem volt más, mint Rózsa Dániel, Futaky ipája. - Ha egyedül van kegyed, ugy megnyitom az ajtót, de mindenféle embert ide csakugyan be nem bocsájtok, mond Kati.

Egyedül vagyok: dühöngött kün az öreg, sarkával kezdván ő vagy más verni és taszítani az ajtót.

Ej, ej, be nyugtalan, drága öreg ur, bizony ártalmára lesz egészségének, mond Kati, óvatosan elvonván a reteszt s félreugorván, mert Rózsa uram s egy éji őrr oly erőszakkal feküdtek az ajtóra, hogy mikor az engedni kezdett, a nő igen jól cselekedte félre ugrani, mert leverték volna lábáról.

Itt álljon meg, Mátyus uram! kiáltott dühösen Rózsa az éji őrré, ki lámpással kezében nagy szemeket meresztett Katira. Itt mondom a pitvar ajtaja előtt, senkit sem kell kiereszteni! Evvel megkapta Rózsa derékba a nőt, ki a szoba ajtaja elé állt, mintha azt védeni akarná minden erőszaktól, s egyet csavarítván rajta, egy szögletbe lökte, ugy hogy őt egy kis bükfa hambár fogadta öblébe, hol alkalmasint korpát tartott s hol őt most lábbal felfelé, nem a legszemérmesb állapotban kapálódzni látjuk.

Ez meglévén a magos úr jót rugott az ajtón s ez felpattanván egyszerre a szoba közepében termett.

Rózsa urat tetőtől talpig jó házi kendervászonban pillantjuk meg, kissé szennyesen és igen lobogósan. A csizmát csak egyik lábára ért felvonni, míg bunda helyett egy pokróczot rántott sietségében vállára, fegyverül jókora fejszével lévén ellátva, mellyet alkalmasint az udvaron kapott fel.

Örzi eltűnt! semmi nyoma, elpárolgott a szoba légből mint a szélből hajtott füst.

Hová tetted vén boszorkány! azt, a ki még itt volt veled? kérde Rózsa dühösen.

Kati e közben visszanyerte valamennyire az egyensúlyt, s egy lökést adván magának, kivergődött a hambárból, megrakodva mint a méh - de csak korpával; - mikor a földön volt, az éji örnek, ki ez időben *bakter* nevet viselt, pár marék korpát vetett szemei közé s a szobába sietett, hol Rózsa mint vászon Hercules, emelt fejszével állt, világítatva a kandalló tüzetét, míg a bakter háttal a pitvarajtóhoz támaszkodva őrizte a házat.

Mondja csak, Rózsa uram, mi járatban van? kérde Kati nyugodtan.

Láttam saját szemeimmel, mikor Örzi magában hagyván a gyermekeket, e boszorkány tanya felé intézte lépteit, s épen ajtó előtt - vén boszorkány - vesztém el őt szem elől.

Ez meg lehet, felelt a nő hidegen s leülván a kandalló padkájára: meglehet - - de mivel kegyed tüstént jött, miként nem hölgyek látogatására számított öltözeke tanusítja, itt pedig senki sincsen, gondolom, mind kegyed, mind pedig a bakter felérhetik ököllel, hogy ide be nem nyitott, hanem tovább ment.

Felforgatom házat! kiáltott Rózsa, kiről megmondhatjuk, mikép veje távollétében szemmel tartatta cselédei által annak házat, s alkalmasint Örzi éji kalandjairól már hallott valamit. - Mindent összeűzők! - folytatá az öreg, topogván lábaival: itt kell lenni, s ha nincs itt, akkor csak ördögös mesterséged tüntette el, nem más.

Nézze kegyed, Rózsa uram, az ágyban vagy alatta, szólt külről a bakter.

Az öreg úr ezen eszéyes eszmére azonnal az ágyhoz rohant, s pár perc múlva a tisztas éji tanya a szoba közepében hevert, a nélkül, hogy a vánkások közt vagy a nyoszolya alatt legkisebb nyoma is lenne a keresett Örzsinek.

Boszorkányság! sátán practicája! ördögös bűbáj! kiáltott Rózsa: sehol sincs, a föld elnyelte, vagy valami pókká változtatta ez a vén boszorka!

Sok borsot tör orrom alá, Rózsa uram! mond Kati hunyorítván szemeivel. Ha lennék az, a minek rágalmoz, eddig régen gomolyagba facsartam volna minden tagját; legalább nem lenne olly házsártos s nem veszne bele minden emberbe s leskelődnék mint az iszion!

Álljon csak szorosan helyén, mond Rózsa: Mátyus uram! minden szemfényvesztés! Én addig körületekintek itt.

De már ez gyalázat! szólt Kati, ki a guzsalyt vette volt elé: jó lesz, ha haza takarodik kegyed, s jobb lett volna a helyett, hogy Isten tudja minő éji kísértetet Örzsinek nézett, egyenesen Futaky házához menni, mert sokba mernék fogadni, hogy a szegény leány ott van, s nem jut eszébe éjjel a Tisza partján kalandozni.

A két éji látogató nem sokat hajtott Katinak szavaira, hanem miként Rózsa előre megmondotta, fel- és leforgatták az egész házat, még a pókhálót is megvizsgálván s mindent felnyitogatván, mintha hinnék, hogy Banda Kati szép öcsét valami szelenczébe vagy fiókba rejtette.

E közben a nő csudás béketüressel volt a két Rontó Pál sarkában, a mit ezek földhöz vertek vagy szétszedtek s felnyitogattak, a nő újra előbbi helyére tette. - Szóval a lehetőségig rendet csinált s miután a két házsártos férfi a pitvarba rohant, megkezdeni a mit a szobában végzett, Kati újra elővette guzsalyát és font.

Mikor a két szeretetre méltó vendég a pitvarban is elvégezte a vizsgálatot s mindkettő korommal s korpával megrakodva újra benyitott a szobába, Kati felkölt, s minő alázatosnak és engedékenynek mutatkozott eddig, olly szigorú hangon s olly sértett arczkifejezéssel állt a rendetlenséget okozó rendezők előtt.

Most már elég volt, Rózsa és Mátyus uraimék! felforgatták mindenemet, csináltak több kárt mint a mennyit fejük felér, azért ha jó kell, künn tágas! ott az út, hol a kerékvágás s ill a berek nád a kert! Mert ha nem távoznak innen tüstént, amott föl a víz a fazékban, mindjárt kiforrázom kegyeteket innen!

Rózsa, kiben forrott a méreg, még mindig keresgélt; hol azt állította, hogy a fal, hol hogy a szoba tapaszos padlója kong, s alatta búv helynek kell lenni, hol pedig ismételte a szegediek mondáját, hogy Katinak háza alatt a régi kastély pinczébe bejárásnak kell létezni, - s hallatlan zsinatot ütött.

No hát ha kegyetek nem akarnak szép szerivel nyugtot adni a szegény özvegy asszonynak, ki semmivel sem bántotta meg sem egyikét, sem másikat, úgy majd rendet csinálok magam.

Azon pillanatban, mikor Banda Kati e veszedelmes szavakat kiejtette, Rózsának szemei a szobának egyik szögletében valamire voltak meresztve; arcza hirtelen öröme gyult, s kissé elfogult hangon, de sietve szólt: Menjünk, Mátyus uram! itt nincs mit keresnünk tovább.

De mielőtt ezen utóbbi szándékát végrehajtaná, vagy a dühös Banda Kati talán érthetné, a mit mondott, a nő a kandalló tüzenél forró fazekat felragadta s a két nyakra főre kirohanó vendéget betüszterint kiforrázta.

Ez meglévén, utánok kiáltott: Eredjete már most panaszt tenni a nemes tanácsnak! meglátjuk, kinek ér messzebb keze, az enyim vagy tiétek?

Azután a nehéz reteszt a pitvar ajtaja elé tolta s dörögve visszasietett szobájába.

* * *

Mi célja volt Rózsa Dánielnek e látogatásban, nem sokára megtudjuk; addig ítéletünk előtt függőben marad, ha valóban Örszi éji kalandozásai s az ezek által elhanyagolt kis Futaky leánykák ugratták-e fel az öreg urat fiatal neje mellől, vagy Örszit - miként a vándor az éji lobogványt, de tudva, hogy hinárba vezeti - kísérte, inkább érdekelvén őt a hely, hova siet, mint a hanyag dajka, ki a rábizott gyermekeket éji órákon át magokban hagyja.

Annyit szabad mint sejtélyt feljegyeznünk, mikép Rózsa Dánielnek Mátyus uramhoz intézett utóbbi szavaiból majdnem úgy látszik, mintha a derék éji őrt, kit aligha az utcán nem szedett fel, el akarta volna távolítani, miután valami olyat fedezett fel, mi vonásaiba az öröm villámát szállította.

VÉLY ÉS BABONA.

I.

Két héttel a leirt éji látogatás után, egy sajátos társaság rejtett gyűlhelyén találjuk magunkat.

A fakó verhenyeges világításban, melly bennünket körülvesz, egy setét boltra ismerünk, s habozás nélkül pinczének nyilvánítók azt, ha abban egyetlen hordót, néhány serleget, vagy palaczkot pillantanánk meg. Ám de illyesmi a körül belől 25 négyszegölet képező, tehát elég tágas öbölben felfedezhetlen.

Inkább hasonlított a hely valami régi börtönhöz, mellyből konyhát csináltak. Minden esetre az épület, hová e gyaníthatólag föld alatti hézag tartozott, igen tekintélyes és terjedt lehetett; mert legalább Szegeden s ez időben illy magas boltozatu pincze nem tartozott a szokott nagyságu épületek kényelmeihez s járulékhöz.

A tágas hézag közepében magas négyszegű tűzhelyet látunk, fölötte négy alacsony kőoszloptól tartott setét kéménynyel. Itt-ott, főleg a nehéz tömör boltozatokon, a tűzhely fahasábjait ölelő láng a koromfoltokat valami érczfénynyel öntötte el, mi a helynek komor tekintetét még növelte, bár a fal maga, a boltozat alatt - új meszelés nyomát láttatá.

Üresnek e rejteket nem mondhatni, mert annak szögleteiben egész halmazát lehetett a különböző száraz füveknek látni, s néhány zsákot, mellyeknek tartalma titok előttünk. E takarmány mellett, mert alig tudunk erre alkalmasb kifejezést - számos kisebb nagyobb fazekak és serpenyők heverték a fal hosszában.

Mind ez nem leende képes különös érdeket előidézni, de annál nagyobbat vagy legalább ennek híján annál élénkebb kíváncsiságot gerjesztett volna bárkiben - a baljóslatu társaság, mellyet itt meglettünk.

Közel a széles tűzhelyhez, egy kisdéd ajtócskával - mint egyedüli ki- s bejárással e rejtekbe - szemközt, hat némbert pillantunk meg, ülve a földre terített gyékényeken, minden szék vagy lócza nélkül; egy hetedik személy, kinek legkiválóbb minősége lehetett e társaságban, háromlábú széken - mint második Pythia a tripodon - ült.

E kis gyűlés nem kevésbé hasonlított a téli fonókákhoz falu helyen, - mert a némberek mindegyike mellett, a társaság főnökét sem véve ki, egy egy guzsaly nyult gypjuval vagy szöszszel ellátva s kezeikben orsók pörögtek.

A különbség az volt, hogy a jelenlévők mind túléltek egyen kívül a félszázadot, s így a fonókákban megjelenő fiatal arcok tökéletesen hiányoztak. Mind ezen nőket avult öltönyök fődtek, mellyeken a szenny szintugy látható, mint a különböző színű foltok, mikkel ruházatuk sérveit jól roszul eltakarták.

Mit kereshettek itt? Miért választottak illy békés foglalatosságra földalatti pinczét - vagy börtönt? Saját lakukban vannak-e vagy egynek e hét közöl házánál, vagy végre valami fegyenczintézet ez, hol a börtönrabok dologra szoríttatnak?

Mind ezen kérdések önkénytelenül elénk tűzik magokat, s nem lehetne hibául tulajdonítani, ha épen az utolsó állításnál állapotodnánk meg; mivel a hézagnak ablaka nincsen s ugy látszik, abban a lég csak ama kis ajtó roszul összeillesztett deszkáinak rései s a kémény torkán át változik.

A tűzhely fölött setét avult rézüstben valami főtt. Közelebb állva, könnyen észre lehetett ezt venni a néha magasra feldagadó hólyagokból s az üstben lévő tömegnek zotyogásából.

Igy megismerkedvén a hellyel s futólag azokkal, kiket több árny borított, minthogy vonásaikat egyelőre világosan kivehetnők, legjobb, ha a lehelleket magunkba fojtjuk s őket kihallgatjuk vagy bevárjuk, míg a fonáson kívül valami egyébvel is foglalatostkodnak.

Jancsóné! szólt a némbér, ki a kis széken ült: tekintsd meg csak az üstöt s szedd le habját, gondolom, nem sokára elkészül főztünk s jó ideig beérjük vele.

Egyik a gyékényen ülő nők közül, az előttünk már ismeretes Banda Kati, a legifjabb e vén társaságban, letette maga mellé guzsalyát s felkölt.

A széken ülő parancsa teljesítve lőn, a nélkül, hogy a többiek különös tudomást vennének erről. Ugy látszott, az egész társaságot olly komolyság szállta meg, melly határos a kábultsággal. Jancsóné leszedte a szűrdek habját s minden feszély nélkül a téglával kirakott padolatra öntötte, azután a tüzet felélesztvén szó nélkül tért vissza helyére.

Mikor leült, a széken ülő nő mindig folytatván fonását, szólt: tudjátok-e, hogy a városban mit beszélnek? E kérdésre a nő be nem várta a feleletet, hanem kissé felemelvén hangját folytatá: Ugy-e, nem tudjátok?

Sokat beszélnek Szegeden Daniné asszonyom, szólt az egyik nő: de hagyján! míg szájuk eljár - nincs mitől tartani.

De az ám a baj, Gilicsóné komám asszony, felelt a Daninének nevezett főnökné: hogy nem csak beszélnek, hanem azaz átkozott Szöregi - - nem Péter a timár, sem nem Izsák a szabó, hanem Zakariás - a fiscalis, csak ugyan neki esett ám a boszorkányoknak! Mondják hogy Para Örsét, kit a mult heten befogattak, háromszor vallatták egymás után s csak annak köszönheti, ha meg nem égetik elevenen, hogy semmi bélyeg nincsen testén.

Ha a 65 éves nő, Daniné - *Tóth Örsze*, az volt, a mit boszorkánynak neveznek, ugy meg kell vallanunk, az eszmének, tökéletesen megfelelt. - Visszataszítóbb kifejezésű arcot alig lehet gondolni. Rövid sárga homlokán redő redőn feküdt s szemei olly mélyen örködtek gödreikben, mikép a tűz világa csak egy éles fehér pontot láttatott, minőt a festők szoktak a szemre illeszteni, hogy annak sugarát képviselje. Orra is inkább keselyűi mint emberi szabásu, s széles szájának keskeny ajkai csak mint kék árny jelelték a nyílást, mellyen át Tóth Örsze a szavakat eresztette ki egyenként s megszakadva, mintha mind pórázon tartaná.

Igaz, Daniné asszonyom, mond Banda Kati: - s a leczke mindnyájunknak szól; de magának köszönheti, ha a tanács ráfordította szemeit, mert sokat kotyog ám Para Örsze, mit nem kellene tenni. Mikor taval elverettük a határt jéggel, senkinek sem volt nagyobb szája s magam saját füleimmel hallottam, hogy Kocsis Pannának dicsekedett, mikép a fergeteget maga támasztotta, a határdombra állván éjfélkor s kendőjével szólítván elé a fellegeket.

No csak lássa az ember! szólt a gyékényen ülők közül egy, ki Daniné asszonyommal képes volt mind szépségre, mind hangjának bájára sorompóba lépni. - Ugy-e Daniné komám asszony, mindig mondtam, hogy Para Örsze nem közénk való! Hja! - tudnék én többeket is de jobb hallgatni. - Még is ha igaz dologgal dicsekednék, de mi legjobban tudjuk, hogy Szegeden senki sem képes fergeteget, jégesőt, árvizet előidézni, csak egy, *s ez kend, Daniné asszonyom*, ki a multkor is az egész dolgot intézte. Mi csak azt tettük, a mit komám asszony mondott. - Aztán Para Örsze nem is jár ide közénk s a Gellérten sem láttam soha.

No de láttam én, mond Daniné: - a ki pedig hallgatni nem tud, Jancsóné asszonyom, az maga hordja a fát a máglyára. Dicsekedni veszedelmes, mert azt a mi mesterünk, a sátán magának tartotta fen. Ha olyanokat beszélt, ám lássa. De nem kell azt mondani, hogy hazudott. Hadd higgye a nemes tanács, ha akarja - legalább akkor minket nem ér a gyanu.

De valjon nem vagyunk-e annak a vén Szöreginek vagy annak a tintanyaló szakálatlan Slovenics Mihálynak rovásán? mond Gilicsóné: mindig irtózom, ha velük találkozom, mert olly szemeket vetnek reám, mintha épen lelkemben akarnának olvasni. - Nem ártana, ha lefektetnék őket is, mint Molnár Gáspár uramat, a csaplárost, lefektette kend, Daniné asszonyom, mikor avval fenyegette, hogy kutyáját agyon veri.

Ennél nincsen könnyebb, mond Daniné: erre nem kell egyéb mint levesébe elegyíteni egy kis orvosságot, s háromszor keresztet vonni ajtajára - koporsódeszka szenével.

Én még könnyebbet tudok, szólt most a némberek egyike, kinek még egy hangját sem hallottuk s ki Jancsónétól jobbra ült.

Halljuk, Károlyi Péla, mivel tudnád azt az átkozott prókátor embert ágyba fektetni, ha bár soha fel ne kelljen abból? kérde Daniné.

Háromszor kell éjfélkor bekiáltani ablakán - gyere Zakariás kész a koporsó -!

Dehogy? szóltak a némberek, Károlyi Pélára tekintve, ki ezt a meggyőződés hangján mondotta.

De ugy van ám! erősíté ez.

Igaza van Pélának, szakítá őket félbe Daniné, ki, miként látszott, nem szerette ha róla azt hitték, hogy kevesebbet tud bármelyiknél is e társaságban. - Igaza van, csak hogy nem háromszor egymás után, hanem három éjen át és mindig pénteken éjfélkor kell az ablakot zörgetni s ugy bekiáltani.

Kendnek mint elsőnek köztünk jobban kell azt tudni, mond Péla kissé sértve: no de én csak így tanultam a híres Krissánnétól, kit harmadéve égettek meg.

A mi igaz - igaz, mond Daniné: nem volt heted hét országon olly tudós asszony, mint Krissánné. Mondják, Oláhországból került és soha bizony rá nem tették volna a hajduk kezeiket, ha csak maga nem megy épen rossz órában a biróhoz panaszt tenni a szomszédok ellen, kik csúfra mindig keresztbe tették a seprőt ajtajuk előtt, mikor Krissánné arra járt. - Ismeretes a vély, hogy a melly ajtó előtt keresztbe teszik a seprőt, azon boszorkány be nem mehet. -

Tudom én jól, Péla, hogy sokat tanultál tőle, azért reád is bizom Szöregi uramat: nem kell életében kárt tenni, mert az szemszurna, hanem egy kis nehéz nyavalyát rábocsájtani mit sem árt hadd hüljön meg vére, csak aztán eben kutyát ne cseréljünk!

Nem bánom, felelt Károlyi Péla, készítsen egy kis babonát, Daniné asszonyom, majd beadom én neki.

E szavak után Tóth Örzse kissé nehézkesen felkölt üléséből s letévén guzsalyát, mindig közel a falhoz az ajtó fele tipegett, azután egy fülke mellett megállván, abból hosszas keresgélés után egy üvegcsét vett ki. Megtörölte azt kötényével s a tűzhely felé közeledett.

A láng épen felcsapott s az öreg nő, ki még jóval öregebben nézett ki, mint a minő volt, a tűz elé tartván az üveget - szólt: Ez az - nem csalódtam. Azután a gyékényen ülő nők felé fordulván - folytatá: Ime Péla, ebből elég, ha egy kanálnyi keversz Szöregi uram étkébe, mindegy akármelyikbe, de jegyezd meg magadnak, hogy ennek a hónap 13-dik napján kell történni s hogy az éték, mellybe teszed, eczetes ne legyen.

E szavakra Károlyi Ilona vágy tájnyelven Péla, felkölt igen gyorsan helyéről s a tűzhöz közeledett.

Megállj csak, mond Tóth Örzse: ne olly mohón! Van eszem, hogy az egész nem adom neked, harmincznek is elég volna. Eredj csak oda a szögletbe, talán lelsz ott egy kis üres

üveget, itt forr az üst mellett a víz, öblítsd ki, de igen jól ám, aztán teszek bele annyit, mivel a vén pörvesztő megéri.

Minden úgy lőn, mikép Tóth Örzse akarta, s meg kell vallanunk, hogy ezek a némberek ha nem voltak boszorkányok, mivel ilyenek *nincsenek*, alig ha magok nem hitték - még pedig tökéletesen - hogy sátán udvarához tartoznak.

Erre s az ehez hasonló állításokra és jelenetekre nézve legjobb leend ítéletünket a kifejlésig *függőben tartani*, nehogy a történet maga, érdeken veszítsen.

Mikor Károlyi Péla a kis üvegcsébe öntött szert, mellyel egyébiránt Tóth Örzse szerfelett fukarnak látszott - keblébe rejtette, visszasietett helyére s ott leülve újra elővette orsóját. Jancsóné e közben felkölt s Tóth Örséhez - ki a tűzhelyre támaszkodva egy rossz faórára nézett, melly vele szemközt a falon függött - közeledvén, szólt.

Ide vagy ketten, komám asszonyaim, ki kell a tüzet oltani az üst alól, mert már nem veti fel a habot s úgy látom, a kenőcs elég sűrű.

Igazad van, Banda Kati, mond a vén boszorkányfőnökné: ez a te mesterséged, mindig jobban visz seprőm, ha a te főzteddel kenődzöm.

A mint látszott, Jancsónénak - Banda Katinak - hogy az akkori szólásmóddal éljünk, *specialitása* volt a híres boszorkány-kenőcsnek készítése, mert Tóth Örzse szavai világosan erre céloztak.

Gilicsóné, alig 5-6 évvel fiatalabb Tóth Örsénél, felkölt a szőnyegről s nem sokára a tűz el volt az üst alól háritva, mellynek setét tartalma most már bőrdzni látszott s vékony hártyával vonult be.

Igy la! szólt Tóth Örzse, mosolyra torzítván el ajkait, mellyek alól egyetlen roppant sárga fog látszott ki: most már igen vigan paripázhatunk s nem térünk félutból vissza. Azután a boszorkányokhoz intézvén összesen szavait - folytatta: elhozta-e mindegyik ólom szelenczét?

El ám! szoltak a boszorkányok.

Jól van, viszonzá Tóth Örzse: egy óra alatt kihül a kenőcs s mindegyik kikapja részét. Gondoskodj, Jancsóné öcsém, hogy a fehér mákmagból ki ne fogyjunk, van kertetekben elég s Katona Ferencz uram is termeszt, jó ideje annak.

Ne aggódjék, Daniné asszonyom, felelt Jancsóné: minden meg lesz.

Ti pedig, Gilicsóné és Jancsóné, ne feledjétek Sz. János nap éjfélen a бүrköt s nadragulyát. - A mennyi kőrisbogár kell főztünkhöz, majd előszerzem én, mint szintén a többi füvekkel is jól el vagyok látva, miként szemeitekkel meggyőződhetek.

E pillanatban úgy tetszett, mintha külről valami csördülést hallanának a némberek, kik mind oda hagyták a szőnyeget s a tűzhely körül álltak; borzasztó csoportozatot képezve - pokoli világításban.

Mind ezen arcok még a pár szenvedhetőbbet sem kivéve, rendítő benyomást teendének a nézőre.

A némberek mindnyájan az ajtó felé fordították fejeiket, az egyetlen Tóth Örsét kivéven, ki alkalmasint régen elvesztette hallásának élet, következőleg figyelmét a nesz kikerülte.

Mi baj? kérdé egyszerre a majdnem önkénytelen mozdulatot látván, mellyel a némberek az ajtó felé fordultak.

Valaki jár a folyosóban, szólt Jancsóné ijedten: pedig a pitvar reteszét előre toltam. - Megyek, hadd lássam, mi történt.

Valami patkány, mond egykedvűen Tóth Örzse: maradj - ki járna itt!

A nesz e szavak után pillanatra megszűnt s úgy látszott, a némberek magok is azt kezdték hinni, hogy tévedtek, midőn egyszerre a gyalulatlan deszkákból roszul összerótt ajtó - egy rugásnak engedvén - felpattant, s egy férfiú lépett a hézagba.

II.

Ezen ember minden tekintetben rendkívüli jelenet.

A mennyire a gyér világítás engedte őt kivenni, a 70 évet meghaladta, de mind a mellett tartása egyenes és fesz nélküli volt.

Hosszas arcza, ha itt s illy világításban halálosan sápadtnak tetszett, azon senki sem fog bámulni; de e halvány arcz a kor daczára még szép és tisztos vonásokkal birt, mellyeknek erő és szilárdság - teljes kifejezését növelte a hosszú ősz szakál, a mell közepeig érő.

A férfiú magas, kissé előre hajlott alakját - setét köpeny borította s fején magyaros süveg ült.

Az öreg ur, - mert első tekintetre látni lehetett, hogy a jött vagy a nemesi osztályhoz, vagy a tehetős polgársághoz tartozik - úgy tetszett, mintha köpenye alatt valamit rejtene.

Lehetlen a meglepetést leírni, mellyet ezen embernek megjelenése az undok visszasztító társaságban előidézett. Mindnyájan rámeresztették szemeiket s valami baljóslatu volt e némberek csoportozatában, mi babonás embernél képes leende félelmet előidézni.

A férfiú a hézag közepéig ment, körültekintett, azután szigorú és fenyegető hangon szólt.

Itt vagytok tehát együtt mindnyájan, Istentől elfordult gaz vén boszorkányok s te is Kati!

Rózsa Dániel uram! kiáltottak fel egyszerre a boszorkányok. - Valóban ő volt, s annyira különbözött attól, minőnek őt először láttuk, mintha egészen más emberrel találkoznánk.

Igen, én vagyok, Rózsa Dániel! szólt a férfiú, közelebb jöve a tűzhelyhez, míg a nők kissé hátra vonultak, kivéven Tóth Örsét. - Ez meredten állt mint szobor s kezében egy kis fehér pálczát tartott, melly a tűzhely szélén feküdt s mellyet csak akkor vett kezébe, mikor Rózsa Dániel megszólalt.

Jobban tette volna, nemzetes uram - mond Tóth Örzse, kinek arcza haragban égett - ha ide nem jő.

Én nem félek babonáktól, semmirekellő vén boszorkányok! viszonzá Rózsa: ámíthatjátok és ijeszthetitek a buta, hiedékeny népet, én nevetem minden mesterségteket! Kezemben vagytok mindnyájan. Itt a titkos gyűlések helye, Banda Kati lakja, a csonka ház alatti régi pincze! - - mellyről annyit beszélnek Szegeden s mellyet még senkinek sem sikerült felfedezni. Itt van ez üstben, - folytatá félre nyomván Tóth Örsét s az üstre tevén kezét: a pokolbeli szürdék, mellyet használtok hogy a sátán gyűléseire járjatok; mindent tudok.

Ti mindnyájan az egy igaz Istent, a teljes szent háromságot, a boldogságos szűz Máriát s Istennek minden szenteit, sőt a keresztséget megtagadtátok, a pokolbeli ördögnek hűségére esküdtetek, őt Isten helyett imádjátok, az ördögökkel éjeli tánczokra, vigalmakra s ördögi mesterségek végbevitelére szorgalmasan eljártok, hogy egyebeket ne mondjak. - Többet tudok még, tudom, hogy sok embernek, sőt ártatlan gyermekeknek egészségében kárt tesztok. Egyetlen lábas marha ólainkban nem biztos kuruzslásaitoktól, ti még a föld zsirját is elvesztetek, döghalált, árvizet, jégesőt hoztok a határra, szóval - -

Szóval, mond Tóth Örzse *boszorkányok vagyunk*, minő igen sok van Szegeden, még ott is hol senki sem keresné, a tekintetes nemes és nemzeti menyecskék és szűzecskék közt - - már a micsodások.

Hallgass! kiáltott rá Rózsa Dániel: tudom, hogy saját gazságaitok s istentelenségeitek mentségére készek volnátok mindenre! Ha tőletek függne, az ártatlanokat is bele kevernétek a dologba. De erre az idő lejárt s lesz a nemes tanácsnak s a bírónak gondja rá - megtudni az igazat, s ha többen vagytok, annál jobb! majd egyszerre fel fogtok perzseltetni - hogy a város kitisztuljon.

Vigyázzon magára, Rózsa Dániel uram, mond Tóth Örzse dühösen: ne hogy maga essék a verembe, mellyet másoknak ás!

Rózsa darabig hallgatott, azután Jancsónéhoz intézvén szavait szólta: több hat évnél, hogy szemem kísér benneteket, tudom hogy Szántó Mihály, Kovács Pál, Borbola Ferencz és Dancsó János csak olly boszorkányok, mint ti, és szintugy eljárnak az ördögök tánczaira és vigalmaira.

Csak ennyit tud kegyed - mond Banda Kati megvetőleg: nó én ennél többet is tudnék. - - -

Egygyel sem többet, semmirekellő gaz némberek, mint én, felelt Rózsa Dániel. De mivel nem akarom romlásokat s mivel sokat tehetek védelmekre, tőletek függ, hogy azt megérdemeljétek!

Megérdemeljétek, hogyan? szólta Tóth Örzse Rózsa Dánielre tekintvén, míg a többi boszorkányok némileg magokhoz térvén ijedelmükből, figyelmesekké kezdtek lenni a jött szavaira.

Álljatok ide körbe, szólta Rózsa Dániel s megmondom nektek, mit tegyetek, hogy jó indulatomat és szükség esetében védelmemet is megérdemeljétek.

A nők félkört képeztek a beszélő előtt.

Rózsa Dániel két pisztolyt s egy hosszú kést vont ki egyenként köpenyege alól, újra visszarejtván azokat és szólta. Látjátok, hogy hatalmamban vagytok, de hogy lássátok azt is, mikép a sátán maga - ha akarom - szolgálatomra van, figyeljétek! - egyik se mozduljon, kinek élete kedves!

A nők reszkettek az egy Tóth Örsét kivéve. - *Ezen embernek szüksége van reánk!* mormogta a vén boszorkány: se baj, várjunk!

Rózsa Dániel e pillanatban az üst alatt égő tüzet hamuval befödte, s a hézagot egyszerre sűrű setétség borította, azon *alig észrevehető fehér világpontra* kivéve, melly a boltozat tetején tévedezett. - Az agg férfiú háttal a tüzelő előtt, arczczal szemközt állt a setét rejtek leg-hosszabb falával.

Egyszerre a boszorkányok felsikoltottak s mindnyájan arczra borultak.

Mi történt? - mi hatott e némberekre s mi idézte fel e váratlan, önkénytelen felsikoltást, a rémület éles sikoltását?

Ugy tetszett e pillanatban, legalább a boszorkányok - Tóth Örsét sem kivéve, azt hitték látni, hogy szemközt velök a fal megnyílt s egy tekintetet engedett a pokolba. A fényes karaj közepette, mellyet e nyílás képezett, az ördög maga jelent meg.

Meg kell vallani, hogy a sátán ez uttal semmit sem kimélt, hogy megjelenése a legnagyobb hatást idézte elő, s bár a némberek őt éjsetében nem egyszer látták, legalább a boszorkány-pörökben állittatik, hogy vele ember és kecske képében gyakran találkoztak, kénytelenek voltak megvallani, mikép most egyszer látták őt igazán egész fényében és méltóságában.

A sátán egyébiránt nem sok költséget tett öltözetére, ellenben rémitő nagy két szarva volt, övig lefüggő széles vörös nyelve, s két nagy denevér szárnya, melyeknek fekete küllői, bőrrel összetartva, sas-körönyökben végződtek, szemei pedig akkorák s olly kísértetiesek, mikép tekintete még növelte a rémületet - mellyet személye előidézett.

Ismeritek most hatalmamat! kiáltott fel Rózsa Dániel, megfordulván hirtelen, míg a sátán s a pokol eltűntek s csak ama kis reszketeg *fénypont* - a boltozat tetején, jelelte a rendkívülit a hivatlan vendég érkezésében.

A némberek reszketve heverték a férfit előt, nem mervén szemeiket felemelni az ördög, kit még mindig jelen lenni hittek.

Most az egyszer Tóth Örzse is elvesztette lélekjelenlétét, csak midőn - első a többiek közt - felnyitotta szemeit, kelt fel olly hirtelen, miként azt aggott tagjai engedték s felkiáltott. Rózsa Dániel uram - látom, hogy kegyednek hatalma nagyobb mint az enyim s kész vagyok mindenre, a mit tőlünk kíván.

Végre a többi némberek is felvándzorgott, - de látszott, hogy az ördögnek személyes megjelenése óta e sötét házban egészen más szemmel nézték a jöttet, ki most egyszerre úgy tűnt fel előttök - mint valami boszorkányfőnök, ki közvetlen érintkezésben áll a gonosszal s ki sokkal többet tud, mint ők, vagy hogy szabatosabbak legyünk - mint ők hitték vagy állították tudni.

Fel! - kiáltott Rózsa Dániel: gyujtsatok gyertyát!

Miután Tóth Örzse némi motozás után egy darabka fagyugyertyát meggyújtott, Rózsa Dániel erélyes hangon folytatá: az én hatalmam ollyan, hogy ha valaki, úgy én meg tudlak menteni titeket, ha a nemes tanács nyomotokba akad.

Ellenben, ha akarom, semmi névvel nevezendő vallomástok nem fog használni; nem fogtok senkinek másnak mint magatoknak árthatni, és csak azok és annyian közületek, kiket és a hányat én akarok, fognak a máglyára kerülni. - Azért tudjátok meg, hogy mindnyájatokat csak egy menthet meg - feltétlen engedelmesség, *mert én vagyok a sátán főkapitánya* s én parancsolok mindnyájatoknak!

E szavakra Tóth Örzse s utána a többiek kiáltottak: legyen minden úgy, miként azt nemzeti uram parancsolni és elrendelni fogja, mi engedelmeskedünk.

Halljátok tehát, a mit mondani akarok: ez órától fogva minden holnapban egyszer, hold töltekor, péntek napon, meg fogtok itt annyian jelenni, a hányan csak jöhettek, hogy kiadjam nektek parancsaimat. - Vigyázók legyetek! mert a tanács és főleg Szőregi Zakariás ügyvéd régen nyomoznak benneteket s ha eddig semmi sem történt ellenetek, oka az, hogy én akadályoztam a hatóság fellépését. Nem vagytok sem elég eszélyesek, sem óvakodók s mindent úgy cselekesztek, hogy az egész város tudja, - ennek nem szabad többé történni!

Igaz, igaz, mormogták a némberek.

Ugy van - szólt Tóth Örzse: vannak köztünk elegenden, kik avval is dicsekednek, a mit nem tudnak, s ahhoz is fognak a mihez nem értenek; vannak, a kik ha megharaguszna, fenyegetőznek, aztán ha a szerencsétlenség bekövetkezik, mindenki őket vádolja.

Vigyázz jól, Tóth Örzse, mond Rózsa: hogy az, a mit mondtál, magadra nézve meg ne történjék, mert könnyű valamivel dicsekedni, mi hatalmatokban nincsen, de nehéz ám aztán az igazság kezét feltartóztatni, ha saját vallomásaitokból hozza az ítéletet fejeitekre.

Főleg neked, Banda Kati, gondod legyen arra, hogy mikor e helyen megjelentek, ez a legnagyobb óvatossággal, éjfél után történjék s hogy ezen összejöveletekről senki se tudjon semmit.

Szerencsére, hogy e helyet kivületek csak én ismerem, s a mult napokban csak azért hoztam egy éji őrt, kit véletlenül az utcán találtam, *hogy őt a rejtek nem létezéséről meggyőzzem.* - Nekem azt a sátán maga kijelelte s felfedezte. - Később, ha minden el leend rendezve, ha egyenként tudandom hányan vagytok Szegeden boszorkányok, akkor majd valami más rejtettebb gyűlőhelyről fogunk gondoskodni.

Mit kell addig cselekednünk? mond Tóth Örzse, ki most már sokkal alázatosabb volt, mint a jelenet elején.

E kérdés után s látván, hogy Rózsa Dániel a felelettel kissé időzik, folytatá: Nem lenne-e okosabban, ha a helyett, hogy itt Jancsóné asszonyomnál összegyűlünk, egyenesen a Gellérten vagy valami keresztúton tartanók gyűléseinket?

Nem, Tóth Örzse: olyan helyeken a sátán nem szokott tanácskozni, hanem parancsokat osztani, mulatni és vigadni. Tudjátok magatok, hogy oda ezrek és ezrek gyűlnek, a világ minden szögletéből, ott tehát sem idő, sem alkalom gyűlésezni. - A fő dolog az, hogy a sátánnak, ki még egyszer meg fog itt idézetemre jelenni, részletesen jelentést tudjunk hiveiről tenni, s neki megmondani, hányan vannak azok, kik őt Istenként imádják, azért a jövő gyűlésen elő fogjátok nekem minden szegedi boszorkány és boszorkánymester nevét mondani, hogy jelentést tehessek urunknak, a sátánnak.

Meg fog a sátán újra jelenni, folytatá Rózsa Dániel szigorú hangon: hogy azokat, kik ellenem valaha vagy tettel vagy szóval vétenek, megsemmisítse; azoknak pedig, kik engedelmesek és hallgatni tudnak, jó és fényes helyet készítsen el országában s itt e földön is segítse, a mennyire lehet, a nélkül hogy az szemet szúrjon; sőt ha máglyára kerülnének is, őket kicserélje, mielőtt a láng fejük felett összecsap.

E pillanatban Rózsa Dániel elfujta a gyertyát, azután felkiáltott.

Aglá - agla - agla - szadai - szadai - szadai - tetragammaton, szadai tetragammaton, Otheos tetragammaton, szadai - szadai - szadai jelenj meg!

Ezen ördög-idézetet néhány másod percnyi szünet követte, mely alatt a boszorkányok behunyván szemeket, félelmükben a földre borultak, - azután egy durranás hangzott, mely e sötét boltozatot látszott megingatni s jövő pillanatban a rejtek oldala felnyílt, miként azt először láttuk.

Rögtön azután a sátán jelent meg lángszin koronával fején, vérvörös palástban, míg hosszú farka gombolyagot képezett lólábainak körmei mellett.

Esküdjete! szólt Rózsa Dániel hatályos hangon: hogy nekem mindenben engedelmeskedni fogtok. - A boszorkányok reszketve emelték fel fejeiket, ijedve meresztvén pillanatra szemeket a látványra, s behunyván megint.

A sátán megmozdult, mintha súlyt akarna Rózsa Dániel szavainak adni s a boszorkányok remegő hangon kiáltottak: esküszünk!

Esküdjete! szólt a férfiú újra még hatályosb hangon: hogy nevemet sohasem fogjátok megnevezni, akármi is történjék veletek, s hogy azt még a kinzópadon sem engeditek kicsikartatni magatokból, ha akarjátok - hogy a lángok közül mentve legyetek.

E felszólításra a sátán még élénkebb mozdulatot tőn, mintha megrázta volna magát s a világ karajszélén még pár ördög főt s vasvillák három ágait lehetett látni.

A boszorkányok félholtan az ijedelemtől rebegték újra: esküszünk!

E szavakra a sátán eltűnt s mindnyájokat mély setéség vette körül.

Gyujtsátok meg a gyertyát! szólt a férfi. Tóth Örzse, ki nem kevesebbé ijedt meg, mint a többiek, felvászorgott a gyékényről, mellyen hevert, s nem sokára a kényszál a hamu alatti parázsban lángot vetett s ezután a gyertya meggyújtván, újra azon kétes, kísérteti derüt árasztotta, mellyben láttuk már e setét hézagot.

* * *

Minő nyilvánításokat tett Rózsa Dániel a boszorkányok előtt; miként intézkedett, hogy mind azoknak neveiket s tartózkodási helyeiket megtudja, kik boszorkánysággal s kuruzslásokkal foglalkoztak; miért akarta, hogy az egész ördögi cimboraságot megismerje, - mint szintén, mit kellessék a sátán megjelenéséről tartanunk? - nem maradand végig titok előttünk.

A NYILVÁNULÁS.

Ha elmondottuk mind azt, mi történetünkre vonatkozással, annak jó és bal esélyeire befolyással bírt, míg Ágota és Regina gyermekek voltak: ideje, megközelítnünk azon éveket, mikor - Szlatinay közlései szerint, Futaky Ferencz - egyszerre és váratlanul lemondott minden szigorról s velök úgy bánt, miként mindig kellett volna.

Szeged ez időben nem volt már olly terjedt város, mint a régi királyok korában. - Dorosma és szent Mihálytelke elszakadtak tőle, miként a gazdag emberektől a hizelgők uszálya, ha vagyónuk gyérül s asztalukon kevesebb tál párolog. Ha egykor az alföldi város - rendre magához kezdte ölelgetni a közeli telepeket, eseményeink korában eléggé összeszorult arra, hogy még kisvárosiabb színnel s hajlamokkal birjon, mint egykor.

Nem hiányzott e hajlamok közt a kíváncsiság, ezen oldalsarja a mindentudási váagnak, e kis morzsája a bölcsesség kövének, melly a helyett, hogy miként ez, valódi mindentudást adna, - *több tudást* adott néha a valónál.

Igy könnyen meglehet, hogy mind abban is, a mi Futaky Ferencznek vélt vagy fogadott leányai iránti újabb alkalmazásáról mondatott, több vagy kevesebb volt a valónál.

Ha egyik úgy okoskodott, hogy az ember minden hét évben megváltozik, s így Futaky uram is - bár kissé későn - szelidebb ildényeket kezd felvenni; mások azt hitték, mikép a leánykákra valódi szülőikről talán egy kis örökség esett, s így a fősvény Futaky, nem kellettén a magáéból költeni, megtágitotta erszénye korcsát stb.

A mi sejtelmünk, vagy hogy hirlapi modorban szóljunk - a mi *verciónk* a következő.

Futaky Ferencz, mikor a leánykák a 15 évet elérték, s valami benszülött gyöngédség okozá, hogy egyszerű öltönyeikben is olly csin és izlés uralkodott, melly nem engedte egészen hatás nélkül elveszni a természettől nyert bölcsőajándokot, - értjük ama rendkívüli szépséget, mellyről már e lapokban említés tétetett, - mondjuk - ekkor Futaky Ferencz már koros ficzkó volt.

Ám de az előhaladott kor nem óv meg mindenkit a bohóságoktól, s azon uri ember, ki egyszer állította, mikép ha megifjádnék - *60 éves volt a jámbor* - alig ha nem követne el tapasztalásai segedelmével még több esztelenséget, mint a mennyi már - mint sok más becsületes embernek - rovására jegyezve volt - sokkal igazabbat mondott, mint maga hitte.

Futaky tehát azt kezdette észre venni, hogy kis sógorasszonykái napról napra szebben fejlődnek, s meg volt némileg lepetve az által, miként történt, hogy ő, kinek kertjében két illy paradicsomi virág fejt ki, csak most kezdi észre venni, minő kincscsel bir.

Ha Futaky taglalgatásaiban s észleléseiben e ponton megáll, nem lehet kifogásunk ellene; de a koros ur tovább ment andalgásaiban s úgy vélekedett, hogy semmivel sem tehetné egyikét vagy másikat e hölgyeknek szerencsésebbé, mintha ő, a még ép - és saját véleménye szerint - jó kinézésű férfiu, az e célra választottat kezével, s a mi ezután jó - vagyonával boldogitná.

Már mennyi része volt ebben a koros ur önzésének, nem vizsgáljuk, de annyi igaz, hogy olly nagy eszméjével bírt a boldogságnak, mellyet ez által az árvák egyikére halmazand, mikép semmi egyéb nem aggasztotta - csak a választás.

Ez nem volt csekély feladat, s minő utógondolat vezérlette őt, midőn végre a szép barna Ágotánál állapotott meg, nem tudjuk megféjteni.

De hogy ez így volt és nem másként, mindenből gyanitnunk kell, a mit eddig fülhegygyel hallottunk.

Azt hisszük tehát, hogy a két hajadon Futaky uram ez eszméjének köszönhetette sorsa változását. Atyjok - ekkor még atyjoknak hitték és nevezték - a macska-tánczot a forró kása körül avval kezdte meg, hogy mindkettejüket kimosdatta a szennyből s aztán nem csekély megfélepitésükre mint sógor lépett fel, nyugdíjra tévén a mogorva és zörgő atyát.

Ha azonban Futaky uramnak jó szemei voltak, másokéin sem nőtt hálóg, s különösen két ifjat tudnánk megnevezni, kik nagyon sűrűn kezdettek Szegeden mutatkozni; pedig nem voltak oda valóak s az előtt ritkán lehetett őket ott megpillantani.

De hogy velők mielőbb megismerkedjünk s megtudhassuk - ki lőn a versenyben a sors által kegyeltebb, ők-e, vagy a koros Seladon, előtérbe kell a Mártonváryakat vezetnünk.

Történetünk elején a többes számban említettük a Mártonváryakat s valóban, Évának - Felsenthálnének atyján, Istvánon, kívül, a család más és néhány tehetős tagból állt, megtartván egyébiránt a családi jelleget.

Mártonváry Zsigmond, az elébb említettnek unokaöcse, egy volt azok közül, kiket a vidékben, mint vendégszerető s rendezett gazdasággal bíró embereket, legtöbbször emlegettek.

Mártonváry Zsigmond és István családjai közt mindig jó egyetértés volt, s főleg az utóbbi időkben, mikor rokonukat annyi csapás érte egymás után, miként arról már említést tettünk, Zsigmond mint jó és tetteleg résztvevő rokon tüntette ki magát. - E részvétre szellemileg is nagy szükség volt; mert bár Mártonváry István jól férjhez adta többi leányait, s maga és neje, egészségesek voltak: Évának iszonyu vesztesége, s az aránylag súlyos károk után, melyek őket érték, baljóslatú, végzetes bánat terült el az egész háztartáson. - Mint kiken átok nehezkedik, valami határozatlan, mindig háttérben leső félelem fogta őket körül, mint ha ennyi veszteséget irtózatoss végcatastrophnak kellene követni.

Mártonváry Zsigmond előítéletektől ment, egyszerű falusi ember volt s nem csüggedett el egy könnyen sem maga, sem másokért; - azért házában a régi jó kedv és derűtség uralkodott.

Azon mértékben, melyben István házában leányainak férjhez menetelük után gyérültek a vendégek, növekedett ezeknek száma nála, hol nem voltak ugyan szép hajadonok, de igen, eleven ifjak, tele életkedvvel s életörömmel, kiket barátjaik ritkán hagytak magukban.

E két ifju neve Endre és Jenő. Nincs okunk a titkolódzást tulfeszíteni; azért magunk melegítjük itt fel emlékezetét azon éjnek, hol az üldözött Ágota ajkairól a legválságosb perczben - e két név röpcent el. - Bár sok Endre és Jenő lehetett Szegeden és vidékén, alig csatlakozunk, ha Mártonváry Endrét és Jenőt hisszük azoknak, kiket Ágota megnevezett. - Ezt hinnünk annál megbocsájthatóbb, mivel Endre és Jenő valami ünnepély s ezt követett tánczvigalom alkalmával először pillantván meg a két Futaky leányt, azóta semmi alkalmat el nem mulasztottak őket láthatni.

A latin - *rara concordia fratrum* - bennök merőben megczáfolta magát, mert a két ifju közt a legbensőbb egyetértés uralkodott.

Nem csak jó testvérek voltak, hanem a legjobb pajtások és cimborák, s olykor - a balga fiatalságnak szivesen, sőt irigylettel megbocsájtható bohóságai közben jó czinkos is volt a két jeles fiu.

Nemde legkellemesb visszaemlékezéseinket épen e bohóságok képezik; mig nemegyszer úgy nevezett komoly és bölcs cselekedeteink, mint fokonzinti kiábrándulásaink s csalódásaink setét jelkövei, meredeznek előttünk a visszahozhatlan multból.

Mártonváry Endre és Jenő barátsága közmondássá vált a vidékben.

Szegeden jól ismerték őket, minden tréfára, minden mulatságra kész, széles jó kedvükben. Főleg a szép polgár leánykák, kik azonnal ajtók, ablakok elé siettek, ha a két vakmerő lovas végig robogott a poros utczákon - egész köblös földet uszályá olvadva söpörvén maga után.

Már a legelső alkalommal midőn a két ifju, a Futaky leányokat színről színre látván, visszatért szülőihez, nem tudott elég szót találni dicséretükre. Alig végezte be Jenő, azonnal rágyújtott Endre, s alig engedett Endre egy kis rést bele szólni beszédébe, azonnal ráhuzta Jenő - nagyban pedig!

Szülők nem láttak semmi helytelent e dicséretben s nem mondtak ellen annak.

A két ifjunál azonban a dolog öntudatlanul bár, komolyabb volt, mint magok hitték, s ellenállhatlan vágyat éreztek minduntalan visszatérni Szegedre, hogy a Futaky leányokat, bár csak a féltények mögött láthassák.

Egy farsangi ismeretséget tovább fűzni a mindennapi dolgok közé tartozik, s az ifjak nem sejtettek semmi nehézséget ebben; de már azon körülmény, hogy minden héten párszor látták őket a szegediek Futaky háza előtt fel s alá lovagolni, a nélkül hogy abba belépnének, tanuskodik az ismeretség további folytatásának nem legfényesebb eredményéről.

Valóban Endre és Jenő, ha itt-ott véletlenül találkoztak is a Futaky hajadonokkal, ha velök pár szót váltottak is, azon kérdésre, ha meglátogatják-e őket? - előbb kitérő, később minden indokolás nélkül tagadó választ nyertek.

Mi okozta ezt - miért lőn épen két olly csinos, jól nevelt és tehetős szülőktől származott ifjunak azon házhozi járás megtagadva, hol eladó leányok voltak: ezt az ifjak nem tudták vagy inkább nem akarták maguknak megfejtetni; hiuságuk pedig nem engedte ezt elpanaszolni szülők előtt, kik nem egyszer enyelegve vonatkoztak gyakori látogatásaikra a szives alföldi városban.

Hogy e látogatásoknak célja nem egyéb, mint a két Futaky hölgy, ennek eltalálására nem sok jósszellem kellett; mert Szegednek minden egyéb előnyei mellett - sértés nélkül mondhatjuk, - hogy főleg nyári és tavaszi hónapokban ott abban, mit a fiatalság mulatságnak nevez, nagy hiány volt, legalább azon időben.

Egy illy sikeretlen lovaglás után a szülői házhoz érkezvén vissza, a két ifju kedvetlenebb volt a szokottnál.

Egy tágas, egyszerűen butorzott szobában látjuk őket gyertyagyújtás után szülők társaságában.

Mártonváry Zsigmond s neje is jóval meghaladták a negyven évet. Igen tisztos pár volt ez s mindkettőn látszott, hogy jobb napokban, mikor még román közmondás szerint, *el nem haladt a vén asszony a kalácscsal*, nem egy szem állhatott meg rajtuk.

A két ifju tanuskodhatott ezen utóbbi állításról; mert Endre inkább atyjához, Jenő pedig anyjához hasonlítván, kiállták természet és arcz tekintetében az akonát bár hol. Mind a két ifju barna volt, mindkettő eleven kék szemmel birt, a különbség csak a vonásokban létezett.

No fiam! szólt az öreg Mártonváry, miután a társalgás előbb közönös tárgyakról elég csökönően folyt, azután pedig egészen fennakadt - mintha ketté metszették volna, - no fiaim, mit csinálnak a szép Futaky leányok?

Alkalmasint otthon ülnek s az olvasót mondják vagy fonnak, felelt Endre boszusan.

Az olvasót mondják? szólt Mártonváryné. Én sohasem hallottam, hogy az öreg Futaky Ferencz olly ájtatos ember lenne s leányait vagy rokonait olly ájtatosan nevelné.

Sőt, tevé hozzá a mindig derült házi ur: épen ellenkezőt tudunk róla vagy - tud a világ.

Ellenkezőt? kérdé Jenő, ki le nem ült volt, mint a többi, kíváncsian.

Nincs különben, felelt Mártonváry. Futaky uram körülbelől - 56-57 éves. Igaz, hogy a kort nem lehet eltagadni; mindig megszántja az a jelbarázdákat, de mind a mellett Futakyt alig ha valaki 45 évesnek is tartaná. Épebb embert én legalább sohasem láttam, s ha amugy neki pödörné bajuszát, még elmehetne leányt kérni *hol sok van, kérő pedig kevés*. Ezt csak azért emlitem, hogy ne csudálkozzatok, ha ezen ember még alig 10 évvel ez előtt úgy változtatta a szeretőket, mint más keresztény ember a naptárt. Ez oka, hogy fiának szerencsétlen esete s miután második nejét is elvesztette, nem házasodott meg harmadszor is.

Sok mindent beszélnek róla Szegeden, mond Mártonváryné, de pletykaságokra mit sem kell adni, egyet azonban megjósolhatnék nektek, jó fiaim.

S mi lenne az? kérdé a két fiu élénken.

Az, felelt a nő, hogy Futaky sohasem adná egyiteknek is rokonait.

Nem adná! szólt nevetve Endre, ki lassanként visszanyerte szokott derült hangulatát: gondolom, erre főleg az kellene, hogy megkérjük őket - ez pedig nem történt.

S nem is történnék, tevé hozzá Jenő, anyja kezét vonván ajkaihoz, - kedves jó szülőink tanácsa nélkül.

Édes fiam, mond atyja, ha feleség kell, tanácsoljatok magatoknak, ez a ti dolgotok; egyébiránt a két leánykáról eddig csak jót és dicséretet hallottam, nem látnék semmi kifogást a dologban, bár megvallom, Futaky uram nem tartozik azon rokonszenves emberek sorába, kikkel rokonságba vágnék lépni. Nőm eltalálta az ügy bibéjét fiaim. Futakyról én sem hiszem, hogy valaha illy szövetségbe beleegyezzék.

Már mi ellenvetése lehetne Futaky uramnak? mond Endre, felvetvén ajkát s megpödörvén sugár barna bajuszát: *Az a régi dolog fiáról?* - bizony ennyi idő óta kihülhetett volna a boszu keblében. Aztán mi közünk nekünk s drága szülőimnek avval, a mi rokonunk, István, körében történt!

Van mit az ember sohasem feled, fiam Endre! mond Mártonváryné; s én ha az illy tartós gyűlölséget mint jó keresztény nem hagyom is helyben, nem tagadom, hogy a hidegséget, mellyet Futaky a Mártonváry név ellen érez, nagyon is jól megfoghatom; bár a sors eléggé megboszulta fiának halálát, s szegény Éva mind e mai napig nem tud egészen magához térni.

A két ifju az utóbbi szavak után elhallgatott, azután Jenő egyszerre felkiáltott. Ej, drága szülőim, a gyűlölség nem tarthat örökre, aztán két olly szép leányka, minőt az alföld még nem látott - - megérdemlené -

Bolondságokat elkövetni? vágott közbe Mártonváryné. Ennek egyáltalában nem látnám szükségét, Jenő fiam. Istennek hála, egyéb sincs több Magyarországon mint szép leány; két olly fiu, mint ti, nem szorult arra, hogy Szegeden tul ne merjen menni leányt és háztüzet látni.

Van-van leány a mennyi csak szivnek, léleknek kell, drága anyám, szólt Endre, miután Jenő elhallgatott: de nincs több Futaky Ágota széles e világon.

És Regina! tette hozzá Jenő hévvel, mintha roszalná, hogy bátyja Ágota nevét mondta ki először.

* * *

Most egy igen nevetséges jelenet keletkezett, mellyet alig ha úgy le birunk írni, hogy annak egész bohózatos valóságát elő tudjuk tüntetni.

Alig hangzott el Ágota neve Endre ajkairól, midőn Jenő bátyjához rohant, mintha fel akarná dönteni. Endre Jenőre meresztette szemeit, de ez nyakon fogta őt s annyira össze vissza ölelte, hogy szülői meg nem foghatták, minő kicsattanása a testvéri szeretetnek kapta meg őt, hogy azt épen most s minden előzmény nélkül illy hatályosan s bohó modorban nyilvánítsa.

A jelenetben a legnevetségesebb az volt, hogy Endre maga sem tudta, mi érte utól Jenőt, s azt hitte, hogy öcsce megtébolyodott. De evvel nem volt még Jenő magasztaltsága befejezve; alig fejtekezett ki Endre karjai közül, el kezdett ugrálni és táncolni, mintha ez uttal csak ugyan némi szállás-változtatás történt volna a felső emeletben, t. i. saját vidor ifju fejében.

A két szülő és Endre magokhoz térvén első bámulásokból, hahotára fakadtak Jenő urnak e rendkívüli nyilatkozmányain, míg végre az öreg ur szóhoz jött, az asztalra csapott öklével s félig nevetve, félig boszusan felkiáltott: Jenő fiam! eszed ment-e el! tatár tánczot jársz, mi lelt egyszerre, mintha a kolumbácsi legyek kergetnének?

Jenő megszűnt végre ugrálni s megállván - felkiáltott: kedves atyám! Isten látja lelkemet, sok jó órát leéltem szelid házi egünk alatt, e kedves-kedves szülői háznál, de jobb kedvem sohasem volt!

És miért olly hirtelen, illy rögtön? kérdezte anyja, kinek kedélyére jó tevőleg hatott, a mit fia mondott.

Hát neked, Endre, nincs illy jó kedved mint nekem? kérdé Jenő, anyja kérdését felelet nélkül hagyván.

Nekem, mond Endre csudálkozva, nekem sincsen épen rossz kedvem, de hát miért lenne illy rendkívül jó - épen most! - - Itt egyszerre fenakadt Endre, azután mintha valami új eszme ragadná meg, ő is neki rohant Jenőnek, össze vissza ölelte s miután Jenő ezt hasonló szívélylyel és rohamossággal viszonzta, a két ifju forgatni kezdte egymást, mintha tánczba akarna kerekedni.

Isten bizony langaust járnak, mint a német tiszt urak! mond Mártonváry, meg nem foghatván, mi szállt egyszerre a két ifjuba.

Most már semmi baj! kiáltott fel Jenő.

Most már minden jól van! kiáltott fel Endre.

Miénk a világ! szólt Jenő.

Miénk a világ! ismételte Endre.

Fogtok-e már egyszer szólni, gaz fiúk! riasztott rájuk tréfás haraggal Mártonváry; bizony még az egész házat felforgatjátok.

Miénk a világ! kiáltott a két fiu.

Eddig is tiétek volt! mond Mártonváryné, s mindnyájunké Isten kegyelméből.

Enyim Ágota! mond Endre.

Enyim Regina! viszonzá Jenő.

Ah! mond Mártonváry, elővevén pipáját s lassan megtöltögetvén. Ez tehát a világ számotokra, drága fiam uraim! és mi többiek hol maradnánk?

A két fiu nevetett, látszott, hogy új öröm szállta meg őket, hogy valami kő gördült le sziveikről.

Mártonváryné csóválta fejét: bohó két fiu vagytok, drága szülötteim! szólt azután kedélyes hangon: de hogy miért és miként legyen Ágota a tiéd, kedves Endrém, Regina pedig a tiéd,

kedves Jenőm, s hogyan jöttetek ezelőtt 5 percczel e nevezetes felfedezésre?, ezt az én csekély bölcseségem meg nem foghatja.

Kedves anyám! szólt Endre, ne nehezteljen reánk, szerelmesek vagyunk, nem nagy véték 22-23 évvel; kedves atyám is szerelmes volt - -

És minő! szólt közbe az öreg Mártonváry, állásba tevén magát.

Mártonváryné nevetett. Jól van, mond, és tovább, halljuk mit szándékozik fiam uram a példálódzásokból és célzásokból levonni saját előnyére!

Szerelmesek vagyunk mindketten, ismétlé Endre.

Fogtok-e már szólni? vágott közbe Mártonváryné: szép ujság! mintha nem tudnám régen.

Igen de, mond Endre: e mai napig nem tudtam, Jenő mellyiket szereti a Futaky leányok közül. - -

Mint szintén én sem, kedves anyám, mellyik tetszett leginkább Endrének a kettő közül - tette hozzá Jenő.

Nem tudtátok? mond a nő.

Féltünk erről szólni, mond Endre: mindig csak a két leánykát emlegettük, dicsértük, magasztaltuk.

S miért nem szóltatok? miért féltetek és most egyszerre nem féltetek?

Mert attól tartottunk, hogy mindkettőnknek egy tetszik, mond Jenő. Én azt hittem, hogy a ki Reginát látta, annak nincsen szeme Ágotára.

Én pedig, mond Endre azt, hogy a ki Ágotát látja, akár soha se lásson más leányt.

A gyöngéd kimély - e pár felkiáltásban tökéletesen jellemzi a két remek fiut.

Megálljatok csak! holtig tanul a pap, mond Mártonváry. Egyet fejtsetek meg nekem: miként világult fel egyszerre agyatokban, hogy egyik Ágotát, másik Reginát szereti?

Nem tudom, mond Jenő: mikor Endre Ágotát kiáltotta ki legszebb leánynak a világon, egyszerre úgy tetszett nekem, mintha nagyot lőttek volna fejemben.

Nekem pedig, mikor Jenő kérdezte, ha nem örülök-e én is, mintha csak egy toronyfedél vetett volna lángot.

Fiam! mond Mártonváry hahotára fakadva, ez eddig igen jól van - - csak aztán - - de miért rontsam el kedveteket!

Mondja ki, uram atyám, minden gondolatát, biztatta Endre.

Ez megtörténhetik, viszonzá Mártonváry, miután a két fiu újra helyet foglalt, még pedig örömtől sugárzó arcokkal. - A mint mondtam már, nekem szerelmeskedések ellen nincsen kifogásom s az oltárig még hosszú az ut.

Miért? kérdé Endre.

Miokon? kiáltott fel Jenő.

Majd meghalljátok, felelt atyjok, - csak béketűrés. - Futaky egyiteknek sem adja rokonait, erre fogadást ajánlok nektek; még kevesebbé pénzes ládáit, mert gyermekei nem lévén, alkalmasint két ángyascájá öröklendi vagyonát.

Tudja ezt, uram atyám, bizonyosan? kérdé jókedvűen Endre.

Legalább a legbizonyosabban hiszem tudni.

Az az, *hiszi* uram atyám, mond Endre, mert ki valamit *hisz tudni* - a két eszme együtt meg nem férvén - egyszerűen csak *hiszi azt*, attól pedig a *tudásig* hosszabb az út, mint a szerelemtől az oltárig. Ne rontsa, kedves atyánk, jó kedvünket! - Mit gondolunk mi a pénzes ládákkal! Elég annyi, hogy kedves szülőinknek két olly menyé lesz, minő nincsen tiz megyében körülünk. Aztán ha a leánykák szívét megnyerjük, a többi a mi gondunk, csak el nem veszi Futaky uram maga őket nejl.

Az sem lehetlen! de nem elegyedem dolgotokba, eddig még azt sem tudjátok, megtetszettek-e a leányoknak, s ha nem egyitekbe szerelmes-e mind a kettő?

Például belém! mond Jenő.

S miért nem belém! veté közbe Endre.

Én Reginát neked engedem, folytatá Endre.

Én pedig Ágotáról mondok le számodra, felelt Jenő.

A szülők nevettek, mert mind az, a mi történt és mondatott, olly derült hangon s olly vidámon nyilatkozott, hogy az egész társalgás inkább valami hosszan űzött tréfához, mint komolyan tárgyalt ügghöz hasonlított.

A fiúknak azonban igen komoly szándékuk volt, s illy fiatal korban nem sokat törődtek a nehézségeken, ha a mit ifju képzetük remélt, azt majdnem valóságnak hitték - ezen senki sem fog csudálkozni. - Aztán - már abból is, a mit eddig tudunk, ugy látszik, hogy a fiúk nem heverték s a leánykák sem voltak teljes homályban az égés felől, mellyet szemeik szikrái lobbantottak a két ifju szívében.

Endre és Jenő elbucsuzván szüleiktől, az egész éjet átvirasztották, csak akkor vevén észre, hogy le is kellene feküdni, mikor már hajnalodott, volt tehát elég idő tanácskozásra. A mi választottaik viszontválasztását illeti, alkalmasint meglehetősen tisztában voltak ez iránt, mert ha az ajkak hallgattak, a szemek 22 és 17 évvel nagy ékesenszólással birnak.

**DANIEL RÓZSA, MAGUS,
PRINCEPS ET MAGISTER SAGARUM,
SUPREMUS CAPITANEUS SATANAE.**

I.

Évek teltek el Rózsa Dánielnek talányos czélu, de a tudatlan s babonás boszorkányokra nézve elhatározó határu megjelenése óta ama földalatti rejtekben.

Láttuk Rózsa első megjelenésekor Banda Kati romlakában, s mikor Örzi olly csudáson eltűnt, hogy az öreg ur szemei a boszorkányhírű nő szobájának szögletében egy tárgyra voltak függesztve, mintha ott valami reá nézve kíváncsi fedezett volna fel, említettük, hogy vonásain öröm villant át, s ki nem kerülhetett figyelmünket elfogult sietsége, mikor Mátyus uramat távozásra szólította fel.

Azután a mi később történt, t. i. megjelenése a boszorkányok éji összejövetelén; nincs kétség benne, hogy Rózsa Dániel Banda Kati szobájában azon titkos lejárast fedezte fel, mellyen át Örzsinek távozni kellett, ha csak nem hiszszük azt, a mit ama babonás korban nem egy hitt, hogy a boszorkányok képesek voltak láthatatlanokká tenni magukat s másokat is szemfényvesztés által eltüntetni.

Mátyus uramat pedig csak azért ügyekezett eltávolítani, mivel felfedezését senkivel sem akarta közleni, s miként később tanui valánk, egyedül használta azt, e rejteken át jutván - minden kétségen kívül - a kísérteti fonókába, hol mint a sátán főkapitánya lépett fel.

Ha most - és tegyük hozzá - évek után, a már jóval öregebb, sőt agg férfit felkeressük s e látogatásra épen azon pillanatot választjuk, mikor a hasonlóul jóval korosabb Banda Katit házának kapujába belépni látjuk, ezt azon megbocsájtható kíváncsiságból teszszük, ne talán valamit megtudni a viszonyról, melly Rózsa és a boszorkányok, mint szintén az ugy nevezett boszorkány-mesterek - principes sagarum - közt létezett.

E kíváncsiságot bennünk különösen azon körülmény idézte föl, mellyet már Szlatinay uramtól, mint akaratlan segédünktől s valódi bevezetőtől eseményeink tévegébe, említeni hallánk: hogy t. i. - néhány évvel Futaky Sebestyénnek, Futaky Ferencz fiának és Rózsa Dániel unokájának, s egyszersmind a két, gyermektelen ház akkori vélt örökösének gyászos halála után, a Mártonváryak tetemes - ugy szólván - egymást követő károkat szenvedtek.

Mik, ha nagyrészt a véletlen jelleget viselték, nem egyszer olly kitartók s megátalkodtak valának, mikép nem csuda, ha a vidékben rosz szándék eredményeinek tartattak; minket, - pedig, kik a viszonyok szálait kezeink közt tartjuk s személyzetünk jellemével tökéletesen ismeretesek vagyunk, azon közvetlen eszmére tértenek: ha e veszteségekben nem volt-e Futaky Ferencznek, a boszuálló természetéről ismert embernek, befolyása s következőleg Rózsa Dánielnek is - ipájának, - ki vele mindig a legjobb szövetségben, talán czinkosságban élt, s kiről tudva volt, hogy Sebestyént nagyon szerette, s halála után, többször bősziúten nyilatkozott Mártonváryék, különösen Mártonváry Éva - gróf Felsenthalné ellen, kinek hűtlensége fosztott meg két családot örökösétől.

Tiszteld az öregséget! Ez volt elve, ez kegyelete az ős kornak: - akkor, mikor a hószakállal, az arcz redőivel az ifjúság a tisztelen leélt életnek fogalmát kötötte össze, s az aggok hanyatló tagjai hasonlítottak a római rostrumokhoz, e viharhányt s kiküzdött maradványaihoz - a hős csatáknak. - Mint a tág koronájú tölgynek százados árnya alatt pihen a lankadt vándor: ugy keresett tanácsot, vigaszt, erőt a fiatalság ama nemes, szentesült öregségnél, melly élte

minden évéhez egy nagy emlékezetet, egy kiküzdött tusát, egy szent szenvedést vagy kiábrándult örömet csatolt. Mikor a spartai ifju, felkelvén a szinkörben, egy öregnek helyt adott, az athenei nézőség tapsra emelte kezeit. Oh! ott az élet százszorozott élvei eltompították már az aggkor iránti tiszteletet, mely az egyszerű szigorú Spártában még teljes erővel birt.

A fiatal athenei a zöldöreg vagy sir felé hanyatló aggnak redőiben nem látta többé az élet vetésének mélyen szántott barázdáit, csak a hanyatló kort, az eltűnt szépséget, a feloszlás intő szavát.

Vágjátok ezen elnémerült, e felpiperézett ifjakat arczba! - ezt mondhatandá az ellenséges vezér, miként Julius Caesar mondotta hadnak edzett, férfias legiőinak, mikor Pompejus kényes hada ellen indult, átlépven a Rubicont.

Hol e tisztelet nem bir többé erővel, ott a fiatalság maga fölött mondotta ki az ítéletet, mert előérzeni látszik, hogy nem tiszteletre méltó öregséget fog érni.

Ha illy gondolatok - s mondhatjuk - önkénytelenül merültek fel bennünk, oka az, hogy midőn eseményeink fonala Rózsa Dániellel vezet össze, a legöregebb férfiak egyikével Szegeden, úgy rémlik előttünk, mintha azon kegyeletből, melyet magunk kiemeltünk, semmit sem éreznénk ezen emberrel szemközt; mintha valami ösztönözne kimondani, mikép, ha a becsülettel öszült haj, ha érdem és tevékenység közt nyert redők minden időben érdemesek a tiszteletre: nincsen émelyítőbb s hitványabb jelenet, mint az öregség, érdem nélkül, feledett multtal, vagy épen elkésett szerepében a hiuságnak - s mikor minden redője orcának egy elfecsélt, kidobott életévre emlékeztet.

Aggasd körül tarka szalagokkal az ősz mausoleumot, vagy rakd az agg mohoson fekete épületnek ablakait tele piperetárgyakkal, nevetséget - néha boszankodást fogsz előidézni. Az első ékitésére egy koszoru elég, megújítva minden hervadásra; a másíknak legszebb éke a rajta borongó homály - az elviharzott multnak setét lehellete.

Légy kénytelen, egy aggnak életében nemes jelkövek helyett bohóságok vagy épen gonosz-tettek lelettárát kiolvasni: olyan lesz ez, mint mikor a kegyeletből emelt sirkőre ros gyermek torz képeket rajzolnak.

Mielőtt Rózsa Dánielt megközelitnök, kísérjük Banda Katit, ki, mikép mondja volt, most nyitott be az öreg urnak, ez időben szegedi birőnak, kapuján.

Az ebédlőben, hová a némbert legelébb vezették léptei, egy puposhátu kiseded férfiut pillantunk meg, kinek öltözete azonnal elárulta minőségét.

Ez Petyko volt, Rózsa Dánielnek régi meghitt cselédje, alig tiz évvel fiatalabb nálánál s így 70 éves vagy igen közel ahoz.

Jó napot, Petyko uram! mond Banda Kati, nesz nélkül tevén be maga után az ajtót.

Jobb is lehetne, Jancsóné asszonyom! viszonzá az inas, fel sem kelvén a székről, mellyen közel egy nagy zöld kemenczéhez ült, feltünően kaján orcát fordítván a jött felé.

No hiszen, nekünk sem osztották zsákkal a kalácsot, Petyko uram, mond a némbér savanyu arczczal s rekedt hangon. - Egyedül találom-e a nemzetes urat?

El van most foglalva, Jancsóné asszonyom, - kár annyiszor benyitni a házba. Béketürés! - rendre járják a bucsut; aztán talán nekem is megmondhatná, mi járatban van.

A mit én mondani akarok a nemzetes urnak, nem fogom a kend orrára kötni, Petyko uram. - Jól látok én s tudom, hogy eddig is csak a korsó voltunk - mi, kik hittünk - Rózsa uram kezében, mellyel a vizre jár, mig eltörík! a korsó tudniillik, - de az, a ki viszi is eltörhetik ám! - Elég, ha a biró s tanácsos uraimék a város tehenét fejik!

Ej-ej! ne zugolódjék, hugom asszony.

Nem kell ám este gyertyagyújtáskor alkalmatlankodni.

Bizony mondom a legtöbb gyertyát másokért égetjük, nem magunkért; az öreg ur arra sem ér rá, hogy vecsernyére menjen.

Vecsernyére? ne bolondozzék kend, Petyko!

Nem bolondozom, tiszta igaz, a mit mondok. Mióta szolgálom, még egyszer sem ért rá az egyházba menni, pedig minő szépen papol tisztelendő Páfrányi uram; olyan a szája mint a biblia, ha táblája mézes kalácsból volna.

Elhiszem azt, Petyko uram! hogy nem akaródzik a nemzetes uramnak az egyházba sétálgatni; no csak ne tegye magát, Petyko uram, mintha nem tudná, hányat szólt a kakuk! - Gondolom, azért, hogy olly ájtatosan pislog a mestergerendára, kend is többet ült a ló - vagy sárkányvázon, mint az egyházlóczákon.

Jancsóné asszonyom! szólt Petyko haragra lobbanva: ha így beszél, be nem eresztem a nemzetes urhoz, hiszen ha ott járnék, a hol mondja, láttuk volna egymást, gondolom, kend a Gellérten s a keresztutakon a szokott vendégek közé tartozik.

E szavakra Banda Kati igen illetlen válaszszaal felelt, mert száraz öklét összeszorítván, olly helyen adott Petykó uramnak egy hatalmas dúczot, melly őt termete hiányára emlékeztette, vagy inkább arra, miből a természettől többet nyert, mint kért volna, ha rábizzák. Azonban a méltányosság kívánja, hogy itt kijelentsük, mikép e nyilatkozat ököllet és hátulról a némből által olly szeretetre méltó tréfaszeszélylyel történt, hogy Petyko uramnak nem maradt egyéb hátra, mint azt rossz néven nem venni.

A nő kedélyes rajongása, ugy látszott, kiengesztelte a pupos hátú emberkét, mert mindjárt a kapott ütés után elég nyájasan szólt: ugy tetszik, mintha csoszogást hallanék - igen - mindjárt bemehet kend is - aztán, gondolom, elég is lesz a tanácskozás estebédig, mert a sok örködés miatt, Isten bizony, arra sem ér az ember, hogy egy italbort igyék.

Petyko ur nem tévedett, mert alig telt el ez utóbbi panasz után pár percz s a mellék szobán át annak ajtajáig mindig hallhatóbbak lőnnek a csoszogó léptek, s nem sokára egy oldal ajtón át, szemközt a két érdekes személylyel, kiknek párbeszédét kihallgattuk, egy koros némből lépett be az ebédlőbe.

Kend az, Jancsóné? szólt a jött.

Én vagyok, Rózsáné asszonyom, viszonzá Banda Kati, egy kis beszédem volna a nemzetes urral.

Rózsa Dánielné, mert ő volt, közönös tekintetet vetett a nőre, alkalmasint, megszokta az illy látogatásokat; azután egy másik ajtó felé intézvén lassu lépteit, hidegen szólt: Ott van - színről színre - és épen jó kedvében.

Jancsóné billentett fejével s nem vévén Petyko uramról is több tudomást, egyenesen a kijelelt ajtó felé intézte lépteit. E rövid utközben - csak magától hallhatólag morogva s a távozó Rózsáné felé pislogva - szólt: Na hiszen, ha nekem jobban befűtenek valamikor, mint a hogy szeretném, ez sem fagy meg - a ki lelke van! -

Ha - miként nincs okunk kétkedni - Rózsa uram Banda Katit s a Rózsa többi boszorkányhirű, s talán maguk által ilyeneknek hitt embereket használta, ugy ő is kisebb arányban azon emberek egyike volt, kik a mult korból, sőt a legközelebbi multból reánk öröklött hagyományokban, mint saját kegyelmükből helyettesített - *gondviselés* - akartak a nagy gondviselő ügyébe kontárkodni. -

Jóban alig járt a jámbor, de bár mi volt célja, egy nagy tévedésben sinlett, mint mindazok, kik jó vagy rosszban - a nagy gépnek, melyet világnak nevezünk, kormányába avatkoztak s a gondviselést akarták utba igazítani. - E tévedés az: hogy míg a hatalmas intéző a magasban a mindenségnek anyagi és szellemi minden mocchanását érzi, miként mi érezzük és észleljük érzéseink minden sajgását, elménk minden szárnycsapását: addig a gyarló ember - korlátolt nézetei s szűk látköre szerint ítél és munkál. - Azért van, hogy az életben olly sokszor csillámot szed fel arany álmokat s ábrándokat való helyett.

Mikor Jancsóné a második szobába lépett, szemközt állt Rózsa Dániellel.

Kétszer láttuk már e nevezetessé vált embert, *ki ez évben szegedi bíró volt* jeleül annak, hogy az emberek méltánylatát az életben nem egyszer vezeti a félelem tekintélye a rokonszenv rovására.

Láttuk őt lassu menetében a máglya felé, mellynek füstje elborította végkép szemeink elől, nem szükség tehát őt újra leírunk. - Csak annyit mondunk, hogy ezen ősz fő érdemes leende Rubens vagy Titian ecsetére, főleg ezen utóbbiére, kinek metszően vetett rajzai s éles ecsetje inkább mint bár kié, képes leende e szép, sajátos főt - élethűn adni; csak azt tesszük hozzá, hogy szemei még a régi igézettel birtak.

E tulajdonzás a valódi, mert a ki őt először látta, azt Rózsa Dánielnek tekintete ígézet alatt tartotta.

Mi hozta kendet hozzám, Jancsóné asszonyom? szólt az öreg ur, mihelyt, nem a legkellemesben meglepetve, a jöttre tekintett. - Nem mondtam-e s elég gyakran, hogy magam fogom hivatni vagy felkeresni, ha szükségem leend kendre. - Végre arra fog engemet Jancsóné asszonyom kényszeríteni, hogy semmivel se bizzam meg többé; mert úgy látszik, minden óvatosságot félre kezd tenni s engemet is gyanuba hoz - hivatali minőségemben.

Késő már, Rózsa Dániel uram! felelt a nő szemtelen daczczal s igen közel lépve az öreg urhoz. Szegeden már a boszorkányok befogattatásáról kezdenek susogni. - Évek óta halljuk a nemes tanácsnak e szándékát, de ha eddig nem történt, most úgy látszik, nem fog késni. Szlovenics uram sokat kerülgeti házamat, alig ha szelét nem érzi annak, a mi alatt a pinczében történik.

Ha érzi, senki más nem oka, mint kentek. - Vigyázatlanok - kérkedők - fenyegetődzők. - Nem áll meg bennök a szó s avval is hetvenkednek, mihez nem értenek.

Én hallgatok, mond Banda Kati: pedig egy sem mondhatna annyit, mint én. Mert nem csak nemzeti uram minden dolgát tudom, hanem Futaky uraméit is; hej pedig sok dolga van ám! Fele is elég őt az akasztófára vinni - sőt még messzibb - ha akarom.

Jancsóné asszonyom, viszonzá az öreg Rózsa, helyet foglalván s csendesesen töltögetvén pipáját: ha kendnek valamire szüksége van, nincs ok azért üres fenyegetődzésekkel előállni. - Kend tudja, hogy mennyi hatalommal bírok - s mikép egyetlen intésem elég arra kendet szemközt állítani sátánnal magával.

Tudom, mond a nő megvetőleg, hogy nemzeti bíró uram többet tud - mint a mennyit a nemes tanács, és főleg Szlovenics uram gyanitnak. Ha nem tudna annyit, nem volna kezembe üstöke s aztán 30 év óta vagyok a sátán szolgálatában, s láttam, hogy azokat is elhagyja - mikor a törvény rájuk teszi kezeit, kiknek legtöbb hatalmat adott.

Vigyázzon magára, Kati! vágott szavába az öreg ur, miután az első füstörvélyt eresztette tajték pipájából. - Vigyázzon magára s meg ne haragítson! Tudja, hogy nem szeretek tréfálni, a fenyegetésektől pedig mit sem tartok! - Mondja, mi kell - mi baj érte - mivel segíthetek? - fösvény voltam-e? - nem fizettem-e gazdagon - bőkezűen - szóljon?

Igaz, hogy mikor ama *t-s lovat* eresztettük Mártonváryék ménese közé - s a ragály alig hagyott meg egy-két darabot, jól fizetett nemzetes uram. - De ha csak pár csikót lopunk bár melyik vásárban, többet kapunk érte. - Mikor Mártonváry uram marháinak itató vályujába azt a szürdéket elegyítettük, melyből fele a gulyának oda vészett, - az embernek lelke fáj, ha arra a sok szép marhára gondol, - párjok nem volt az egész megyében! - megkaptuk az ígért jutalmat. - De hát ha rajta érnek? tizszer - mit mondok, - százszor akasztófára - vagy tűz-halálra ítélték volna! - s aztán gyujtogatás - -

Hallgasson! riasztott Rózsa a nőre, ki az utóbbi szavakat olly hangnyomattal ejtette ki, hogy azokat a szomszéd szobában könnyen meglehetett hallani. - Azután - fékezvén haragját - szelidebben folytatá: szóval, Jancsóné asszonyom, kend s a többiek - meg tették, a mit megparancsoltam - -

S a mit Futaky uram is akart, s talán inkább, mint a nemzetes ur, szólt közbe - mindig daczosan a nő: - mert jól tudom én, honnan fúj a szél, s hogy Sebestyén urfi halála volt a fergeteg, melly a Mártonváryék gazdaságát tönkre tette.

Legyen, mond Rózsa hidegen: mivel áll azért másként a dolog, mintha mindezt csak én parancsoltam és akartam volna?

II.

Másként áll uram! mond a nő mérgesen s kínálás nélkül leülvén egy székre: - mert erre tudva - bár Futaky uram maga óvakodott bele elegyedni abba, a mi történt, - most ő is kezeim közt van!

Szemtelen! kiáltott fel Rózsa Dániel - elvesztvén béketüresét.

Több szemtelent ismerek én! viszonzá a boszorkány dühösen, - ki a tanácsban ül s ítéletet hoz mások felett, míg magának kellene függni és égni! - - Ismerek ollyat is - - ki egy szegény leányt gazdag ajándékokkal elcsábított, s olly tetre birta, mellyre a hóhér pallosa áll a törvényben, ha nem a kereken törés! - olly szemtelent, ki hosszú évek óta avval kecsgettette büneinek eszközét, hogy meg nem hal addig, míg őt el nem veszi s minden vagyonát neki nem hagyja, - - s ki most - a vén ember, saját leányait akarja elcsábítani!

S ki ezen ember? kérdé Rózsa leigéző tekintetét légedeztetvén a nő felett, ki azt hunyorítás nélkül kiállta.

Mintha nem tudná, nemzetes bíró uram! - felelt Banda Kati, kaján tekintettel: - mintha bizony magyarázat kellene arra, hogy ékes vejéről szólok s annak szép kisasszonykájáról.

Csak beszélje ki magát, Kata hugom, mond Rózsa mosolyra kényszerítvén magát: - jó ha az ember néha bünei sorozatát elmondani hallja, de egyet jegyezzen meg magának, hogy vőmnek gyermekei nincsenek - egy volt! s nekem egy kedves unokám, ki ama büszke, nagy urak után járó Mártonváryék áldozata lőn. Ágota és Regina nem leányai, hanem sógornői vőmnek - - s ha megbolondul s a két koldus leányka egyikét elveszi, - ám lássa - az ő dolga, nekem evvel semmi közöm; bár más is találkozna Szegeden, ki e szerencsét inkább megérdemlené.

Tudom, mond Banda Kati, hiszen Örzi - ha titoktartó is - vallott annyit, a mennyi elég Futaky uramnak nyakát szegni. - Tudom, hogy a szép kisasszonykák sem leányai, sem sógornői - -

Kik tehát, ha nem sógornői? - kérdé Rózsa, ki a boszorkány utóbbi nyilatkozatai közben, némi nyugtalanságot árult el s szemöldeit összevonta.

Azt én tudom! felelt Banda Kati.

Azt kegyed tudja? tudja bizonyosan és Örzsitől magától? - Miért mondotta tehát, hogy Futaky saját leányai után jár?

Mert egész Szeged leányainak ismerte őket eddig, s csak nem rég beszélük, hogy Futakynak rokonai.

S mindezt, Kata asszony, Örzsitől tudja? s mit akar ezekből kihozni - minő tervet kohol? ki vele - hadd halljuk.

Örzi Futakyné lesz; uram! mond Banda Kati szilárd hangon, - vagy kegyed és Futaky máglyára kerülnek! minő igazán Banda Kata - özvegy Jancsóné vagyok! Igaz, hogy Futaky uram nem volt fősvény, igaz, hogy Örzsinek olly rakott ládái s arany marhái vannak, mikép tens asszonynak is oda illenék, s pénzét sem költötte el; de a leánynyal nem lehet birni, mióta észre vette, hogy az a kis sehonnai Ágota kimarta a házból, s ha eddig béketűrő volt, most minden áron Futakyné akar lenni!

Rózsa mélyen elgondolkozott, mintha valami új eszme ragadta volna meg őt, szünet lőn, s Jancsóné feleletet nem nyervén folytatta:

Ugy van, nemzetes uram! ennek meg kell lenni! - Nincs ok ettől vonakodni. Futaky uram és Örzi igen-igen jó ismerősök, legjobb, ha szemmel tartják egymást, úgy legalább jobban megóvatik a titok a háznál. Mert van elég ilyen, - csak hogy tudja, nemzetes uram! - Örzsiről pedig nem felelek, főleg mióta bújában néha a pohár fenekére tekintgél. - Nem is Futaky uramnak való az a két negédes leány, fen az ernyő, nincsen kas! - aztán gondoskodtak azok már magokról.

Vipera! mormogta Rózsa, fenhangon kérdezőn: Gondoskodtak magukról? - minő új rágalmat koholt kend ezekről a szegény gyermekekről?

Már ha nemzetes uram nem tudja, s azt sem látja, mi drágalátos veje urának házánál vagy inkább házán kívül, de rovására történik, - akkor jobb, ha hallgatok, majd megtudja, mikor a verebek is csevegik a háztetőn.

Beszéljen kegyed - ha már itt van: tudni akarok mindent.

Én elmondottam, amit akartam, szólt Banda Kati, felkelvén székéről, - s utolsó szavam az, hogy ha Futaky uram nem veszi nejlül még ez évben szerencsétlen öcsémet - - úgy megvakarhatja fejét ő is kegyed is, azért hogy városbíró s egész Szeged süvege - ha nem is jó kedvéből.

Maradjon, Jancsóné, szólt Rózsa remekül szinlett egykedvűséggel s derült hangon. Ha minden baj az, hogy Örzi férjet kapjon, azon segíthetünk: kinek olly tele ládái vannak s pénze is félre téve, az mit sem kap könnyebben, mint férjet.

Örzsinek nem kell más, mint Futaky. Ő tudja miért - - de makacsul e gondolatban van. - Talán fél inkább Futakytól, mint szereti őt, azért akar közelében lenni; de annyi igaz, hogy senki sem képes őt eszéből kiforgatni s nem jó az illy makacs személyeket kétségbe esésig hurcolni.

Mond valamit, Kati hugom, viszonzá Rózsa, kinél mindig a hugom vagy öcsém szó - a legkritább kedvezések közé tartozott. - Ezért még nincsen ok összeveszni velem. Tudja-e mit? - lépjünk egyezkedésre. Számíthatok-e kendre s a többiekre, kik eddig voltak s kik ha orvosi szereimet megfizették, elég embert gyógyítottak meg velök s tizszeresen vissza fordult pénzők. Mondom, Kati hugom - - számíthatok-e kentekre, - ha Futaky urammal egy év alatt elvétetem Banda Örzsét? - Tudja, hogy én sohasem szólok másként, mint a hogy gondolkozom.

A ki hinné! viszonzá gúnyosan a némbor, fürkésző tekintettel ügyekezvén kiolvasni az agg férfit valódi véleményét - arcza kifejezéséből, azután kibékültebb hangon tevé hozzá: - Lássuk, mit kíván nemzeti uram tőlem, feltéve hogy Örsi Futakyné lesz.

Ugy van, Kati hugom, feltéve, hogy Futaky vőm ne júl veszi kendnek öcskét, Örsét, mond Rózsa: - Az én kívánságom kevésből áll s megmondhatom néhány szóval.

A sok szerencsés gyógyítást - az én tudományomnak köszönhetitek.

Ej, Rózsa uram! szakítá őt Banda Kati félbe: mintha azelőtt semmit sem tudunk volna! Hány embert gyógyítottam már ki, mielőtt nemzeti uram megjelent a csonkához pincéjében?

Meglehet, viszonzá Rózsa, de tíz közt kilenczet megrontottatok a helyett, hogy meggyógyítsatok - -

Ha akartuk! szólt közbe Jancsóné, ki Rózsa nyilatkozata által - miként látszott - hiúságában volt sértve.

Szóval, akár mit mondj, hugom Kati, folytatá kedélyes hangon, s kedves hugát, - a szeretetre méltó özvegyet, tegezvén darab idő óta Rózsa: - kuruzslók valátok, míg most csudás gyógyítások történtek. - De a dologra! magad mondtad, hugom, hogy a nemes tanács szemmel kezdi a boszorkányokat tartani. - Az első és fő dolog tehát, a minek történni kell az, hogy legalább félévig semmi gyógyításba ne elegyedjétek! - Eredj el még ma Tóth Örséhez, beszélj Borbola Ferenczcel s ha lehet, legkésőbb holnap gyűljétek össze - de vigyázva s add mindenikének tudtára, mikép nagy mesterünk a sátn, látván hogy földi országlása az itteni tanács és pár vakbuzgó polgár és börtört félő némbor által kockáztatva van, általam, mint főkapitánya által, azon parancsát nyilvánítja, hogy a mai naptól kezdve hat egész hónapig semmi névvel nevezendő boszorkányságot ne üzzetek; a Gellértre el ne járjatok, senkit se gyógyítsatok, még kevesebbé pedig marháiban, egészségében vagy életében károsítsatok, míg a sátn maga személyesen megjelenvén köztetek, e tilalmat fel nem oldja.

S miből élünk addig? kérdi Banda Kati gyanus tekintettel.

A mit eddig szereztetek, édes hugocskám, felelt Rózsa: te pedig - ha szükségtől félsz, szólj! itt vagy, segíték rajtad; de azután mindnyájan örizkedni fogtok egymás közt s velem találkozni, vagy éppen engemet felkeresni, mi most, a míg a birói terhes hivatalt le nem rázom, kétszeresen szemet szur.

Szükség mindig van, Rózsa uram, szólt a nő, engeszteltebb hangon, mint ezen egész beszélgetés közben. Mindig rá fér a folt a zsákra s jó egy körtvét félre tenni szomszóság esetére. - Ide hát a segedelemmel! - De még egy szóm van, nemzeti uram, mond a nő pár másodpercnyi szünet után. - Én mindent végre hajtok, a mit nemzeti uram éppen most mesterünk nevében nekem parancsolt, - - de ha Örsi, a mai naptól számítva egy év alatt nem lesz Futakyné - -

A mit mondtam, meg van mondva, Kati hugom - vágott szavába Rózsa. Mához egy évre - ha nem elébb - Örsi Futaky Ferenczné lesz s örököse egész vagyonának.

Ezt az öreg ur olly szilárd, nyugodt hangon mondta ki, hogy Banda Kati arcza most és csak most nyert egészen kiengesztelt kifejezést.

Rózsa Dániel, ki - miként látszott - szenen állt s alig várta, hogy e veszedelmes személyt eltávolítsa, egy erszényt nyomott annak kezébe, mellynek sulya - mosolyt csalt a boszorkány fonnyadt ajkaira.

Megyek! mond a nő derült hangon: ne nehezteljen reám, Rózsa Dániel uram; - - hasztalan, kinek háza ég - oltja azt, a hogy tudja. - Most már szent a béke s reám panasza nem leend. Azonban egyszer még a kijelelt fél év közben s ha lehet, mielőbb eljövök ide, hogy elmondhassam, mit végeztünk, s minden el legyen intézve, míg már a tilalom tart.

Ezen utóbbi ajánlat egyáltalában nem látszott mosolygani Rózsa Dánielnek, de mivel nem akart ellenvetésekre s a társalgás további folytatására okot és alkalmat adni, csak annyit felelt:

Jól van, Kati hugom! de óvatos légy, keress ki valami zivataros estét, mikor az utcák üresek és senki sem vehet észre, mert mindnyájunk bőrében áll most minden gyanut kerülni, s a gyanut nyugalomba beszipendíteni.

Mikor Banda Kati eltávozott s léptei elhangoztak, Rózsa Dániel felkölt üléséből. - Arcza felgyult, mintha minden tüze, minden lobogása lefojtott haragjának arczáig utat törne, azután összeszorítván ajkait, jobb kezének öklét emelte fel és fenyegető, baljóslatu hangon rebegte inkább mint szólt:

Jó, hogy tudom! - így nem számítottunk - majd meg sugom vőmnek!

A SZÁBÁTH.

I.

A nyilvánulás után, melly a két Mártonváry testvér közt a vonzalmat - ha lehet - még szorosabban fűzte, s Rózsa Dánielnek utóbbi találkozója óta Banda Katival egy év telt el körülbelől, s Rózsa már nem volt bíró Szeged városában. E közben Endre szíve nehéz kísérteten ment át, mert Futaky Ágota néhány hétig forrolázban feküdt s Futaky háza hozzáférhetlen maradván az ifjak számára, Endre a legnagyobb nyugtalanságnak volt kitéve.

Sikerült ugyan neki és Jenőnek Reginával találkozni, mikor ez az egyházba ment vagy leánybarátnőit pillanatokra meglátogatván, vele olly házaknál jöttek véletlenül össze, hová járatosok voltak.

De e rövid találkozások csak egy csöpp valának Endre égő nyugtalanságára, kit szenvedélye nagyságával semmi sem győzött meg inkább, mint a fájdalom, mellyet Ágota hosszas, kétséges kimenetű betegsége közben szenvedett.

Azonban jobb orvos a fiatalságnál nincsen; a természet, melly kifejlésben van, sok erővel bír az akadályokat legyőzni, s Ágota végre visszanyervén egészségét, újra felvirult mint borus tél után a növény a tavasz első lehelletére.

Ujra lehetett őt és Reginát Szeged utcáin látni, s ugy tetszett, mintha az utóbbi is nyerne érdeken, mióta az elválhatlanok újra együtt voltak - s ha szabad ugy szólunk - egymást kiegészítették.

Ha az élet olyan mint a folyó, melly aranyat vagy iszapot hord medrében, miként a tudás arany rétegein vagy a hanyag közönösség söppedékein vezet át utja: akkor a tapasztalás az, melly a felszedett aranyport megolvasztja s átviszi az életbe, miként ha nincs mit megolvaszson a tapasztalás, kába, használatlan álomként vonul el fölötte, nem hagyván sem áldást, sem pusztulást maga után.

Ágota és Regina nem semlegesen usztak át az ifju életen; kedélyük fogékony volt és fogamzatos. Nem volt náluk sem rövid multjuk emléke, sem a jelen talányossága elveszve.

Mindketten érettebbek voltak, mint illy fiatal korban hölgyek lenni szoknak. - Miért? - mert sok volt helyzetükben, a mi találgatást, fontolást, s az erő mint erény kísértő követ - a nehéz válságos választás szükségét - előidézte.

Ki jókor kényszerül sorsán gondolkozni, ki előtt életrejtelmek s titkos sejtélyek megfejtése áll, az hamarabb érik, mert értelme örökös munkásságban van.

Futakynak és Rózsának figyelmét a két felséges hajadon kora és gyors kifejlése ki nem kerülte; de sem egyik, sem másik nem birt az illy tünemények méltánylására a szükséges elkészültséggel. - Futaky talán inkább szerette volna, ha rokonaiban az ész és értelem kevesebb komolysággal birna; de tagadhatlan, mikép ellenállhatlan s alkalmatlan ösztönt érzett magában, melly őt kényszeríté irányukban valami majdnem tisztelethez hasonlót tanusítani.

Szóval a hölgyek fölényt kezdtek vélt atyjuk fölött gyakorolni; de Futaky jelleme fejt meg, hogy ő ezt nem csak a lehetőségig titkolta, hanem küzdött az ellen s ügyekezett a magasztaltságot magában lehiggasztani, a hölgyeket nem tekintvén vagy nem akarván tekinteni többnek, mint serdülő gyermekeknek, kik egészen önkényétől függnék.

Távol vagyunk azoktól, kik egy szép, nemes és ihletteljes lélek hüvelyéül elkerülhetlennek hisznek olly arcot, olly vonásokat, mellyek a lelket egész fönségében képesek visszatük-

rözní. A vonások kifejezésére igen, de szépségére nincsen a léleknek befolyása. - Nem csillámlík-e fel az ég a mocsár felületéről is? - De ha a kettő szövetkezik, jól esik a szemnek, s a két Futaky leány vonásai s tekintete öszhangban voltak szép lelkükkel.

Csak hogy azok, kik Ágotát és Reginát az elsőnek betegsége óta látták, azt gondolták észrevenni, hogy arczaikban valami titkos bánat van kifejezve; mi hozzá tehetjük, hogy az emberek nem csalatkoztak, csak hogy bánatnak hitték azt, a mi több volt annál, mert a fiatal hölgyekben a bánat valami rettegéssel szövetkezett, melly őket néha akaratjuk ellen összerázkódhatta.

Olly nagy volt a rokonszenv, vagy - kinek jobban tetszik így - a delejes szövetség a két hölgy közt, mikép az Ágotánál gyöngédebb érzékű Regina testvérével együtt látszott sinleni s vele együtt felüdülni.

De mi okozta Ágotának hirtelen betegségét, melly olly hirtelen fektette őt ágyába? - Az előtti este még a két leányka ép és vidám volt. - Endrével és Jenővel találkoztak, s szívök tele volt reménnyel, nem lévén sejtelmük mind azon akadályokról, mellyek az életben nagy céloktól s nagy reményektől elválhatlanok, szerelemben pedig a főszerepvivők.

Szükségkép ki kell azon éjet kémlelnünk, mellyet Ágotára és Reginára nézve is - de főleg az elsőre - olly fájdalmas hajnal követett.

* * *

A háznak azon osztálya közt, mellyben Futaky magának három szobát tartott fel saját használatára, s a közt, hol négy kisebb szoba s egy kamra léteztek, folyosó nyúlt el, még pedig elég setét, mert világítását egyedül egy kerek, a szomszédház udvarára szolgáló ablakból nyerte.

E folyosón kell végig mennünk, hogy a két szoba egyikébe benyissunk, hol a Futaky leányok laktak, hálósobának használván az egyiket, míg a másikban nappali - többnyire magános óráikat töltötték.

Magánosoknak nevezzük ezeket; mert bár Futaky nem tiltotta a leánykáknak látogatásokat tenni, sőt Rózsáné maga elkísérte azokat a vigalmakra, mellyekre őket meghívni a tehetős szegediek soha nem mulasztották el: nem igen szerette, ha házához jöttek látogatók, mi ezeriben egyszer történt, részint, mert mondtuk, hogy Futakyt a szegediek nem szerették, részint, mert tudva volt, hogy nem óhajtja a látogatásokat s azokat nem viszonozza.

Midőn jelenben a két bájos hölgy hálósobájába nyitunk, egy a maga nemében szintolly meglepő, mint rettenetes jelenetnek vagyunk véletlen tanui.

A szoba a legegyszerűbben van butorozva s a fiatal hölgyek ágyai szemközt a hégagnak két szögletét foglalják el.

Az ablakon függönyök nincsenek, s azoknak vasrudakkal védett üveglemezén át most a tele holdnak sugárai ömlenek, világítva minden tárgyat.

Azon pillanatban, mikor láthatlanul e hégagba léptünk, Regina egy sikoltással ugrott ki ágyából, minden tagja reszketett, ajkai körül fehér hab gyűlt s szemeinek kifejezése az örültséggel határos.

Alig állt - eszmélet nélkül - pár másodperczig lábain, midőn összerogyott, s kezére támaszkodva ügykezett kissé felemelkedni a földről.

Az első sikoltás után, mellyet hallánk, Regina elnémult, meredten voltak szemei Ágotának ágyára szegezve, mellyet a hold sugára reszkető kékes derüvel szőtt körül, Ágotának kísérteti kifejezést adván, hasonlóbbat halott- mint élőhöz.

Regina a földön csuszott Ágota ágyáig, megragadta annak párkányát s mindenkép ügyekezett felemelkedni, de ereje nem engedte.

Ágotám, Ágotám! rebegte elhaló hangon, mely majdnem siráshoz hasonlított, kedves édes Ágotám! ismétlé: nem hallasz engemet, én vagyok testvéred, Regina!

Egyszerre úgy tetszett, mintha a megfoghatlan zsibbály, mely eddig a kedves hölgy érzékeit lekötve tartotta, engedni akarna, s a meleg kezdene vissza térni tagjaiba. - Felemelkedett, arcát közelítette Ágotáéhoz; a hold világában úgy rémlett előtte, mintha Ágota ajkai körül mennyei magasztaltság s ihletteljes mosoly lebegne.

Alszik - susogta Regina, még mindig eszméletlenül, valami sóvárteljes kíváncsisággal meresztvén szemeit Ágotára.

A mosoly, melyet látott, vagy gondolt látni, eltűnt. Ágota vonásai irtózatosságot kifejezést nyertek a rettegésnek; sugár fekete szemöldökei szébb vonultak, ajkait szorította egybe; homlokán a verejték kezdett gyöngyözni, s Regina látta, miként merevülnek tagjai.

Kezét tette kábultan, alig tudva, mit cselekszik, Ágota szívére, mely hallhatólag vert, míg arcza majdnem kékes színt kezdett váltani.

Regina lassanként magához tért. Eszébe jutott, hogy Futaky e nap estéjén tanyájára ment, hol többnyire két, néha három napot is szokott tölteni, főleg dolog idejében; - mert a szegediek főfoglalatossága volt mindig - a földmivelés s a marhatenyésztés. Kevés hely tud Magyarországon olyan felséges marhákat előmutatni mint Szeged, s nem sok helyt vannak jobb mezei gazdák.

Örzi pár évvel ezelőtt oda hagyta Futaky házat, s miként már Szlatinaytól hallottuk - meghalt; - még pedig hirtelen s mintegy 6 hónappal Banda Katinak azon találkozása után Rózsával, mellynek tanui valánk. Jelenben más cseléd volt szakácsné minőségben nála, ki a szolgálóval együtt az épületnek e szárnyában említett négy szobák egyikében lakott, a legvégsőbben, mellynek semmi összeköttetése nem volt a leányok szobáival s a folyosóra nyílt.

Ha kissé eszméletre térvén, első gondolatja lőn Reginának a szakácsnét felköltetni, valami utógondolat vagy talányos félelem tartotta őt lekötve. Ez okozta, hogy kiáltani sem mert, s a rettegés e jelenetnek tanukat szerezni, olyan tulnyomó erővel bírt, miképpen kábult állapotjában is uralni látszott minden egyéb eszme fölött.

Hol voltam, rebegte Regina: - azután minden erejét összeszedvén, rázni kezdte Ágotát, kinek vonásai inkább mint valaha tanuskodtak valami irtózatosságot álmól, mely a gyöngy hölgyet halálos zsibbadságban tartotta hasonlóul a lidérc-nyomáshoz, mikor a lehellet ki-marad s az álomnak ólom nehezékével küzdő erőködései közben a fulladás kínait érzi.

Egy hosszú negyedóra telt el azon pillanattól óta, midőn Reginát ágyából láttuk felugrani s összerogyni; közel 10 perc az óta, hogy a gyenge, maga is helyzetének mámorával küzdő s az eszmélet világ sugárait alig hatalmában tartó hölgy Ágotát ügyekezett tetszhalálából fel-támasztani.

Hát ha én sem mozdultam ki ágyamból? - gondolta Regina, kifáradván a hasztalan rázogatózásban s rövid szünet közben. - Hát ha én is így, miként Ágota - egy nehéz álom martaléka valék? - Ó Istenem, rebegte - fehér kezeit összetéve - ha ez így volna, ha mindaz, a mit láttam, mi a vért jegesztette meg ereimben, nem volna valóság! - - Ha volnék az, ki voltam és nem boszo - - -. Regina ki nem bírta ejteni az utóbbi szót. - Minden érzékei tulfeszülve, tagjai lázas reszketegségben voltak.

Nem - nem! - sikoltott fel egyszerre: - nem mozdultam innen, s bizonyosan ágyamból riasztott ki azon irtózatosságot, midőn egyszerre a szoba padolatán találtam magamat.

Regina a rövid pihenés után, mely közben részint gondolta, részint rebegte, a mit itt feljegyeztünk, újra költeni kezdé Ágotát. - Halántékait dörzsölgette kezeivel, hideg vizet fecskendezett arczára - - de Ágota nem ébredett.

Ha meghalna! riadt fel Regina: - nem! - nem szabad késnem, fel kell a cselédekét költenem!

Evvel az ajtó felé hurczolta magát, párszor összerogyván, midőn egyszerre halk nyögése hallatszott. Regina tagjainak rugonyossága e nyögésre csudásan visszatért s mintha új élet szállt volna bele, az ágyhoz rohant.

Ugyanazon pillanatban, mikor oda ért, Ágota egy sikoltással riadt fel álmából. -

A hold teljes fényét öntötte Regina arczára, ki előtte állt kezeit ragadván meg.

Endre! szólt fuldokolva Ágota: ide - ide! az üdvözítő irgalmáért - ide - ide! a sátán ragadott meg - alattam az iszonyu örvény - ne hagyj!

Én vagyok, Ágotám, lelkem testvérem, én vagyok! szólt Regina, minden erejét összeszedvén, hogy Ágotát letartóztassa, ki - miként ő nem sokkal ezelőtt - az ágyból akart kiugrani.

Regina! rebegte Ágota, míg a kedves névnek utolsó betűi elhaltak ajkain. Azután minden erejét összeszedvén, kiugrott testvére erőködésének daczára az ágyból.

Regina oldalt hanyatlott, de hirtelen felkölt s Ágota két karjával görcsösen ölelte őt magához. Olly merevenség volt ezen ölelésben, mintha egy halott szoritaná őt karjai közé!

Endre - Endre! sikoltott fel Ágota: ne hagyj el - o én elkárhoztam - - én - boszorkány vagyok!

Ő is! - ő is! susogta Regina, maga és Ágota körül füzvén karjait. Azután, erősbülő hangon szólt: Nem - nem Ágota! - hálát adok Istenemnek, hogy elébb ébredtem fel, hogy ágyadban láttalak, egy irtózatoss álom martalékát! Nem, szeretett Ágotám! - te nem vagy boszorkány! mi el nem kárhoztunk.

* * *

Vonjunk egy hosszú félóráig leplet ezen irtózatoss éjnek jeleneteire. Mondjuk meg röviden, hogy lassanként Ágotának is visszatért eszmélete, de gyengébb s töröttebb volt, mint Regina, kinek végre sikerült testvérét arra birni, hogy ágyába feküdjék.

Regina gondosan betakarta őt, s valami könnyű öltönyt vévén magára, egy széken foglalt helyet Ágota ágya mellett.

A sajátos az, hogy a csodás varázs, mely a két fiatal hölgy érzékei fölött gyakorolta e nehéz percekben hatalmát, több hatással volt az idegzetére nézve erősebb Ágotára, mint a gyöngéd Reginára.

Mikor Ágota végre egészen eszméletre tért, s miután Reginának sikerült vele elhitetni, hogy bár mi elevenek és élethűk lehettek is a jelenetek, vagy inkább szeszélyképletek, melyeket átélt: *ő ágyából ki nem mozdult*; - mondjuk - mihelyt ez sikerült, Ágota - bár halálos lankadásban - visszanyerte azon gyakorlati eszélyt, azon erélyt, mely jellemének egyik fő alkotórésze volt mindig.

Reginám! szólt Ágota: meg vagyok törve, fogalmaim nem tiszták, tévedezek egy eszméről a másokra; segíts nekem gondolataimat összetartani - -. Mit tettünk, - mi történt velünk tegnap, miből valahogy képesek lehetnénk indokolni az irtózatoss és magasztos, lelket éghez emelő s a pokolra lesujtó álmod, melyet átéltem?

Átéltünk mindketten! mond Regina: csak hogy én jóval elébb ébredtem fel, mint te.

Mikor Regina, ugyanezen szavakat mondotta ki legelőbb, Ágota sokkal mélyebb zsibbályban volt, mint hogy azoknak értelmét feltudná fogni. - Most ezeknek nagy hatása lőn a hölgyre s érezte, mikép e néhány szó inkább erősíti, mint minden, a mit eddig Regina mondott, s kezdé hinni, hogy a mit látott, nem volt egyéb mint felcsigázott szeszélyének játéka.

Tehát te engemet ágyamban láttál alunni? - kérde Ágota, s be nem várván testvére feleletét, folytatá: tehát nem szárnyas lovon jöttem s nem a házfödele nyílt fel, mint a szekrény, s engedett utat ágyamba, hová lovam hátáról lehanyatlottam? -

Nem, nem Ágotám! mond Regina hévvel. Nekem is úgy tetszett, mintha egy setét felhőn mérhetlen magasban usztam volna a légben, míg alattam hullámozó tenger dagadott, fel-fellövdöszvén vizsugárait -. Nekem is úgy tetszett, mintha felébredvén, egy iszonyu csattanást hallanék s ketté szakadt felhőből nyílgyorsasággal hullanék a feneketlen örvénybe. - Mikor felébredtem, a szoba közepében találtam magamat.

Ágota keblét nehéz sohaj emelte. Mit tevének tegnap, mi szokatlan történt rajtunk, miből megfejtethetők, a mit láttunk? Így ismételte Ágota más szavakkal előbbi kérdését, - azután egyszerre, mintha egy sugára a világnak hatna mámoros kedélyének homályaiba, felkiáltott: - *Banda Kati kenőcse!*

Hah! - riadt fel Regina, halkal ismételve: Banda Kati kenőcse! - azután hangosabban tévé hozzá: Igazad van, Ágotám, semmi szokatlant nem tevének, semmi más nem történt velünk, mint hogy elég könnyelműek valánk, a gonosz néembernek elhinni, *hogy ama kenőcs ujjon s tüstént használva, a leghathatósabb szer a dögvész ellen.*

Ugy-e, rebegte Ágota: nemde igazam volt, mikor le akartalak annak használatáról beszélni.

Ó igen, igazad volt, drága Ágotám, miként mindig igazad van, de hidd nekem, inkább tégedet féltettelek, mint magamat. - Tudod, hogy néhány nap óta már tíz pestises halálról, többi közt Csornán kettőről beszéltek a vidékben. - Tudod, mert elégszer hallottuk az öreg Rózsa Dánieltől, minő iszonyu pusztításokat tőn a dögmirigy, és nem egyszer Szegeden!

Nem is hibáztatlak, Reginám, felelt Ágota beteges, de bájos mosolyával a szelidségnek ajkain. - Láthattad, hogy miután te megtetted a kísérletet, én sem késtem, s talán, mivel a kenőcsöt egy negyedórával később s nagyobb mértékben használtam, oka hogy később ébredtem fel.

Nincs kétség benne, mond Regina, hogy a gyalázatos néember, nekünk azon átkozott boszorkány-kenőcsöt adta, *mellyről annyit hall az ember Szegeden beszélni*, s mit mindketten költeménynek hittünk.

De mi birhatta őt arra, hogy minket illy irtózatosan megbüntessen? - Én sohasem vétettem ellene, sőt nem egyszer megajándékoztam.

Én sem emlékezem, hogy őt és szegény Örszit valaha megsértettem volna, viszonzá Regina; pedig az utóbbi, míg házunknál volt, elég gorombán és szigoruan bánt velünk!

Megfoghatlan! rebegte Ágota. De, kedves Reginám, holnap mindjárt Márkus atyához megyünk és elbeszélünk neki mindent. Ő nem egyszer tanácsolt bennünket, az istenes férfiú, most sem fogja tőlünk tanácsát - ha szükség, védelmét megvonni.

Nem kellene-e, szólt Regina: atyánkkal is közleni, a mi történt, s neki ama kenőcsöt megmutatni?

Nem - ó nem! kiáltott fel hirtelen Ágota. Nem tudod-e, Reginám, hogy nekünk nincsen atyánk, hogy az, kit mint ollyat tiszteltünk, sőt egykori szigorának daczára szeretttünk, nem atyánk többé - hanem sógorunk? - Ah mi csak egymásban találunk támaszt, jó Reginám! nekünk senkink sincsen széles e világon. Atyánk - mióta e más minőségben lépett fel - olly dolgokat beszél előttem, mellyeket nem értek, - érteni nem akarok.

Regina elgondolkozott - azután ábrándteljes kifejezésével arcának szólt: Ágotám, - nem volna-e jobb, ha e házat e várost elhagynók! - ha valahol az isten tágas országában egy rejteket keresnénk fel! - -

Ágota kinyújtotta paplanya alul kezét és sugárzó szemekkel szólt: - Igen, igen! egy bokor rózsái vagyunk, - - ikrek, együtt pihenvén ismeretlen anyánk szívéen; a gondolat, melly benned ébred, mindig az enyim is; úgy tetszik nekem, mikor a szó ellebben kedves ajkaidon, lelkem mása te! - mintha saját gondolataimat te fűznéd szavakba. - Igen, Reginám! - nem egyszer gondoltam már, mikép jöhet idő, hol nem marad egyéb hátra, mint menekülni e háztól, ezen emberektől, kiket annyi talány föld, a hány napot átélünk. - Valami megfoghatatlan bús és rettentő előérzet nehezkezik keblemen. - Nem tudom, mitől, de érzem, hogy félek minden jövő naptól, minden jövő pillanattól. De e házat elhagyni, e kötelékeket lerázni, Reginám, nem olly könnyű, mint hiszszük. Mögöttünk leend atyánk boszuja, s ki tudja, Reginám! - előttünk a reménynek egy széles sugára fejlík ki!

Regina összerázkodott e szavakra. Ó Ágotám! szólt: azután, a mi ez éjen, kevés perczekkel ezelőtt történt velünk - félek, hogy az, a kitől e pokoli boszu jó, meg nem áll az első lépésnél, s ha rólunk az a hír kezdene terjedni, mint annyiakról itt Szegeden, hogy valóban azok vagyunk, miknek minmagunkat az ébredés iszonyu perczében hittük, - - ha -

Megállj, Reginám! szakítá őt Ágota félbe. - Ne ássuk magunk mélyebre az örvényt alattunk. - Hallj engemet - -

Ki vagy merülve, szeretett testvérem, vágott szavába Regina. Az égre kérlek, pihenj most, ne folytassuk e tárgyat tovább, holnap elmegyünk Márkus atyához, ne határozzunk addig semmit. - Várj, megigazítom ágyadat, vánkosaidd össze vannak lapulva, alunnod kell, hogy erőt nyerj!

II.

Alunni? - pihenni? kérdé némi ijedelemmel Ágota: most, midőn szememet nem merem behunyni, ne hogy azon irtózatoss álom visszatérjen! - most, midőn idegeim e lázas tulfeszültségében, nem is tudnék alunni! - Nem, jó Reginám! használnunk kell épen ezen ingerültséget, melly ébren tart bennünket. Most, mig minden új s eleven színben van előttünk, meg kell mindent mondanunk egymásnak. - Ki tudja, ha az első álom az első pihenés, ha ilyen lehetséges, nem törleszt ki emlékezetünkben, a mit átálmodtunk, mondanám átéltünk, s tiszta fogalom helyett, - mellyből most kiindulhatunk - nem maradnak-e kétségek és zavart eszmék fen? Azt sem tudod, Reginám, mit álmodtam én, s nem tudom magam is, mit álmodtál te. Van-e öszhangzás, egyenlőség ez álmokban, az történt-e veled, a mi velem? - Ez irtózatoss volna! mert álmaink e szoros hasonlatossága újabb kétségeket szülne, ha álom-e vagy valóság, a mi rajtunk történt.

E szavak után Ágota elhallgatott, Regina ráborult s forró homlokát csókolta, kezeit szoritotta, simogatta a bájos, most lángolni kezdő arcot! - de sokáig nem tudott szólni.

Ágota végre félbeszakította a hosszas hallgatást.

Reginám! így kezdé: Elmondom neked álmodat, hallgasd azt figyelemmel, hasonlitsd össze a magadéval s beszéld el aztán nekem a mi veled azon percz óta történt, mikor ama veszélyes kenőcsöt használtad. - Annyit mondhatok neked, hogy miután evvel Banda Kati utasítása szerint - megkented magadat, lefeküdtél s majd nem azon pillanatban - úgy tetszett nekem, mintha csendesen elaludtál volna.

Legyen, viszonzá Regina.

Ha mindent elbeszéltünk egymásnak, megmondom neked, mit gondolok én legjobb teendőnek azután, a mi történt. - -

Most hallgass reám s figyelj minden szavamra.

Mikor te már ágyadban voltál, s miként mondtam, csendesen elaludtál, végeztem be én is a kenést. Ott az ablak párkányán még az ólom szelencze. - - Azután szédületes, nyomasztó álmodásban mentem ágyamhoz, úgy miként te kevéssel előttem; mikor a paplanyt magamra vontam, tüstént el kellett alunnom, mert e perctől óta nem világos emlékezetem azon pillanatig, mikor egyszerre eszméltre - mondanám - életre ébredtem újra, olly eleven, olly élethű és életéber volt, a mit láttam.

Szobánk, ágyam, Szeged, minden eltűnt szemeim elől s egy csudás leirhatlan szemle tárta ki bűnös képeit körülem.

Ollykor azt hittem, hogy szárnyaim vannak, s mint a sas, merészen hasítom át a léget; máskor hófehér ménen ültem olly biztosan, olly lágyan, mint a legkényelmesb kereveten.

A mult eltűnt előttem, mintha soha sem lett volna s emberien túli erőt éreztem magamban, s valami leirhatlan sovárgást ismeretlen csudák, ismeretlen nyilvánulások felé.

Ugy tetszett nekem néha, mintha édes zsibbadtság ömlené át tagjaimat, álomra szenderítő, azután egyszerre megfeszültek idegeim s rettegés fogott körül.

Ágota pillanatra elhallgatott, mintha emlékezetét idézné föl, azután folytatá:

Messze fen a légben - úgy rémlett előttem, mintha fekete fellegtábor vonulna el, bonyolódva s gomolyogva mint hosszú uszály kelet felé. Az ég fényes örök diadal kapuja, a tejes ut, minden gyémántjait kitárta s ama fekete felhő olly alatt uszott, olly rendkívüli alaku volt, mikép azonnal látni lehetett, hogy nem az eget elborítani jött s fergeteget hozni magával.

Egy nyáriasan zöld s kén fűszert lehellő erdő felett vonult, el, melly csillámló rónától környezve, mint hosszú sziget huzódott keleti irányban. A vadak fellázadtak, a száraz galyak csörömpöltek, robogva és csörtetve emelkedtek egész varju- és hollófellegek a magasba, összeelegyedvén ama fekete uszályllyal, melyből csudás zsibongás kelt s egyes énekszerű hangok fuvaltak, mint távoli sohajtások.

A mit egyelőre ömlengő párázatok véletlen játékanak hittem, az lassanként mindig világosb s elhatározott alakban tűnt fel s rajzolta le magát a kék égbe, hol mint tulvilági csatarend szélesen terjesztette félkörét valami álomszerű csudás gomolya a kisérteti alakoknak; a hány annyi féle, sohasem látott állatokon, szárnyas oroszlányokon és sárkányokon ülve vagy denevér szárnyakkal ellátva, mint a setéség szellemei, lángoló szövétékekkel kezeikben. Elláthatlan menetet képeztek ezek, csudást és irtózatost, mellynek sem eleje, sem vége.

Ollykor mintha valami füst, kárpit szakadna ketté, borzasztó arczok vicsoríták fogaikat s mereszték szemeiket reám, máskor egy lovon, melly tüzet szórt orröbleiből, öt hat fekete kisértet lovagolt, összebujva s szeszélyes gomolyt képezvén; távolabb hosszú láncz nyult el, szürkés lényekből, emberfejekkel és kezekkel, mellyek dagadtak s keskenyedtek s egyik a másik lábaiba fogódzva, mint a denevér-füzér régi egyházak födelén nyult hol lejjebb, hol feljebb hullámozva, a nagy, mindig haladó, mindig zsibongó tömegből - alá.

Ollykor pillanatra úgy tetszett nekem, mintha pár ismerős arcz bukkanna elő. Te Reginám, ülve hófehér szőnyegen, melly alattad ömlengett, mig fekete szárnyas lovon, mellynek sörénye hosszú mint a zászló, Endrét gondoltam megismerni. Azután egyszerre minden összevegyült, összeomlott, összehullt, s alatt az erdőben rémletes zugás és csattogás keletkezett, mintha vadászsereg vágatva rohanna azon keresztül s lerombolná a százados tölgyeket lovai patkójával.

Hová - hová! kiáltottál te, Reginám, vergődve a fehér szőnyegen, mintha annak ölelő hullámai alól akarnál menekülni s még is félve a szédületes mélységtől, mely fölött csudás jármüved ragadott a kísérteti sereg után.

Bátorság, szép mátkám! kiáltott reám Endre, kit egyszerre oldalom mellett pillantottam meg: - amott, - folytatá: Banda Kati! - Látod őt tüzes seprőn, s utána egész boszorkány sereget? Ne félj, itt vagyok, - tevé hozzá. - Alattunk megfordult a föld, összejártuk a világot, értünk telet, értünk tavaszt és nyarat, nem vagyunk messzi már a Gellértől. Jer, leánykám, ide szép paripámra, közelebb leszünk egymáshoz.

Egyszerre lovának szárnyai párázatokká olvadának, hosszan nyulva el mint valami kigyó, melynek karcsu derekára pár száz könnyű szellem kapott fel, a legcsudásabb egyensúlyozás által támogatván egymást.

Itt vagyok, gyermekem! ne félj semmit, mindjárt célhoz érünk, nem fogsz egyedül lenni, sokan, kikről nem is álmodod - követnek bennünket, szólt egyszerre egy hang, süvöltve mint a vihar - közelemben. Banda Kati volt.

A rémület körülkarolt; oda néztem, hol téged, hol Endrét láttam, hol egyszer hófehéren mint cherub, dicsőült vonásokkal merült fel pillanatra előttem.

Minden eltűnt, sötét köd, mellyen fényes villámok cikáztak keresztül - fogott körül.

Hová - hová? ezt kérdeztem, vagy gondoltam kérdezni, - kérdezni a szellőtől, kérdezni a csattogástól, mely zsi bongott, mint a méhek raja. - Semmi felelet!

Körülem minden változott, ömlengett, örvényelt; szemem előtt a szivárvány színei tágas kört vontak, azután újra füstöt, fellegetek, olvadó ködöt láttam, s alattam erdők, sziklák, folyók tűntek el, vagy a tenger hányta fel hullámain.

Végre valami tündéres palota tűnt fel magas hegyormon, olyan volt ez, mintha idomtalan sziklakoczkákból lenne összehalmozva s csudás kupjai s tornyai, hol a magasba nyulnának fel, hol kiszélesednének, mint valami óriási kagyló.

Nem sokára mellettem termett Endre és Jenő, lesegitettek tégedet a fehér szőnyegről s engemet paripámról.

Széles hágcsón haladtunk felfelé, melynek oldalait nem lehetett látni. Tengernép lepte el azokat, mindig felebb törekedvén, mindig élesebb zsi bajban s hol tömeggé összefutva, hol újra egyes alakzatokat tüntetve fel, mellyek e halmazából a kísérteti lényeknek emelkedtek ki.

Végre a tömérdek nép a Gellért tetejét, hol amaz épület állt, egészen elöntötte. Ugy tetszett, mintha alatt a Duna s egy város ezer tornyokkal, a kelő hajnal arany lepleibe lennének borítva.

Mikor a tündér ragyogó palota teremébe léptünk, szemeim majdnem elvakultak a fénytől.

Égő trónon egy felséges ifju alak ült, fekete palástban lángkoronával fején. A trón kívül leirhatlan sereg, minden pillanatban színét, alakzatát változtatva, foglalt helyet.

A terem tág hajózatában csudás bonyodalmu tánczok, kísértetve kábitó zenétől, melynek rendítő lejtései most is viszhangoznak fülemben - keletkeztek.

Ugy tetszett nekem, mintha a föld maga felsóhajtana és nyögne, mintha mérhetlen távolból, mint a viszhang, ömlenének át régen hallott dalok, leirhatlan zenével összeolvadva, mig olykor ezrei a trombitáknak s doboknak rivaltak fel egyszerre, mint valami diadali zaj, melyet újra tomboló dühös tánczkanyarodások kísértek.

Ollykor Endre karjain a tánczosok közepette valék, máskor helyette valami tulvilági lény szorított mind inkább és inkább magához, míg leheltem kezdett kimaradozni s magam sem tudtam és értettem a kábultságot, mely elzsibbasztott.

Egyszerre a jelenet megváltozott; nem csekély bámulatomra Rózsa Dánielt nejestől s többeket szegedi ismerőink közül a trón körül pillantottam meg, földig hajolva hódolatuk jeléül. - - Ellenállhatlan ösztöntől ragadtatva, a hódolók tömegében találtam magamat. Te, Reginám, álltál mellettem, közelünkben Endre és Jenő, fehérén mint a hó s dicsőült vonásokkal, homlokaik fölött egy-egy csillag ragyogott.

Egyszerre, a csudás zene elnémult s úgy rémlett előttem, mintha távolban, egyszerű fali óránknak ismeretes ütését hallanám; melyet azonnal elnémitott újra ama robajló zene.

* * *

Eddig tart Reginám, a mit láttam - mit mondok, láttam!? - - a mit most is látok, olly eleven visszaemlékszem mindenre, mintha még ama rettenetes teremben állnék.

A mi ezen túl velem történt, gomolygó, megragadhatlan kép.

Mint a forgószél kapott fel valami ismeretlen erő, öntudatlan, ellenállhatlan, magosan lebegve a bűvös lovon, mely a Gellértre vitt, két kézzel ragaszkodva selyem sörényébe, hol magasan a fellegek fölött, hol dühöngő tengeren, majdnem érintve hajjainak fodrait - rohantam, miként a vihar jó, miként szél és fergeteg robog - mig - de hiszen a többit tudod, Reginám, mert miként érkeztem ide, miként találtam magamat ágyamban, elbeszéltem már neked.

Ágota kimerülten hallgatott el, mig Regina vonásai tanusították, hogy mind az, a mit hallott, inkább nyugtató mint lázító hatással volt kedélyére.

Rövid szünet után Regina felkiáltott. - Álmodtunk, Ágotám -! nincsen kétség benne; mert ha együtt lettünk volna, ha valóság volna, a mit átéltünk s nem ama bűvös kenőcs kábitó erejének eredménye, - *látományaink hasonlítának egymáshoz.* - Ám de ez nincsen úgy. - Láttam Jenőt, Endrét én is; de nem Banda Katit; láttalak tégedet is, de nem úgy, miként leírásod után téged látnom kellett volna. - Nem voltam ott, a hol te, nem láttam azt, a mit te, és úgy, álmaink mint ég és föld különböznek egymástól. - Halld és ítéld.

* * *

Czéltévesztőnek és szükségfelettinek tartjuk ismételni azon szeszélyalkotta képeket, azon tündéres bonyolatokat, melyek Regina álomlátásainak öszvegét képezték. - Csak annyit mondunk azokról, hogy Reginának képzelményeiben, a képek még zavarosabbak s álomszerűebbek voltak - s ha lehet, még inkább tanuskodtak arról, hogy mind abban, amit a két hölgy e borzasztó éjen átélt - semmi valóság nem volt.

Mikor Regina mindent elbeszél, Ágota felkiáltott:

Igazad van, kedves angyalom! - álmodtunk! - de mivel ezen álom ellenséges befolyástól jött, egyre kérlek: - Márkus atyán kívül maradjon ez titok mindenki előtt egy kivétellel, melyről mindjárt szólok; különösen atyánk és Rózsáék meg ne tudjanak abból semmit.

De ha Banda Kati eljöne, hogy eredményét lássa kaján, ördögi cselszövényének, - ha szemét meg nem csalhatnók, ha az átvirrasztott éjnek nyomai elárulnak minket, mit tegyünk akkor?

Banda Katinak megmondjuk, hogy kenőcse semmit sem ér, hogy az álmunkat zavarta meg s a dögvész ellen semmit sem használ. - Megfeddjük őt vakmerőségéért s többé szóba sem állunk vele!

De mit tegyünk, jó Ágotám, hogy ezen talányos, kényszerüségteles helyzetből mielőbb kiszabaduljunk? mert magad átláthatod, mikép az naponként türhetlenebbé válik.

Ágota rövid gondolkozás után, s míg ajkain szelid fájdalmas mosoly vonult el - szólt: - Endre és Jenő nyilatkozni fognak atyánk előtt. Tudod, Reginám, mikép ezt ugy is régen akarták már tenni, s csak félenkségünk vagy tartózkodásunk okozta, hogy erre mi nem akartuk még most beegyezésünket adni. - Azután, a mi történt, azután, a mitől még félhetünk, eljöttek hiszem az időt, hogy Endrének és Jenőnek nyiltan és őszintén kivallván első alkalommal mindent, megengedjük - ha még akarják, ha igazán szeretnek minket - atyánkkal vagy gyámatyánkkal, magunk sem tudjuk, kivel, mert ki felel róla, igaz-e mind az, a mit nekünk születésünkről mondott, - megengedjük *ismétlem*, hogy atyánkkal szóljanak s kezeinket megkérvén beegyezésünket nyilváníthatjuk.

Félek! rebegte Regina.

Én sem vagyok minden félelem nélkül, viszonzá Ágota elfogultan: de a test gyenge, a lélek erős! miként a jó Márkus atya mondja, s Isten nem hágy el bennünket.

Itt félbe szakítjuk e jeleneteket, a mi közvetlen történt - Ágota betegségét - tudjuk, s így annak természetes következtését, a kedves hölgyek szándékának vagy, ha akarjuk tervének, ideiglenes elhalasztását.

De jegyezzük meg itt, hogy ha a *Sábáth* leírása, melyetadtunk, sokban különbözik azon setét, tisztátalan ördöggyűlésektől a *Bloksbergen*, *Vesuvon* s a német boszorkány-pörökből annyira isméretes *Eterlétől*, ennek magyarázata az, hogy annyira tiszta s nemes kedélyekben, mint Ágotáé, és Regináé a legfelcsigázottabb szeszély sem szóhetett olly szennyes képeket össze, mint a minőket ama serge az aljas mérgezőknek és ugynevezett boszorkányoknak - gondolt látni és átélni.

E lélektanilag is megdönthetlen állítás után hagyjuk el ideiglenesen Szegedet - - de nem történetünk folyamát, melly óriási léptekkel közeledik végkifejlesztéhez.

HARMADIK KÖTET.

RAFAELA.

I.

Bécsben vagyunk. Hage Willibald s neje, a még mindig szép, bár nem fiatal Walpurg, a gróf szüleinek haláluk után Bécsbe költöztek s pár év óta ott laktak, a nagy világ közepette.

Hage és Felsenthal közt - ha a hév, kitörni kész, a mindig ürügyre áhító ellenségeskedés háttérbe vonult, meg nem szűnt azért. - Ritkán látták egymást, mert Felsenthal mint már ezredes - állomásán volt, s ha Bécsbe jött, minden idejét kedves, szelid nejének szentelte, s így legfeljebb udvari ünnepélyek alkalmával láthatta ellenségét, kit egy tekintetre sem méltatott, kihez soha egy szót sem intézett, sőt ki ellen - bár egészen igazságtalanul - épen ez időben újra fel volt bősülve, megtudjuk nem sokára, mi okon.

Felsenthalné azon szerencsés egyéniségek közé tartozott, kiket szerénységük s igénytelenségük miatt a rokonszenv felkeres és kísér; míg sokan, kiknek egész életük nem egyéb mint vadászat népszerűség és rokonszenv után azt ritkán vagy sohasem nyerik meg tartósan, mivel követeléseik s önhittségük nincsen arányban jellemükkel s érdemeikkel.

Ollyan volt e kedves, érdekes teremtés, mint idegen a földön, kinek életén át egy messzi sugára a vágynak és sovárgásnak derengett, a nélkül, hogy tiszta fogalmával birna annak, hová vágyik, mire sovárog; mi az, mi képzelme szárnyait emeli, mintha elakarna repülni ismeretlen tájakra.

Miként az aranyfényű bogár a magas köris lombjai közt, - elfödve bár leveleitől s láthatlan - elűz rejtekének hűs árnyai alól; úgy az ibolya vonz s édesget. - Mig amattól futsz, ezt felkeresed. - Ollyan, mint ama bogár, a gyöngédtelenség, - ilyen, mint az árnyak ibolyája, az ég legritkább ajándéka, a gyöngédség. Amaz mint sérte tövis okozza, hogy a rózsához is óvakodva nyulsz, ez - láthatlan, édes idézetet von körüled.

Nem lehet megtanulni, a sors bölcső ajándoka, nem az emberek adták, a jó Istentől hoztad.

E gyöngédség volt a báj, melly a szelid nőhöz vont a embereket, miként a napfényt vagy az árnyat keressük, s mindig azt leljük fel, a mi felmelegít, ha fagy környezi szívünket, vagy jótevő hüvel legyen, ha gond és bánat égeti homlokunkat.

Nem mondhatjuk, hogy e szegény nőnek életét áthathatlan fátyla a gyásznak borította; mert tudjuk, hogy a legszerencsésebb ember is néha érezni gondolja a vigasz szellemi érintését, s a legsetétebb bánaton át, - pillanatra - édeni tájak futnak, mint megragadhatlan képek, mellyek után ha nyulsz, a csalódás gúny-hahotája csendül meg füledben.

Ha gyermekei meghaltak, talán béke beszállt volna keblébe, s képzelné őket a forrásnál, honnan minden áldás, minden erő, minden vigasz jó; de nem tudta, féljen vagy remélje - hogy élnek! - E lekötött vágy, mellyen, mint a gályarab lánczán, feltörhetlen lakat függött, e félelem - mindig a valóság küszöbén s még is feloldhatlan talány, volt az éd és kín-ér, mellyet lelkének szellemi léptei kísértek.

Miként az évek haladtak, gyermekeit látta növekedni, képze elmerült e rajzokban, a reménytelenség üres lapjain; karcsu, magas hölgyek lehettek már, szőke selymes fürtökkel s kedves kék szemekkel.

Néha magános óráiban egész párbeszédet fűzött odább kedves gyermekeivel, - megmondván nekik, mennyit szenvedett, mennyi könnyei folytak titkon, s hogy élete nem volt egyéb mint hosszú sóvárgás utánok.

De ha az idő eljött, mikor évenként ábrándos körutját tevé, rögeszméje teljes varázserejében feléledt, az évek annyi perczekké olvadtak, nagy vesztesége előtt állt a jelen egész kinjával. Ugy tetszett neki, mintha gyermekeinek eltűnése után rögtön kocsira ült volna, s a szegény - szegény anya útjában csak kisdedek arczáit vizsgálta, azokat vette karjaira, várván, hogy a kétely lakatja felpattan - mint a tündér igéjétől a bűvölet.

Hol egyik, hol másik testvére látogatta meg - legboldogabb volt, ha férjét látta, de legszórakozottabb is; úgy tetszett, mintha annak jelenléte, ki vele egy kinnak s ugyan azon nagy szenvedésnek súlyát emeli, felujtána fájdalmát.

Férjének egy közeli rokona, tiszt ezredében és segédje, Felsenthal Bruno, az utóbbi időben Bécsben volt s ezredesének házában lakott.

Éva kedvelte a derék ifjút s ez bensőleg ragaszkodott nagynénjéhez. Éva talán sejtette, mi tartja az ifjút Bécsben, kinek szülői megholtak s ki 24 éves korában nagybátyjának házában majdnem szülői háznak tekintette.

Bruno s Alfréd közt darab idő óta, nem mondjuk, elidegenülés, de hidegség s tartózkodás létezett. Ha ennek okait fürkészszük, ez visszavezet bennünket Hage Willibaldhoz, s talán azt is megfejtí, miért neheztelt Alfréd épen jelenben újra régi ellenségére, Hagéra, inkább mint az előtt.

Emlékezünk még, hogy gróf Hagének gyermekét Raphaelának hívták, hogy ez szőke volt kék szemekkel, s ha az idő ápoló kertésze volt e gyöngéd virágnak, s ha szépsége, melly szülőit meglepte, midőn gyermeküket holdak, sőt majd év után felkeresték, előnyére fejlett ki, úgy Rafaela most mint 17 éves hajadon egy a legszebb hölgyek közül lehetett Bécsben.

Siessünk e sejtélyt valósággá avatni, s mondjuk ki, mikép Rafaela valóban feltűnő, felséges alak, ki nem csak szépsége, hanem esze kellemes társalgása miatt nagy kedvességben volt a fővárosban s fiatal korának daczára, már annyi hódolói voltak, mikép a henye világ őt két vagy háromszor eljegyzette már a nélkül, hogy e jóakaratról Rafaelának vagy szülőinek sejtelt volna.

Ha a hölgyek kezeit minden időben jó vagy rossz sikerrel mások s főleg szülők jegyzék el, a szívek eljegyzési jogát magoknak tartották fel. Innen van aztán, hogy e szentély, hol az élet ütere, a vérforgalom főhadiszállása, van, - néha egészen más bálvány fölé vonza szerelme táborát, mint azt a kiszámító bölcsesség tervezte.

Nem mondunk valószínűtlen, ha állítjuk, mikép Rafaela szülőinek házában, a Felsenthal család iránti megvetésben és gyűlöletben neveltetett, s e család minden tagjairól, atyjától s ennek hű viszhangjától, anyjától - nem hallott soha jót. Az illy családi gyűlöletekben annyi igazságtalanság van többnyire, s azokban a hiuság s irigység olly feltűnő szerepet játszanak, hogy a jót a nemest is el szokták ferdíteni.

De Rafaelának kedélye nem birt fogékonysággal a gyűlölet mérgének beszívására. Jellemében valami egyenes, téveszthetetlen igazságérzet volt s olly józan ítélőtehetség, melly a jót és nemest bárkiben, lett légyen ez halálos ellensége - nem tudta félreismerni.

Előtte megfoghatlan volt olly gyűlölség, melly pár századon át szövődve, gyanuval s rágalommal táplálkozik, - s a magánörj színezetét veszi föl. Haragján ez angyalnak soha le nem ment a nap s életének csendes árja nem állította őt - szerencséjére - egygyel azon fájdalmak és sértések közül szemközt, mellyeket épen erős jellemek nem tudnak feledni - s ilyenkor épen azok, kik szenvedélylyel tudnak szeretni - szenvedélylyel gyűlölni is.

Egészen ellenkezője történt annak, mit a szülők - nem mondjuk czéloztak, hanem előidéztek talán akaratjuk ellen; mert gyűlölségre növelni Rafaelát nem jutott eszükbe. A leány nemes

kedélye okozta, hogy a gyúanyag, mely egyes szavak, egyes kikelések s szeretetlen ítéletek által felhalmozottatott, nem vált égéssé; mert benne a szikra hiányzott, melynek tápul illy anyag szolgál. - Épen azon roszul vagy legalább hiánosan indokolt harag, melyet szülői mind azok ellen tanusítottak, kik a Felsenthal nevet viselték, igazságérzetében a részvét hurjait penditette meg. Teheted, hogy a nemes narancsfa tövén száradjon el, hogy virágai lehuljanak, mielőtt leveleiket kifejtették, - de ha a fa él és terem, nem teheted, hogy fűszeres gyümölcse az erdők vad terméke legyen.

Rafaela sokat hallott a szelid szenvedő, a kedves Felsenthal grófnőről. Többször látta udvarnál Alfrédet s annak rokonát, Brunót, s nem tudta, miként van, de ellenállhatlan rokonszenvet érzett irántok gyűlölet helyett.

Felsenthal Brunót később néhány család benső körében, hová mindketten jártak, közelebb ismerte meg, s nem tudjuk a szép ifju kellemes személyessége egyedül vagy azon rokonszeny, melyet csak imént említünk, okozta, hogy ezen ismeretség lassanként mindig bensőbb színezetet nyert, míg Bruno a maga részéről minden családi gyűlölet daczára, szenvedélyes szerelmet érzett magában ébredni Rafaela iránt.

Vannak szerelmi viszonyok, melyeket titok óv és véd, de Bruno és Rafaela nem titkolták, a mit éreznek, nehéz is leende, mert a vonzás önkénytelen volt, cseppenként hullt, fővényszemenként gyűlt s talán mielőtt öntudatával bírnának, szerették egymást. - A világ elébb tudta, elébb észrevette ezt, mint magok, s mielőtt még vallomásokra került a sor.

Ha Brunoval barátjai, Rafaelával barátnői - enyelegtek, senki sem kárhoztatva tette ezt; - mindenki természetesnek találta a dolgot. Voltak, kik annál több érdeket s regényességet láttak abban, mivel illy szövetség - ha valaha sikerül, két nemes, köztiszteletű család ősi gyűlölségének vet véget, vagy legalább első lépés leend arra, hogy egymást megközelítsék.

Igy gondolkozott különösen az özvegy császárnő Eleonora, miután Rafaelát megismerte s a nyilvános titkot meghallotta.

Rafaela egyáltalában nagy kedvességben volt az özvegy kedélyes anya császárné előtt, ki a fiatal leánykát kivételesen udvar hölgyei közé vette fel.

De sem Hage Willibald, sem Felsenthal Alfréd - nem osztottak e nézetekben.

Mihelyt Rafaelának atyja észrevette, mit már előtte mások régen susogtak, hogy Felsenthal Bruno, a hadsereg egyik legcsinosabb tisztje - mint az árny követi leányát, azonnal erélyesen és szigoruan megtiltotta leányának a vele társalgást. Így történik nem egyszer az életben, hogy a gyermekek szülőknek épen azon szigorát ismétlik, mely alatt egykor legtöbbet szenvedtek. - Hage többet tett: - e tilalom óta leányának nem volt szabad azon házakhoz jární, hová Bruno járt; - szóval e tilalom által majd nem lehetlenséget követelt gyermekétől; mert Bruno a legtöbb előkelő házaknál ismerős levén, s mint jó tánczos minden ünnepélyre hivatalos, a találkozást kikerülni annyit teende, mint egészen visszavonulni a világtól.

Rafaela, ha engedelmeskedik is, ki nem kerülhetett, hogy Brunoval udvarnál ne találkozzék, s így Hage Willibald szigora - épen úgy, miként vele és a szép Walpuggal történt Prágában, egészen ellenkező eredményre vezetett, s a mi Rafaelánál egyelőre szerelem és vonzódás volt, szenvedélylyé fokoztatott fel. Ki ne tudná, hogy az *élet az ismétlések nagy könyve*.

Felsenthal Alfréd, a nagykoru Brunónak hajlamai fölött nem gyakorolhatott eldöntő befolyást; de mivel kedves rokonának, s kit előszeretete mint vélt örökösét tekintette, nem lévén gyermekei, - lehető szövetsége halálos ellenségének leányával minden terveit Brunóval felforgatta. Nem titkolta kedvetlenségét, közte és Bruno közt valami kellemetlen tartózkodás és hidegség kezdett kifejléni, miként azt már említettük. Különös, de az emberi szenvedélyek

természetéből megfejtethető, hogy Alfréd, Willibaldra is haragudott, mind a mellett, hogy jól tudta, mennyire boszantja ezt leányjának szerelme.

Sajátos az, de szintolly megfejtethető, hogy midőn Alfréd Bruno szerelmét kárhoztatta, más részt hiúságát épen az sértette, a miben Willibald kezére dolgozott, a szigor, mellyel leányának megtiltotta a találkozást Brunóval.

Azonban mondtuk, hogy Willibald szintugy elkésett parancsával, mint Alfréd Bruno iránti hidegségével, mert a sors már hallatá hatályos szózatát: *késő!*

* * *

Ennyit előre bocsájtván, használjuk az alkalmat, melly előttünk nyilik Rafaelával találkozni.

Ugyan azon napon, mellyen Bécset megközelítjük, a császári udvar fényes kísérettel a szent István egyházában volt, hol az évenkénti nagyszerű egyházi ünnepélyek egyike tartatott.

Mi megelőzzük ezen ünnepélyt s azon pillanatban érkezünk a setét császári lak, a hires bécsi Burg, egyik udvarába, mikor már a hintók mint készen álltak indulásra.

E kis komor tekintetű udvar, az egykori schweiczi testőröktől nyert schweiczi udvar, *Sehweitzer-Hof* nevét mái napig megtartotta, s ha a város felől a császári lak nagy terére lépünk, balra esik.

E szép tér, korán sem birt még a mostaninak hatásos tekintetével, mert épen legszebb oldala, a II. József császár által épített szárnya, nem létezett s annak helyét avult tekintetű építmények foglalták el.

De térjünk vissza a schweitzzi udvarba.

Jobbra a kaputól emelkedik az elég széles, bár nem magas hágcsó, melly előtt épen most a császári hintók egyikét látjuk, hasonlót négyszegű arany erkélyhez, minden oldalon krisztály-tiszta üveg ablakkal.

E pompás jármű külről fényes fekete volt, az arany kétfejű sassal ajtain, s belől vörös bársonnyal bélelve, arany rojtos függönyökkel s olly tágos, mikép nyolcz személy kényelmesen bele fért.

E hintó mögött még néhány udvarhoz tartozó járművet lehetett megpillantani. Mindezeket számos cselédség környezte, elevenszinű, félig németes, félig spanyol szabásu bérruhákban, mellyeknek minden varrásait széles arany paszománt borította.

A hágcsó fölötti előtér, közvetlen a magas, széles bejárással szemközt, hasonlóul érdekes és eleven szemlét nyujt.

Épen e pillanatban lépnek abba az apródok; gyönyörű fiatal gyerkőczék 15 és 18 év közt, bársony öltönyökben, mellyeken sem arany sem ezüst kimélve nincsenek.

Utánok két magas férfit látunk jönni, setét udvari öltönyben, fehér pálczácskákkal, mellyeket a kövezetbe veregetve, jelt adnak, hogy a császár s kísérete jönnek.

Ugyanakkor az udvarban felállított fényes schweitzzi testőrök tisztelkedtek fegyvereikkel, a zászlót leeresztették, és síp és dobszó hangzottak.

A császár tábornagi fehér öltözékben volt, fényesen himzett csillaggal mellén s az arany gyapju ünnepies, széles lánczával.

Neje, Erzsébet, kivel Spanyolhonban találkoztunk, s ki az utrechti békekötés után 1713. július 11-én érkezett Bécsbe s az óta, mint szintén az özvegy császárnő Eleonora, változtatva Prágában és Bécsben mulatott, császári férjének balján jött.

Jobbja mellett a még mindig öregesen szép anyacsászárnét, Eleonorát, látjuk. Mögöttük egész seregét a hadi és polgári hivatalnokoknak, udvarhölgyeknek s más számosoknak, kik ezen ünnepélyen jelen voltak.

Az udvari hölgyek sorában találjuk a 17 éves, rendkívül szép Hage Rafaelát.

A császár s a két császárnő helyet foglalt az első főnebb leirt hintóban.

Többen azok közül, kiket az udvari lak magas ajtaján kijőni láttunk, hasonlóul hintókba ültek s a díszmenet, egy csapat fényesen öltözött ijjas őrség - az arcier-ék kíséretében, egyenesen az ismeretes Kholmarktnak tartott, azután a Graben nevű térre befordulván, a Szent István terén a roppant setét egyház agg homlokzata előtt megállt.

Nem sokára azután a magas uraságok s az egész fényes kíséret az ezer gyertya által világított öblökbe tűntek el.

De térjünk még egyszer a schweiczi udvar hágcsójához vissza s azon pillanatra, mikor a császárnők hölgy-kisérete az utolsó hintókra várt, hogy a menethez csatlakozhassék.

Ezen utóbbiak közt volt Rafaela, ki azon pillanatban, mikor a császár s a két császárnő hintaja megindult, egyszerre s látszhatóul minden ok nélkül halványnyá lett, mint a halál, s tagjaiba olly reszketegség jött, mikép elesett volna, ha az udvari kamarások egyike oda nem siet s karjaival nem támogatja.

A hölgy hamar magához tért s alig halhatóan szólt: Én a legjobb akarattal sem kísérhetem ő felségöket.

E szavakat Rafaela egy öreg, epés színű urhölgyhez - gróf Elcznőhöz, a főudvarmesternőhöz intézte, ki magas hivatalánál s koránál fogva nem csekély fölényt gyakorlott a körüle álló, hajporozott és szorosan befűzött, többnyire csinos hölgyek fölött, kik nehéz selyem szoknyaikban s elárasztva a legfinomabb brabanti csipkéekkel, érdekes csoportozatot képeztek.

Kegyed nem fogja e botrányt elkövetni! szólt a sovány, magas nő, feddő tekintetét vetvén Rafaelára, ki már a kamarás segedelmét leány-barátnéi egyikének karjával cserélte föl. - Ő felsége, Eleonora császárnő, azonnal észreveendi, hogy nincsen jelen! Bátorság, grófnő, szedje össze erejét, megbocsájthatlan lenne illy elmulasztás azon nagy kegy után, mellyel ő felségük kegyed iránt viseltetnek.

Az öreg, komoly grófnő egészen hivatalának élt s merev udvarhölgy volt a szó teljes értelmében, s kész, ha hatalmában áll, Rafaelát kényszeríteni.

Bocsánat, kegyelmes asszonyom, szólt most egy tisztos tekintetű férfiú, fekete bársony öltözetben, vékony egyenes karddal oldalán, gróf Elcznéhez lépve s tisztelettel meghajtván magát: a fiatal Rafaela grófnő visszafog térni szállására; már néhány nap óta vettem észre, hogy egészsége változást szenvedett; én magam fogom őt - ha csak ugyan ő felségök jelen nem létét ennyiek közt észrevennék - kimenteni.

Jól van, tanár úr! felelt Elcz grófnő szárazon s kedvetlenül: azután a többiekhez fordulván nem minden gúny nélkül felkiáltott: menjünk urhölgyeim! - a hintók már előérkeztek; ha csak nincsen még valaki kegyetek közt, kinek olly gyöngéd idegei lennének, mint Hage Rafaela grófnőnek.

A férfi, kit a főudvarmesternő tanárnak nevezett, nem volt más, mint Währhof, azon orvos, kivel történetünknek egyik legsetétebb perczében az akkor még olly fiatal Felsenthalné, Mártonváry Évánál találkoztunk.

Währhof karjával kínálta meg Rafaelát, azután ama számtalan, tévegszerű, folyosók hosszában haladtak, mellyek szállásához vezettek, lépcsőkön fel és le, hol a helyiséggel ismeretlen most is könnyen eltévedhet.

Hogyan érzi magát, grófnő? kérdé Währhof részvétellel.

Valamivel könnyebben, felelt Rafaela, de alig várom, hogy magamat kifüzetessem s ágyba jöhessek, nehány nap óta rosszul vagyok s csak ő felsége, az anyacsászárné, iránti mély tisztelem okozta, hogy erőtettem magamat, mennyire képes valék, kötelességem teljesítésére.

Az orvos gyanította, hogy Rafaela bajának olly oka van, mellyet felfedezni nem akar, mert inkább kedélyét, mint testét hitte betegnek; de a legkimélyesebb emberek egyike lévén, nem akarta a fiatal hölgyet, ki reszketett karjain, kérdéseivel felizgatni; azért csak annyit mondott neki, mennyit enyhülésére szükségesnek vélt, s szállására kísérte, hol komornája meglepetve sietett a váratlanul visszatérő elé. Az orvos ígérvén, hogy még az nap meg fogja látogatni, nyugalmat ajánlott mindenenek fölött s eltávozott.

II.

Mihelyt Währhof kilépett, Rafaela azonnal leöltötte feszes diszöltözékét, kifüzetta magát s parancsolta komornájának, hogy ágyát rendezze.

Azután kabátját levettétvén, melly olly nehéz és tömör volt, hogy a szoba padlóján fenállt, mintegy méhkosár, - könnyű, lágy pongyolát öltött. Arczában a szín kezdett visszatérni s lélekzete szabadabb lön.

Hagyj magamra, szólt a komornának, ki nagy részvétellel kérdezte, ha nem tehet-e valamit szeretett urnője könnyebbségére. - Hagyj magamra! - ismételte Rafaela: megkísértem, ha tudok-e ágyon kívül maradni, s ha nem, szólítani foglak.

A komorna eltávozott.

Végre magamban vagyok! kiáltott fel Rafaela egy támlányba ereszkedvén: azt hittem, hogy erőm odahágy.

E szavak után, mellyeket inkább gondolt, mint mondott, ugy tetszett neki, mintha háló vonulna szemeire; de legyőzte gyengeségét s alig nehány másodpercznyi szünet után, mintegy felrázkodva aléltságából, egy levelkét, mellyet vetkőzése alatt kebléből észrevétlen kivont s kezébe szorítva tartott, kezdett felbontani.

Kis iratka volt ez, alig tenyérnyi nagyságu, az irás tiszta és szép.

A hölgy felbontva tartotta azt ujjai közt, mellyek reszkettek. Tekintete nem függött a sorokon, sőt czél nélkül látszott a légben időzni; valami automati volt e szép hölgy tekintetében s valóban ki őt így közel az öntudatlan aléltsághoz látná, fogalma lenne arról mit egykor igézetnek neveztek s gonosz lelkek hatalmának tulajdonítottak.

Egy hang nem lebbent el ajkairól, de gondolatai annál munkásabbak voltak, s midőn vonásai e zsibbadságból elevenülve vissza kezdték tükrözni lelkét, egész legendát tártak fel.

Mit tegyek? e gondolat foglalatosságot idélt elméjébe. Látszott a hölgyön, hogy a lehetőségek tág mezejét átfutja gondolattal, s elhatározni igyekszik valamit, miről nem tudjuk, elkerülése-e a bajnak vagy felszólítás cselekvésre.

De legjobb, ha a levél tartalmával ismerkedünk meg, mely némileg megfejteti Rafaela kedélyállapotját; mivel ha minden sejtelmünk nem csal, épen e levélnek, nem tudjuk, mikénti kézbe-jutása a schweiczi udvar hágcsója közelében okozta azon ájulással határos elfogultságot, mellynek tanui valánk. Mert Rafaelától nem igen távol állt atyja, ki őt szemmel tartotta.

A levélke így szólt:

„Kedves Rafaelám!”

„Hasztalan minden igyekezetünk, a tiéd mind az enyém, nem fogjuk legyőzni a szerelmet, mely szíveinket egyesíti. Te mint száraz nyáron a virág hervadsz napról napra, én mint a kalitba zárt oroszlány rázom börtönöm vasrudjait s érzem azokat széttöredezni kezeim közt. Ah miért kell gyötreni így magunkat? Lehetlenség-e, a mit akarunk? lelkiismereted szól ellene? - nem tudom, nem hiszem; - mert szerelem, minő a miénk, vétek nem lehet, s mi köze az emberek gyűlöletének azokkal, kik egymást gyűlölni nem tudják! Ha életemet akarod s akarod a magadét - mert szenvedsz te is - el kell valamit határoznunk. Legyen az bár mi, egyről biztosíthatlak: bennem sem erő, sem kitartás nem fognak hiányozni a lehetlenségnek látszót kivívni, sem szerelem, az áldozatot meghozni, mellyet tőlem kívánnál. De kell, hogy lássalak, kell hogy lelkem szomszárja egy cseppje essék a vigasz harmatának. Kell mondom! ha nem akarod hogy, hitemet veszve szívedben a kétség emészteszen fel.

Bruno.”

* * *

A levelet, mikép láttuk, Bruno, kétségen kívül Felsenthal Bruno írta, kinek talán hetek óta ezen egy módja volt szabadabban nyilatkozni.

Bruno azon korban volt, hol a meleg sziv, a hev lélek nem hisz lehetlenségben, olyan, mint a kit ellenállhatatlan erő ragad s átemel bércezen, örvényen. Nem akart, talán nem tudott egyébről gondolkodni, mint hogy szeret s szeretetik. - Rafaela visszavonulása az odaengedés első ittassága után, bátyjának ha nem mélyebb, legalább nem titkolt elhidegülése iránta, sőt ennek célzatosan s példálózva kiejtett nyilatkozatai nem bírták arra, hogy szerelmét igyekezzék legyőzni s elszoródásokat keresen.

Bruno nem volt kevesebb könnyelmű, mint a fiatalság boldog korában a legtöbben, s nem egyszer épen azok, kikből idő és élet a legtartalmasb embereket érleli ki. Szerette tehát élni, s még is visszavonult a világtól, került a társaságot s ha látogatásokat tett, ezek a szoros illendőség követeléseinek határában maradtak.

Rafaela szívében bizott s szerelméről bizonyos volt: egyet tudott - kétségtelenül, hogy nem azon lanyha, alkalmoszerű, egyezkedésekre saját magával kész vonzalommal szerettetik, melly komoly akadálylyal szemközt nem képes megállni. Nem, Rafaela nem tartozott azok közé, kik jellemtelenségük mentségére okot keresnek s találnak ezeret egy helyett, kerülni mi nehézségekkel van összekötve s önzésükben feláldozni a kényelemnek azt, mit az illy természetek szerelemnek neveznek.

Rafaela szeretett, igen jól tudta, mondhatnók, viszérezte ezt Bruno. Azon meggyőződésben, hogy Rafaela saját boldogságát eszközözlendi, ha célzott ér, kész volt mindenre; kész - - nem

merjük állítani botrányra, de igen annyira, hogy lelkében néha a legbátrabb s legrendkívüliebb feltételek merültek fel.

Bátyja alig ha gyanította, mennyire ért e viszony; azért midőn Alfréd látta, hogy öccse vissza-kezd vonulni a nagy világtól, azt hitte, mikép minden megtörtént, mit okosság s óvatosság parancsolnak.

Azonban, miként láttuk, csalatkozott, s a helyett, hogy Bruno magaviseletét menteni vagy azt hosszasan indokolni akarnók, jobb leend az események fonalát kísélnünk, mellyek legjobban megoldják kételyeinket.

Rafaela nem volt olly tisztában magával. Ha szerelme szintolly forró is mint Brunoé s talán még bensőbb, világos, hogy a fiatal hölgy úgy volt nevelve, mikép szülői akaratával ellenkezni, tilalmukkal dacolni, szóval őket gyengeségeikben is sérteni bűnnek vélte.

Nem volt tehát Rafaela lelkében - úgy hiszszük - legalább jelenben az a kérdés többé, szabad-e Brunot szeretni vagy nem? - Mivel e részben tisztában volt magával s azt hitte, hogy ez bűn, - de csak mivel szülői ellenzék; bár magában a vétek fogalma csak vonatkozó, s vétek *addig*, mig szülői, ellenszenvük s avult gyűlölségük miatt azt tiltják. Mondjuk, Rafaela e részben és ennyiben volt tisztában magával, épen azért jelenben csak egy kérdés lebegett előtte: - - *Kövessen-e bünt el szerelemből* s tegye-e az önvád ürömcsoöpét a mérlegbe, hogy azt boldognak lássa, kit nem szeretni vagy feledni nem tudna soha?

Mikor a szerelemben a kérdés e végletet érte el, akkor félig győzött.

Rafaela nem csak kedélybeteg volt, miként azt Währhof tanár igen jól eltalálta, hanem valóban testileg is szenvedett. Mert hiszen semminek sincsen gyorsabb visszahatása *nemesb, tökéletesb szerkezetü természetekben* az idegzetre, mint a lélek fájdalmának. Minél czélszerűbb, alkalmasb a csudás gép, mellyet Isten a lélek rendelkezésére adott, annál hirtelenebb a hatás és viszonyosság szellem és anyag közt a kettőben.

Mi előtt lepihenjek, gondolta Rafaela magában, le kell szívemről gördítenem e terhet. Ó Bruno! sóhajtott fel és összerázkodott: ha te tudnád - ha tudnád - mit jelent az áldozat, mellyet tőlem kívánsz, nem sürgetnéd azt! Nem - nem, folytatá magában: mert nekem úgy tetszik, mintha az, a mi bennem a jobb és nemesebb, elesnék az örökségből, melly neked Rafaelában jutni fog, ha meggyőződése ellen cselekszik. De te akarod, hogy magam szurjam szívembe a fulánkot, melly ott örökösen fészkelni fog, s hogy szülőimnek okozzak fájdalmat, midőn olyanra hajlám, miben ők nem fognak soha megnyugodni. Rafaelában nem volt beteges érzélgés, s a fogalom jóról s rosszról szorosan körülírva és tiszta; de a gondolat, azok haragjával terhelve lenni, kik őt mindig az elkényesztetésig szerették, megfoghatóvá teszi, minő életre hatónak tekintette ezen áldozatot.

Rafaela felkölt, látszott rajta, hogy minden erejét összeszedi; olyan volt, mint a ki magát valami fájdalmas és életveszélyeztető műtetre szánja el, reszketeg, halvány, de kész, s e készségben erős. - A szép hajadon egy asztal mellé ült le, irlapot helyezett maga elé s a tollat vette kezébe.

Ugy tetszett neki, mintha a hófehér lapon fellegek futnának el, mintha kis kezén mázsányi golyó függne.

Egyszerre szeme felszikkasztott, arczába a fiatalság melegsége visszatért s a hölgy hirtelen, mintha valaki sürgetné, vetett néhány sort az irlapra. Betűi usztak, mintha könyvek közt rajzolnák le magukat s nem írva volnának, csak a képzelet festené azokat oda.

Mit irt, nem tudjuk, meglehet, hogy maga sem birt tiszta fogalmával annak, a mit ír; - - de egyről felelni mernénk. - Ha e sorok Brunónak irattak, ő érteni fogja azokat s kitalálja, a mit olvasni ne talán nem tudna.

Rafaela lány veres viaszszal pecsételte be a levélkét e Brunóéval együtt egy kis ládácskába rejtette.

Most, - - szólt a hölgy, ágyához közeledve, nyugodtabb, vagyok! rosszabb, vétkeesebb talán, mint egy félórával ezelőtt - de nyugott mint a sir. Ő akarta! megtörtént, adja az Isten, hogy Bruno boldog legyen, a többit túrni, az én osztály-részem.

Egy negyedórával e magányos, néma s még is annyit jósló jelenet után Rafaela vánkosai közt pihent s tagjain lázas feszültség rezgett át, pihent - de nem alhatott.

A LÉGYOTT.

I.

Tíz nap tölt el azóta, hogy Rafaela az utóbb említett levelkét írta. - Egészsége helyre állt, s a jó, de szigorú Elcz grófnő ok nélkül aggódott, mert a két császárné - a mi igen természetes, észre sem vette, hogy - a fiatal hölgy nincsen a kíséretben.

Lássuk most, miként állt az ügy a két szerelmes közt, volt-e ama levélnek, melly annyi hevéllyel közt íratott, valami befolyása rájuk s eredménye titkos lelki szövetségükre.

Mondtuk, hogy tíz nap telt el; a tizedik estéjén Rafaelával egy szépen s gazdagon butorzott szobában találkozunk, még pedig nem egyedül, hanem egy nálánál alig egy évvel idősebb hölgygyel.

E szoba vagy inkább szobácska egészen arra látszott szánva, hogy két hű barátné vagy szerelmes-pár meghitt órát töltsön benne, les és tanuk nélkül.

Emberek, kiknek kevés tapasztalásuk van, azt hiszik, hogy semmi sem könnyebb, mint két szerelmesnek egy meghitt barátnénál, tehát harmadik helyen találkozni. Ez nagy tévedés, semmire sem kevesebbé hajlandók a nők, főleg ha szépek és fiatalok, mint illy alkalom előkészítésére.

Nem állítjuk evvel, hogy könnyelmű hölgyek közt s hol a szerelem bizonyos határokat átlépve bensőbb, ha nem is olly vádtalan viszonyná válik, illy alkalomcsináló barátnék ne akadnának. Igen is, sőt van példa rá, hogy kivételesen akad egy két nő, kinek némi szenvedélye az illy kedvezés szerelmesek iránt; de minden esetre ez a ritkaságok közé tartozik, s a szerelmesek többnyire sokkal élesebb észszel bírnak saját érdekükben, minthogy erre szoruljanak. A legjobb alkalomkészítő a szerelem maga, melly inkább az alkalmak választásában, mint feltalálásában szokott habozni.

Rafaela azon szerencsések közé számítható, kiknek illy hű és benső barátnéik vannak, és siessünk hozzá tenni, olyan, ki a kedves hölgynek kedély-tisztaságáról tökéletesen meg lévén győződve, kész volt az illy esetekben nem ritka féltékenységet és sértett hiuságot félre tenni, s barátnéjáért olly lépésre szálni magát, mellyre senki más nem leende képes őt birni.

E fiatal hölgy, s miként mondtuk, Rafaela benső barátnéja, Saldano grófnő volt, egy spanyol grand neje, ki bécsi szülőktől származván, mint báró Oberwald leány, szerete Bécsben mulatni, mivel ott gyakran találkozhatott rokonaival, s azért fiatal férjét, kivel, mint az utrechti béke után a spanyol követséghez tartozóval, Bécsben megismerkedett s kinek egy év óta neje volt, - könnyen rábirta, hogy vele évenként néhány hónapot a híres fővárosban töltsön.

A barátság Rafaela s a grófnő közt nem volt új, sőt gyermekkorinak nevezhetni azt. A két hölgy, mióta Hage Willibald Bécsbe költözött, benső, inkább testvéri, mint egyedül barátnői viszonyban élt.

Minden gondolataikat közölték s nem mondtunk az emberi sziv titkait ismerők előtt hihetlent, ha állítjuk, mikép két illy barátné kitalálandá közlés nélkül is egymás titkát.

Rafaela tehát szintugy tudta, hogy a szép Emilia, mert ez volt a grófnő kereszt neve, szereti Saldanót, miként Emilia tudta, hogy Rafaela szenvedélylyel ragaszkodik Felsenthal Brunóhoz.

Mindketten azonban átlátták, hogy e szövetség a már előadott okok és körülmények miatt, ha nem tartozik is a lehetlenségek közé, rendkívüli s ezer akadályokon fog átmenni. Ez okon

Emilia volt az leginkább, ki Rafaelát mindenkép arra intette, hogy igyekezzék e szenvedélyt legyőzni magában.

Eddig tehát a földolokban tökéletesen megegyeztek, mert Rafaela is egy véleményben volt barátnéjával; de mindketten egyet s a földolgot hagyták ki a számadásból, s ez a szerelem maga, mellyel koránt sem olly igen könnyű bánni, mint némelly száraz és számító kedély gondolja. E fő-fő ütközők mellett a két hölgy Brunónak erélyes, következetes jellemét s rendkívüli szilárdságát sem számította be. Történt tehát, mit meglehetende nagy főtörés nélkül jó előre jósolni, hogy egy pör sincsen közelebb a vesztéshez, mint a mellyben ön magunk ellen ügylvédkedünk.

Saldano grófnő Rafaela komolyságából hozott ítéletet és nem tévedt. Átlátta, mikép a viszony magasbra ért, minthogy az a szokásos felbomolhatók közé számíttathassék. Fájt neki, hogy Rafaela, Emiliának ismert ellen-meggyőződése által feszélyeztetve s lekötve, nem volt darab idő óta olly nyílt iránta, mint azelőtt. - Bátorsága talán muló haragot s barátsági nehélyt képes leende tőrni de bizodalmatlanság sértette őt, s ez segítette a fejtegetés előidézését a két barátné közt.

Rafaela már az első szeretve kijelentett szemrehányásnak nem tudott ellenállni, nyakába borult barátnéjának s őszinte, nyílt vallomást tőn, minő végletig jutott szenvedélye, s hogy minden áldozatra kész Brunóért.

Emilia nem tévedhetett barátnéjában, nem jöhetett pillanatig is valami sértő gyanura, s tudta jól és értette, mit, és *mennyit* nevezhet Rafaela áldozatnak. - Ki csudálná, hogy a fiatal nőt, a legszenvedélyesb s következőleg legregényesb irányuak egyikét, Rafaelának elszántsága képesebb lőn felmagasztalni, mint illy esetben s a fiatalság boldog éveiben gyávaságnak tartott visszavonulása - megnyugtadni.

Rafaela azonnal kitalálta ismeretes hölgyi tapintattal, hogy barátnéja őt nem kárhoztatja, hogy benne engedékeny bíróra talán, segédre talál; azért szívét egészen kitérte előtte s beavatta őt terveibe, reményeibe, fájdalmaiba s azon öröm-szíkrába, melly minden szerelmi szenvedés mögött az ígérlet földének vezércsillaga.

Találkozni kellett Rafaelának, Brunóval, bár mi leende is e találkozás eredménye. Mindketten az ellenállhatlan szükségét érezték, kibeszélni magokat. Pár óvott biztos órára szomjuhoztak, mint a vándor a pusztában egy hús forrásra. De épen e találkozás a legnagyobb óvatosságot tette szükségessé.

Saldano grófnő volt Rafaelának minden ismerői közül az első s egyetlen, kit illy kényes titkával szerelmének mert megbizni, s ez volt Brunónak irt válaszában nevezve s ki e választ átadta. De mivel a fiatal grandnő, saját derék, de kissé könnyelmű férjét egészen ki akarta az ügyből hagyni, ez pedig nejét imádván, többet volt otthon, mint a házon kívül, nem volna olly könnyű figyelmét kikerülhetni.

Tíz hosszú nap telt el, míg végre Emilia pár óra felett rendelkezhetett, férje egy barátjánál lévén falun vadászaton, s míg mindent képes lőn úgy elintézni, hogy Rafaela és Bruno nála a véletlenség színe alatt találkozassanak.

Együtt látjuk a két hölgyet, egy hosszú félóra óta ülni. Rafaela volt első a légyotton; barátnéja kocsiján s vele együtt jött a császári udvarból, s a dolog senkinek sem tűnt fel, még az öreg Elcz grófnőnek sem.

Bruno nem igen pontosnak látszik, Rafaela, szólt Emilia grófnő: neki félóra előtt már itt kellett volna lenni. Öreg komornyikomnak meghagytam, hogy bár ki keres ma s ez órában, utasítsa el Brunón kívül.

Meg nem foghatom e késedelmet, mond Rafaela, holott épen ő volt, ki e találkozást sürgette és siettette. Valami akadály adta elő magát - -

Épen midőn Rafaela e szavakat ejté ki, jelentette az öreg ősz komornyik gróf Felsenthal Brunót, kinek látogatása annál kevesebbé tünt fel a gyanutlan vén embernek, mivel Saldano gróf és Bruno meghitt barátok levén, volt nap, hol kétszer is meglátogatták egymást.

Mihelyt a komornyik eltávozott, Bruno némán köszönt a hölgyeknek, halványabbnak látszott szokottnál, s elfogult hangon szólt: Bocsánat, Rafaela grófnő, ha nem jöttem elébb. Alfréd bátyám pár órával ezelőtt nálam volt, azután megbízásából egy halaszthatlan látogatást kellett a városban tennem.

Alfréd gróf volt kegyednél? kérdé Emilia meglepetve: én azt hittem hogy férjemmel együtt Dietrichstein grófnál van vadászaton.

Valami váratlan esemény változtatta meg tervét, viszonzá Bruno, még mindig szembetűnő elfogultsággal: valami egészen hihetlen, vagy legalább kevésbé valószínű, de a mi igen nagy benyomást tőn bátyámra. - - -

Hagyjuk ezt! tevé Bruno némi szünet után hozzá, kitalálhatlan dolgokat legjobb nem feszegetni, s én olly boldognak érzem magamat kegyetek közelében, mikép alig várom, hogy saját legközelebbi érdekeinkről szólhassunk.

Foglaljon helyet, Felsenthal, mond Emilia, egy kis támlányra mutatva.

Mindnyájan leültek.

Bocsánat Rafaela, szólt Bruno: valami rendkívüli dolognak vagyok behatása alatt; beszédem nem összefüggő; de legyen kegyed nyugott, a fődologban semmi sem változand; legyen igaz, vagy tévedés, a mit Alfrédnek elég fátylazott szavaiból megérteni képes valék.

Emilia ezen érthetlen beszédet végig hallgatta, a nélkül, hogy a legtávolabbi összefüggést tudná felfödni a közt, a mit Bruno mondott, s a közt, a mi őt e régen sovárgott légyottra hozta. Végre a fiatal nő elvesztette béketűrését s felkiáltott: - -

Felsenthal, én nem értem kegyedet, s miként látom, Rafaelát beszédei zavarják s nyugtalanítják; egy egész élet jövőjéről van szó, alig merek több, mint pár biztos órát ígérni kegyednek és neked, Rafaela; kérdés, ha e közben is nem jő-e valaki ollyan, kit visszautasítani nem lehet; azért el most a talányokkal és sejtelmekkel s a dologhoz, ha ugy tetszik.

Rafaela valóban nyugtalan kezdett lenni. Megszorította Emilia kezét, s azután mintha valami nagy félelmet küzdene le magában, hirtelen szólt. Bruno, Emilia felszólította, hogy a fődologra intézze figyelmét és nyilatkozzék. Én ellenben nem fogok s nem akarok erről semmit többé hallani, mig habozás nélkül meg nem tudom, mi történt olly fontos, a mi Alfréd grófot és kegyedet képes volt zavarba hozni?

Emilia értette Rafaela indokait, talán maga ekkép cselekedend hasonló körülmények közt, de boszankodott Brunóra s a fiatal nőnek visszatetszett, hogy az ifju épen illy fontos órát használ arra, Rafaelában nyugtalanságot ébreszteni.

Semmi! kiállt fel Bruno: semmi ollyan, mi kegyedet nyugtalaníthatná, de engedje, hogy erről most hallgassak.

Nem tudom, mi okozza e hevélyt bennem, nem tudom, örüljek vagy féljek, de hagyjuk ezt.

Rafaela felkölt, az egyik székhöz közeledett, hol kalap helyett, az akkori divat szerént bő s magasan viselt hajéket egészen beborítani képes, fekete, halvány rózsaszín selyemmel bélelt kápája - *saudron* - azaz üst, miként nevezték, hevert.

Bruno! szólt a hölgy a kápát felemelvén, mintha menni készülne s avval fejét akarná födni: rendkívülinek kellett történni, mert csak ez lehete képes kegyedet annyira megzavarni! Egész jövőmről van szó, s ha illy dolgokról mi, az érdeketek, nem is tanácskozhatunk soha hideg vérrel, még is szükség, hogy kedélyünk annyira nyugott legyen, mikép elfogultakká ne tegyen bennünket!

Rafaela! mond Bruno, utána sietve s kezét megragadván: várjon, nem vagyok többé elfogult! sőt ha mind az igaz volt, a mit - - de miért illy hihetlenségre építeni - - még boldogabb volnék - -

Nem szólt kegyed e pillanatban igazat! szakítá őt Rafaela félbe, olly arczczal s olly tekintettel, melly az ifjut leigézte. Azért ha nem akar nyilatkozni, mielőtt saját ügyünket érintenők, én távozni fogok.

Két dolog kétségtelenné teszi Bruno rendkívüli elfogultságát, az első: olly titok érintése, mellynek említésekor nyugott kedélylyel pillanatnyi kétsége sem maradanda fen, hogy ez Rafaelát megzavarja. Ha tehát időelöttinek vagy ollyannak vélte azt, mellyet Rafaela előtt titkolnia kell, elhamarkodott beszéde, a legszelidebb kétellel élvén, eszméletlenséget árult el. A második az, hogy szavaiban nem volt összefüggés s hasonlítottak egy elvesztett levél folytatásához, tanusítván, mikép Bruno a fődolgot feledte, tudniillik Rafaelát előkészíteni, ha az, a mit felfedezni félt, valóban olly fontos, mint azt megszaggatott beszéde s rohamos, majdnem öntudatlan előadása sejteték.

Csak midőn látta a zavart, mellyet okozott, s a kellemetlen, majdnem sértő benyomást, mellyet a szép Emilia grófnéra is tőn, tért eszméletre vissza s átlátta, minő zárutba sodorta be önmagát hamarkodása által.

Maradjon, Rafaela! szólt hevesen: e mindjárt lángotvető képzelőtehetség, ezen izgatott s mindig az első behatás alatt megrezzenő kedélyem okozta, hogy közepette vagyok annak, mit - érzem most - halkkal és óvatosan kelle megközelítnem. Maradjon, drága Rafaelám, az égre kérem, mindent megmondok; a titkolódás utját vigyázatlan heveségem által magam elzártam; de legyen nyugott, mind az, a mit hallani fog, - - még ha igaz is s nem lappang valami gyöngédtelen ármány alatta, viszonyunkra nézve rosszabbra semmit, jobbra talán változtathat valamit.

Valahára! mond Emilia, ki maga is felkölt s most Rafaela előtt állt. Remélem, minden előzmény megtörtént s ha kegyed, miként mi itt Bécsben szokjuk mondani, az ajtóval együtt hullott az egyházba, - kezdje el solozsmáját. Az én kis házi értelmem - bocsánat Felsenthal - az illy rendkívüli dolgok alatt mindig egy kis egeret sejt Aesop meséjéből.

Emilia tréfája nem idézett sem Rafaela, sem Bruno ajkaira mosolyt; de Rafaela a székre ejtette selyem kápáját s kérdő tekintetet vetvén Brunóra szólt:

Maradjak? nem fog-e kegyed többé talányokban szólni az előtt ki sohasem volt talány előtte.

Üljetek le! mond Emilia tréfás haraggal: így! most kegyeden van a szó Bruno: halljuk.

II.

Miután helyet foglaltak, s Rafaela éles figyelemmel szegezte szemeit az ifjura, ez rövid szünet után így közelítette meg a tárgyat.

Ha legjobb szándékom mellett, szép grófnőim, nem leend egészen világos, a mit hallandnak, ne tulajdonítsák egyébnek, mint annak, hogy hiven, minden toldás nélkül mondván el a mi történt, ennek kegyetekre nézve is azon kétes, sejtelemteljes, s azért nem szabatos hatása leend, mellyet én hoztam magammal.

Rövid leendek. Épen készülöben valék ide, midőn bátyám, kit távol gondoltam már, vadász öltönyben szobámba nyitott. Arczán a legnagyobb ingerültség kifejezését láttam, s megvallom, első pillanatban nem tudtam, valami elmulasztásért reám megneheztelt ezredesemmel, vagy irántam mindig udvarias, bár az utóbbi időkben kissé hideg rokonommal állók-e szemközt.

Idő azonban nem maradt ezen gondolkozni; mert Alfréd minden további előzmény nélkül hirtelen szólt.

Bruno - valami rendkívüli történt, a mi mindnyájunkat, s így tégedet is közvetlen érdekel. Ha igaz - mit hinni alig merek, úgy én elvesztett gyermekeim egyikét fedeztem fel, és te Rafaela kezét fogod megnyerni!

A hatást, melyet e rövid, e rejtélyes s a meny minden boldogságát kilátásba előidéző nyilatkozat tőn reám, hasztalan törekedném festeni.

Hogyan Alfréd bátyám? kiáltottam fel: mi ébresztette e reményt?

Egy levél Bruno, melyet ma s azon pillanatban vettem, mikor vadászatra készültem. A föld ég alattam! - Ó ha ez igaz! - ha e remény mint a tengerbe hullt és most felfedezett kincs igaz, akkor Évám, ki előtt még sok élet év áll, fel fog ujulni, ifjadni, az élet tér keblébe vissza minden bájával és varázsával! De minden bizonytalan még, s ez oka, Bruno, miért csak annyit mondhatok neked, mennyit okvetlen tudnod kell.

Én most, és innen egyenesen Hage Willibaldhoz, személyemnek s házunknak halálos ellenségéhez megyek - - -

Rafaela halvány lett mint az ivar s felsikoltott: Atyámhoz? - ez lehetlen! soha még egy Felsenthal át nem lépte házunk küszöbét, ennek rettenetes következései lesznek! Talán újra azon párbajok, melyek kedves anyám ifjúságát elkeserítették! Emiliám fogass tüstént, atyámhoz sietek, talán még nem késő!

Emilia felemelkedett üléséből.

Nyugalom grófnők, mond Bruno: biztosíthatom előre, hogy semmi veszély nem fenyegeti sem Willibald grófot, sem Alfrédet; mert egyik, mint másik esetben nem volnék itt.

E szavak szembetűnőleg megnyugtatták Rafaelát, s Emilia, ki már készült parancsot adni hogy fogjanak, újra ülésébe ereszkedett. Hallgassanak kegyetek végig, ismétlem, semmi veszélytől nem tarthatunk, Alfréd erre becsületszavát adta.

De mi vezeté őt atyámhoz, s hiszi-e Bruno, hogy e két férfiú - két villámteljes felleg mondanám - találkozhatik csattanás nélkül?

Nyugalom! és hallják tovább. Egyenesen Hage Willibaldhoz megyek - - ezt mondá bátyám.

Uj összeütközés? kérdeztem megrázkodva: mert kegyedre gondoltam, anyjára s a hamvadni látszó ős gyűlöletre.

Nem, viszonzá bátyám: nem hiszem, tévé hozzá: de egyre becsületszavamat adom Bruno, s ez az, hogy Hagera több szükségem van, minthogy saját életemet ne osztanám meg vele, csak hogy az övét megóvjam; mind a mellett hogy ellenségem s ez órában még nem vagyok tisztában magammal: mit higgyek, mitől féljek, mit reméljek.

De elég ennyi most, Bruno; minden perczem számítva van, míg a tárgy uj, meg kell azt ragadnunk, ne hogy kiszalaszszuk kezeink közül. Azért halld a mi téged illet, a mi a te teendő.

Eredj még ma s minél előbb, - itt bátyám egy kereskedőt nevezett meg, tudd meg, folytatá, hogy a levél, melyet saját fia hozott nekem, honnan és kitől jő? - - Hallgass az egész

dologról, ne nevezd meg a kereskedő nevét is senkinek; a legnagyobb óvatosságra van szükségünk, ha a pokoli gaztettet, mely 17 évét az én s szegény Évám életének megmérgezte, fel akarjuk fedezni. Járj jól végire, ismétlem, és mielőbb - ki hozta ama levelet a kereskedőhöz, honnan jött az, s ha a fölírás ismeretes-e? Még ma, talán ez órában távozom Bécsből, talán egyedül, talán Hageval.

Hageval! kiáltottam fel.

Ne tarts semmi veszélytől, mond Alfréd: keress fel még ma, ha lehet pár óra múlva, s mielőtt eltávoztam, s ha már ez megtörtént, néhány sort találsz komornyikomnál számodra.

Atyámmal távozni! kiáltott fel Rafaela megrettenve s erőt vévén magán, miután darabig egy szót nem birt kiejteni: atyámmal és miért? hová? ez nem lehet más ut, mint valami párviadali légyottra? Emiliám, az égre kérlek, fogass tüstént, eddig is kár volt késnem.

Megmondom, hogy fogjanak, ha kegyetek parancsolják, szólt Bruno: úgy is kevés a mit mondhatok még.

Igen - igen! sürgeté hevesen Rafaela.

Bruno a mellék szobába sietett, s mikor nem sokára visszatért, Rafaelát Emilia karjai közt találta.

Mondjon ki mindent Felsenthal, szólt Emilia, mindenkép ügyekezvén barátnéját megnyugtatni, kiben a Bruno által mondottak ezer sejtelmet ébresztettek fel.

Mit keres Alfréd atyjánál? minő összeköttetése lehet az említett levélnek, s a reménynek, egyik elvesztett leányát felfedezni, a látogatással atyjánál? miként fejtse meg mindezekből azt, a mit Alfréd Brunonak mondott - - hogy Rafaela keze övé!

Ennyi uj eszme rohanta meg az ifju hölgy keblét, egyszerre, váratlanul miként a vész jó.

Homályos sejtelmek s visszaemlékezések merültek fel. Eszébe jutott, mikép szülői házában nem egyszer hallotta, hogy születésekor barna haja volt, s ez csak néhány hónap múlva kezdett világosb színre változni, mi gyakran megtörténik, de a minek emlékezete most egy más eszmével szövetkezett. Azok, kik Felsenthalné, Alfréd nejét ismerték, nem egyszer erősítették előtte, hogy közte s a szegény szenvedő nő közt a hasonlatosság, főleg vonásokra és termetre rendkívüli s meglepő.

Szülői előtt ezt gyöngédségből senki sem említette; de szülői magok nem egyszer állították, hogy Rafaela nem hasonlít hozzájuk.

Hogy a Felsenthal leányok eltűnését ő épen úgy tudta, mint egész Bécs, azt nem szükség említenünk. Az esemény akkor mikor történt, sokkal nagyobb zajt ütött, minthogy azt a világ hamar feledhetné. Ezen kívül Felsenthalné sajátos kedélybetegsége, évenkénti utazásai, a felső köröknek gyakori társalgási tárgyai voltak.

E rövid ábráját a setét viharok, mely Rafaela keblében első villamait szikráztatá s távoli moráját kezdé hallatni, szükségkép említenünk kellett; most halljuk Brunót, kit Emilia felszólított, hogy mindent mondjon meg, érezvén maga, mikép illy esetekben mindent, vagy ennek lehetlenségében minél többet tudni nyugtatóbb, mint azon ásitó hézagok s ürek, melyeket aztán sejtelmek s aggály ezer rémképpel szoktak betölteni.

Rafaela! szólt Bruno egyenesen a fiatal hölgyhez intézvén szavait. Ha bátyám a benső szív- és lélek-szövetséget, mely köztünk - hála sorsomnak, létezik, egész boldogító minőségében tudandá; nincsen kétség benne, hogy kegyedre nézve, ki előtt titkom nincs, és abban a mi mindkettőnket olly közvetlen érdekel, nem is szabad hogy legyen, kivételt teende. De mivel ezt nem tette, már is többet mondtam, mit talán mondanom kellett s elhallgatnom üdvösb

leende. Átláthatja drága Rafaelám, hogy az ügy maga, a legnagyobb óvatosságot és kimélyt teszi mindnyájunk kötelességévé, kik azt tudjuk.

Megbocsásson Bruno, szólta Emilia: ha én, véletlen tanuja nyilvánításainak, itt félbe szakasztom, kinyilatkoztatván, mikép a titok nálam óva van. Sokkal bensőbb vonzalom csatol e kedves - kedves teremtéshez, mint sem bár mit tehetnék, vagy mulaszthatnék el, mi nyugal-mát képes lenne kockáztatni.

Rafaela megragadta Emilia kezét, Bruno folytatá:

Első dolgom volt azon kereskedőhöz sietni, kinek fia, miként Alfréd mondá, a levelet hozta s eltávozott, a nélkül hogy bátyám vele találkozna.

A kereskedő Linczből volt, miként azt nekem neje maga erősítette. Minden, a mit ez utóbbitól megtudhattam, az, hogy a levél Szegedből jött, a szokott úton, az egyedül, melly Magyarország és az örökös tartományok közt, a kereskedői összeköttetést képezé.

A kereskedő neje, látván hogy a boriték szélén a *siető* szó kétszer alá volt huzva, - mikép illy esetekben férje felhatalmazásából máskor is tette, felbontotta a boritékot s abban két bepecsételt levelet talált: egy férjének s egy másikat gróf Felsenthal Alfrédnek szólót.

Átadta tehát az utóbbit fiának, ki azt azonnal bátyámhoz vitte. A másikat, melly még felbontatlan kezei közt volt, megmutatta nekem, állítván hogy épen azt is felbontani készült, midőn férjétől pár sor írást vett, mellyek megérkezését még e napra jelentik s így nem tartotta szükségesnek felbontani azt.

Tudakozván tovább, ha ismeri-e az írást, s nem gyanítja-e, kitől jöhet a levél? - A nő minden tartózkodás nélkül azt felelte, hogy férjének Szegeden semmi kereskedési összeköttetése nem lévén, csak azon egyetlen embertől jöhet a küldény, ki néhányszor megfordulván Bécsben, férjével véletlenül megismerkedett s ki azóta ezt pár vásárlással bizta meg, az az valami *Futaky Ferencz* nevű, igen tehetős szegedi polgártól.

Ennyi az, a mit megtudtam, feltévé magamban, hogy mihelyt a kereskedő haza jó, ismétlen-dem látogatásomat.

Annyi bizonyos, hogy sem a nő, sem az ifju, ki a levelet bátyámnak meghozta, legkisebb tétovát, vagy nyugtalanságot nem tanusítottak.

Mikor e hirrel bátyámhoz siettem, cselédeitől megtudtam, hogy 10 percz előtt utazott el *Prágába*, egyedül, vagy Willibald gróffal, nem mondhatták, s nem volt időm megtudni, mert ide siettem, még egészen azon hevély hatalma alatt, mellyet nekem a történetek okoztak, s a levéllel, mellyet Alfréd hátra hagyott zsebemben.

* * *

A mi még Bruno és a két érdekes hölgy közt mondatott, míg a kocsik előállt; mi volt főleg azon levélnek tartalma, mellyet Alfréd hátra hagyott, ha most nem mondjuk meg, nem maradand sokáig titokban.

Jelenben sietünk a függönyt leeresztetni, de csak azért, hogy egy másikat felvonjunk, melly közelebb vezetend eseményeink végfeloldásához.

BOSZORKÁNY VADÁSZAT.

I.

Ha történetünk az egyszerű alföldi városba Szegedre tér újra vissza, oka az, hogy elszórt személyzetünk cselekvéseiben láthatlan egység van, melly ugyanazon kifejlés felé siet.

Miután tanui valánk, a Tisza parton - az e mai napig *boszorkány-sziget* nevet viselő helyen, azok, és többek irtóztatós kivégeztetésének, kiknek életelözményeit később lefejljeszteni ügye-keztünk: oda értünk, hol csak néhány hónap, alig egy év, választ el bennünket a Szegeden örök emlékezetű július 22-dikétől 1728-ban.

Sokan azok közül, kik a máglyákon hamvadtak el, vagy később börtönbe kerültek, hol rájuk valószínűen hasonló sors várt, nem is álmodták, hogy a veszély küszöbükön áll, midőn most Szegedre jöttünk, hogy egyét, azon - mondanók - hőbörtös jeleneteknek idézzük fel, mellyek, hála a polgáriasodás haladtának, alig ha többé visszatérendnek.

Az ember sorsa ilyen, nem tudja mire ébred s ha mögötte a kiábrándulás, előtte a rejtély. A végszámvetés határoz aztán, mert fény és gazdagság, nyugalom és béke közt vettetnek itt arany s ezüst szálai azon szövetnek, mellyre a szerencsés ember életeseményei himezve vannak, míg amott, setét gunyhóban, gond és bú közt, az élet szövőszékén kenderfonal vonul el, s csak akkor, mikor az élet végórája üt, vagy miként egy agg dalnok mondja: *mikor a párka lefejtette életünk gomolyát - válik el, selyem- vagy kenderszálakból állt-e az.*

* * *

Szegeden, miként mondtuk, körül-belől egy évvel, a boszorkány-szigetben történt kivégeztetések előtt, a szegedi tanács késő éji órákban, tehát a bevett szokás és törvényes gyakorlat ellenére, együtt ült, talán egy kettő híján.

Szlovenics Mihály, magában értetik, nem hiányzott e gyűlésből, minden igen titkosan történt, s talán többeknek a tanácsos urak közül, szeretett letelepárjaik is, nem sejtették, miben sántikálnak férjeik s birhatta őket arra, hogy lágy vánkosaikat s gyapjas debreczeni pokróczaikat, a tanácsterem kemény fenyő székeivel cseréljék fel.

Szeged városának, mint királyaihoz hiven ragaszkodónak, sok mindennemű s többször ujitott s erősített kiváltságai voltak, a legrégibb kortól a legközelebbi multig. Régi telep ez, sok viszontagságokat állt ki s bizony, mi tagadás benne, a sors gyakran ráriasztott; de Szeged emberül viselte magát, sokat szenvedett, sokat túrt, sokat harczolt, de magának az uralkodók előtt tekintélyt vívott ki. Ez oka, hogy kiváltságai közt a *jus gladii* - élethalál fölötti ítéljoggal is birt azon időben.

A tanács egybegyűlvén a pár fagyugyertyával világított terembe s helyet foglalván a zöld szőnyeggel borított asztal körül, e gyűlést - az éji órákat tekintve - inkább barátságos összejövetelnek, mint törvényszerű ülésnek mondhatni.

Ideje hogy megmondjuk, mi hozta ezen jó urakat illy titkosan a komoly terembe.

Két hét óta, valami csinynak következtében, vagy pusztá gyanura, nem akarjuk elhatározni, Banda Kati, az előttünk ismeretes boszorkány, börtönben ült; bár Rózsa Dániel, ki nem régen lépett le bírói hivatalából, mindent elkövetett, hogy e némbert megszöktesse, később miután ez nem sikerült, befolyása által kiszabadítsa a kereset alól.

Örzi halála óta, Banda Kati állítólag bújában - itálnak adta magát, s mint nővérenek örököse, ki egyszerre sok pénzhez jutott - néha többet vett be az áldásból; feledte szokott óvatosságát, és sokat beszélt, mit üdvösebb leende elhallgatni.

A vád ellene, nem volt épen főbenjáró, de azért még is veszélyes és sikamló, mert őt boszorkányi minőségében tüntette fel, azon merevély szélére állította, honnan az első lökés örvényig sodorhatta.

Babarczy Ferencz tanácsos volt az, a ki befogattatását leginkább sürgette s kinek, a már előttiünk dicséretesen ismert láng ész, Szlovenics, helyettes ügyvéd, a *malleus maleficorum* embere, hűn és erélylyel kezére dolgozott. - Banda Kati, míg Rózsa Dániel óvatos közbenjárásának eredményét várta, éji órákban, a csonka házban, körülvéttetett, s nem sokára azután egy nedves lyukban ült, a városház börtönei egyikében.

A vád ellene az volt, hogy Babarczy tanácsos urnak két tehenét megrontotta - bevett szólás-mód; a tehenek tudniillik, darab idő óta fehér tej helyett, a tanácsos urnak *vörössel* kedveskedtek. - Ha a mostani nemzedék, elég vakmerő illy gyakori jelenségeit a jámbor tehenek szeszélyének, nem a sátánnak, hanem ártalmas füveknek vagy betegségnek tulajdonítani, akkori időben, a minden szögletben szereplő ördögöknek s ördögfiúknak, megadták a tiszteletet s nem róttak le illy nemben nyilatkozó érdemeikből is.

Mihelyt Szegeden hire futamadott, hogy a rettegett Banda Kati hüvösben ül, azonnal egy sereg tanu akadt, kik hol egyet, hol mást tudtak a veszedelmes némbér ellen felhozni. Végre annak ügyét úgy bebonyolították, mikép Szlovenics nem tartotta méltósága alattinak azt, egész fontossága szerint, kiaknázni.

Nem csak többször vallatta és faggatta őt börtönében és ügyekezett a felmentetés reménye által, a makacs némbert vallomásokra bírni, hanem miután tőle pár igen meglepő nyilatkozatot kicsalt, de nem azt, és annyit, a mennyit s a mit leginkább óhajtott; eljöttek gondolta azon időt - kinzó szereket alkalmazni, s egy elmés illynemű találmányával az első kísérletet megtenni.

E műszer, VI. Károlynak a szegedi tanácshoz intézett legfensőbb leiratában, *noviter excogitatum torturee genus*nak neveztetik; Mihálowics Györgynének, a császárhoz intézett latin kérlevelében pedig, mint, *sedes cuiuspiam clavis ligni duri* jó elő. Jegyezzük meg itt, hogy VI. Károly császár latin leiratában, a boszorkányok már nem jönnek a szokott *strigae* vagy *sagae* néven elő, s mérgezőknek *veneficae* neveztetnek.

Banda Kati két hosszú óráig kiállta ezen irtózatos nemét az ülésnek s nem akart semmi olyast vallani, mi őt boszorkányság gyanujába hozhatná. A mi Babarczy urnak tehenein történt, állítása szerint, nem is tudta; ittas, vagy felharagitott állapotában kiejtett fenyegetődzéseit pedig, maga badar és üres beszédeknek nyilvánította.

De két napi pihenés után, ismételtetvén a kinzás, végre ereje megtört s mindent kivallott, vagy, hogy szabatosabban szóljunk, mindent mondott, mit tőle, a vallató bíróság babonás hite kívánt.

Igazat s nem igazat - miként a felfokozott fájdalom több vagy kevesebb eszméletet engedett. Látszott a nő, hogy nem gondol egyébbel, mint a kiállhatlanná vált szenvedéstől megmenekedni.

Kivallotta, hogy, miként az ítélet is ellene szól, 30 év óta szoros szövetségben él a sátánnal, a boszorkány-gyűlésekre eljár, stb. Elősorolván mindazon bohózatos hihetlenségeket, melyeket a vély valónak hitt s a kinzások által kicsikart vallomások, annak erősítettek.

Miután így magáról mindent elmondott, Szlovenics ügyvéd, újabb s hosszabb kinzással fenyegetvén őt, a szokott kérdések egyik legfontosabbikát intézte hozzá. Kik voltak részesei, s kiket tud még boszorkányoknak és boszorkánymestereknek?

Banda Kati félőriúten a fájdalomtól, mindazokat elősorolta, kiket kivégeztetni láttunk s ezen kívül többeket, - kik részint hasonlóul befogattak, vagy megszöktek, s kik ellen a vallások később azon erélylyel és buzgósággal folytak, minőről - Szlovenics mély avatottsága a boszorkány ügyekben s nagy buzgósága a jó várost a fellázolt pokolnak ármányaitól megóvni, - eddig is tanuskodott.

A lángeszű ügyvéd véleménye az volt, villámgyors és erélyes fellépéssel, egyszerre és rögtön végetvetni a gonosz czimboraságnak, így, mielőtt a zárt ajtók mögött történt keresetnek minden részletei átszivároghatnak a közönségbe, egyetlen hálövetéssel hurokba keríteni a sátán minden eszközeit és hiveit.

Ez oka, hogy eljárván egyenként a bírakat s tanácsos urakat, őket a fellebb említett titkos gyűlésre rábirta.

Mikor együtt voltak, mindnyájan helyet foglaltak: Szlovenics elővette jegyzeteit, s egy hosszú névsorozatot olvasott fel.

Csak egy kettőnek, a jelenlévők közül, voltak ellenvetéseik, míg végre Szlovenics urnak terve elfogadtatott.

Hogy semmi elmulasztva ne legyen s minden óvatosan és biztosan mehessen végre, a város hadnagya, a legfiatalabb tanácsos, és Szlovenics maga, szövetkeztek a poroszlókkal, kik közel éjfélhez, megkezdették a borzasztó vadászatot.

Mind a mellett, hogy Szlovenics maga rendezte a hadjáratot s evvel óvatosság és ügyesség tekintetében, mindent megmondottunk, alig történt egyikét elfogatás, midőn már az egész város talpon volt.

Ezt a nemes tanács, kissé több hideg vérrel előre láthatta volna; mert az elsők, kik elfogattak, mielőtt szájaikat a poroszlók betömheték, olly ordításokat hallattak, melyek nem csak szomszédaikat, de az egész utcát felriasztották álmukból.

Néhány percz alatt a város népe az utcákra rohant.

Igaz hogy Szlovenics ur setét, csillagtalán éjet választott, de ez még nevelte a zavart. Senki sem tudta, mi történik, mitől féljen, ki ellen védje magát. Ha kiáltásokat s káromkodást hallott, nem oda, hanem onnan el sietett mindenki, ott gyanitván az ismeretes veszélyt.

Miként a lobogványt söppedékek szélén, úgy lehetett a futkosók lámpásainak fényét elő- és eltűnve az utcákon végig s a nagy várteren látni.

Mások égést gyanitván, lovaikat fogdosták be, hordókat raktak a szekerekre, gyorsan ügyekezvén azokat vízzel telemeríteni.

Egyik a másikat kérdezte, mi történt? - a nélkül, hogy ez és ehhez hasonló kérdésekre, egyéb választ nyerhetne újabb kérdéseknél.

Egyszerre, miként illy zavar közben többnyire történni szokott, elterjedt a hír, hogy a boszorkányokat fogdossák.

Mihelyt ezt egy kettő kimondotta, a hír szájról szájra kelt s hihetlen gyorsasággal átszárnyalta az egész várost.

A nép megtudván, miről van szó, azonnal magához tért, s ha azok, kik magokat bünösöknek érezték, használták az alkalmat menekülésre, a nagyobb szám tökéletesen helybenhagyta a tanács eljárását.

Végre mintegy 3 óra tájban reggel, a város hadnagya, portól s verejtéktől ellepetve, rezes kardját vonszolván maga után, a terembe lépett, jelentést tévén, hogy a boszorkányok és boszorkánymesterek, egy kettő hiján, kiket a sátán csudálatosan, alkalmasint a kémény torkán át megmentett, mind horogra kerültek.

Ó a régi jó idők! a pompás idők!

Az eltűntek egyike nem volt más mint Rózsa Dániel, kinek elfogatására Szlovenics maga ment. Házát körülfogták, de ott, a késő éji óra daczára, sem az öreg urat, sem nejét nem találták. - Petykó uram volt egyedül otthon. Az ebédlő teremben járt fel s alá, az asztalon gyertya égett, midőn Szlovenics hirtelen benyitott.

Elmentek! mond Petykó, mintha előre tudná, miért jött az erélyes boszorkány-üző.

Elmentek! kiáltott fel dühösen az ügyvéd: fogjátok meg e gazficzkót!

Csendesen uram! szólt Petykó, közel lépven az ügyvédhez: se baj! - majd megtaláljuk.

Megtaláljuk - hol? kérde kissé enyhülő haraggal Szlovenics.

Utánnam csak! felelt a pupos inas, nevetésre torzítván ajkait, elvezetem én a nemzeti urat, a szép fészekbe, talán többekre is akadunk ott.

Minő sikerrel kalauzoskodott Petykó - *kiben itt árulóra ismerünk*, bizonyítja az, hogy alig husz perczre, a város hadnagyának jelentése után, Szlovenics ur maga is a tanácsterembe lépett, sugárzó arczzal felkiáltván: *consummatum est!*

II.

Ha Szlovenics, azon egész boszorkány-pörben, mellynek emlékezetét a történelem sem tartotta egyik avatott képviselőjében, méltósága alattinak, mint ama kort rajzoló - fentartani, a mindentudó szerepét játszodta: ennek megfejtése igen egyszerű.

A buzgó, bár szenvedélyes ügyvéd, helyettesi minőségében, érdemeket akart szerezni, azért első gondja volt, magának ügyes eszközöket szerezni. Mondva volt, hogy Banda Kati befogatása két héttel megelőzte az utóbbi vadászat eredményét; ez lőn tehát főleg az, kitől Szlovenics, mint gyakorlott vallató, sokat kitudott csalni, mi őt egy és más sejtelenre és gyanításra birta s a többi közt, Petykó uramra is figyelmessé tette.

Nem volt igen könnyű az utóbbit, mint a legcsalább jellemű emberek egyikét, körülhálózni; de két dolognak minden időben nagy befolyása volt az illy egyéniségekre, s ezek: pénz és ijesztés. - Mihelyt Szlovenicsnek sikerült Petykóval elhíttetni, hogy gyakori társalgása a boszorkány-hirű Banda Katival, és többekkel azok közül, kiknek titkos működéseit a város hatóság régen szemmel tartja, őt is egyenesen a máglyára fogják vezetni: - az első lépés megtörtént, s a vén *famulus* kimélytelenségeit előkészítette. - Hogy ezen utóbbiakra őt, a büntetlenség reménye s a boszorkányoktól elkobozott vagyonból oszthalék birta, alig szükség emlitenünk. - Szlovenics ur teljes sikert aratott, mert tanui valánk Petykó uram készségének, Rózsa Dániel rejtekét felfedezni; miután nem volt hatalmában őt akadályozni, hogy az első zajra az utcákon, házát oda ne hagyja, alkalmasint sejtelmével birván annak, mi vár reá Banda Kati vallomásai után, mellyek zárt ajtók mögött történtek ugyan, mint minden kinos kikérdeztetések, de még sem maradtak egészen titokban.

Hogy a rejtek nem volt más, mint a csonka ház alatti boszorkány konyha, elárulhatjuk, mint szintén azt is, hogy Rózsa Dánielnét leginkább félelme vesztette el; mert látván hogy férje, jó öszveg pénzzel megtöltvén tüzőjét, el akarja magát rejteni, míg számos összeköttetései által, titkon a vidéket is elhagyhatja, semmi áron nem akart hátramaradni. - - Meglepetvén így Szlovenics által mindketten ama roszhirű helyen, a pálcza el volt törve fölöttek.

Mind ez, ha meg is történt, Szlovenics alig merte volna kezét Futakyrá s a még mindig ugynevezett Futaky leányokra tenni, ha csak Banda Kati, látván, hogy a halálos ítéletet ki nem kerül, s fel lévén Futaky ellen bőszielve, kinek Örszi halálát tulajdonította, az ítélet kimondása után, még egy kihallgatást nem kért, hol alkalmasint Szlovenics ügyvéd előtt olly felfedezéseket tett, mellyek Futaky multjára is vonatkozván, nem csak őt terhelték, hanem leányait is, kikről Banda Kati egyenesen kimondotta, hogy a boszorkány-gyűlésekre járnak - s kiknek szobájába az álnok némberek sikerült, a boszorkány kenőcsöt, mellyet ezek elvetettek, újra becsempészni, felfedezvén Szlovenics előtt a helyet, hol azt megtalálhatja.

Egyet még emlitenünk kell itt, hogy a homályt minden kétség elől eloszlatassuk. Banda Kati, Örsze halála után, kedvencz tervét, hogy nővére Futakyné, s így tekintélyes nő legyen Szegeden megsemmisítve látván, a fájdalom vagy boszuság első hevében, - - nem akarjuk elhatározni, - Rózsa Dánielhez rohant, szemrehányásokkal halmozta őt és Futakyt egyenesen mérgezéssel vádolván őket, s csak gazdag pénzajándék által biratott hallgatásra, miután maga is átlátta, hogy e vádat nem lenne képes törvény előtt bebizonyítani; a gyanu által pedig, mellyet Rózsa és Futaky ellen ébreszt, magát árulná el.

Örszi hirtelen halála után, annak vagyona Banda Katira szállván, ez egyszerre gazdagnak hitte magát, bőven költött s a jó bort sem kimélvén, miként láttuk, maga ásta meg vigyázatlan beszédei által a vermet magának, mellybe aztán, a kinpadon tett vallomásai, annyi másokat sodortak.

* * *

Ugyanazon napnak reggeli óráiban, mellynek éjéből egy egy setét képet gördítettünk le, Futaky Ferencz házában olly jeleneteket kell eléidéznünk, mellyeket elhallgatnunk annál kevesebbé lehet, mivel, ha vissza akarunk azon időre emlékezni, mikor Ágotát és Reginát a derék Márkus atyával együtt láttuk a börtönben, hallottuk azt is, hogy köztök és atyjok közt valami történt, mi az utóbbit reájok megharagította, s így érdekünkben áll, történhetett olly nevezetes a Futaky háznál.

Hallottuk hogy Ágota, a két kedves leány közül az erélyesebb s elhatározottabb jellemű, azon éjen, mikor őket hálósobájokban kilestük, a többi közt azt mondotta Reginának, hogy Mártonváry Endrét és Jenőt, felhatalmazandják arra - őket vélt atyjuktól *megkérni*.

Idő telt el, míg Ágotának egészsége helyre állt, míg Márkus atya tanácsával élhettek, s míg a két ifjuval találkozván, a dolog annyira ért, hogy ezek szárnyas örömmel, kinyilatkoztathatták készségüket s a napot kitűzhatték, mellyen Futaky előtt, mint kérők, s házánál először megjelenhetnek.

Hogy Banda Katival a hölgyek találkoztak, hogy ez szemrehányásaikra daczczal és gúnynyal felelt, s őket tartózkodás nélkül boszorkányoknak nyilvánította, hallottuk. Ágotának és Reginának visszavonulását e veszedelmes némbertől, kit soha egy szóra, egy tekintetre nem méltattak többé, s ki előtt ajtajuk zárva maradt, majdnem szükségfeletti emlitenünk.

A véletlen, vagy mivel véletlenségekben keveset hiszünk, a végzet úgy akarta, hogy Endre és Jenő, reménybeni aráik beleegyezésével épen azon napnak tizedik reggeli óráját válasszák a

nehéz, de őket boldogító s legkevesebbé sem ijesztő feladat végrehajtására, mely éje alatt Szlovenicset hivatali buzgóságának zenitjén láttuk.

Futaky az utóbbi napokban szembetűnő nyugtalanságot árult el, bár azt, főleg szép rokonai előtt, mindenkép titkolni ügykezett. Ajtaja gyakran zárva volt; nyomát lehetett ott elégetett irományoknak látni; azon kívül Futaky, adóssait járta fel, s a mennyi pénzt felszedhetett, azt csomagokba rakosgatta el, sohasem üres pénzládájába. - Szóval minden arra mutatott, hogy valamitől tart, s készülteit teszi, kikerülni a bajt, ha ilyen reá vár, mielőtt az bekövetkeznék.

Mikor mind ez megtörtént, Futaky valamivel nyugodtabbnak látszott, de szokottnál többször volt Rózsánál s a leánykák előtt említést tőn egy hosszabb utról, mely előtte áll.

Ezen utóbbi nyilatkozattal világos, hogy Futaky tudott valamit arról, mi a szegedi boszorkányok ellen tervezetik, s kétes sejtély nógatta őt, be nem várni e terv végrehajtását.

Szlovenicsnek óvatosságát láttuk, s csak ez fejtí meg, hogy Rózsa és Futaky nem gyanítván a rögtöni veszélyt, elkéstek a meneküléssel, s az első - talán egész életében először veszítvén el fejét, - mikor utczákon a zajt hallotta, épen azon helyre sietett, mellynél keresve sem lelhetett volna jobbat, Szlovenics eljárásának előnyére és saját vesztére.

Azon reggel, mikor a két Mártonváry ifjunak könnyű szekere, öt gyönyörű pejtől vonatva, 10 óra tájban, Futakynak nem csekély meglepetésére háza előtt megállt s az ifjak abból, be nem hajtátván az udvarra, a kapu előtt leszálltak, - Futaky némi ingerültségben volt. Már hajnalban felkelt, egyébiránt szokása szerint, reggelijét együtt költötte el a leányokkal s irántok talán soha szívesebb és nyájasabb nem volt, mint épen e napon.

Reggeli után, megfogta Ágota és Regina kezét s némi elfogultsággal, mely mint egészen szokatlan, meglepte a két kedves gyermeket, adta tudokra, hogy pár nap múlva s talán hosszas időre kellestván eltávozni Szegedről, óhajtana velök, a mit mindeddig időelőttinek vélt, sorsukról s jövőjükéről beszélgetni.

Nem vagyok fiatal már, evvel fejezte be beszédét, ipam, a derék jó Rózsa Dániel, sirja szélén áll, ez idén töltötte be a 82 évet; az ember élete Isten kezében van, s nem akarnám, ha az enyim ne talán jobbkor találná végét érni, mint azt, teljes épséggel, erővel és egészséggel bírván, még hiszem, ti kedveseim, Rózsa Dánielné kezei alá jussatok, kit igen becsületes nőnek ismerek ugyan, de a kinek, úgy hiszem, keze mindig inkább fordulna maga felé, mint felétek.

Reád nézve kedves jó Ágotám, olly tervem van, mely tégedet, bár mi történjék, önállóvá teend, s egyszersmind olly állandó boldogságot és jóllétet biztosítand neked, mely megengedendi, hogy szelid, jámbor Reginánk, ikertestvéred, soha ne szoruljon másnak pártolására, mint a tiedre.

Futaky mindezt olly szíves, sőt kedélyes hangon mondotta, mikép a két hölgyet csak egyetlen utógondolat, vagy sejtély óvta meg az elérzékenyüléstől. Volt az öreg ur szavaiban olly czélzás, mely Ágotának és Reginának minden aggodalmát felébresztette, s a ki arczaikat figyelemmel vizsgálná, észreveendé abban a nyugtalanság s kínos kíváncsiság kifejezését.

Ágota, Futakynak többszöri, bár fátylazott nyilatkozatai és czélzásai után, nem volt kétségben azon neme fölött az önállásnak, melylyel őt vélt atyja, s most sógora boldogítani akarta. De mert egy hangot kiejteni félt, egyetlen szó, egyetlen kérdés által tág kaput nyitni annak, minek kulcsillesztése már a vért kezdte szíve körül jegeszteni.

Futaky, miután a leánykák kezeit eleresztette, rövid szünet után folytatá: - Hagyjatok most magamra gyermekeim, - meg kell még hányni vetni tervemet; de ma tudni fogjátok azt egészen és tartalék nélkül.

E pillanatban kocsizörgés hallatszott.

Alkalmasint szekerem s lovaim, mond Futaky hirtelen: berendeltem azokat a tanyáról, hogy pár napig jól tartassam szemeim előtt, az előttem álló utra.

E szavak után az ablakhoz sietett, arcza a harag s meglepetés kifejezését nyerte, s hirtelen leányaihoz fordulván, az elébbtől különböző szigorú hangon és hirtelen felkiáltott: Eredjeteek tüstént szobáitokba, s várjatok míg szólni foglak!

Ágota, bár nem mozdult helyéből akkor, mikor Futaky az ablakhoz közeledett, nem állt oly messze ettől, hogy Endrére ne ismerjen, kinek arcza azon pillanatban, mikor a jármű a kapu előtt megállt, az ablak felé volt fordulva.

Tudta tehát ő és Regina, ki hasonlóul ráismert a jöttekre, életüknek minő fontos, elhatározó pillanata előtt állnak; azért Futaky felszólítása után sietve hagyták el a szobát.

Mikor az ajtót bevonták magok után, Futaky hirtelen visszahuzta magát az ablakból s kitörő indulatossággal kiáltott fel: - Ez a két Mártonváry fiu! - Mi hozza őket hozzám? miért kell e baljóslatu arczokkal épen ma találkoznom! Azután, legyőzvén felindulását, susogta: Hideg vér! ha őket valami gyanu hozta ide, nem szabad elárulnom magamat.

Senki sem találandja valószínűtlennek, hogy Futaky legegőbb is arra gondolt, mi Évának atyján történt, s távol attól, a két jeles ifjuban - kiknek közelítése a leányokhoz, nem hatott a senkitől sem látogatott Futakyhoz, vagy ha valamit erről hallott is, nem tulajdonított annak fontosságot, kérőket gyanítani - egészen más eszme hatása alatt volt; melly ha nem félelmét - mert ezen ember nem tudta mi a félelem, - lagalább aggályát idézte fel.

E közben a két ifju, leugrott a szekérről, s mintha nem akarna magának gondolkodásra időt engedni, az udvaron át sietve közeledett a ház ajtaja felé. Öt percz alig telt el s Futaky ajtajánál voltak, mellyet nekik a szakácsné jelelt ki, nagy szemeket meresztve illy egészen szokatlan látogatókra.

Szabad! szólt Futaky a kopogásra s a két ifju, csinosan de egyszerűen öltözve, lángoló arczczal ugyan, de nyílt kifejezésével a jó ügy bátorságának, előtte állt.

Nemzetes uram! szólt Endre, miután mindketten, az eléjek siető hideg és mogorva férfinak udvariasan köszöntek; minket egy fontos ügy hoz kegyedhez. Nem akarunk hosszas előzményekkel élni, s azért mindenek előtt ime bemutatom kegyednek öcsémet Mártonváry Jenőt, - én Mártonváry Endre vagyok.

Futaky meghajtotta magát. Nem tudom, szólt azután: minő körülménynek köszönhetem kegyeteknek látogatását; én a Mártonváry névvel 17 hosszú év óta, nem tudok mást, mint szomorú visszaemlékezéseket összekötni, s nincsen jellememben titkot csinálni az ellenszenvből, mellyet e név iránt érzek. De foglaljunk helyet ha úgy tetszik, reméllem, nem hagyandnak kegyetek hosszas kétségben az iránt, minek - - - e szerencsét, - tevé vontatva s nem minden gúny nélkül hozzá: köszönhetem.

A két ifju alkalmasint el volt az illy fogadtatásra készülve, s azért Futaky szavai nem látszottak reájok különös benyomást tenni.

A kinálásra leültek, s Futaky is helyet foglalt.

Ugy látszik, Endre volt az, ki a szóvivői szerepet magára vállalta, mert mihelyt leült, udvarias de szilárd hangon szólt.

Futaky uram! higgye kegyed nekem, igen jól tudom felfogni s érteni az ellenszenvet, mellyet családi nevünk ébreszt kegyedben; bár szintoly őszintén megvallom, e mindnyájunkra, kik e nevet viseljük, kiterjedő gyűlölséget nem tartom igazságosnak.

Valóban? viszonzá Futaky, míg arcza mindig gúnyosabb kifejezést nyert: - kegyetek értik ellenszenvemet s még sem tartják azt igazságosnak?

Nem akarjuk, nemzetes uram, mond Jenő felváltván bátyját, menteni rokonunkat, Évát, bár nem merem állítani, mindaz után a mit hallottam, hogy ártatlanabb, mint talán kegyed gondolja; s szegény, ha bűnös, eléggé meglakolt.

Hagyjuk ezt! szakítá őt Futaky félbe: szomoru sovány elégtét két családra - mellyeket örökösétől megfosztott, s mellyek egyike - az enyim, utolsó képviselőjét vesztette benne olly névnek, melly nem ifjabb a kegyetekénél, ha ezt most bebizonyítani minden ok el is mult.

Volt az utóbbi szavakban valami bús és rendítő, mi a két ifjut önkénytelen megkapta.

Igaz, szólt Endre, hagyjuk ezt nemzetes uram! - a mi minket ide hozott, talán képes leend, ha nem kegyeddel megszerettetni a Mártonváry nevet, legalább két Mártonváry ifjut örök hálával csatolni, az agg Futaky névhez; különösen annak még élő képviselőjéhez, kegyedhez nemzetes uram!

Mihelyt a társalgás e fordulatot vette, feltűnt Futaky vonásaiban a változás. - A ravasz vén ember azonnal átlátta, hogy az ifjakat egészen más tárgy hozta hozzá, mint a melly, látszható közönössége daczára, őt nem óvta meg a nyugtalanságtól.

III.

Mit akarhatnak ezek! - gondolá magában; azután mintha egy sugára a világnak hatna kéte-lyeire, ajkait szoritotta össze s szemeit egy kérdő, majdnem fenyegető tekintettel szegezte az ifjakra.

Futaky uram, kezdte ujra Endre: az egyenes ut, a legrövidebb, nyíltan tehát.

Kegyednek két remek leánya van, egész Szeged tiszteli őket, - mi - én és Jenő szeretjük őket!

Hogyan? kiáltott fel Futaky s azután indulatos hangon tévé hozzá: kegyetek tévedésben vannak, nem abban, amit a derék hajadonok tulajdonairól mondtak, hanem annyiban, hogy nekem leányaim nincsenek. Ágota és Regina, nőmnek árván maradt nővérei, kiket könyörületből neveltem fel.

Tudjuk, szólt Jenő, nem akarván semleges szerepet játszni e válságos órában: Tudjuk, ismétlé, - de Endre azért nevezte kegyednek szép rokonait leányainak, mivel egész Szeged tudja, mikép kegyed atyjuk és anyjuk volt egy személyben.

S mivel, - tévé hozzá Endre - most midőn én Ágota kezét, öcsém Reginaét kérjük meg, kegyedtől jól esik sziveinknek az atyát tekinteni azon férfiuban, ki olly hiven teljesítette irántok az atyai kötelességet.

Futaky e szavakra felkölt üléséből, mit a két ifju is követett. Uraim! - szólt hidegen, kihallgattam kegyeteket - s illő hozzám, ki valóban, miként azt kegyetek magok mondják, atyja és anyja voltam a két árvának, hogy a jó véleményt s jó szándékot rokonaim iránt, kegyeteknek megköszönjem: de egyszersmind kötelességem a Mártonváry uraknak példáját adnom azon őszinteségnek, melly kegyeteket késő megbánástól óvandja meg. Mig drága rokonuk, fiamat hiu, üres reményekkel kecsegtette, mig leányát vele eljegyzette, hogy a könnyelmű némbér hűtelenségéhez a világ gúnyhahotája is járuljon, addig én, Futaky Ferencz, visszahozhatlanul kinyilatkoztatom, hogy nőmnek testvérei, s kik következőleg hozzám, a gyermektelen atyához, legközelebb vannak, sohasem fogják a Mártonváry nevet viselni, mellynek átkát, e gyászos ház sorsára, vakmerően felidézném, ha illy lehetlen szövetségbe bele tudnék egyezni.

Endre és Jenő, bár mennyire voltak tagadó válasza, s talán durvábbra a hallottnál, készülve, az öreg ember szavaira elnémultak. Olly igaz, olly szinletlen volt fájdalom és gyűlölet, visszaemlékezés és sérérzet Futaky beszédében, mikép átlátták, hogy itt ingathatlan szirtek állnak szemközt.

De Endre és Jenő, ha reájok Futaky szavai hatásukat el nem hibázták, a mellőzhetlennek látszó akadály erélyüket fokozta fel.

Futaky uram, szólt Endre szeliden: kegyed vissza fogja e kegyetlen szavakat vonni, ha itt kinyilatkoztatom, hogy Ágota és Regina magok felhatalmaztak a lépésre, melly bennünket bizalommal hozott ide.

Ágota! kiáltott fel Futaky kitörő haraggal: Ágota és Regina, titkon, hátom mögött, házom ellenségeivel szövetekezett, hogy az élet kincsét, mellyet én gyűjtöttem számukra, az életet, mellyet én tartottam én őriztem meg, épen azoknak vessék oda, kiktől házomra minden átok, lelkemre minden kárhozat jött - tevé alig hallhatólag hozzá, mint egy feledve magát s ragadtatva felindulásától: - nem, ez lehetlen!

Ugy van pedig, Futaky uram, mond Jenő, - kegyed e reánk nézve is nehéz, válságos órában, visszaemlékezéseinek sulya alatt szenved: mi tiszteljük e szenvedést, de épen azért, mivel hiszszük, hogy a Mártonváry név kárpótlással tartozik az egyedülinek, ki még a Futaky nevet viseli, ajánljuk a szeretetet gyűlölség, az engesztelődést boszu helyett.

Gondolja meg kegyed Futaky uram, tevé hozzá Endre, ki a magával alig biró házi gazda előtt állt: - hogy egyetlen szavától függ négy embert boldoggá tenni! mert esküszöm itt, hogy kegyedet atyánkként tisztelni és szeretni fogjuk - - -

Elég - elég! kiáltott fel Futaky dühösen. Ó hogy e boltok szakadnának reám és reájok, a kigyókra, kiket keblemen tápláltam, és reátok, kik jöttetek az átkot nehezíteni, melly a szagatott keblen hever! - El - el! innen -! - Ur vagyok házamnál - s azok, kik ez utolsó gyalázatot akarták halmozni fejemre, azon egyet legalább, - mint magyar nemes urak, mint grófi családokkal rokonok - érteni fogják, hogy ott hol az ajtóra mutatnak, nem marad egyéb hátra, mint menni azoknak, kik nem akarnak szemteleneknek és tolakodóknak tartatni!

Endre és Jenő e szavakra annyira felindultak, mikép csak azon mély vonzalomnak, mellyet a két hölgy iránt éreztek, lehet köszönni, hogy haragjuk ki nem tört.

Endre jött legelébb szóhoz, fékezvén felindulását, szigoru hangon felelt. Futaky uram, mi mindketten igen jól tudjuk, mi az illő, s nincsen szükségünk erre emlékeztetni. Távozni fogunk. - De egyet ne feledjen kegyed; Ágota és Regina beleegyezéseikkel bírván, őket ez órától fogva mint eljegyzett aráinkat tekintjük, s jaj annak bár ki légyen, ki őket bántani vagy keseríteni meri.

Evvel a két ifju a dühös házi ur feleletét be nem várva, eltávozott, s pár percz mulva, szekerük robogását lehetett hallani s az elválhatlan kíséret Szegeden, a hosszú por uszály jelelte az irányt, merre lovaik vágatva haladtak.

* * *

Futaky, mihelyt az ifjak távoztak, rokonaihoz a szép Futaky leányokhoz rohant; kik halványan s reszketve, de elszántan várták az ifjak látogatásának eredményét.

A jelenet, melly most következett, a leirhatlanok közé tartozik. Futaky a legindulatosabb emberek egyike, nem tudta mit mond, mit cselekszik s mihelyt nád pálczával kezében, mellyet felragadott hirtelen, talán öntudatlan, a leányok előtt termett, mind azt rájuk halmozta, szidalom és szemrehányásokba, mivel őket megszegyeníteni s letiprani gondolta.

Meglehet, hogy a dühös férfiü bösülségében többre is ment volna - - - de két angyal állt előtte, nem arany felleben, miként a monda szerint Aquileanál, de valami olly varázsa által az ártatlanságnak, mondanánk a szentesülésnek körülsugározva, mi karját elzsibbasztotta, s csak ajkainak hagyta meg azon hálátlan tevékenységet, elárulni minő kicsiny a legtöbb ember, mikor magának nem tud parancsolni.

Ágota és Regina hallgattak: úgy tetszett nekik, mintha e zuhatagát és hófuvatát az aljas kitöréseknek, legjobb lenne felelet nélkül hagyni.

Ha van olly szótár, hol a jellem és következetesség, *makacsságnak*, a szerénység *félénkségnek*, a gyöngédség *szineskedésnek* neveztetik; s az embereknek saját egyéni szótáraik is vannak; - - hol találnál a hölgykedélynek tiszta és nemes szótárában egy hangot, melly durva kitörésre, szennyes szidalmakra, a védő feleletet képviselhetné?

Futaky, miután mindent kimondott, a mi a tájtékö ajkaira jött, miután látta, hogy jelenléte a hölgyeket az ájúláshoz közeleti, felkiáltott:

Többet akartam érettetek tenni, sehonnaiak, gyűlölt sarjadék, mint valaha hittem, hogy e földön valakiért még tenni tudnék! - kigyókat tápláltam keblemben! - - Nem akartátok a jót, megcsaltatok; érezzétek már most a roszt, mert e pillanat óta - megszüntetek rokonaim lenni!

Evvel Futaky kirohant a szobából s az ajtót a leányokra zárta, kik egymás nyakába borulva, könnyebben kezdettek lélekzeni.

Az ebédet a szakácsné a két hölgynek szobájába vitte; egész nap nem látták többé Futakyt s késő éjel pihentek le, hogy a hosszú éjet vánkosaikon átvirasszák.

* * *

Régen el voltak a gyertyák Futaky házában már oltva, midőn Szlovenics vad hadjáratát megkezdette, s az iszonyu zsinat, melly keletkezett, Futakyt is felriasztotta ágyából.

Hirtelen felugrott s felöltözött, s nem tudván, talán nem is sejtven mi történik, az udvarra rohant ki.

E pillanatban törték fel kapuját s udvara egyszerre megtelt néppel.

Fogjátok meg! ordított Szlovenics: mert ő volt személyesen, ki a házat megrohanta s kíséretével a kaput betörette.

Futaky egy fejszét ragadott fel: ellen mondott, mint nemes ember, az erőszaknak; de a sürű tömeg pár percz alatt lefegyverezte őt.

Nemes ember! kiáltott fel összepontosított gúnynyal Szlovenics: Ezt még be is kellene bizonyítani, vén boszorkánymester! majd ha előkerül a kutyabőr, a máglyára rakjuk, hogy jobban égjen.

Futakynak száját betömték, karjait kötötték hátra, alig tudtak a dühös emberrel bánni, ki már öt vagy hat embert lever, de végre tehetlenné tétetett.

Vigyétek a városházához! szólt parancsoló hangon az ügyvéd: azután azokhoz fordulván, kik mellette álltak, felkiáltott: utánam most! ne hogy a sátán ráérjen, a két úri boszorkányt a kéményen át megszöktetni, - utánam!

A BOSZORKÁNPÖR.

I.

Mind azt, a mi a leirt el fogatásokat követte, tudjuk, s történetünk oda ért, hol azt félbeszakasztottuk; t. i. azon éji jelenetig, mikor Ágota és Regina, kiszabadulván börtönükből Mártonváry Endre és Jenő segítségével, Szlovenics ebe által a buza földön felfedeztettek s újra, de az elébbinél gonoszabb börtönbe zárattak, hol társalgásuknak tanui valánk.

Hogy Mártonváryék merényére a lovagias érzelmű ifju Argauer segéd kezét nyújtott, - ezen semmi kétség nincsen.

Igaz, hogy ez várparancsnoki állásánál fogva, kockáztatott vállalat volt; mivel így a végrehajtó hatalom ellen lépett fel; de nem kell felednünk, mikép Argauer igen jól tudta, hogy e boszorkányperek megszüntetése régen megpendített már Bécsben; másrészt ezredesének felvilágosodott nézeteit ismervén, meg volt győződve, mikép az ártatlan hölgyek megmentésének kísérletéért inkább dicséretet, mint korholást nyerend.

Hogy Ágota maga, nem akart tovább védetni vakmerő mentői által, mikor józan esze átlátta, hogy e védelem őt és Reginát három olly férfiutól foszthatja meg, kik elég bátrak és nagy-lelkűek valának - a kor előítéleteinek daczára életüket kockára tenni megszabadításukért, - ezt a hely színén hallottuk.

A két Mártonváry, miután fel nem tűnő köznépi öltönyükben, a két hölgyet kísérő tömegbe vegyülve a városházig ért s meggyőződött arról, hogy ez alkalommal nincs többé mit tegyenek, Argauerhez siettek, ki csak pár perczczel előttök érkezett a várba, hol az őrizet észre nem vette távozását; mellyet csak egy meghitt őrmesterének, s távolléte alatt helyettesének adott tudtul.

A három ifju, a legnagyobb felindulásban volt. Ezer tervet hoztak indítványba s ugyan annyit, mint kivihetlent vetettek el újra, mig végre abban egyeztek meg, hogy Mártonváry Jenő, ha lehet, még az nap induljon Bécsbe s felkeresvén ott Felsenthal Alfrédet, kit a Mártonváryak mindnyájan ismertek, ügykezzék annak befolyása által a bécsi kormánytól egy parancsot kieszközölni, a Futaky Ferencz és a két Futaky leány elleni eljárásnak felfüggesztésére.

Endre és Argauer becsületükre ígérték neki, hogy addig szemmel tartandják a városi hatóság eljárását, s ha az ügy végletekre menne, készek leendnek a két hölgyet életük kockáztatásával is kiszabadítani.

Ha elébb nem sikerül őket kimenteni, kiáltott fel Argauer hévvel: - mert megfogjuk azt kísérteni, - megmentjük akkor, mikor a máglyákhoz vezetnek. Ismerem lovagias érzelmű ezredesemet, tudom, miként vélekedik ő felsége a császár maga s az egész hadsereg az illy gyalázatos eljárásokról, nem kockáztatok tehát semmit; s ha is! - Isten neki! - de magam mellé veszem az őrizetet s kiszabadítjuk őket! - Még ma irok ezredesemnek, még ma bécsi rokonaimnak, különösen atyámnak; szóval, nyugodt lélekkel lehetsz Jenő barátom, illően fogunk itt téged képviselni.

Már a nap régen elterjesztette sugárait a város fölött, mikor a két Mártonváry eltávozott a várból, a nélkül hogy jelenlétük vagy távozásuk a szegedieknek feltűnt volna.

Ugy egyeztek meg az ifjak együtt, hogy Endre másnapra mindjárt Szegedre költözend s a várban leend szállva, Jenő pedig, szülői házában várja az Argauer által Bécsbe irandó leveleket, s addig velök közölvén a dolgot, gyors készüléteit megteendi s haladék nélkül utnak indul.

Világos mindenből, hogy Argauert e szövetségre az ifjakkal s a merényre, mellynek tanui voltunk, semmi egyéb érdek nem birta, mint - egyrészt barátsága a két Mártonváry iránt, kiknek szülői házában a fiatal tiszt - mint annyian mások - nem egyszer jelent meg; másrészt lovagias érzelve, az a sok szép és dicséretes, mit a Futaky leányokról hallott; végre pedig az iszony, mellyet benne mind az ébresztett, minek Szlatinay társaságában szemmel látott tanuja volt, s ez jellemzi őt.

De ha a három ifju - miként láttuk - nem szándékozott semleges és hanyag szerepet játszani; Szlovenics ur is megérdemli hogy buzgóságát kiemeljük.

Azután a mi történt, becsületében járó dolognak hitte, s miként nem egyszer nyilatkozott, *a polgárosodás érdekében*, meggyőzni a világot arról, hogy a Futaky leányok, minden szépségük és színleges ártatlanságuk daczára, nem kevesebbek - mint Istentől s vallástól elfordult boszorkányok.

Hizelgett a lángeszü ügyvédnek a kétszeres diadal, mellyet sátán s a pokol hatalma fölött Szeged városának örök dicsőségére kivivott. Először midőn kijátszván a kárhozat szellemének ármányait, elég eszélyes volt, azon irtóztat vihart megelőzni, melly hála előre látásának, csak akkor öntötte el árjaival a máglyákat, mikor már az elítéltek hamuvá égettettek; másodsor, midőn a két Futaky leányt újra kézhez kerítette s a sátánnak ujjabb ármányát tönkre silányította.

Volt ugyan Szlovenics urnak némi távoli sejtélye arról, hogy az ördög e megszőktetési merényben - csak közvetett szerepet játszott; de egészen ki nem hagyta a derék ur a poklot számításából. Hallatlan igazságtalanságot követnének el, a polgárosodás érdekét illy sajátos módon eszközölő férfit ellen, ha azt hinnők, mikép gondolatjai nem tévedtek egészen a Mártonváry ifjakig. - Igen is volt a derék urnak e vakmerő szeleverdiek ellen, miként őket nevezte, gyanuja, még pedig igen nagy gyanuja; de jobbnak ítélte s az ügyre magára dicsélyesbnek, s több hatásnak, ha a városházi börtönörnek vélekedése mellett marad, s ördögöket szerepeltet a megfoghatlan vakmerőségű tényben, melly őt is, mint a városházában lakót, képes leende a közvélemény előtt kisebbitni; mig - ha sátán elegendik a dologba, illy hatalmas hölgyrabló ellenében Szlovenics urnak tekintélye mentve van.

De azért semmit sem mulasztott el, s ha mindent felüditünk emlékezetünkben, mi ama borzasztó éjen történt, meg kell vallanunk, hogy a Mártonváry ifjak könnyen elárulhatandák magukat.

Tudjuk, hogy a szekér a helyszínén maradott, s a lovak két irányban távoztak: a fogat Matyi és Marczi urakkal, kiknek neveit gazdáiktól hallottuk, a többi lovak pedig gazda nélkül.

De a két cseléd - s alkalmasint a legbizodalmasabbak, jobban tudván az utat a fiatal gazdáik által kitűzött légyotthoz, természetes, hogy üldözőiket ki tudták kerülni; másrészt szintolly megfogható, hogy a különböző irányban szétszaladó lovakat, az utánuk eredettek csak addig üldözték, mig - ha csak ugyan sikerült egyikét vagy másikat az ijedt állatoknak megközelíteni - észrevették, hogy hátaikon senki sem ül, vagy Isten tudja mit láttak még, s így eszélyesbnek tartották visszatérni.

Hogyan kerültek e lovak később vissza a Mártonváryak ólaiba, senki sem tartotta feljegyzést érdemlő történelmi ténynek; de már azon körülmény, hogy ezekről a pörben említés nem történt, annyit legalább bizonyít, hogy akár ki kerítette kézhez, ez nem volt Szlovenics, s így gyanitnunk szabad, mikép Mártonváryaknak volt gondjuk reá, azokat felkerestetni; ha bár tűzbe nem tesszük kezünket, hogy egy kettő nem került-e azon lócsiszárok birtokába, kiknek ménesük a haza tágas határán terjed, mint a délamerikai vadlovak véletlen birtokosaié, a hires spanyol lassoval kezeikben.

Szlovenics, a nagy boszorkány-üldöző tanácsára a szegedi városhatóság azon volt, minél több vádtényt felfödözni, s minél több tanut szemközt állítani Futaky Ferenczcel, a két hölgygel s még azokkal, kik e hárman kívül, az ítéletet várták árva fejükre.

Ez egyik oka, hogy a vallatások sok időbe kerültek s többeknek - s ezek közt a már felebb említett Mihálovicsnénak sikerült, főleg a derék Márkus atya közbenjárása által, kérelemleveleket juttatni egyenesen a császárhoz magához.

Márkus atyának jellemében volt, úgy tenni jót jobb kezével, hogy arról a bal ne tudjon semmit; ezen kívül nem szerette védenczeit hiu reményekkel kecsegtetni; azért hallgatta el Futaky Ferencz s a két Futaky leány előtt is, hogy Argauer - ki nem akarta közremunkálását elárulni - őt még az nap felkereste, mikor a két Mártonváry ifjuval együtt látták, s hogy Márkus atya gyönyörű szerkezetű latin kérelmi levelet készített az egész eljárásról általában, különösen pedig Futaky Ferencznek, mint szintén Ágota és Reginának neveikben. Hogy az ártatlan öreg embernek nem volt sejtelve Futaky mély romlottságáról - alig szükség mondanunk; de ha mindent sejt vagy tudanda is, nem tartotta volna őt boszorkánymesternek, erről felelni merünk.

Szükségkép előre kellett mind ezt bocsájtanunk, s most állapotjunk meg pillanatra a városház előtt, megjegyezvén, hogy közel két hónap telt el, míg Szlovenics urnak sikerült azon számtalan tanukat előkeríteni s vallatni, kiket illy fontos ügy felderítésére s ügyvédi nagy tehetségének fényes bebizonyítására szükségeseknek vélt.

Futaky Ferencz, Ágota és Regina több vallattatásokon mentek keresztül: nem egyszer állítottak a tanukkal szemközt, s az ügy oda ért, hol Szlovenics minden kétségek elhárítására szükségesnek vélte, Futakyt szemközt állítani gyámleányaival; s ha ekkor sem vallanak, a kinzópadra vonatni őket.

A szembesítést Futakyval, Szlovenics szándékosan hagyta utóljára, mint véleménye szerint eldöntőt; vagy talán más olly okokból, mellyeket maga födezend fel később. A kinzatas pedig, - sajnálattal kell e nagy férfiuról kimondanunk - azon szivtelen számításból eredt, hogy mennyivel inkább elcsigázza a szegény árvákat a hosszas börtönöztetés által, annál több hatása leend a kinzó eszközöknek reájok.

Épen e nevezetes eldöntő nap az, mellyben a városházat megközelítettük.

A pör maga egész Szegedet folytonos izgatottságban tartotta, s mindenki nagy várakozásban volt, minő végeredményhez vezetend, a szintolly ovatos, mint tevékeny eljárás.

Sokan már - előre nem akarjuk mondani - örültek, de várták azon pillanatot, mikor a boszorkány-szigetben újabb máglyák fognak emeltetni, s a város ujra egy sereg boszorkánytól megmentetni.

Márkus atya mindent elkövetett, hogy a tanácsot és Szlovenics urat, arra bírja, a leánykáknak valamivel tisztább s egészségesebb börtönt rendelni; de semmire sem ment. Szlovenics merően állította, hogy a jó szives roszul alkalmazott számalma által tévutra vezetett öreg szerzetes, nem tudja mit kíván. - Mintha bizony a sátán megérdemlené, hogy azok, kikre környeit tette, az emberek által elkényesztessenek.

Ez oka, hogy a két hölgyre alig ismerne az, ki őket csak négy holddal e napok előtt látta.

II.

Miután a városház előtt körütekintettünk, lépünk a tanácsterembe, hogy tanui lehessünk annak, a mi ott történni fog.

E terem a lehető legegyszerűbb butorzattal birt; egy hosszú zöld posztóval borított asztal, körülé székekkel, néhány avult kép a falakon, ebből állt az egész.

De jelenben ez némi változáson ment át. A hosszú asztal helyét rövidebb foglalta el a teremnek jobb oldalán felállítva, a helyett, hogy annak hosszában nyuljon; úgy hogy a terem két harmadrésze üresen állt, a padokat kivéven, mellyek ott jobbra és balra tanuk és vádlottak számára voltak felállítva.

Az asztalt zöld helyett, most *fekete* posztó borította s közepében a törvénykönyvek és író-kellékek mellett, egy magas feszület állt, s mellette jókora ólomedény szentelt vízzel.

Mikor a terembe nyitunk, a vallató bíróság, Babarczy Ferencz, Pállfy József és Muhray Mihály a leghiggadtabb a három közül - elfoglalták helyeiket. - Egyébiránt, e boszorkánypörökre nézve *történelmi s nem költött nevek*.

Az asztalnak egyik egész oldala szemközt a vádlottak és tanuk padjaival üresen állt, nem akadályozván a bíróságot végig nézhetni a teremben.

Az ajtóör az ablakokkal szemközt, a falnak közepében nyíló elég magas ajtó mellett állt, kopott mentében s egy jókora bottal kezében.

A mint látjuk, némi ünnepiesség volt az illy perek folyamában, s ha ezek zárt ajtók mögött jártak le, a részvét azért a legélénkebb volt. A városház előtt százan tátongtak; részint, hogy a vádlottakat láthassák, míg ezek börtöneikből a tanácsterembe vezettetnek, részint, hogy a tanukkal szólhassanak s egytől vagy másiktól ezek közül, mikor visszatértek, az ügy folyamát és fordulatjait megtudják.

Idegen azt hiendé, hogy országos-vásár tartatik, annyi vidéki volt jelen, annyi ember sürgött a nagy város terén.

Minden szállás el lőn foglalva s a köz figyelem s kíváncsiság közepette, valami titkos rettegés gyakorolta önkénytelen hatását.

A vádlottak közül csak Ágota és Regina voltak jelen. - - Lesütött szemekkel ültek - halványan, reszkető ajkakkal, félreismerhetlen nyomaival sirás közt átvirasztott éjeknek.

Valami volt e leirhatlan érdekü s még ennyi szenvedés után is szép és bájos hölgyek arczának kifejezésében, mi tanusította, hogy nagyobb hatásnak sulya alatt szenvednek, mint a félelemé. - E kin a szemérem és szégyen érzete volt. Vádoltatva olly bűnért, mellyet ez időben a vély, a legelvetemültebb gonoszságnak tartott; faggattatva olly kérdésekkel, mellyeket tiszta kedélyük nem értett, meg nem foghatott; nem csuda ha ennyi szeny, ennyi ártatlanul szenvedett durvaság közepette, szemközt e hosszas szégyenpad gyötrelmeivel, régen már a halált óhajtották, a helyett, hogy attól rettegnének.

Álljon itt ama kornak emlékére s a két Futaky leány helyzetének világosb felfogására, a két hölgy elleni vád vagy *Actio* egész terjedelmében, miként azt Szlovenics fogalmazta.

Anno Domini 1728. Szeged szabad királyi városban, ugyan e város praetoriumában, a privilegiumok s ezek között a jus gladiinál fogva, e t. t. bírák, a felebb említett város többi senatorai jelenlétükben, Szlovenics Mihály törvényesen helyesített fiscalis, előre bocsájtja törvényes protestatiót, a mondott törvény minden supterfugiumai ellen, mint szintén rezerválván minden törvényesen rezerválandókat stb. stb.

Előadja miképen, bizonytalan eredetü s Szeged városában Futaky néven ismeretes Ágota és Regina, kik állítólag Németországban Eisenach városban születtek, s ikertestvérek, 18 esztendőket elérvén - 14 hónaptól fogvást, a mindenható Istent és annak minden szenteit, nagy vakmerőséggel megtagadván és a pokolbeli ördöggel holtig való szövetséget tartván, ötet igaz Isten helyett imádni és az ördögökkel éjeli tánczokra járni nem szörnyülködtek; a gonosz

segedelmével azóta sok ifjuban magok iránt bűnös szerelmet gerjesztettek; minekutánna pedig ezen gonosz istentelenség kivilágosodván befogattattak, s mindent makacsul s megátalkodtan tagadni nem félemlettek, torturára vonatni parancsoltattak, de közbejövén az éjszaka, iszonyatos fergeteget bocsájtván Szeged határára, csakugyan a gonosz sátánnak segedelmével megkötöztetvén s megkínózván a porkolábot és annak feleségét, a tömlöczből megszöktek, és bűbajos ördögi mesterségekkel tüzet okádó lovakkal a határban a buzaföldeket összetapos-tatták és gázolták, miglen Isten ő felsége segedelmével kézhez kerítették, újra cserben hagyattatva az ördögöktől. Mindezekre nézve, a vádoló törvényesen surrogált fiscalis a nemes tanácsot ezennel felkéri, hogy a hazai törvények szerint különösen pedig *Sz. István királyéihoz Libro II. capite 32*, mint szintén *Praxis Criminalis* és *Discursus Kittonichiani Capitis 6-i quaest: 8-ae*, s ugyan *azon fori utriusque Doctornak Partis 1-ae opinione 172. és 178.*, miként a *Prologus decretalis végén irva* vagy, az igazság kipuhatolására és a többi részeseknek kitudására, őket mint minden istentelen tetteiket tagadó s illy fiatal esztendőkből már a pokol-hoz tartozó személyeket, tortura alá vonatni, azután pedig, hogy az illy irtóztató cselekedetek érdemlett büntetésüket megnyerjék, *inmentem Juris consulti Benedicti Kaprinay Part 1-ae Quest: 49. Numeri 34. et 5.* mint szintén magának a szentírásnak *Leviticorum capite 20. versu 27.* melly így szól: *azon férfiu, vagy asszony ember, kikben Pithonicus jövendőlkő tehetség volna, halállal haljanak meg*, hasonlóképen *Exodi capite 32. versu 18* és Jeremiásnak *cap. 15. versu 9.* másoknak is rettentő példájára a tűzzel megégettessenek.

Miután így a váddal magával megismerkedtünk, ideje hogy az eljárás mutatványát adjuk.

Szlovenics Mihály, illő komolysággal s méltóságteljes tekintettel elolvasván a rettenetes vádat; Ágota és Regina, reszketeg hangon letették a szokott esküt.

Ekkor Babarczy Ferencz szólott: Mit tudtok e vádakra felelni? Ágota és Regina darabig hallgattak, mindketten annyira ki voltak merülve, hogy tagjaik reszkettek, de ez órájában - a hitük szerint - kikerülhetlen végveszedelemnek: részint a vádnak kézzel fogható káros szándéka s valótlansága, részint a vallási érzelem, mellyet bennök Márkus atya felélesztett, nem engedték, hogy végkép elcsüggedjenek.

Ágota volt első, ki magához tért s alázattal de szilárd hangon ekkép felelt.

Tisztelt bíróság: én itt magam s kedves testvéremnek Reginának nevében, Isten színe előtt, kitől soha el nem tértünk, kinyilatkoztatom, hogy mind azokban, mellyek ellenünk vádul felhozattak, ártatlanok vagyunk.

Megfoghatlan makacsság illy fiatal személyekben! kiáltott fel Szlovenics. Azután a tanuk egyikéhez fordulván, intett kezével, s ez felkölt a lóczáról.

Körülbelől 24-25 éves, vaskos tömött ifju volt, roppant fővel, mellyet vörösbe játszó szőke, borzas haj koronázott.

Miután a tanu, ki kissé botorkázva kacsázott elé, az esküt letette s a szokott bevezető kérdésekre felelt, Babarczy szólott: Vecsernyés Pál uram vallja hite szerint, mit tud ezen bevádolt Futaky Regináról és Ágotáról?

Tisztelt bíróság, szólott hebegve a vaskos ifju, a legelkényszeredettebb arczczal, s miután sovárgó szemeket vetett Ágotára: nem tudok egyebet mondani, minthogy a kisasszony Ágota engemet megboszorkányozott.

Ágota felemelte szemét, hosszasan nézett a tanura s bár mennyire megfeszítette emlékező tehetségét, nem tudott arra emlékezni, hogy őt valaha látta, vagy vele valaha csak egy szót váltott volna.

Megboszorkányozott? kérdé Szlovenics igen komolyan.

Nincs különben, nemzetes fiscalis ur, mond az ifju siralmasan. Mióta a kisasszonyt mult karácsony napján az egyházban láttam, s szemeit rámszegezte s le sem vette rólam többé, - azóta sem éjelem sem nappalom. Nem tudok enni, nem tudok dolgozni s ha ez soká így tart, el kell pusztulnom. Nem tiszta az egész dolog! folytatá az ifju búsan, mert ezen nap óta épen mintha négy tüzes sárkányt fogtak volna belém, akár akarom akár nem, háromszor napjában is el kell mennem Futaky uram háza előtt, hol Ágota kisasszony vesztetre nem egyszer áll az ablak előtt, s ez még hagyján! de alig telik el éj s felriaszt álmamból, mellemre térdel s mindennemű kegyetlen gyötréseket elkövet rajtam, hogy annak csak az Isten megmondhatója.

Muhray csóválta fejét, míg Babarczy és Pálffy, különösen pedig Szlovenics - a legélénkebb figyelemmel hallgatták a szegény, szerelemtől és éjeli lidérczektől elkinzott ficzkó vallo-mását.

Vecsernyés uram, mond Muhray, nekem úgy rémlik, hogy a mit eddig előadott, az még nem nagy boszorkányság magában. Ha kegyed a szép kisasszonykába szerelmes s álmatlan éjei vannak, vagy eljár három s négyszer napjában ablaka alatt, az más keresztény emberen is megtörténik.

Hát az éjeli gyötretések? kérdé Pálffy haraggal: nem jönnek a boszorkány-perekben számos illy esetek elő? - nem emlékezünk-e még, hogy a jelen időben lefolyt perek közt is néhányban, megjelentek éjjel különböző alakokban a boszorkányok, elgyötörvén azokat, kikre boszut forraltak.

Mit felel ezekre a vádlott? kérdé Szlovenics.

Ágotát valami kellemetlen, az undorhoz hasonló érzés kapta meg, midőn a buczkó alaku Adonisra tekintett, kit soha sem látott az előtt. Vecsernyés uram, mint szerelem áldozatja, a legneveltségesebb jelenetnek tetszett neki, melyet csak képzelni lehet. De ez időkben kevesebb is elég volt a legártatlanabb embert a máglyára vinni, s így a fiatal hölgy, ki bár mi más alkalommal e vádakra hahotára fakadt volna, most egyszerűen és komolyan felelt.

Én ezen ember vádjaira annál kevesebbet felelhetek, mivel őt ma és e pillanatban látom először. A tisztelt bíróságra bizván egyébiránt ítéletet hozni e vádak s állítások nevetséges voltáról.

Nem ismer! sóhajtott fel vádteljesen és siralmasan Vecsernyés, egy roppant setét kék kendővel törölvén könyeit, mely alkalommal orrát is kékre festette.

Nem ismer? ismételte, holott mindig sarkamban van éjjel nappal! Ágota vállat vonított. Mit felelhetett volna illy vádakra.

Tagadod tehát, mond Szlovenics haraggal, hogy ördögi mesterséggel e becsületes embernek életét és nyugalma megvesztegetted?

Ismétlem, hogy ma először látom ezen embert, mond Ágota.

Mit tud egyebet a tanu? kérdé tovább Szlovenics.

Vecsernyés búsan rázta fejét, azután alig hallhatólag rebegte: semmit - elég ennyi!

Jól van, vágott közbe Babarczy: második tanu.

Egy 45-50 év felé járó férfit költ fel, s szokott eskü után a vallatás megkezdett.

Kocsis Jeremiás uram, mit tud kegyed ezen vádlott Futaky Ágota és Regina ellen?

A tanu, kinek vonásain félreismerhetlen volt az ijedség, e kérdésre így kezdte előadását.

Magam szemével láttam ezelőtt néhány hónappal, napját meg nem tudom határozni, hogy Banda Kati éjfél tájban belopódzott Futaky uram házába s nem sokára azután, az ördög egy

nagy sárga kutya képében fel s alá járt a ház előtt; mikor Banda Kati újra kijött, az ördög egyszerre eltűnt s az egyik ablak kinyilván, ott a két leányzót láttam, kik Banda Kati után néztek. A kutya nem tűnhetett el más felé, mint ezen ablakon át.

Honnan gondolja a tanu, folytatá Babarczy: hogy azon eb az ördög volt?

Mert szeme úgy égett mint a tűz és mert eltűnt, pedig holdvilágos éj lévén, messzi el lehetett látni, a nélkül, hogy a sárga kutyanak nyoma lenne.

Tudja-e tanu, hogy a kutya a Futaky leányok ablakán ugrott be? kérdé Szlovenics.

Nem láttam ugyan szemeimmel, felelt Kocsis Jeremiás, de hallottam a zajt, melyet ugrása okozott.

Hát egyebet nem tud a tanu? kérdé Szlovenics, ki ezen vallomással nem volt egészen megelégedve. Tudjuk ugyan, folytatá, mielőtt a tanu többet vallana, hogy Banda Kati már néhány embert e sárga ebnek képében éjjelenként megkinzott, mivel a tanu azt állítja, hogy Banda Kati kilépven Futaky uram udvarából, a sárga eb eltűnt, meglehet, hogy az maga Banda Kati volt.

Az ördög volt, erősíté a tanu. Egyebet is tudok; egész Szeged tanuja, hogy a két Mártonváry urfit megboszorkányozták ezen istentelen személyek, sőt hallottam magától Banda Katitól - hogy -

Csak mondja ki tanu! biztatá Szlovenics: mit mondott Banda Kati? Futaky Ferencz uramat magát is megboszorkányozta Ágota.

Mit felel e súlyos vádakra a vádlott? kérdé Pálffy József.

Mit felelhetek egyebet, minthogy Kocsis Jeremiás uramat, mint ácsmesterembert, ki nálunk is dolgozott, jól ismerem, s becsületes embernek is tartom; de arról a mit ellenem mond, semmit sem tudok.

Meritek-e tagadni, hogy Banda Katival szoros ismeretségben voltatok te és Regina? kérdé Szlovenics. Azután nem minden szemrehányás nélkül a város főbirájához intézvén szavait - folytatá: most már meggyőződhetik főbiró ur, miért kivántam Banda Kati kivégeztetését halasztani - s miért szerettem volna hogy csak később s ezen ördögös személyeknek s főleg Futaky uramnak elítéltetésük után, velek együtt kerüljön a máglyára! - no de ez már megtörtént. - Azután Ágotához intézvén szavait, szigorú hangozattal felkiáltott: - felelj!

Banda Kati, Jancsóné dajkánk nénje volt, tehát őt mindketten igen jól ismerjük.

És a Mártonváry ifjakról mit tudsz? folytatá Szlovenics.

Ismerjük őket a múlt farsang óta, felelt Ágota.

Mind ez nem vezet eredményre fiscalis ur, mond Muhray: a mi pedig mondatott, boszorkányság nélkül is megtörténhetett. Más tanukat kell kihallgatni. A mit Kocsis uram mond, az inkább Banda Kati ellen szól, ki már nem felelhet.

* * *

Huszonnégy tanu hallgattatott ki, s ha ezek vallomásaikat fel nem jegyezzük, csak történetünk háborítlan haladásának érdekében cselekszünk, mert a tanuk - ha lehetséges - még nevetségesebb vádakkal álltak elő.

A többi közt egy timár s annak inasa avval, hogy Regina és Ágota, kiket az utca közepében látott, köddel födték el magukat s eltűntek.

Egy másik, hogy egész sereg ördögöt látott varju képében hálósobájuk kéményén, - s több illy erejű s hasonló lángészt tanusító állításokkal, melyeknek szembeszökő nevetséges volta, a vádlottak ajkaira, e nehéz órában is, önkénytelen mosolyt szállított.

Legyen szabad itt megjegyeznünk, hogy azok, kik ez - s ehhez hasonló gyermekies vádakon kétkednek, ezekhez hasonlókat olvashatnak, a szegedi boszorkányperek irataiban, s meggyőződhetnek, mikép itt valót mondtunk s nem himeztünk.

Miután közel négy óra telt el e kihallgatásokkal, a vallató bíróság elnöke Babarczy Ferencz, szigorú hangon szólt.

Futaky Ágota és Regina! Magatok megvallottátok, hogy a boszorkányok Szabbathján jelen voltatok; magatok elismeritek, hogy Banda Kati többször volt gyámatyátok - respective sógorotok házánál; - Vecsernyés Pál, neked Ágota szemedbe mondotta, hogy őt, még pedig az Isten szent egyházában tekinteteiddel megboszorkányoztad, s imé az utóbbi tanuk még terhesebb vádakát emelnek ellenetek. - Nem jól cselekesztetek tehát, ha megátalkodván a bűnben és gonoszságban, tagadjátok a mit annyian reátok vallanak. Térjete magatokhoz s ha Istentől gonoszságaiknak bocsánatát akarjátok megnyerni, s nem akartok elkárhozni, tegyetek tiszta vallomást bűneitekről.

Istenünket úgy bántanók meg tisztelt bíróság, mond vagy inkább rebegette Regina: ha félelem által elhagynók magunkat hazugságokra csábíttatni s vallomást tennénk olly dolgokról, melyektől senki sem irtózik inkább mint mi magunk.

Makacsul megmaradtok tehát a tagadás mellett? kérdé Pálffy dühösen a felindulástól csak alig tudván hangját mérsékelni.

Ágota és Regina hallgattak.

Kár, tisztelt vallató bíróság, csak egy hangot is vesztegetni, mond Szlovenics: ezen ördöggel teljes személyekre. Elégge fel van a tisztelt bíróság a tanuk öszhangzó vallomásai által világosítottva. Ideje most, hogy a legutóbb történetekre térjünk át.

Szóljatok! minő ördögi mesterség által sikerült nektek, miután a határra mindnyájunk pusztulására, nem irtóztatok olly ítéletet bocsájtani, a bezárt börtönből kiszabadulni?

Ágota és Regina elmondották a mi történt, erősítvén hogy az álczás férfiak ismeretlenek előttök. Mind azt, a mit a vád az ördög beavatkozásáról és a határnak elgázoltatásáról magában foglalt, a két leánynak egyszerű előadása, a tört kerekű szekér, a köpeny, melylyel földve voltak, természetesen megfejtendé minden elfogulatlan előtt; de Szlovenics s a bíróság, Muhray Mihályt kivéve, azon rögeszmében voltak, hogy minden az ördög segedelmével történt, így szintén azok is, kik a lovakat távolról látták nyargalni s közben a villámok által elvakítottak, azt erősítették, hogy a lovak tüzet szórtak magok körül.

Azon körülmény, hogy Ágotának és Reginának megmentői álczákkal voltak ellátva, s hogy a legélénkebb fürkészzet sem vezetett nyomaikra, a babonás népet még inkább megerősítette vakságában; mihez még a vihar által okozott károk fölötti böszültség járult, s a kedélyeket lázas hevélyben tartotta. Szlovenics s a bíróság leginkább azon ütköztek meg, hogy Ágota és Regina egyedül találtattak a buza földön s mentőik eltűntek, mintha poklokra szálltak volna alá.

Tisztelt bíróság szólt, Szlovenics: miután már a tanuk mind kihallgattattak s ezen ördöggel teljes személyeknek minden istentelen tetteik világosságra jöttek, sőt ezeknek magunk szemmel látó tanui valánk, nincs egyéb hátra, mint őket Futaky Ferencz boszorkánymesterrel szembesíteni; - de mielőtt ez - - -

Régen kellett volna! mond Babarczy Ferencz: s meg nem foghatom, miért kívánta tisztelt helyettes fiscalis ur ezt illy későre halasztani?

Mindezt a vallató bíróság elnöke - félbeszakítván Szlovenics beszédét, - latinul mondotta.

Az ügyvéd hasonló nyelven s rögtön viszonzá: azért domine perillustris a miért most is, - csak a tortura után s miután e boszorkányokból vallomásokat csikartunk ki, óhajtom ezt tenni. Ne hogy ama gonosz praktikákkal teljes ember, ördögi befolyása által - megerősítse őket makacságukban. - E szavak után, mintha félbe sem szakítottatott volna, a hölgyekhez intézvén szavait, magyarul folytatá: de mielőtt e szembesítés megtörténik, - az igazság felderítésére, a kínos vallatást kell megkezdeni!

Ágota és Regina egymás nyakába borultak: irtózatos percz volt ez, mellyet képzelni igen, de leírni nem lehet.

A bíróság darabig latinul tanácskozott, azután az elnök intésére, a terem ajtaja megnyílt s azon a hóhér lépett be két inasával, kik különböző kinzó eszközöket hoztak utána, az e célra használni szokott saraglyán.

A hóhér majdnem öles, setét színű cigány volt, mogorva, kegyetlen kifejezésű arczczal. Egész öltözete szennyes vászoning és lábravalóból állt, melly fölé világos zöld kerek köpeny volt kerítve, fekete vérfoltokkal.

Mikor minden el volt rendezve, az elnök felkiáltott. Hóhér, a hüvelyksavarókat kell a két boszorkányra illeszteni!

E pillanatban Ágota kifejtekezett Regina karjai közül, ki ölelve tartotta, s szilárd érthető hangon felkiáltott. Ime itt, Isten színe előtt, e szent feszületre esküszöm! *hogy mind az, a mit belőlünk a fájdalom ne talán eddigi vallomásainkkal ellenkezőt kicsikarhat, az nem leend igaz - s annak most, míg eszünket a fájdalom el nem kábitotta, ünnepien ellenmondunk, azok lelkére háritván a bűn és felelőség súlyát, kik kinzások által minket arra kényszerítnek, hogy Istenünket bántsuk meg s hazudjunk!*

Viperák - sátán fajzata! kiáltott fel dühösen Szlovenics.

* * *

E pillanatban a tanácssterem fő ajtajának közelében, a folyosón siető léptek és szóváltások hallatszottak.

Megállj - hóhér! mond Szlovenics: alkalmasint valami elkésett tanu. Nem kell semmit elmulasztani, nem kell senkitől eltiltani illy fontos ügyben e teremet. - Ajtónálló! - be kell a tanut, vagy tanukat bocsájtani.

* * *

De mielőtt megmondanók mi történt tovább, fel kell Futaky Ferenczet keresnünk.

A VÉGZETES ÓRA.

I.

Futaky Ferencz, befogattatása óta, több vallattatáson ment keresztül; de mindent merően tagadott; végig azt állítván, hogy Rózsa Dániel, mint szintén neje, oly kevéssé boszorkányok mint ő maga, s ha mások vallottak ellenük, ez irigység, vagy gyűlölségből történt, miként saját vallomásaikat csak a kinzó eszközök sajtolták ki.

A boszorkányok által felhozott megjelenését a sátánnak, uri személyében; az akkor még ritka s szemfényvesztésre használt, most minden gyermek előtt ismert *magiai lámpa*, árny-játékának nyilvánította; erősítvén hogy Rózsa Dánielt csak kíváncsisága vezette Jancsóné pinczéjébe, mert ő soha boszorkányokban s boszorkányságban nem hitt; e látogatás által pedig csak azt akarta ama babonás némbereknek megmutatni, hogy semmit sem tudnak.

A lámpa köpenye alá volt rejtve, s ha a gyáva banyák nem leendének annyira elfogultak, a pinczeboltozatán játszadozó *világpontocska* elárulta volna az egyszerű gépet, melly velök az ördögöt és a poklot láttatá.

Szlovenics minden gyakorlottsága mellett a vallomások kicsikarásában, s az árulatos ellenmondások előidézésében, - *oleum et operam perdidit - tota die laboravit et caepit nihil*, miként deákosan kifejezte magát: az az - semmit sem tudott meg.

Ellenben, úgy kell lenni, hogy Ágota és Regináról, Banda Katitól, némi kétes felfedezéseket nyert; mellyeknek zavaros voltából csak annyi lőn világos, hogy Örzsi vagy elkésett vallo-másaival s azokat közel végórájához nem teljes eszmélettel tette; - vagy ha elébb szólott, talán nem bizván nénje titoktartásában, nem mondott meg mindent, saját bőrét is féltvén.

De az is, a mennyit Szlovenics megtudott, elég volt kiindulási pontnak. Futakynak tehát úgy nevezett sógornőit - vagy magyarosan szólván, ángyait illető vádokra is felelni kellett.

A minő szabatos feleleteket adott Futaky Szlovenics urnak első kérdéseire, szintoly elhatározottan, sohasem tévedve, magának soha ellen nem mondvá, felelt az utóbbiakra. Nem tért el hajszályaira attól, a mit gyámleányairól mindeddig mondott; mi pedig az utóbbiak boszorkányi minőségét illeti, arra gúnymosolylyal vállat vonított, erősítvén: hogy azt, a mi háta mögött történt, nem tudja, s erre a leányok magok adhatnak csak kielégítő feleleteket.

Szlovenicsnek magának feltűnt, minő kevéssé ügyekezett a mogorva vén ember Ágotát és Reginát menteni.

A vád Futaky ellen főleg az volt, hogy a boszorkányok s így az ördög segedelmével, Mártonváryékat, Felsenthalné szülőit - megkárosította. De legyen az ügyvéd tulbuzgósága, vagy valami rögeszméje, melly mindig a fő tárgyat a boszorkányságot tartotta szem előtt, s így részletekre kevés gondot fordított - oka; - annyi igaz, hogy Futaky részvéte a Mártonváryakon történt károsításban, nem volt oly világosan kiderítve, mint azt Szlovenics óhajtotta.

Ez is egyik oka annak, hogy Futaky s gyámleányai ellen, a végítélet annyira késett.

Márkus atya többször látogatta meg Futakyt, a mint ezt már hallottuk. A jámbor öreg látta el őt íróeszközökkel is, egy levél írására, melly aligha más lehet, mint ama bécsi kereskedőhez irt levele, *mellyről Felsenthal Bruno tett említést*.

Futaky, nem akart gyámleányaival találkozni, bár kétséges, ha az öreg szerzetes e kedvezést megnyerte volna-e a tanácstól. Megkapták a mit kerestek, a hálátlan rossz gyermekek! szólt

Futaky, ha Márkus atya őt a veleki békére felszólította: hálátlanok, mint minden örökbe fogadott gyermek! - tevé keserűn hozzá. Nem akarom őket látni, segítsenek magokon a hogy tudnak; ők rántottak engemet is a bajba, talán szegény ipamat Rózsát is - -! - mert attól a dühös, féleszü Szlovenicstől magától tudom, hogy Jancsóné legelőbb is Ágotát árulta el s utóbb Reginát is: kik már az által, hogy a babonás kenőcsöt használták, világosan elárultak, mikép ha nem is boszorkányok - mert *ilyenek* nincsenek; legalább azok vágytak lenni.

Márkus atyának minden intése, minden jó tanácsa hajótörést szenvedett ezen hajthatlan ember merevenségén; ki annyira el volt szánva, annyira hitte, hogy őt semmi sem képes megmen-teni, - mikép hideg és elfásult lőn, a nélkül hogy rajta a félelem, vagy elcsüggedés, legkisebb nyomát lehetne észrevenni, mintha valami utógondolat előre megedzette volna.

A mi őt egyedül érdekelni látszott, Bécsbe irt levele volt; s e részben Márkus atya megnyugtatta őt, erősítvén a levélnek biztos utoni elküldtetését.

Futaky egész nap fel s alá járt börtönében, mint a kalitba zárt tigris. Az imakönyv, melyet neki Márkus atya hozott, érintetlen maradt s egész idejét a pipa töltötte ki. Keveset aludt, s ő tudja - a hosszú éjeken át, hová merengtek gondolatai, sovargásai, mi főtt és forrott agyának setét aknáiban.

Azon a napon, mikor Ágota és Regina újra s talán végítélet előtt utóljára - a bíróság előtt álltak; Márkus atya meglátogatta Futakyt, s kérte őt, hogy ha szembesíttetni fog gyámleányaival, mikép ez valószínűen még e napon megtörténend, használja ez alkalmat azoknak megbocsájtani, s ne mondjon semmit, mivel az ellenök felhozott vádakát még nehezíthetné.

Futaky vonásain, valami az örömhöz hasonló villant át, mit - ha a szerzetes jámborságában jó jóslatu jelnek tartott, mi - nem merünk tisztán minősíteni.

Már régen együtt ült a vallató bíróság s Futaky az öreg szerzetestől figyelmeztetve, minden pillanatban várta, hogy börtönének ajtaja felnyíljk, s őt a tanácsterembe vezessék - gyámleányaivali szembesítés végett.

Vonásaiban az izgatottság élesen volt kifejezve; de tévednénk ha azt, a mi ezen emberben munkált, nyugtalanságnak neveznők. Épen ellenkező, mit rajta figyelmesb vizsgálat után észrevennénk: tudniillik valami káröröm, mely ördögi mosolyt csalt ajkaira, s szemeit néha felszíkraztatta.

Nem hogy félt volna e szembesítés pillanatától, hanem óhajtania kellett azt, mert minden csekély neszre az ajtóra tekintett s felüdülni látszott.

Végre lépéseket hallott azon setét folyosóban, melyből a börtön hézagok nyíltak, s mint a kinek valami súly gördül le kebléről, majd nem örömmel felkiáltott: - Valahára! - majd vetek a nemes tanácsnak egy koncot oda, mellyen rágodhatik, rég vágytam ez órára!

A lépések közeledtek, a kulcs csikorgott a nehéz börtön-lakatban, - végre az ajtó felnyílt s Futaky idegein - de csak pár pillanatra - önkénytelen reszketegség borzadozott keresztül.

Meglepettetését s hülését igen könnyen megfoghatjuk, ha kimondjuk, hogy a börtönőr s a poroszlók helyett, kik illy esetekben a rabok kíséretét képezik, két magas, szigorú - de nemes és nyílt tekintetű férfiú lépett a börtönbe, melly előtt a börtönőr alázatosan megállt, a nélkül hogy őket kövesse.

Az első e férfiak közül nem volt más mint Felsenthal Alfréd. Futaky, - kit Alfréd sohasem látott, legalább nem emlékezett, hogy valaha találkozott volna vele az életben, - igen jól ismerte e derék, e jeles férfiut, kinek élete fölött az átok igéjét képviselte. - Ismerte mondjuk, - mit többszöri utazásai megfejtene, s mit a - mondanók rettenetes tekintet, melylyel Alfréd szemei egy másodpercze találkoztak, kétségtelessé tesz.

Az ezredes hadi öltönyében volt, a kis háromszegű aranszegélyű kalappal s a súlyos karddal oldalán.

A ki vele jött, polgári utias, de csinos öltönyben, olly férü, ki többször említve történetünkben, nem ismeretlen előttünk - Hage Willibald.

Futaky rögtön visszanyerte lélekjelenlétét, s udvariasan köszönnvén a bejötteknek - az elébbi vad s mogorva arczkifejezést egy kérdő tekintettel cserélte fel.

Kegyed Futaky Ferencz? kérdé Alfréd, kinek még mindig szép arcza, mint szintén régi ellenségé Willibaldé - halvány volt mint a viasz.

Szolgálatjára, felelt Futaky, a rövid, száraz, de nem durva hangon kiejtett kérdésre.

Felsenthal oldalzsebéből két iratot vont ki, ezek egyikét átnyujtván Futakynak - mig Hage elébb meglepett, azután kíváncsi s kétkedő tekintettel jártatta a rabon szemeit, - szintolly röviden mint az elébb, kérdé: - E levelet kegyed irta-e?

Mihelyt Futaky a levelet felbontván egy tekintetet vetett arra, mielőtt felelne, ugy látszott, hogy vonásai kaján kéjnek kifejezését nyerék. - Azután a gróf szemei közé tekintvén - kérdé: Miért gondolja tiszt ur - kit nincsen szerencsém ismerni, kit ma látok először - hogy e sorokat én irtam?

Felsenthal vonásai komor kifejezést nyertek e kérdésre, azután, átadván Futakynak a második levelet, hidegen s fenyegető tekintettel válaszolt: - Itt a felelet kegyed kérdésére, gondolom ráismer saját nevére?

Hah - a gyáva! kiáltott fel Futaky önkénytelenül: s ezen utóbbi levelet, ha szabad kérdenem kegyetektől, a kereskedő maga, kihez az bizodalmasan intézve volt, kézbesítette?

A kérdés az, mond most Hage: ha e leveleket kegyed irta-e?

Futaky kezében tartván a két iratot elébb Felsenthalra, azután Hagéra nézett - -; valami rendítő volt e tekintetben s látszott a két jötnék arczából, hogy a pillanat egész válságos voltát fel tudják fogni.

Rövid szünet után, Futaky majd nem büszkén felelt. - Igen uraim, e leveleket én irtam.

A két férü összerázkodott, azon ember előtt álltak, kitől egy egész életre ható nyilvánítást vártak, s kinek márványhideg kaján tekintete nem látszott egyebet mint kárhozatot jósolni.

Hová tette kegyed gyermekeimet? kérdé Felsenthal rögtön.

Mi birta kegyedet arra, hogy tőlem leányomat kívánja eltagadni, s azt gróf Felsenthalnak átadni?

A két kérdés olly gyorsan, s annyira egy pillanatban ejtetett ki, hogy Futaky nem tudta hirtelen mellyiknek feleljen először. De e habozás alig tartott egy perczig.

Gróf ur! szólt Futaky a boszu jeges nyugalmaival - s Felsenthalhoz intézvn szavait: A titkolódás órája elkondult: - nyiltan akarok kegyetekkel szólni.

Nem minden ember nyeri a sorstól, vagy ha kegyetek akarják, a gondviseléstől - a sziv és kedély gazdag bölcsőajándokát. Én nem tudom miért - de nem hoztam sem szeretetet sem szerelmet magammal a világra. Olvadhatlan jég volt szivem körül - igen uraim! - olvadhatlan hideg és örökös: de egy fiam született s a jégkéreg szétolvadt, s minden, a mi vonzalom, szeretet, kibékülés az étellel, egyetlen pontban összesült, fiam iránti szeretetemben! Addig, s azóta mióta kegyednek gróf ur neje, fiamtól megfosztott, nem szerettem senkit, nem szerettem semmit! - kegyetek tudják most, minő az illy fájdalom, mennyi kárhozat van illy vesztésben, érteni fogják tehát boszumat.

Szólj rettenetes ember, hová tetted gyermekeimet? - kiáltott fel Willibald míg Alfrédet Futakynak utóbbi szavai leigézték.

Kegyednek gróf ur, kezdé újra Futaky, Alfrédra szegezvén sugárzó szemeit: leányát, halálos ellensége - e férfit itt, gróf Hage Willibald, növelte föl gyűlöletben s utálatban saját atyja, s mindazok ellen, kik a Felsenthal nevet viselik. Gróf Hage Rafaela nem más, mint Felsenthal Éva kegyed leányai egyike.

Felsenthal egy tekintetet vetett Hagera, ki még halványabb volt mint érkeztekor, e kinek ajkai reszkettek.

Azután valami önkénytelen ingamtól, mondanók elsodortatva, Willibald karjai közé vetette magát!

Vesztés embere! kiáltott fel azután, egy nyílt de megvetés-teljes tekintetet vetvén Futakyra -: Ide tekints! a gondviselés kijátszodta átkos mivedet, mi barátok életre halálra - mi nem vagyunk többé ellenségek!

II.

Mi történt egyszerre Futakyyal! - miért futott le a vér, csak pár perczzel ezelőtt lángoló arczáról, mint ha a tél dermesztő lehellete süvöltött volna körüle?

Mi lelte ezen szirt-embert, ha így fejezhetjük ki magunkat, hogy azon pillanatban, mikor a két férfit ölelésében, két családnak százados gyűlölségét látta holocaustummá fellángolni - a szerepek mintegy megcseréltek?

Nemde látta, hogy a gondviselés csudás intézkedéseiben, az általa hintett konkolyból, a kibékülés s a rokonszenv arany kalászt növelte fel, áldássá változtatván azon átkot, melylyel ezen ember 18 hosszú év óta táplálkozott!

Nincsenek-e emberek, kik hálókabátban csendesen ülnek meleg kandallójuk előtt; míg azoknak, kiket aljas cselszövények, titkos fondorkodás, nyilvános erőszak, uzsora vagy csalás által tönkre juttattak, - életük hosszú küzdéssé s a kiapadhatlan gyötrellem örök forrásává lön általuk?

Nincsenek-e emberek, kik reménydús családok romjain ülve, részvét és sajnálat nélkül, kábult önzésben fűzik oda napjaikat.

S ha vannak ilyen emberek, nem tanuskodik-e a világ történelme s a visszaemlékezések gazdag hagyománya, hogy vannak mások, kiknek a bosszú, s a kártékonyság élve és gyönyöre? - kik saját fájdalmaikban s veszteségeikben, mások fájdalmából és romlásából szívnak mint a pók vigaszt és kárpótlást? - kiknek a kín melylyet szenvedsz, a köny, melylyet ejtesz, az élet melylyet a fájdalom rozsdája elporlaszt, mind annyi ír, mind annyi vigasz!

Vannak ilyen emberek! - nemünk gyalázatára, de vannak! - Nemde, egy mélyen elvetemült, de hires ember mondta egykor, *hogy a bosszú olly gyümölcs, melylyet hidegen kell élvezni?*

Futaky illy ember volt! - Sokat vesztett, mindent! - fiában élt; kinek halála után, kezeivel kaparta volna fel sirját, s éjféli órákban, kisírteti képét látta.

A bosszú élvét fel akarta ezen ember fokozni; úgy tetszett neki, mintha egy csapás, szomorú kárpótlása lenne, vesztesége mindennapi poklának. - Mintha sokszorozni kellene a fájdalmat, melylyet okoz, s ezer alakban előidézni a gyötrelmet ellenségei számára, melylyet maga szenved. Ez oka, hogy Futaky, ki nem irtózott *Banda Örzsit* vagy *Liszkát* méreggel kitörölni az élők közül; - élni hagyta Felsenthal leányait. Ez okozta, hogy élvet talált benne, iker

testvéreket elválasztani, elmentseni a delejes öszeköttetést két lényben, kik együtt pihentek egykor a legszebb anyának szíve alatt. Ez oka, hogy két család ősgyűlölségét akarta kiaknázni, s az egyik ellenségnek vetette oda a mi másoknak legbecsesebb kincse volt. - Ez okozta végre, hogy Hage számításba sem jött; s egy embernek gyermekét kicserélni, ki neki soha sem vétett, azonnal kíváncsi volt, mihelyt ez arra szolgált, boszujának setét élvét újabb fűszerével mások fájdalmának felfokozni.

O! ha az ember vélyében irtózat, - nincs nagyobb ellensége *mint az ember maga*, ha szenvedélyei ragadják!

Futaky szótlán, elmerevülten állt, egyik kezével az egyszerű fenyőszék támjához fogódzva.

A lanyha, indulatüres, jellemtelen emberben, e kiábrándulás e pokolhatása az örvénynek, melly előtte nyílik, nem teende századrészt is olly irtózatot hatást, minőt e makacs, e jellem s kitartás-teljes, bár *gonosz jellemű*, bár *bűnös kitartásu* emberre gyakorolt.

Az alap süllyedt alatta össze, mellyen lábai véres nyomokban gyökereztek. Nem leende ő Futaky, ha most nem szűnne meg az lenni!

Két halálosan ellenséges családra számította legnagyobb részt boszú tervét, két barát állt előtte!

S lehetett-e ez másként! - Verd le két fecskecsalád fészkeit, mellyek minden pelyhéért fészkeiknek, minden falatjáért kisdedeiknek harcoltak; szólj! - egymást fogják-e üldözni? - Nem! - a lány fészek helyét röpkedik visitva körül, együtt örvényelnek a ház fölött, hol kincseket elrabolták, egy galyon ülve töltik be a léget panaszaikkal.

Hage miután új barátjának karjai közül kifejtett, rendítő hangon felkiáltott: szólj, hová tetted gyermekemet, ha Rafaela nem enyim?

Nyugalom, grófok! szólt bizonytalan megtört hangon: kegyetek gyermekei élnek! - Élnek mindnyájan!

És hol - hol? szólt Felsenthal a legnagyobb felindulásban.

Futaky, mint egy eszméletlenül s nem feelve ez utóbbi kérdésre folytatá:

A boszú kihalt keblemből, mint az ár, mellyet a pusztá homokja elnyelt! - Ollyan vagyok mint a fiú, ki atyja házáat gyújtotta fel, saját örökségemet látom elhamvadni! - Csordultig tele volt a méreg- és kéjkehely, s most midőn ajkaimhoz közelíteni akartam, hogy élvezzem csöppenként, s féltékenyen gyűlt tartalmát - - kiöntöm azt! - - Nincs jutalom a boszúban, szegényebb vagyok mint voltam.

Ki bámulná, ha ezen emberben, - hiven jelleméhez, a boszú, mellyel 18 év óta táplálkozott, most maga ellen fordult; mintha rossz számítását magán akarná megboszulni; - mintha amaz ölelés a tündér ige leende, mellytől a bűvölet lakatja felpattant.

E szavak után, mellyeket ajkai rohamos öntudatlansággal ejtettek ki, összerázkódott, mint az árboc, mellyet a vihar megdönteni indul, s felkiáltott.

Siessenek kegyetek! - kérdezzék, hol vannak a Futaky leányok? - Talán a vallató bíróság előtt állnak, *talán a kintő padon hevernek!* - - A barna, Ágota, a kegyed leánya Hage gróf, Regina, a szőke, a kegyedé! - tevé kifogyó hangon hozzá, szemeit örületesen szegezvén Felsenthalra!

A két férfiú, mihelyt az irtózatos nyilvánítás végszavai megcsendültek füleikben, feledve boszút, feledve ezen embert, feledve mindent, kirohantak a börtönből.

Hol vannak a Futaky leányok? kiáltották mindketten, míg a börtön őre a lakatot illesztette Futaky ajtajára.

A vallató bíróság előtt! szólt a börtönőr; ki, miként látjuk, az előtte idegen két urnak parancsára hajlott, mihelyt azok a császárnak magának nevében léptek fel.

Mig a vallatások a tanács teremben folytak, mig Felsenthal és Hage Szegedre érkezvén s Futaky után kérdezősködvén - őt a vett utasítás után börtönében keresték fel; addig a városház előtt valami rendkívüli történt.

Argauer, a várőrizet egy részét s a városban elszállásolt katonaságot összegyűjtötte, s most egy csapatot látunk a városház udvarán felállítva.

A kapu előtt csoportozó nép azt hitte, hogy ezen intézkedés a város hatóságának felszólítására történt, s midőn Argauer az udvarba bevonult, senki sem akadályozta őt.

Felsenthal és Hage mikor először a városház udvarába léptek, az előbbi katona tisztet pillantván meg, őt kérdezte legelőbb, hol találhatná Futaky Ferenczet, s ez nem kevéssé meglepetve az ezredes megjelenése által, - kit sohasem látott, azonnal a börtönőrt szőlította elő.

A mi azután történt, tudjuk; de nem azt, hogy a két Mártonváry, pár percczel Felsenthal megjelenése után, a városház udvarába rohant, néhány jól felfegyverzett cseléd kíséretében, s épen azon pillanatban, mikor Felsenthal a börtönőr kíséretében megindult Futakyt felkeresni.

Mártonváry Endre és Jenő, azonnal ráismertek Felsenthalra, ki e pillanatban hátra tekintett, pár szót intézvén Hagéhez.

Endre utána akart sietni, de Argauer feltartóztatta őt, mondván hogy a két férfiú Futaky Ferencz börtönébe indult s mivel a császár ő felsége nevében jöttek, nem fog ártani, ha bevárják mig visszatérnek.

A két Mártonváry meg nem foghatta az egész dolgot.

Tudjuk, mikép Jenő Bécsbe készült, s tegyük hozzá, hogy oda el is ment, az Argauer által küldött leveleket is magával vivén, s olly sietve utazott, mikép jobbkor ért Bécsbe, mint azt gondolta.

Argauer s a két Mártonváry tervét tudjuk; de Jenő nem találta Felsenthalt Bécsben, s Währhof, az orvos, kivel szerencséjére találkozott, mikor az ezredest felkereste, kérte őt, hogy a grófnő előtt ne tegyen semmi említést Szegedről, mert még mindig van ok kerülni mind azt, a mi őt képes lenne felizgatni. - Währhof ezen kívül tanácsolta neki, hogy egyenesen gróf Kinsky Ferdinándhoz menjen, kiről tudja, hogy a szegedihez hasonló eljárások ellen fel van bősziülve s ki legtöbbet tehet s tenni fog; bár most némi akadály, ő felségük jelen nem léte Bécsben, mert az udvar Prágában van.

Jenő követte a jó tanácsot, s az egyszerű nyílt jellemű s kellemes külsőjű ifjunak azon szerencséje volt, a híres államférfiúnak tetszését megnyerni. A hatalmas ur átvette a Márkus atya által szerkeztett kérelemlevelet, s az ifjut nyájas béketüréssel kihallgatván, ígérte hogy a császár ő felségétől mielőbb kieszközlendi a parancsot, az ifju által ártatlanoknak nyilatkoztatott Futaky leányok elleni keresetnek felfüggesztése s minden Szegeden folyamatban levő boszorkány-perekről bővebb feljelentésre.

Hogy Jenő Argauernek atyját felkereste, alig szükség mondanunk; de tegyük hozzá, mikép a derék kereskedő maga részéről sem mulasztott el semmit, a befolyásosabb férfiakat értesíteni arról, mi Szegeden történt, s a mi ott még készülöben van.

Jenő alatt égett a föld: ez fejti meg, hogy Felsenthalt nem akarta bevárni s visszasietett, miután maga személyesen megtette azt, mire az ezredest kérni akarta.

Währhof nem ereszkedvén részletekbe, s a Futaky nevét talán feledvén, vagy nem is halván Jenőtől, természetes, mikép Felsenthal az első alkalommal, midőn neje látogatására jött,

megtudta ugyan átalánosságban, Mártonváry Jenő mit keresett Bécsben, de a részletekről semmit sem hallott.

Csak midőn Prágából, még pedig *nem egyedül*, hanem Hage Willibald gróffal visszatért s távozásra engedelmet nyert, adta neki gróf Kinsky a császárnak két hatályos legfelsőbb leiratát át, örülvén, hogy ezekkel olly férfiut bizhat meg, mint Felsenthal, ki nem titkolta előtte a kényes körülményt, melly őt és Hage grófot Szegedre viszi. Ezen utóbbi nyilatkozat következtében neveztettek ki Felsenthal és Hage grófok császári biztosoknak.

Említsük itt meg röviden, hogy azon levélben, melyet Alfréd - Bruno számára hátrahagyott, mikor Prágába utazott, fiatal rokonát titok tartásra szólította fel újra s kérte, hogy a kereskedőtől, kitől a levél jött, ügyekezzen a legtöbbet kitudni.

Bruno, miként azt Rafaelának is mondotta, újra elment a kereskedőhöz, ki már haza érkezett Linczből.

Mihelyt a derék bécsi polgár megtudta miről van szó, - hogy egyszerre minden gyanut és felelőséget elhárítson magától, *mint egészen ártatlan a dologban*, átadta az ifju grófnak, Futaky saját kezüleg irt és aláírt levelét, mellynek egész tartalma csak annyiból állt: *az ahoz mellékelt kényes s gyöngéd tárgyú levelet, úgy juttatni Felsenthal kezei közé, hogy a gróf ne is sejtse, hogy az kitől és honnan jő.*

* * *

De térjünk azon pillanatra vissza, midőn a két csak most említett férfit Futaky börtönéből siető léptekkel az udvarra visszatért.

Mindenből világos, hogy Argauer s a két Mártonváry, a nélkül hogy Szlovenics urnak, s a vallató bírónak erről sejtelmük lenne, azért jelentek meg a városházánál, mivel megtudták, hogy a Futaky leányokat alkalmasint kinos vallatás alá veendik - - s ezt, bár minő vakmerőségnek is látszassék, nem tartották lehetlennék megakadályozni.

Mihelyt Endre és Jenő, Felsenthal Alfréd ezredest megpillantották, azonnal eleibe siettek.

Felsenthal és Hage annyira fel voltak ingerülve, hogy más gondolatjuk nem volt, mint gyermekeiket látni.

Hol vannak a Futaky leányok? - kérdezték mindketten az ifjaktól.

Felsenthalnak, talán csak e pillanatban jutott eszébe, a mit neki Währhof átalánosan beszélt, s így a két ifjuban szövetségest látott.

Endre és Jenő felkiáltottak: a vallató bíróság előtt.

Épen most haladott fel a hóhér a kinzó eszközökkel, s készültünk mi a terembe sietni.

Gyorsan! menjünk - mentsük meg őket! kiáltott fel Hage; míg Endre és Jenő sugárzó arczzal siettek előre.

* * *

Azon pillanatban, mikor Szlovenics s a vallató bíróság siető lépteket hallottak a tanács terem előtti folyosóban, s a buzgó daemonolog, azt gyanítván, hogy újabb tanuk jelentek meg, ezeknek bebocsájtását parancsolta az ajtóőrnek; felnyitak a terem ajtószárnyai, s Felsenthal belépett.

Hage, ki utána jött, látván hogy Argauer tiz, tizenkét fegyverrel éppen most érkezett a folyosóra, pillanatra megállt s felkiáltott németül: *Semmi erőszak!* remélem nem leendő erre szükség. - A jövő perczben Felsenthal, Hage s a két Mártonváry a teremben voltak, szemközt a meglepett birósággal s Szlovenics urral, - kinek makacs kihívó tekintete, eléggé bizonyította, hogy meglepetve igen, de legkevesebbé sem volt megijedve.

Felsenthal és Hage gróf, azon udvariassággal s tisztelettel, melylyel minden mivelt ember egy hivatali minőségben együtt ülő törvényhatóságot megközelít, - köszöntek.

Azután Felsenthal, a szótlanul rábámuló vallató biróságnak két, a császári pecséttel ellátott irományt nyújtott át, mellyeket fehér kabátja oldal zsebéből vont ki még a folyosón, s most kezében tartott.

Szlovenics felkölt ülhelyéről s átvevén azokat, Babarczy Ferencznek nyújtotta, ki azonnal egy ollóval a két pecsétet felvágta.

Ágota és Regina, azon pillanatban mikor az ajtó felnyílt, Szlovenicsnek egy intésére, visszatértek a lóczákhoz, s mihelyt szemeik Endre és Jenőével találkoztak, egy sugára az örömmnek s meglepetés varázsának derítette fel vonásaikat.

A két ifju tiszteletes távolban állt meg a császári biztosok mögött, de még nem olly távol a hölgyektől, hogy ezek arcaikból nem olvashatnák a reményt s felbátorítást, melly azokat sugárzókká tette.

Muhray Mihály, a két gróft megkínálta üléssel, mit ezek megköszöntek, de el nem fogadtak. - Szemeik sovárgó kíváncsisággal tekintettek körül s állapodtak meg, nemével az ígézetnek, a két hölgyön, kiknek nemes vonásai s ezeknek szenvedő kifejezése - körül lehelve az ártatlanság lététől, megkapták őket.

A leiratok egyike, Beda Sabinának, Mihálovics Györgynének, a boszorkányság gyanuja alatt befogott rabnők egyikének - érdekében volt írva; s ki Márkus atya tanácsára egyenesen a császárhoz intézte folyamodását.

A második, az előbbinél két nappal későbbi, minden jelenben folyamatban levő, boszorkánypereknek - bővebbi feljelentésig, rögtöni felfüggesztését parancsolta, s vasas ezredes és császári királyi kamrás gróf Felsenthal Alfrédet s császári királyi kamrás gróf Hage Willibáldot, mint ő felsége által teljhatalommal felruházott császári biztosokat jelezte ki, a kikre bízott ő felségének, a dolgok állásáról hü jelentest tenni.

Babarczy, a két latin leiratot savanyu arczczal, de érthető hangon végig olvasta, Szlovenics pedig, kinek elmés találmányáról, *ama felebb említett vallató székről*, az első leiratban említés tétetett, leirhatlan hülének martaléka - lesujtva állt.

Miután, a leiratok elolvastattak, gróf Felsenthal és Hage, ez első Reginát a másik Ágotát, mint Futaky Ferencz által álnokul elrabolt s illetőleg kicserélt gyermekeiket, leányaiknak nyilvánították, s azoknak rögtöni szabadon bocsájtásukat teljhatalmoknál fogva parancsolták; hozzá tévén, hogy a mi Futaky Ferenczet magát illeti, ennek mint *gyermekrablónak* s ne talán más gonosz tettekkel terhelt egyénnek, szigorú kihallgatásán magok jelen kívánnak lenni.

Lehetlen a vallató biróságnak kinos feszültségét leírni; Szlovenics volt az egyedüli, ki állásba tévén magát, s arcának a legméltóságteljesebb kifejezést ügyekezvén adni; egy hosszú szónoklatot látszott, az eddigi eljárásoknak, és saját hasznos kinzó eszközének mentségére, megkezdni akarni; de Felsenthal félbeszakította őt, s Reginához - miként Hage - Ágotához sietett.

Felsenthal nem tévedhetett: oly meglepő volt Rafaela és Regina közt a hasonlatosság, hogy bennök első pillanatra testvérekre lehetett ismerni.

Hage gróf is Ágotában első tekintetre rátalált azon családi hasonlatosságra, s különösen szeretett nejének vonásaira, - melyeket, az egyébiránt kényesztetésig s ez órában is szeretett Rafaelában, nélkülözött.

Leteszszük itt a tollat! - szemközt állván oly jelenettel, minőket a festő, s mint ilyen - csak a mesternek ecsetje képes némileg visszavarázsolni.

* * *

Mondjunk annyit: hogy egy óra múlva a két hölgy, a városhatósága által - a császári biztosok számára rendelt szállásban volt; s hogy a két, örömében elragadtatott atya, pár óra alatt mindent tudott. *Mindent mondjuk*, - s így a kedves hölgyek viszonyát is, a két - érettök minden áldozatra kész - Mártonváry ifjuval.

BEFEJEZÉS.

A leirt jelenetek után következő reggel, Szlovenics boszuságában átvirasztott éj után, jókor felkölt. Egyedüli vigasza, a szégyenítő hüle után, melly őt érte, az volt, hogy Futaky ellen a kereset fel nem függesztetett, s ha nem mint boszorkánymester, legalább mint gyermekrabló és sok más bűnökkel vádolt gonosztevő, a buzgó ügyvéd kezei közt maradt.

Azon gondolkozott, miként leend képes, az ujabban felteendő keresetben és vádban az ügyet úgy forgatni, hogy Futakyt s mindazokat, kik eddig boszorkánysággal vádoltattak, akkép tüntethesse elő, mint a kiket az illynemű gyanu joggal terhelt.

Egy fényes, lesujtó, a leghihetlenebb Tamásokat is meggyőző szonoklatnak, s a leghatalmasb idézeteknek vázlatát rendezte fejében, midőn dübörgő léptek közeledtek ajtajához, s a börtönőr berohant inkább mint be jött.

Futaky uram! - - - nyögött a poroszló, a nélkül hogy többet birna kimondani.

Talán az is megszökött? riadt fel Szlovenics elhalványodva.

Meghalt! - kiáltott a jött.

Meghalt? - mikor - hogyan? szólt Szlovenics, megragadván a kétségbeesett börtönőr gallérát, azután hajdonfőn, s úgy a mint volt - ingujban, hoszan lelógó nadrágszíjjal, majd nem hanyatt buktatván a Hiob hirnököt, rohant Futaky börtönébe.

Ugy volt, miként a lesujtó jelentés hangzott: Futaky Ferencz ágyában feküdt - halva!

A mult napi hevélyek következtében érte-e szélütés? vagy valami hatályos méreg által, - mellyet el tudott a vizsga szemek elől rejteni, vetett véget életének? nem tudjuk, annyi igaz, hogy halva - igen is, halva volt.

A gondviselés, mellynek igazságtétele nem az embereké s még kevesebbé a *költőé*, - midőn a hóhér pallosa, vagy a máglya alól felmentette ezen embert, talán beszámította neki, hogy egyetlen gyermekének gyászos halála sodorta őt a bűn örvényeibe!

Igy a kereset ellene természetesen félbeszakadt. A városhatóság, a két császári biztos felszólítására részletes vizsgálatot intézett Futaky és Rózsa lezárolt házai és holmiai fölött. Nehány szelencze és pélke orvosi s mérekszerekkel, több magiát és boszorkányságot tárgyaló könyv, *ama magiai lámpa, üveg szeletekre rajzolt ördög és kísérteti képeivel*, mellyel Rózsa a boszorkányokat hódolatra birta, volt mind az, a mit felfedezni tudtak.

De találtak ugyan egy szekrényben, zöld szövetbe göngyölt csomagot, mellynek tartalma semmi kétséget sem hagyott fen, hogy Futaky Regina és Hage Rafaela csak ugyan Felsenthal grófnak iker leányai; mert ebben azon *gyermek-ruháskákat lelték, mellyeket Bayerné Bécsben másokkal felcserélt*, s Futaky - nem tudni minő számításból - megtartott. Átalában Futaky titkos cselekvényei fölött mind végig némi homály borongott; a mint az már említve volt. De gróf Felsenthal leányainak elsikkasztása, s Hage Rafaela kicseréltetése világosan kisült, s legtávolibb kétséget sem hagyott fen.

De sok történt már, mit bebizonyítani nehéz volna, de a min azért még sem kétkedik senki. - Így Hage Willibaldot Futaky arcza, első tekintetre meglepte, úgy tetszett neki, mintha e mogorva vonásokat, valahol látta volna; de csak később s napok múlva jutott eszébe, hogy Futaky nem más, *mint azon idegen tanu, ki összekelésénél a híres óráslánynyal jelen volt, bár nevét megváltoztatta.*

Ágotát és Reginát, vagy Hage *Rafaelát* és Felsenthal *Elfridet*, - valódi nevükön, - Futakynak esete mélyen meghatotta. - Ki bámulná, hogy annak halála, kit oly sokáig saját atyjuknak hittek, el nem téveszthette hatását érzékeny sziveikre; bár némi vigaszul szolgált az, hogy e halál által a vérpadtól mentettek meg.

* * *

Mondjunk, mielőtt tovább mennénk, valamit arról, a mi Bécsben és Prágában történt, azon levélnek vétele óta, mely Felsenthal grófot Hage Willibaldhoz, egykori ellenségéhez - s onnan Prágába s később mindkettejüket Szegedre hozta.

Futaky levelének tartalma ennyiből állt.

Gróf ur! ha kegyed elrablott leányai egyikét látni akarja, azt gróf Hage Willibald, halálos ellenségénél feltalálja, *Rafaela nem más, mint kegyed leánya Éva*. - Aláírás hiányzott.

Hage Willibald, midőn meglepetve, ellenségének látogatása által, tőle megtudta, mi hozta őt hozzá, s a levél tartalmával megismerkedett: ármányt sejtett e szembetűnőleg kaján szándéku felfedezés alatt. De természetes, hogy tüstént el akarta a gyanut magáról háritani, s ajánlatot tőn Felsenthalnak vele együtt Prágába s onnan azon helységbe menni, s a családot felkeresni, hol a mint tudjuk, Rafaela rejtve volt.

Ez megtörtént. Szerencsésekre, férj és nő éltek még. Mindketten, régen már azt hitték, hogy a gyermekcsere, mely egyedül a Prágában mulató Futaky által megvesztegetett *s erre előkészített* dajka által történt, de melyet észrevettek, sohasem jő világosságra. A két gróf megjelenése, s első kérdései, oly zavarba s ijedelembe hozták őket, mikép nem volt bátorságuk a dolgot tagadni s annál eszélyesbnek tartották mindenről őszinte vallomást tenni, mivel a két atya ezen esetre bünbocsánatot ígért, az ellenkezőre pedig, őket a legszigorubb törvényes vizsgálattal fenyegette.

Megtudták tehát a férj- és nőtől, hogy a dajka, ki ellen panaszkodni nem volt, néhány napig oly gondosan beburkolta a kis Rafaela fejét, s annak barna selyem hajait annyira földözgette, mikép ez figyelmüket felébresztette, s előttök gyanusnak tetszett; - megvizsgálták a kisdedet s felfedezvén, hogy ez nem az, a ki nekik átadatott, röviden fogták a dajkát. A megrettent némborult lábaikhoz borult, esküvén menyre földre, mikép ártatlan, s miután maga, felébredvén egy reggel, látta hogy a gyermeknek haja szőke, ijedtében nem tudott egyebet tenni, mint saját felfedezését a meddig csak lehet titkolni.

Első gondolatja volt mindkettejüknek azonnal Prágába sietni, s mindent megmondani Hage grófnak. De később szégyen és félelem más gondolatra hozták őket, s hogy a dajka, kinek szinlett fájdalma s hamis esküi nem nyertek hitelt előttök, a történeteket valahogy el ne árulja, legjobbnak vélték őt mással, ki a kisdedet sohasem látta, felcserélni.

Hogy e nyilvánítás után Hage grófnak és Felsenthalnak első gondjuk volt, ama dajkát előkeríteni, - az magában értetik.

Hosszas lenne itt a kérdeztetés és vallatás minden részleteit előadni, azért röviden, *de történetünkre nézve kielégítőleg*, csak annyit mondunk: hogy, ha a dajka rettegése, a fenyegetődzéseknek ellen tudott volna is állni, a büntetés alóli feloldás - ha mindent tisztán ki vall - nála is azon hatást tévé, melyet a felebb említett családnál, hol a gaztett végrehajtatott.

Hage és Felsenthal megtudták a dajkától, hogy egy előtte ismeretlen férfiú, őt nagy pénzösszeggel megvesztegette, s egy setét éjnek alkalmával maga hozta oda az egyik gyermeket, míg a másikat magával vitte. A dajka erősítette, hogy az idegen őt a két kisded nagy hasonlatosságáról bizonyossá tette, s állította, hogy mindkettejüknek barna hajuk van, s mikép csak

reggelre a csere után vette észre, minő veszedelmes merényt követett el, midőn a cserébe hozott leánykának kifejtettebb alakját és szőke haját megpillantotta.

Hogy e csere elintézője *Futaky volt, saját vallomásából tudjuk.*

Egészen büntetlen maradtak-e ama falusi család s a dajka? nem tudjuk teljes biztossággal állítani; de hinnünk szabad, miután a két atyának nagyobb érdekében volt, gyermekeiknek nyomára akadni, mint azokat büntetni, kik - csak a bocsánat reményében - merték magokat vétkeseknek nyilvánítani.

* * *

1725-ben, tehát történetünk kifejlése előtt mintegy három évvel, nyár elején, Bécsben a külvárosi terek egyikén, bitófa volt felállítva; mellynek tetején, a tátongó nép egy némbert pillantott meg, fekete táblával mellén és hátán, hol bűneit lehetett olvasni. Az öreg rendű nő 8 évi rabságra s kiállítatásra ítéltetett, olly intézetnek vezérlete miatt, mellyet nem tartunk szükségesnek világosan kijelelni. *E némbér Bayerné volt.* Hogyan ismerkedett meg vele, az illynemű ismeretségekről híres Futaky, - könnyen kitalálhatni.

Hage és Felsenthal grófok sohasem tudták, sőt nem is sejtették, hogy Éva és Elfrid egykor, rövid időre e nő fedele alatt voltak.

* * *

De siessünk az utolsó függönyt felgördíteni.

1729. január 10-én, gróf Felsenthal Alfréd gyönyörű bécsi palotájában, este, minden ablak, a belső teremek fényes világításában ragyogott.

Három menyegző ünnepeltetett egyszerre. A fiatal arák - *Hage Rafaela s Felsenthal Éva és Elfrid* voltak: a legszebbek s a regényesség érdeke által legcsudáltabbak a fővárosban. A vőlegények *Felsenthal Bruno, s Mártonváry Endre és Jenő.*

Majd egész Bécs - a felsőbb köröket értvén -, jelen volt e sokáig híres ünnepélyen. Két tisztos öreg férfiut, diszes magyar öltözetben, *Mártonváry Istvánt és Zsigmondot* is látjuk ott; mint szintén nejeiket, szépen füzött vállaikban, a hosszú fátyollal s ősök ékszereivel.

Irhatnánk, - de történetünk kerekességének rovására - egy egész könyvet arról, mi ez öröm estét és öröm éjet megelőzte.

Elbeszélhetnők a menyeyi pillanatot, midőn Felsenthal Alfréd neje, a még nem 40 éves s mindig szép és kedves *Éva*, Bruno, Währhof - s később férje által óvatos gyöngédséggel előkészítve, először szoritotta kéjben tuláradó szívére, 18 hosszú évig keresett kedves gyermekeit. Miként ujult, ifjadott fel; minő menyje a boldogságnak sugárzott szemeiből, midőn e fényes gyülekezetben, büszkén és vidámon lejtett fel s alá Hage Willibaldnének, a szép Walpurnak karján, a ragyogó teremekben, s miként fogadták - *barátnék, mondanánk testvérek* - a szerencse-kívánságokat.

Elmondhatnók ama szép, ama feledhetlen órát, mikor az egykori Hage Rafaela, most *Felsenthal Éva*, Futaky Reginát, most *Elfrid* nővérét, iker testvérét, kivel együtt pihent anyja szíve alatt, - pillantotta meg először, szoritotta először dobogó szívéhez, nevezte először a szent testvéri neven s látta a gyönyörű arczbán saját vonásait, talán ez órában először büszke szépségére; Hage grófnának sajátos érzelmeit - - midőn egy idegen, de bájos teremtsében, ismerte meg leányát, a helyett, kit szíve megszokott mint olyat szeretni, s kit ő és férje holtig szerettek, s Felsenthalékkal együtt leányuknak neveztek.

Hozzá tehetnők, miként sikerült Endrének és Jenőnek, Hage és Felsenthal grófoknak, most ipáiknak szeretetét s becsülését megnyerni, s miként tartotta Hage és Felsenthal, - mindaz után a mi történt - szintolly eszélyesnek és természetesnek, nem zavarni, sőt előmozdítani a szövetséget, melly négy ifju, remény- és szerelemteljes szivben régen megkötött.

De hiszen mindezt olly könnyű képzelni! - mindez olly egyszerűen és természetesen foly előzményeinkből, mikép a képzelődő tehetség kiegészítheti, a teljes és sajátos bájában, mondanánk tündérzetében le másolhatlan valót.

* * *

Mártonváry Endre és Jenő, szép nejeiket haza vitték a kedves alföldre. Felsenthalné nem tudott elválni gyermekeitől; azért Bruno megtette napájának azon áldozatot, hogy kilépven a katonaságból, - miután Felsenthal Alfréd is tábornoki czimmel hasonlót tett, - egy családot képezzen neje szülőivel.

Kevesen hibáztatták őket, s a császár maga, miként a két császárnő természetesnek tartották e visszavonulást a világ zajából illy események után.

A két Felsenthal szép birtokot vett Magyarországon.

Felsenthal Bruno és Mártonváry Jenő, ugyanazon helységben, ugyanazon kastélyban laktak nejeik szülőivel.

Ágota, most Felsenthal Rafaela, férjével, Mártonváry Endrével, a telet Bécsben szülőinél, a tavaszt és nyarat Felsenthaléknál töltötték; az egykori Ágota, nem lehetvén el sokáig a kedves Regina, egykori vélt testvére nélkül - Hagéék is gyakran kísérték őket, mert őket is vonták sziveik a feledhetlen Rafaelához.

* * *

Szeged vidékén, három évig ezen események után, a két fiatal Mártonváryné, még mindig a *szegedi boszorkányoknak* nevezték; azután, a *bájos szegedi tündérek* lőn nevök; később fedhetlen életük, jó szivük s a leirhatlan kellem, melly körülök lengett, mint ambra a tavaszi szellőben, egy más elnevezést vívtak ki, mert késő öregségökig, a *szegedi angyalok* névén voltak messzi széles Magyarországon ismereteseek.

* * *

Különös az, hogy mihelyt Felsenthal Alfréd és Hage összebékültek, a családi gyűlölség - mintegy varázs vesszőtől illetve - mindazokra nézve megszűnt, kik a két, egykor ellenséges nevet viselték.

Mintha minden Felsenthal, egyszerre nem talált volna érdekesbet, mint a Hage leányok, és viszont - a Hage grófok nem érdekesbet, mint a Felsenthal hajadonokat, 1740-ben két Hage grófnő volt Felsenthal, s három Felsenthal grófnő, Hage leány. *A hosszason tilos gyümölcs után nyult, a ki csak elérhette.*

* * *

Mondjunk pár szót Felsenthal Alfréd nejről, történetünk legérdekesebb személyéről.

A kedves nőnek egészsége tökéletesen helyreállt; úgy tetszett mintha a 18 évi fájdalom által elzsibbasztott életerő, kárpótolni akarná a mit elmulasztott. - Husz évvel iker leányainak születése után s midőn már senki sem számított ily szerencsére, Felsenthal Alfrédnek egy fia született.

Később midőn Éva elérte azon kort, hol a hajra az öregség nemes hava száll; egye lőn azon utánozhatlan öreg magyar matronáknak, kiket mélység s bensőségteljes nyelvünkön, mint valami szentet és nagyot - *nagyasszonynak* szoktunk nevezni.

Képviselője ama szép *viridis senectának*, melly annyira megritkult most, midőn senki sem akar többé megöregedni.

Képviselője, mondjuk, azon kedves zöld öregeknek, kik körül esténként az egész család gyűl; kiknek térdeit arany fürtű unokák veszik körül. Örülvén ki egy pohár vizet hozhat neki, ki a lábvánkost egyengetheti bársony cipő alá. Kiknek mosolya felderíti a házi eget, s bánata egy egész nemzedék szívében rezzen át. Kiktől mindenki tanácsot kér, kiket a koporsóig kísér a kegyelet, s koszorút ravatalára, egész családok, mélyen érzett gyásza függeszt.

Illyen nő volt Felsenthal Alfrédné, a legjobb s legtiszteletreméltóbb, mit az ég adhat ez árva földre.

Egyetlen sajátága, mint utóhangja egykori fájdalmának, megmaradott végig: minden évnek october 25-én, pillanatig sem hagyta el gyermekeit: ha valamelyik csak a szomszéd szobába ment, Felsenthalné, kissé elpirulva *mintha szégyenlené gyöngeségét*, utána sietett.

A háznál, az utolsó cselédig mindenki tudta, a szeretet öregnőnek e sajátágát.

A jó nagyasszony gyermekeit keresi! susogták a cselédek.

* * *

VI. Károly császárnak hatalmas leiratai, s a két császári biztos, Felsenthal és Hage grófoknak megjelenése Szegeden, jó hosszú szünetet eszközölt, melly alatt az úgy nevezett boszorkányok nem üldöztettek. De míg a polgáriasodás előmozdítója, a buzgó, elébb helyettes, később valódi ügyvéd Szlovenics Mihály ur élt, a sátán nem örülhetett egészen szíve szerint.

Még 1734. sőt 1747-ben folytak boszorkányperek Szegeden.

Végre Mária Theresia királyunk vetett e szégyenítő borzalmaknak, egy szintoly rövid, mint elhatározott s félreérthetlen parancscsal, örökre véget.

Uj és szokatlanabb szavak némely igazításokkal.

Álcza - álarcz	Larve.
Álérv	Sophisma.
Aradij	Menyasszonyi ajándék.
Ároda.	Halle. Virágároda. Blumenhalle.
Badaros	Bizarre.
Becsélyes	Loyal.
Becsély	Loyauté. A franczia szó kevesebbé szabatos és jelelő mint ez, mert a „loi” szóból származván törvényest, törvényszerűt tesz. A becsélyes „loyalis” ember az, ki becsület és igazság szerint tehát nyílt jelleműen cselekszik.
Csatány	Éclat.
Czég	Firma.
Csepegvény	Stalactit.
Dallamos	Mélodieux.
Delény	Magnes.
Dicsélyes	Plausibel.
Emély	Schwung. Nemes emély. Edler Schwung.
Esély	Chance (a mint esik a kocka).
Értény	Contenance. Értényt tartani. Tenir contenance.
Féltény	Jalousie - Zsalu
Feszély	Géne - Zsenirozás. Feszélyezve valék - Fesz és feszély közt a különbség az, hogy az első a franczia <i>contraint</i> szót pótolja.
Fölény	Ascendant - felsőségi hatás.
Görbély	Retorta.
Görelly	Gerölle.
Harsitni	Zischen.
Hat-hat	Douzaine (tuczet) hat-hatonként par douzaine - tuczetenként.
Hevély	Emotio.
Homor	Opacum: régi magyar szó, él még <i>Homoród</i> helység nevében.

Horgány	Enterhaken.
Hüle	Désappointement (hüle ért - desappointirozva valék).
Ildény	Sitte: ildényes - sittlich.
Ildom	Convenance - ildomos - ce qui convient - nem pedig <i>Klugheit</i> , mert ezt <i>eszély</i> szó fejezi ki - és jobban.
Ingam	Schwingung.
Illam	Arome - bouquet.
Ivar	Elefántcsont.
Jelleg	Typus - mint jellem character.
Jelme	Symptome.
Kimély	Discretio - kimélyes - discretus; kimélyetes - discretionalis.
Keret	Rahmen - ráma -; képkeret. - Bildrahmen.
Kezdetleges	Primitive.
Lakályos	Wohnlick.
Láttáv	Perspective. Fernsicht.
Léh	Hauch.
Lelény	Fund, trouvaille.
Lépcze	Staffelei.
Lejtér	Lajtorja vagy lábtó helyett.
Mállott	Blazirozott.
Merevély	Praecipitium.
Minősítés	Qualificatio.
Minősithetlen	Inqualifiable.
Mintány	Mustra.
Nehély	Dépit. Szerelmi nehély - dépit amoureuse; nehélyből - par dépit.
Nyerélyes	Gewinnend. Nyerélyes alkalmazás - gewinnendes Benehmen.
Növényde	Glashaus. Serre.
Öbély	Concavitas; öbélyes - concavus.
Öltékeny	Kleidsam - habillant.
Ömlény	Fontaine.

Ormódás	Protuberantia.
Örsze	Börse - Bank helyett az erszényből származtatva.
Pélke	Flacon (palaczk, palaczka, pélcze, pélke).
Segitély	Auskunftmittel.
Sejlet	Ahnung (nem sejtelem vagy sejdítés a mi Vermuthung).
Szédületes	Schwindelnd.
Sérérzet	Resentiment.
Sím	Schliff. Simaság - sima. felület.
Sivar	Wüst. Sivar üzelem - wüstes Treiben.
Tálna	Tasse. Tácza. Cabaret. (jó tálból).
Támlány	Fauteuil - támlás szék.
Tármány	Étalage.
Téveg vagy tévely	Labyrinth.
Tévegezni	Derouter.
Tévelyezni	Mystifier.
Tetszéyes	Gefällig.
Üde	Frisch - friss; jó a régi <i>üdülni</i> szóból s <i>üd</i> vagy <i>üdv</i> gyökből.
Üvegde	Auslagekasten. Pitrine.
Válság	Crisis, válságos - criticus (a pont hol valaminek eredménye <i>elválik</i> , s az jóra vagy roszra fordul:)
Véltény	Hypothesis vélt - tény.
Vetény	Projectile.
Vilár	Lucide - diaphane - átlátszó.